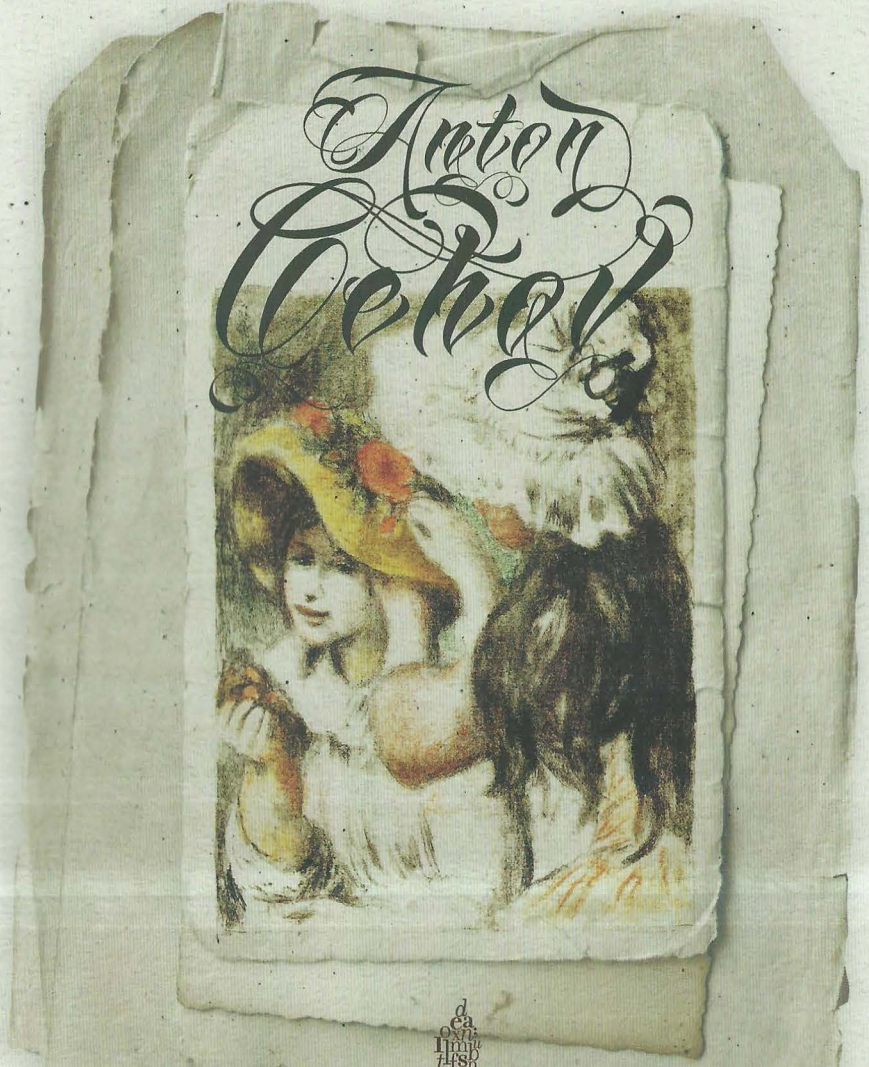
ÇEHOV - SEÇME OYUNLAR

– Seçme Oyunlar –

– Üç Kızkardeş – Vişne Bahçesi –

Anton Çehov

yordam edebiyat

Türkçesi: Hasan Âli Ediz - Mete Ergin

Hasan Âli Ediz (1904, Priboy, Sırbistan - 3 Temmuz 1972, İstanbul)

70'e yakın çeviriye imza atmış yetkin ve öncü çevirmenlerimizdendir.

Sırbistan'ın Priboy kasabasında doğdu ve on bir yaşına kadar orada yaşadı. Balkan Savaşı'ndan sonra, 1913 yılında, ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti.

Telgrafçı olan babası 1914 yılında askere alınınca ailenin maddi durumu kötüleşti. Hasan Âli Ediz, gündüz okula devam etmek ve akşamları ekmek fırınında çalışmak durumunda kaldı. 1919'da İstanbul'un İngilizler tarafından işgali sırasında işgale karşı bildiri dağıtmaktan tutuklandı. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. Maddi yetersizlik sebebiyle Askerî Tıp Akademisi'ne geçti. 1921 yılından 1930'lu yıllara kadar Türkiye Komünist Partisi (TKP) içinde çalışma yürüttü, Merkez Komitesi ve Politbüro'ya seçildi. 1923 1 Mayıs'ında "komünist bildirileri dağıttığı" için tutuklandı. Nisan 1924'te ikinci kez tutuklandı ve Askerî Tıp Akademisi'nden atıldı. İki ay hapiste kaldı. 1925'te Sovyetler Birliği'ne gitti. Gıyabında 15 yıl kürek cezasına çarptırıldı. Orada kaldığı beş yıl içinde bir yandan siyasal faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da tıp eğitimine devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 1930-1935 yılları arasında hapis yattı.

Sonraki yıllarda kendini tümüyle yazarlığa ve çevirmenliğe verdi. Devlet Kitapları Müdürlüğü'ne danışman olarak girdi ve buradan emekli oldu.

Hasan Âli Ediz'in asıl verimi çeviri alanındadır. Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Klasikleri dizisinin gerçekleşmesine önemli katkısı oldu. Fransızca, Rusça ve Sırpça bilen Ediz, pek çok klasik ve çağdaş yapıtı Türkçeye kazandırdı.

Ölümünden sonra, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) tarafından Hasan Âli Ediz Çeviri Ödülü verilmeye başlandı. Ne var ki bu ödül, TYS'nin 12 Eylül Darbesi'nden sonra kapatılmasıyla kesintiye uğradı.

Suç ve Ceza (Dostoyevski), *Anna Karenina* (Tolstoy), *Seçme Hikâyeler* (Çehov, 2 cilt), *Duman* (Turgenyev), *Mayıs Gecesi* (Gogol), *Portre* (Gogol), *Dubrovski* (Puşkin), *Soytarı* (Gorki), *Ekmeğimi Kazanırken* (Gorki), *Benim Üniversitelerim* (Gorki), Yordam Edebiyat'ın yayımladığı ve yayımlayacağı Hasan Âli Ediz çevirilerinden bazılarıdır.

Üç Kızkardeş, ilk kez 1970 yılında Bilgi Yayınevi tarafından basılmıştır.

Mete Ergin (28 Mart 1934 - 5 Ekim 2015)

Çevirmen. Robert Kolej mezunudur. Bir süre Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Filolojisi bölümünde eğitim gördü. Lev Tolstoy, Jack London, Mihail Şolohov, Ernest Hemingway, Bertrand Russell, Bernard Shaw, Erskine Caldwell, O'Henry gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı.

Vişne Bahçesi ilk kez 2000 yılında Multilingual Yabancı Dil Yayınları tarafından basılmıştır.

Yordam Edebiyat'ta

Hasan Âli Ediz Çevirileri

Suç ve Ceza • Dostoyevski

Anna Karenina • Tolstoy

Seçme Öyküler • Çehov (2 cilt)

Duman • Turgenyev

Mayıs Gecesi - Portre • Gogol

Dubrovski • Puşkin

Soytarı • Gorki

Ekmeğimi Kazanırken • Gorki

Benim Üniversitelerim • Gorki

ANTON ÇEHOV

SEÇME OYUNLAR

OYUNLAR

TÜRKÇESİ
HASAN ÂLİ EDİZ – METE ERGİN

yordam
edebiyat

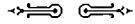
Yordam Edebiyat: 47 • **Seçme Oyunlar** • Anton Çehov
ISBN 978-605-172-297-9 • *Türkçesi:* Hasan Âli Ediz - Mete Ergin
Düzelti: Dilan Keyvan • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Temmuz 2018
© Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www. yordamkitap.com • E: info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

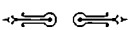
SEÇME OYUNLAR

OYUNLAR

Anton Pavloviç Çehov

Hasan Âli Ediz

KİŞİSEL YAŞANTISI

Bakkal Çıraklığından Yazarlığa

Rusya'nın güneyinde, Azak Denizi kıyısında, Taganrog adlı bir kent vardır. 1860'lı yıllarda bu kentin nüfusu 65 bin kadardı. O tarihlerde endüstriden yoksun olan bu kent, bütün kıyı kentleri gibi geçimini ticarete bağlamıştı.

İşte bu Taganrog kentinde, birçok dükkânın dizi dizi sıralandığı bir sokakta, kapısının üstündeki tabelada, *Çay, Şeker, Kahve, Sucuk ve Daha Birçok Sömürge Malları* yazan gösterişsiz bir bakkal dükkânı da vardı. Tuzlu balık ve gazyağı kokan bu gösterişsiz bakkal dükkânının sahibi Çehov'un babası idi. Dükkânda çıraklık yaparak babasına yardım eden Çehov'un, bir gün gelip mahalle bakkalı çıraklığından büyük bir yazarlığa yükseleceğine ihtimal verenler herhalde çok azdı.

Çehov'un Ailesi

Voronej köylülerinden olan Çehov'un dedesi, Çertkov adlı bir derebeyinin toprak kölesi idi. Çalışkan ve akıllı bir kişi olduğu için kısa bir zamanda derebeyinin çiftliğinde kâhya oldu, para biriktirmeyi başardı. 1841 yılında kendisinin ve üç oğlunun özgürlüğünü satın aldı. Kendisi zengin bir kontun Don Irmağı boyundaki çiftli-

ğine müdür oldu, oğullarından Pavel Yegoriç Çehov'u da, Taganrog kentinde Kobilin adlı bir tüccarın yanına çırak olarak verdi.

Büyük yazar Çehov'un babası olan P. Y. Çehov, uzun yıllar Kobilin'in yanında çıraklık ve tezgâhtarlık etti. 1857 yılında da Taganrog'da kendi dükkânını açtı. Kısa bir süre sonra da evlendi.

Çehov'un babası düzenli bir öğrenim görmemişti. Ama yine de keman çalıyor, yağlı boya resim yapıyor, güzel sesiyle ilahi söylüyor, kilise korosunu yönetiyordu. Pavel Yegoriç'in sanatçı yanını yansıtan bu işler, özellikle koro işi, onu bakkallık işlerinden çok ilgilendiriyordu.

Ama, o dönemin geri ve karanlık yaşantı koşulları, Pavel Yegoriç'in yeteneklerini etkilemekten geri kalmadı. Onun sanatçı eğilimleri dinsel bir akıma, kilise şarkıcılığına yöneldi. İrade ve sebatı ise, sertlik ve despotluk halini aldı.

Çehov'un Çocukluğu

Anton Pavloviç Çehov, 17 Ocak 1860 tarihinde, Taganrog kentinde doğdu.

Çehov'un dört erkek kardeşiyle bir kız kardeşi vardı. İrili ufaklı bu beş erkek kardeş, evde, babalarının başkanlığında ilahi okur, hiç aksatmadan kiliseye giderdi. Çehov ailesi kilise korosunun başında bulunur, Çehov kardeşler sesleri kısılıncaya kadar ilahi okurdu. Çehov'lar evlerine dönünce, bu dinsel tören geç vakitlere kadar evde de sürüp giderdi.

Çehov, daha küçük yaşlarda, bakkal dükkânında babasına yardım etmeye başladı. Çehov'un babası, dükkânındaki çıraklara olduğu kadar kendi çocuklarına da sert davranır, onları sık sık döverdi. Çehov, *Üç Yıl* adlı eserinde, Laptev'in ağzından bu konu ile ilgili çocukluk anılarını şöyle anlatmaktadır:

"İyi hatırlıyorum, daha beş yaşıma basmadan babam beni okutmaya, daha doğrusu dövmeye başladı. Beni sopa ile döver, kulaklarımı çeker, başıma vururdu. Ben her sabah gözümü açar açmaz, acaba bugün beni dövecek mi, diye düşünürdüm. Bana ve kardeşlerime oynamak, birbirimizle şakalaşmak yasaktı. Sabah akşam

kiliseye gitmek, papazların ellerini öpmek, ayrıca evde de ilahi okumak zorunda idik. Kilisenin yanından geçtikçe çocukluğumu hatırlarım, içim bulanır. Sekiz yaşında, babamın yanında çalışmaya başladım. Orada bir çırak gibi çalışır, her gün dayak yerdim."

Çehov'un babası ne kadar sertse, annesi Yevgenya Yakovlevna da öylesine iyi yürekli, duygulu, ince bir kadındı. Kocası kilise adına kendi sağlığını, çocuklarının nafakasını harcarken, o tam tersine, kendisi için en zorunlu sayılabilecek şeylerden bile çocukları uğruna feragat etmekten çekinmiyordu.

Yevgenya Yakovlevna'nın, çocuklarının kafaca gelişimi üzerinde büyük bir etkisi oldu. Anneleri, toprak köleliği düzeninin bütün acılarını, bütün kötülüklerini görmüş bir insan olarak o düzene karşı çıktı. Bu görüşünü çocuklarına da aşılamaktan geri kalmadı.

Çehov kardeşlerin hepsi de zeki, alaycı, şakacı çocuklardı. Bunların evdeki oyunları, babalarının yarattığı ağır havayı dağıtan biricik çareydi.

Çehov Yunan Okulunda

O dönemde, Karadeniz kıyısındaki bütün kentlerde olduğu gibi Taganrog'da da ticaret Yunan tüccarların elinde idi. Birinci sınıf tüccarlar hep Yunanlardı. Üçüncü sınıf bir tüccar sayılan Çehov'un babası için bu Yunan tacirlerin yaşantısından daha iyisi olamazdı. Onun için, oğullarından hiç değilse birinin Yunanlar gibi zengin olmasını istiyordu. Bu düşünce ile yedi yaşını bitiren Çehov'u, Taganrog'daki Yunan okuluna verdi.

Çehov'un, bu okulu anlatan bir hikâyesinden öğrendiğimize göre, bu beş sınıflık Yunan okulunun, bizim eski mahalle okullarından hiçbir farkı yoktur. Bütün okul bir sınıfın içine toplanmış, beş sınıfın derslerini bir bilgisiz öğretmen üzerine almıştır. Bu biricik öğretmenin, bir fırında hamurkârlık eden İspiro adlı bir de yardımcısı vardır. Sınıf geçmek ya da sınıf değiştirmek, aynı odanın içinde sıra değiştirmekle olurmuş. Okulun dayandığı biricik eğitim sistemi de dayakmış.

Çehov'un annesi bütün bunları yakından bildiği için çocuğunun böyle bir okula verilmesine karşıymış, ama sert kocasına laf anlatmak kabil olmamış ve Çehov bir yıl kadar bu okula gitmiş. Tabii hiçbir şey öğrenememiş, çocuğun babası da sonunda bunu kabul etmiş. Bir gün tanıdık bir Yunan tüccar aracılığıyla çocuğun Yunanca bilgisini yoklatmış. Bir yıl içinde hiçbir şey öğrenmemiş olduğunu görünce, onu bu okuldan alıp Taganrog lisesine vermiş (1868).

Çehov Lisede

Çehov, lisenin çalışkan bir öğrencisi olmakla birlikte başarı derecesi orta idi. Son sınıflara doğru daha yüksek bir başarı göstermeye başladı. Bunu, aile yaşamındaki değişiklikle açıklamak mümkündür: Babasının işi bozulduğundan Çehov'un ailesi 1876 yılında Moskova'ya taşınmış, Çehov bir başına Taganrog'da kalmıştı. Tabii bu vesile ile dükkânda çıraklık, kilisede şarkıcılık etmek gibi işlerden kurtulmuştu.

Çehov bu yıllarda, yaşamını sürdürebilmek için özel dersler vermek zorunda kaldı. Çehov'un verdiği bu savaş, ona, çok genç yaşlarda çevresini incelemeyi, bir başına düşünmeyi, bu taşra yaşamının iliklerine kadar işlemiş olan adiliklerine ve "köle" ruhuna eleştirici bir gözle bakmayı öğretti.

Çehov, dersleri içinde Rus dili ile edebiyat derslerini hepsinden çok severdi. Çehov'un o sıralarda, dersler dışında biricik avuntusu ve eğlencesi tiyatro idi. Parası olmadığı için, ancak yiyeceğinden kısarak tiyatroya gitme olanaklarını bulabiliyordu.

Ayrıca Çehov, daha lise sıralarında okul dergisine yazı yazmaya başlamıştı.

Çehov Üniversitede

1879 yılı sonbaharında liseyi bitiren Çehov, Moskova'ya gelerek, tıp fakültesine kaydoldu. Çehov'un yazın yaşamına atılışı da yine bu yıla rastlar.

Hem okumak, hem geçimini sağlamak zorunda olan genç üniversite öğrencisi, çeşitli güldürü dergilerinde yazı yazmaya başladı. Çehov'un "...V", "Çehonte", "Anton Ç...", "Öfkeli Adam", "Kardeşimin Kardeşi", "Müşterisiz Doktor" gibi takma adlarla o sıralarda yazdığı bu yazılar, daha çok zekice yazılmış fıkralar, küçük güldürü hikâyeleri idi. Çehov'un o dönemde yazdığı hikâyelerden bazıları, yazarın üniversiteyi bitirdiği yıl (1884) yayımlanan ilk toplu hikâyelerinin birinci cildine girmiş bulunuyor.

Doktor Çehov

Çehov 1884 yılında üniversiteyi bitirince, kardeşinin öğretmen olarak bulunduğu Moskova yakınlarındaki bir kasaba hastanesinde doktorluğa başladı. Bir aralık ilçe doktoruna da vekâlet etti. Bütün bunlar ona gözlem alanını genişletme fırsatını verdi. *Kaçak*, *Kadavra* gibi hikâyeler bu gözlemlerin bir ürünüdür.

Çehov doktorluğu seviyordu. Ne var ki, yazarlık sanatına olan sevgisi de büyüktü. Bu yüzden birkaç yıl, doktorlukla yazarlığı bir arada yürütmeye çalıştı. Nitekim artık büyük ve tanınmış bir yazar olduğu 1888 yılında, doktorluktan vazgeçmeyi kendisine öğütleyen bir dostuna şu karşılığı vermişti:

"Bir işim değil de iki işim olduğunu düşündüğüm zamanlar kendimi daha cesaretli hissediyorum; doktorluk karım, edebiyat da metresimdir. Birinden bıktığım zaman öbürüne gidiyorum."

Yazar Çehov

Ne var ki Çehov hiçbir zaman profesyonel bir doktor olamadı. Zamanla "metres"i, "karı"sının yerini aldı. Böylece yazar, kendisini büsbütün edebiyat işlerine verdi. Ama tuhaf değil midir, Çehov yıllarca iyi bir doktor olduğuna inandığı halde, bir türlü iyi bir yazar olduğuna inanmak istememişti.

1886 yılında Çehov'un toplu hikâyelerinin ikinci cildi çıktı. Yazarın adı da gittikçe duyulmaya başladı. Buna bağlı olarak Çehov'un kendi yazılarına olan dikkat ve ilgisi de arttı.

1887'de Çehov'un toplu hikâyelerinin üçüncü cildi çıktı. Bu cildin çıkışından sonra Bilimler Akademisi ona Puşkin Ödülü'nü verdi.

1888 yılında Çehov'un ilk oyunu olan *İvanov*, Moskova'nın özel tiyatrolarından Korş'ta sahneye konuldu. Aynı yıl yazarın *Bozkır* adlı uzun hikâyesi, *Kuzey Habercisi* adlı dergide yayımlandı. Bu hikâye eleştirmenlerce çok beğenildi.

Çehov'un Görüşlerindeki Değişiklik

Çehov'un ünü arttığı ölçüde, çevresine ve dünyaya ilişkin görüşlerinde de bir değişiklik fark edilmeye başlandı. Çehov bir yazarın çevresine, çevresindeki sosyal çatışmalara ilgisiz kalabileceğine uzun yıllar inanmış, bu inancını yazılarına da yansıtmıştı. Ama, 1880'li yıllardan başlayarak bütün ağırlığıyla Rus toplum yaşamı üzerine çöken çarlık baskısı, özellikle çaresizlik içinde kıvranan aydın kesimini büyük bir umutsuzluğa düşürüyordu. Çehov, o dönemin bunaltıcı havasının etkisiyle bu aydınların en iyi temsilcilerinin bir bir nasıl mahvolduklarını gözleriyle görmüştü. Bu ağır havaya dayanamayan Gleb Uspenski sinir hastalığına yakalanmış, Garşin kendi canına kıymış, Çehov'un dostu, büyük resim sanatçısı Levitan, aynı sona uğramaktan zor kurtarılmıştı.

Bu yıllarda Çehov'un düşüncelerinde büyük bir kararsızlık göze çarpmakta idi. Çehov'un bu kararsızlığını yansıtan en güzel hikâyesi *Hazin Bir Hikâye*'dir. Bu hikâyenin başlıca kişisi olan profesörün kararsızlığı, Çehov'un o dönemdeki iç dünyasının gerçek bir aynasıdır.

Ama Rusya hızla sanayileşiyor, buna bağlı olarak Rus toplum yaşantısında yeni politik güçler sahneye çıkıyordu. Bu yeni ve ilerici güçlerin önderliği altında çarlık düzenine karşı kıyasıya bir savaş başlıyordu. Dönemin bütün ilerici aydınları bu savaşa katılmıştı. Bu durumun Çehov'u etkilememesi olanaksızdı. Yavaş yavaş Çehov'un eserlerinde de bir değişiklik göze çarpmaya başladı. Artık kaygısız gülüşüyle alaycı Anton Çehonte kaybolmuş, yerine

A. Çehov gelmişti. Çehov da eserlerinde o dönem Rusya'sının iğrençliklerini yansıtmaya başladı.

Melihovo Dönemi

Çehov 1890 yılında Sahalin Adası'na gitti. Bu gezi izlenimlerini *Sahalin Adası* adlı kitabında anlattı. 1891 yılında ilk kez Avrupa'ya gitti. 1892 yılında da Melihovo malikânesini satın aldı. Gittikçe artan ziyaretçilerden kurtulmak, daha dingin bir hava içinde yazı yazmak bakımından bu Melihovo dönemi, Çehov'un sanat yaşamında çok verimli bir rol oynadı. Nitekim, Çehov *Altıncı Koğuş* (1892), *Bilinmeyen Bir Adamın Hikâyesi* (1893), *Kara Keşiş* (1894), *Üç Yıl* (1895), *Bir Ressamın Hikâyesi*, *Hayatım* (1896), *Mujikler* (1897), *Kılıflı Adam* (1898) gibi en iyi hikâyelerini burada yazdı.

Çehov'un Hastalığı

Çehov daha üniversite sıralarında iken kendisinde veremin ilk uğursuz belirtilerini fark etmiş, ama uzun süre buna inanmak istememişti. Çehov'un bu kendi kendini aldatması 1897 yılı 24 Mart'ına kadar sürdü. O gün Melihovo'dan Moskova'ya gelen sanatçının, arkadaşı Suvorin'le öğle yemeği yerken birdenbire ağzından kan boşandı. Çehov, Moskova kliniklerinden birinde 15 gün kadar kaldıktan sonra, Güney Fransa'ya gitti. Hastalığı, yumuşak iklim koşullarında doktorların bakımı altında yaşamasını gerektiriyordu. Bunun için, Melihovo'daki malikânesini satarak 1898 yılında Kırım'ın Yalta kentine yerleşti. Böylece, Çehov'un yaşamında Yalta dönemi başladı.

Yalta Dönemi

Çehov Yalta'da bulunduğu sıralarda, hastalıkları yüzünden aynı kentte bulunmakta olan Tolstoy ve Gorki ile daha yakın bir ilişki kurdu. Özellikle Gorki ile kurduğu bu ilişki, ömrünün sonuna dek sürecek olan yakın bir dostluk halini aldı. Bu arada, Kup-

rin, Bunin, Mamin-Sibiryak gibi dönemin tanınmış yazarları gelip kendisini ziyaret etti.

Çehov, Yalta'da bulunduğu sıralarda vaktini daha çok tiyatro eserleri yazmakla geçirdi. *Martı* oyununun ikinci kez sahneye konuluşunda kazandığı başarı ona *Üç Kız Kardeş* (1901) ve *Vişne Bahçesi* (1903) oyunlarını yazma cesaretini verdi. Çehov, gerek bu eserlerinin sahneye konuluşu, gerek 1898 yılı Eylül'ünde tanıştığı "Moskova Sanat Tiyatrosu" artistlerinden Olga Knipper ile kurduğu sıkı dostluk nedeniyle, sık sık Yalta'dan Moskova'ya gidip geldi.

Çehov, 1900 yılı baharında Moskova'ya gidemeyecek kadar hasta olduğu için Moskova Sanat Tiyatrosu sanatçıları, sevgili yazarlarına kendi oyunlarını seyrettirmek için Yalta'ya kadar geldi. Bu olay, Çehov ile Olga arasındaki ilişkileri daha da güçlendirdi. Sonunda 1901 yılı 25 Mart'ında, Çehov ile Olga evlendi. Ama Çehov, hastalığı yüzünden Yalta'da, Olga Çehova ise Sanat Tiyatrosu yüzünden Moskova'da kalmaya devam ediyordu. Bu durum karşısında, Çehov, Moskova yakınlarında bir yazlık kiralayarak, 1904 yılı Mayıs'ında Moskova'ya taşındı. Bu olay büyük yazarın sağlığı üzerinde kötü bir etki yaptı. Sağlık durumu ağırlaşan Çehov, aynı yılın 3 Haziran'ında karısıyla birlikte Avrupa'ya gitti.

Çehov'un Ölümü

Çehov, Avrupa'da, Almanya'nın İsviçre sınırındaki Badenweiler kasabasına yerleşti, ilk günlerde biraz düzelmiş gibi görünen sağlığı, 29 Haziran'da birdenbire kötüleşti. Hastada kalp yetmezliği baş gösterdi. Çehov, 2 Temmuz 1904 günü gözlerini yaşama kapadı. Ölüsü Moskova'ya getirilerek Novo-Diviçiy Manastırının mezarlığına gömüldü. Ölümünden dört yıl sonra Almanlar, 12 Temmuz 1908'de Badenweiler'de Çehov'un bir heykelini dikti. Ama 1914'te Birinci Dünya Savaşı patlak verince bu heykeli yıktılar.

ÇEHOV'UN SANAT YAŞANTISI

Klasik Rus edebiyatında eleştirel gerçekçiliğin en gerçek, en olgun temsilcisi sayılan Çehov'un edebiyat çalışmaları, başlıca iki yönde gelişti: kısa hikâye yönü, lirik dram yönü. Bu iki yönü ayrı ayrı incelemeden Çehov'un sanat yaşantısını anlamamıza olanak yoktur.

Hikâyeci Çehov

Çehov, kısa hikâyeleriyle Rus edebiyat tarihini olduğu kadar dünya edebiyat tarihini de çok zenginleştirmişti.

Çehov, 24 yıllık edebiyat çalışmalarında küçük hikâye türünü öylesine geliştirmiş, öylesine kusursuz bir hale getirmiştir ki, bu hikâyelerin çoğu dünya edebiyatına birer başeser olarak girdi. Tolstoy onu Maupassant ile karşılaştırırken şöyle demektedir: "Fransızların üç yazarı vardır; Stendhal, Balzac, Flaubert. Bir de Maupassant. Ama Çehov ondan üstündür."

Yalnız ne var ki, Çehov'un bu yüksekliğe erişmesi için, zikzaklarla, sarsılmalarla, yeni edebiyat biçimleri aramalarla dolu, yorucu bir sanat yolundan geçmesi gerekiyordu.

İlk Hikâyeleri:

Çehov'un ilk hikâyesi 1880 yılında çıktı. Yazarın öğrencilik yıllarında, ekmek parası kazanmak için yazdığı hikâyelerin hemen hepsi de kısa güldürü hikâyeleri idi. Bu hikâyelerde canlandırılan kişilerin tasvirlerinde hiçbir derinlik yoktu. Bu hikâyelerin çoğunda, kaba bir güldürü sırıtmakta idi.

Ama gerçek Çehov'un, büyük sanatçı Çehov'un ortaya çıkması için daha uzun bir süre geçmesi gerekiyordu. Nitekim Çehov, yazarlık yaşamına atıldıktan yaklaşık olarak yirmi yıl sonra, 1899 yılında, hikâyelerinin toplu olarak yeni bir baskısını hazırlarken;

yazarlığının ilk yıllarında "Çehonte" takma adı altında yazdığı hikâyelerinden birçoğunu bu eserlerine sokmamıştı. Bununla ilgili olarak yazdığı önsözde şöyle demişti: "Çehonte birçok şey yazmış olabilir, ama Çehov bunları kabul etmek zorunda değildir."

Çehov'un 1887 yılına kadar yazdığı hikâyelerin çokluğu kadar, bunların konularındaki çeşitlilik de insanı şaşırtmaktadır. Dergilere yetiştirilmek üzere, kaşla göz arasında çırpıştırılan bu hikâyelere konu bulmak için Çehov, konserleri, tiyatroları, mahkemeleri, çarşı pazarı, eğlence yerlerini dolaşmak zorunda kalıyordu. Bu durum, genç yazarda gözlemcilik niteliğinin gelişmesine, yaşamı "olduğu gibi" tanımasına yardım ediyordu.

Sosyal Konulara Geçiş:

Çehov'un yaşadığı ortamda, gerçekten de gülünecek çok şey vardı. Çehov da gülüyordu. Ama şunu da hemen söylemeliyiz ki, Çehov, yazın yaşamının ilk yıllarında (1883-1885), dar yaşayış konuları üzerine yazdığı güldürücü hikâyelerin yanı sıra *Memurun Ölümü* gibi az çok sosyal bir nitelik taşıyan hikâyeler de yazmıştır. Gerçi bu hikâyeler de güldürücü idi. Ama bunların güldürücülüğü okurları eğlendirmiyor, düşündürüyordu. *Memurun Ölümü* hikâyesinde, küçük bir memur olan Çerviyakov, tiyatroda aksırır ve istemeyerek, önünde oturmakta olan bir generalin dazlak kafasını ıslatır. Üst üste yaptığı beceriksizce özür dilemelerle generali çileden çıkarır. General onu terslemek zorunda kalır, memurcuk şiddetli bir ceza göreceğinden korkar ve korkusundan ölür. Gerçi bu bir hikâyedir ve bütün güldürücülüğüne rağmen, korkmuş bir insanın köle psikolojisini çok iyi anlatır.

Böylece Çehov, kısa güldürü hikâyelerinden, adım adım, sosyal, politik nitelik taşıyan büyük konulara geçti. Çehov'un edebiyat çalışmalarındaki büyük değişiklik, özellikle 1887 yılından sonra görülmeye başlandı.

Çehov'un, yazdığı hikâyelere karşı duyduğu sorumluluk, yalnız hikâyelerinin sanat değerinin yüksekliğinde değil, aynı zamanda

bunların sayılarının azalışında da göze çarpmaya başladı. Nitekim 1883 yılında 120, 1885 yılında 129, 1886 yılında 112 hikâye yazmış olan Çehov, 1887 yılında 66, 1888 yılında 12 hikâye yazdı. Bundan sonraki yıllarda bunların sayısı daha da düştü. Ama, buna karşılık Çehov'un hikâyelerine duyulan ilgi gittikçe artmaya başladı. Öyle ki sanatçının yeni çıkan her hikâyesi bir "edebî olay" olarak karşılandı. Böylece yazarın *Uyku*, *Başlıksız Bir Hikâye* (1888), *Hırsızlar* (1890), *Altıncı Koğuş* (1892), *Kara Keşiş* (1894), *Asma Katlı Ev* (1896), *Mujikler* (1897), *Kılıflı Adam*, *İoniç* (1898), *Küçük Köpekli Kadın* (1899), *Çukurda* (1900), *Nişanlı* (1903) gibi, sanat değerleri büyük, uzun hikâyeleri birbirini izledi.

Hikâyelerindeki Sanat Özelliği:

Çehov'un hikâyelerinde göze çarpan en büyük sanat özelliği, bunlardaki üslup gerçekçiliğidir. Çehov'un hikâyelerinde hem Puşkin gerçekçiliğinin özentisiz sadeliği ve yalınlığını, hem de Gogol'ün, yaşantı bayağılığının merhametsizce açığa vuruluşunu bulmak mümkündür. Sadece gerçeği, "olanı" yazmak ilkesine bağlı kalan Çehov, yavaş yavaş, bütün dış etkileri bir yana atarak, Rus yaşamının bütün karanlık ve iğrenç yanlarını ustaca gösterme yolunu tuttu. Çehov'un hikâyelerinde, XIX. yüzyıl Rus toplum yaşamının bütün renkliliği gösterilmiştir. Okurun önünde yoksulundan zengin soylusuna dek, Rusya'nın bütün sosyal sınıfları; arabacısından papazına kadar bütün mesleklerin temsilcileri resmigeçit yapar. Yazar, bütün bu hikâyelerinde yalnız topluma gerekli olan gerçekleri dile getirir.

Ama Çehov, sadece yaşamın dış gerçeklerini yazmakla yetinmez. Eşsiz bir psikolog ve pratisyen bir doktor olan Çehov, aynı zamanda büyük bir ustalıkla insan ruhunu da apaçık ortaya döker. Onun bu başarısında, doktorluk eğitiminin de büyük bir payı olduğu besbellidir. Çehov bir çocuğun da, yaşlı bir adamın da, doğurmak üzere olan bir kadının da iç dünyasını aynı ustalıkla yansıtmasını bilmiştir. Aynı başarıyı *Kaştanka* adlı hikâyesinde olduğu gibi, hayvanların iç dünyasını yansıtmada da göstermiştir.

Hikâyelerinin Kompozisyonu:

Bir hikâyeci olarak Çehov'un önünde, birkaç sayfa içinde, az sözle çok şey söylemek gibi çok güç bir ödev durmakta idi. Onun bütün yazarlık yöntemi, bu ödevinin çok parlak bir biçimde çözümlenmesinde kendini göstermektedir.

Çehov'un hikâyelerinin çoğu, minyatür hikâyelerdir. Çehov "kısa, yani başarılı" yazmayı bir zorunluk olarak kabul etmişti. Kısalık ve başarı onun için aynı şeydi. Çehov 1889 yılında kardeşi Aleksandr'a yazdığı bir mektupta: "Kısalık ve açıklık başarının kız kardeşidir," demektedir. Yine o yıl Gorki'ye yazdığı bir mektupta bu konu ile ilgili olarak şu düşünceleri ileri sürmektedir:

"Müsveddelerinizi düzeltirken gereksiz tasvirleri, sıfatları elden geldikçe çıkarmaya çalışınız. Örneğin ben, 'Bir adam otların üzerine oturdu,' dediğim zaman bunu herkes anlar. Ama 'Uzun boylu, daracık omuzlu, kızıl sakallı bir adam, etrafına ürkek ürkek bakınarak yeşil ve ezilmiş otların üzerine yavaşça oturdu,' dersem, bunu ilk ağızda kimse anlayamaz!"

Çehov, yazılarında, gereksiz hiçbir söze, hiçbir tasvire, hiçbir kişiye yer vermez, bu ana düşüncelerini her zaman savunurdu.

Çehov'la ilgili bir eleştiri yazısında şöyle denilmektedir: "Çehov, hikâyelerinde, anlattığı kişilerin dünyasına girmez. Onları, kendilerinin görmedikleri bir fenerle aydınlatır. Işık nereye vurursa o kadarını görürüz. Ama o ışık, kişilerin mizacına, haline hiç işlemez, dokunmaz. Işık söndükten sonra karanlıkta neler oluyor? Orasını bulmak, sezmek artık bize düşer..."

Çehov, birçok hikâyeciden farklı olarak, hikâyelerinde her zaman okurlara bir düşünme payı bırakmıştır.

Çehov'un Dili:

Çehov, yazılarında, hangi sınıftan olursa olsun, bütün okurların anlayacağı ve yadırgamayacağı açık, yalın bir dil kullandı. Bunu yaparken de hiçbir zaman bayağılığa düşmedi. Çehov bu ama-

ca ulaşmak için yapılması gerekenleri şu sözlerle açıklamaktadır: "Yazı yazma sanatı, aslında kötü yazılanları çizme sanatıdır."

Çehov'un Rus edebiyatını sadeleştirme alanında oynadığı rol çok büyüktür. Rus edebiyat eleştirmeni A. Derman, *Çehov* adlı eserinde bu konu ile ilgili olarak şunları yazmaktadır:

"Rus edebiyatı çok çeşitli yönlerde gelişti, ilerledi. Ama ne Gogol, ne Dostoyevski, ne Tolstoy, ne de Turgenyev, Rus edebiyatını sadeleştirmeyi kendilerine iş edinmişlerdi. Oysa Çehov, bunu kendine iş edindi ve bu alanda başarı sağladı. Bu, edebiyatın demokratlaştırılmasında atılmış yeni ve büyük bir adımdı. Çehov'un okur yığınlarını alabildiğine genişlettiğini kesin olarak söyleyebiliriz. Çünkü Çehov'u anlamayan bir okurun bulunabileceğini düşünmek zordur."

Dramaturg Çehov

Kısa hikâyeyi, Çehov'un başlıca edebiyat türü olarak saymak mümkündür. Çehov, özellikle sayısı pek çok olan kısa hikâyeleriyle, içinde yaşadığı toplumun iğrençliklerini, sömürücülüğünü, zamane aydınlarının ruh halini yansıtmayı başardı. Ama kısa hikâyenin, bir edebiyat türü olarak, Çehov'un yaratıcılık gücünü ve düşüncelerini belli sınırlar içinde tutmak gibi bir özelliği vardı. Bu bakımdan kişileri az olan kısa hikâye türü, kısalığı yüzünden, kişilerinin geniş bir şekilde çözümlenmesine olanak vermiyordu. Oysaki Çehov, çağdaşı olduğu toplumun geniş sosyal sınıflarının yaşantısını ve ruh halini genelleştirme çabası içinde idi. Ona bu olanağı verecek bir edebiyat türü gerekli idi. Çehov'a göre bu edebiyat türü dramdı.

İlk Piyesleri:

Çehov'un tiyatro tutkusu daha çocukluğunda başlar. İlk büyük sanat eserinin bir tiyatro eseri olması, bu tutkusuyla sıkı sıkıya bağlıdır. Çehov daha öğrenciliği sırasında, dönemin büyük

tiyatro sanatçılarından Yermolova'nın jübilesi için bir piyes yazmış, bunu götürüp sanatçıya vermişti. Ama Çehov'un bu eseri beğenilmemiş ve oynanmamıştı. Çehov bu eserini yırtıp attığı için, piyesin basılmasına ve toplu eserleri arasına girmesine de olanak kalmamıştı.

Çehov'un 1885'te yazdığı *Büyük Yol Üzerinde* adlı bir perdelik dramının oynanmasına da dönemin sansürü izin vermemişti.

Çehov'un ramp ışığına çıkan ilk tiyatro eseri, 1887'de yazdığı *İvanov* dramıdır. Çehov bu eserleriyle bir yandan düş kırıklığına uğramış bir toplum adamı, bir aydın tipi yaratmak, öte yandan da tiyatroda bir yenilik yapmak istemişti. Ama, bütün çabalarına rağmen yazar bu eserinde, eski tiyatro geleneklerinden kendini tamamıyla kurtaramamıştı. Bunun için *İvanov*, Çehov'un istediği gibi bir eser olamadı. Ama bu haliyle bile seyirciyi uyarmaktan, seyircinin ilgisini çekmekten geri kalmadı.

Çehov'un Öteki Tiyatro Eserleri:

Çehov, *İvanov*'daki bu başarısızlığına rağmen, tiyatro eseri yazmaktan vazgeçmedi. Böylece, *Kolhas*, *Düğün*, *Jübile*, *Ayı*, *Evlenme Teklifi* gibi kısa komedileri doğdu. 1889'da *Gulyabani* piyesini yazdı. Ama *Gulyabani* de *İvanov* gibi tamamıyla yeni tiyatro tekniğine göre yazılmamıştı. Eserin, pek de öyle göze batacak kadar olmamakla birlikte, melodrama çalan yanları vardı. Kısacası, eserin en büyük eksiği, yazarının tasarladığı yenilikleri iyice sindirememiş olmasında idi.

Bu başarısızlığın, Çehov'un üzerindeki etkisi pek büyük oldu. Yazar bu piyesini, toplu eserlerinden hiçbirine sokmadı. Oynanmasına da hiçbir zaman izin vermedi.

Çehov, hikâyeden bozma iki vodvil bir yana bırakılırsa, yedi yıl tiyatro eseri yazmadı. Ancak 1896 yılında, kafasını kurcalayan dramatik yeniliklere bir çözüm yolu olan *Martı* piyesini yazdı.

Martı'*nın Serüveni:*

Çehov'un yeni ve özgün bir piyes yazdığı çabucak duyuldu. Petersburg'daki Aleksandrinski Tiyatrosu, ünlü komedi sanatçılarından Levgeyeva'nın 17 Ekim 1896 tarihinde yapılacak jübilesinde oynanmak üzere Çehov'dan bu piyesi istedi. Çehov eserini bu tiyatroya vermekte bir sakınca görmedi. Ama, daha ilk provalarda içine bir kuşku düştü. Basmakalıp rollere alışık olan sanatçılar, bu eserde kendi rolleri için gerekli olan tonu bir türlü bulamıyor, âdeta yerlerini yadırgıyordu. Burada Çehov'un da, o zamanki tiyatro yöneticilerinin de gözünden kaçan önemli bir nokta vardı: Yepyeni bir anlayışla yazılan Çehov'un bu eserini, o zamana kadar basmakalıp yöntemlerle oyun oynamaya alışık olan eski bir sanat tiyatrosu ekibi oynayacaktı.

Martı bu ilk temsilinde tam bir başarısızlığa uğradı. Seyirci oyunu ıslıkladı, yuhaladı. Gazete ve dergiler eserle alay etti. Eleştirmenlerden biri: "Yirmi yıldır tiyatrolara gidiyorum, birçok başarısızlık gördüm, ama böylesine hiç rastlamadım," diye yazdı. Çehov bu düşmanca havadan kurtulmak için Kırım'a kaçtı.

Görünürde *Martı*'nın bu başarısızlığını açıklayan birçok neden vardı. Eser ancak dokuz gün gibi çok kısa bir süre prova edilmişti. Üstelik tiyatro o sıralarda iyi bir rejisörden yoksundu. Eser çok tanınmış bir komedi sanatçısının yararına oynanıyordu. Seyircilerin çoğunluğunu, jübilesi yapılan sanatçının çok popüler olduğu başkent sosyetesinin gelenekçi kaymak tabakası oluşturuyordu. Bunlar nedense bir komedi sanatçısının jübilesinde ille de bir komedi oynanacağı ön yargısıyla tiyatroya gelmişlerdi.

Bunlar sadece başarısızlığın görünürdeki nedenleri idi. Oysa bu başarısızlığın nedenleri aslında çok daha derinlerde idi: Eser, yeni bir tiyatro anlayışıyla yazılmıştı. Halbuki eseri sahneye koyan tiyatro, oynayan sanatçılar, eski tiyatro geleneklerine sımsıkı bağlı kişilerdi. Bu olay, yeni bir anlayışla yazılmış sanat eserlerinin, ancak yeni anlayışa göre kurulmuş tiyatrolarda oynanabileceğini gösteriyordu. Demek ki bu yeni esere yeni bir tiyatro gerekiyordu. Böyle bir tiyatro da zaten kurulmuştu.

Bir süre önce dram yazarı Nemiroviç-Dançenko ile aktör ve sahneye koyucu Stanislavski, Moskova'da "Sanat Tiyatrosu" adını taşıyan bir tiyatro kurmuşlardı. Yeni bir anlayışla, genç sanatçılardan kurulu bu topluluk Aleksey Tolstoy'un, vaktiyle yasaklanmış *Çar Fiyodor* dramıyla parlak bir başarı kazanmıştı. Bu topluluk, Çehov'dan *Martı*'yı istedi. Çehov uzun bir direnişten sonra eserini vermeye razı oldu.

Eser, 29 Kasım 1898 gecesi ilk temsilinde büyük bir başarı sağladı. Birinci perde bittiği zaman salonda, yüzyıl kadar uzun gelen birkaç saniyelik bir ölüm sessizliği oldu. Sanatçılar kuşku, şaşkınlık ve korku ile birbirlerine bakıyorlardı. Derken, çılgınca bir alkış sağanağı tiyatroyu inletti. Sanat Tiyatrosu genç kadrosuyla ilk defa olarak bütün olanaklarını ortaya koymuş, Çehov'a can vermişti.

Bu zaferin anlamını, Çehov'un Rus tiyatrosuna getirdiği yenilikleri daha iyi kavrayabilmek için o dönemdeki Rus tiyatrosunu bilmemiz gerekir.

Çehov Döneminde Rus Tiyatrosu:

Çehov döneminde Rus toplumunun içinde bulunduğu genel düşünce perişanlığı, tiyatroyu da etkilemekten geri kalmamıştı. Politik ilgisizlik, toplumdaki bayağı ve aşağılık zevkleri yaratma çabası, suya sabuna dokunmayan konular, konuların işlenişinde özgünlükten yoksunluk, tiplerin tasvirindeki psikolojik yoksulluk, sahnede göze çarpma çabaları, dile önem vermeme gibi şeyler, Çehov dönemi tiyatro repertuvarının başlıca kusurları idi. Kolay ve ucuz başarı peşinde koşan dramaturgların eserlerine uygun olarak, tiyatronun kendisi de tamamıyla şablonlar (hazır kalıplar) üzerine kurulmuştu. O zamanlar Rus tiyatrosunda, uzun bir dönem süresince meydana gelmiş ısmarlama birtakım tipler vardı ki, rejisör, bütün oyun durumlarını bu tiplere uydurmak zorunda idi. Kendi uzmanlık alanlarına göre ustalaşan sanatçılar, bu uzmanlıklarına uygun olarak "İyi Kişi", "Kötü Kişi", "Komik", "Dul Kadın", "Öksüz Kız" gibi rolleri büyük bir rahatlıkla oynar-

dı. Tiyatro yazarları da bu tipleri dikkate alarak eserlerini yazardı. Tiyatroda egemen olan bu zevksizlik dalgası öylesine güçlü idi ki, olağanüstü piyesleriyle Ostrovski bile ikinci plana itilmiş bulunuyordu. O sıralarda henüz sağ olan Ostrovski, Fonvizin'lerin, Puşkin'lerin, Griboyedov'ların, Gogol'lerin yarattığı Rus tiyatrosunun, gözleri önünde nasıl gerilediğini büyük bir acı duyarak izlemekte idi.

Yenilikçi, kültürlü, büyük ve gerçek bir sanatçı olan Çehov, işte böyle bir zamanda sahne edebiyatına el attı.

Yenilikçi Dramaturg Olarak Çehov:

Hikâyelerinde olduğu kadar tiyatro eserlerinde de yenilikçi ve gerçekçi olan Çehov, basmakalıpçılığın, gelenekçiliğin can düşmanı idi. Çehov'a göre tiyatro, insan yaşantısını olduğu kadar insanları da yapmacıksız göstermelidir. Yine Çehov'a göre, sahne eserlerindeki kişilerden, gerçek yaşamdaki insanlardan farklı bir davranış beklenmemelidir. Çünkü insanlar günlük yaşantılarında "...durmadan birbirlerini öldürmezler, boyuna kendilerini asmazlar, durmadan birbirlerine âşık olmazlar, hep akıllıca konuşmazlar. Daha çok yerler, içerler, gevezelik ederler, saçma sapan şeyler konuşurlar. İşte bütün bunlar sahnede de gösterilmelidir. Bir tiyatro eseri öyle yazılmalıdır ki; kişileri gelsinler, gitsinler, yesinler, içsinler, havadan sudan söz etsinler, kâğıt oyunu oynasınlar. Kısacası, sahnede her şey, gerçek hayatta olduğu gibi hem karışık, hem yalın olmalıdır."

Kardeşinin bir tiyatro eseri yazmakta olduğunu haber alan Çehov'un, ona verdiği şu öğütler, yazarın tiyatro üzerine olan görüşlerini yansıtması bakımından çok ilginçtir:

"Özgün, elden geldiğince de zeki olmaya çalış. Ama aptal görünmekten de korkma! Tiyatroda elden geldiğince özgür düşünmek gerek. Tiyatroda özgür düşünenler, saçma sapan şeyler yazmaktan korkmayanlardır. Bu arada şunu da söyleyeyim ki, aşk ilanlarının, karıkoca aldatmalarının, öksüz gözyaşlarının, hatta her çeşit göz-

yaşının çoktan modası geçti. Eserinin entriği olmasa da olur, yeter ki konu yeni olsun. Süslü sözlerden kaçın! Dil, güzel ve yalın olmalıdır. Burunları kızarmış emekli kaptanlar, alkolik gazete muhabirleri, aç yazarlar, veremli kadınlar, ceplerinde beş parası olmayan dürüst gençler, evde kalmış namuslu kızlar, iyi yürekli dadılar... Bütün bunlar çok yazıldı. Artık bunları bir kenara atmalı."

Son Tiyatro Eserleri:

İşte Çehov, böyle bir anlayışın ışığı altında *Vanya Dayı* (1897), *Üç Kız Kardeş* (1901), *Vişne Bahçesi* (1903) gibi hepsi de birbirinden güzel son eserlerini yazdı. Bu piyeslerden hemen hepsinin başlıca konusu, yaşamsal değer taşıyan ciddi bir amaçtan, gelecekten yoksun taşra aydınlarının kaderidir. Bu konu hepsinden güçlü olarak *Vanya Dayı*'da işlenmiştir. *Vişne Bahçesi* ise Çehov'un dramatik yaratıcılık bakımından en üstün eseridir. *Vişne Bahçesi* ideolojik öz bakımından sosyal, üslup bakımından gerçekçi, yapısı bakımından lirik bir psikolojik-yaşantı dramıdır.

Çağdaşları Arasında Çehov

Çehov yazı hayatına atıldıktan bir yıl sonra Dostoyevski (1881), iki yıl sonra da Turgenyev (1883) ölmüştü. Onun için Çehov'un, Rus edebiyatının iki devi ile tanışmasına olanak yoktu.

Ama Çehov büyük bir yazar olma niteliğini kazandığı sıralarda Tolstoy henüz sağdı. Çehov ilki 1885, ikincisi 1891 yılında olmak üzere iki sefer, Tolstoy'u Yasnaya Polyana'da ziyaret etmişti. Çehov hastalanıp Kırım'a yerleştiği zaman Tolstoy da Kırım'da bulunuyordu.

Çehov Kırım'da, zaten mektuplaşmakta olduğu Gorki ile de karşılaştı. Gorki de o sıralarda verem hastalığına tutulmuş bulunuyordu. Böylece on dokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyılın sınırında bulunan Rus edebiyatının bu üç büyük kişisi, Kırım'ın Yalta kentinde buluşmuş oldular.

Tolstoy, Çehov'a büyük bir değer veriyor, ona "düz yazının Puşkin'i" diyordu.

Çehov ile Gorki arasında 1898 yılında başlayan mektuplaşma ve kişisel dostluk ise, Çehov'un ölümüne kadar sürdü.

Avrupa'da Çehov

Çehov, 1900 yılından beri yabancı dillere çevrilmeye başlanmıştır. Nitekim yazarın Fransızcaya çevrilmiş ilk eseri, *Mujikler* adı altında toplanmış 12 hikâyeden oluşur ve 1901 tarihini taşımaktadır. Bu 12 hikâye arasında kitaba adını veren *Mujikler*'den başka *Altıncı Koğuş*, *Çukurda* gibi önemli hikâyeler yer almıştır.

Çehov'un piyesleri Birinci Dünya Savaşı'nda, özellikle de Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yabancı ülke tiyatrolarının repertuvarlarında yer almaya başlamıştır.

Maksim Gorki'nin Kaleminden Çehov

Bir seferinde beni Küçükköy'deki* evine misafirliğe çağırmıştı; küçücük bir arazide iki katlı beyaz bir evi vardı orada. Bana "malikânesini" gezdiriyor, bir yandan da durmadan, heyecanlı heyecanlı anlatıyordu:

"Çok param olsa burada hasta öğretmenler için bir sanatoryum kurardım. Aydınlık bir yapı olurdu, hani, kocaman kocaman pencereleri, yüksek tavanları olan çok aydınlık bir yapı. Mükemmel bir kütüphane kurar, bütün müzik aletlerini bulundurur, arı besler, bostan eker, meyve yetiştirirdim. Onlar için tarım üzerine, meteoroloji üzerine, daha pek çok konuda konferanslar düzenlerdim – öğretmen dediğin her şeyi bilmelidir, ihtiyar, her şeyi."

Birdenbire susuverdi, öksürdü ve o tatlı, o zarif, insanı ister istemez bütün dikkatiyle onu dinlemeye zorlayan karşı konulmaz çekicilikteki gülümseyişiyle bana şöyle, yan yan baktı.

"Düşlerimi dinlemek seni sıkıyor mu? Bunlardan söz etmek çok hoşuma gidiyor benim. Ülkemizin kırsal kesimlerinde iyi, akıllı, bilgili öğretmenlere ne büyük, ama ne büyük bir gereksinme olduğunu bir bilsen! Rusya'da öğretmenler için çok seçkin koşullar yaratmalıyız, hem de en kısa zamanda, çünkü biliyoruz ki, halkımız dört dörtlük bir eğitim görmezse, devlet kerpiçten yapılmış çürük bir ev gibi çöküverecektir. Öğretmen, işine tutkuyla âşık bir aktör, bir ressam olmalıdır, oysa çocuklarımıza bir şeyler öğretmek için

* Aslında da Türkçe olarak "Küçükköy" diye yazılmıştır. *–Mete Ergin*

köye âdeta sürgüne gider gibi isteksiz giden öğretmenlerimizin kendileri yarı cahil birer ameledir. Karınları doğru dürüst doymaz, hep horlanır, hep ekmeklerini kaybedecekleri korkusu içinde yaşarlar. Oysa öğretmen dediğin, saygınlığını hiç kimsenin tartışamayacağı bir kişi olarak, o saygıyı köylünün gözünde kendi gücüyle elde edebilmiş, köylünün soracağı her soruya cevap verebilen, köyün en önde gelen kişisi olmalıdır... Yoksa bizim ülkemizde olduğu gibi, kendisine eğitim müfettişi denilen ve eğitim koşullarının düzeltilmesine yardımcı olacağı yerde, bölgeden gelen yazıları dağıtmaktan başka hiçbir şey yapmayan devlet memuru başta olmak üzere herkes tarafından, köy bekçisi tarafından, zengin bakkal tarafından, rahip efendi tarafından, okul müdürü ve köyün ihtiyar heyeti tarafından aşağılanan bir kişi değil. Halkın eğitimini –dikkatini çekerim, halkın eğitimini!– ellerine teslim ettiğimiz kişileri sadaka kabilinden hem de kıskanarak verilen üç beş kuruşa mahkûm etmek ne kadar saçma. Öğretmenlerin paçavralar içinde dolaştığını, bakımsızlıktan harap olmuş rutubetli okullarda soğuktan tir tir titrediklerini, bacaları çekmeyen sobaların dumanlarından zehirlendiklerini, soğuk algınlığından kurtulamadıklarını ve daha otuz yaşına gelmeden larenjit gibi, romatizma gibi, tüberküloz gibi ve daha bir sürü hastalığın pençesine düştüklerini düşündükçe insanın isyan edesi geliyor. Bundan hepimiz utanmalıyız! Öğretmenlerimiz yılın dokuz, on ayını dünyadan uzak geçirir; iki laf edebilecekleri bir insan bulamaz; yalnızlıktan, kitapsızlıktan, oyalanacak bir şey bulamamaktan beyinleri kötürüm olur. Eşlerini dostlarını yanlarına çağırıp misafir edecek olsalar, bu sefer de bulundukları yeri beğenmemekle, hani, kurnaz halkın budalaların gözünü korkutmak için çok kullandığı o 'muhalefet' kelimesi var ya, onunla suçlanırlar işte... Bütün bunlar çok iğrenç... Üstelik de son derece büyük ve önemli bir iş yapan insanlarla böyle âdeta alay edilmesi... Bir öğretmenle karşılaştığım zaman inan ki ne yapacağımı şaşırıyorum – onun o çekingen, perişan hali yüzünden. Onun bu perişan halinden sanki ben sorumluymuşum gibi geliyor; sahi söylüyorum!"

Bir an için sustu ve kolunu ileri uzatarak, yumuşak bir sesle şöyle dedi:

"Şu bizim Rusya, ne saçmalıklarla dolu, ne akıl sır erdirilmez bir ülkedir!"

Duru gözleri derin bir üzüntüyle gölgelendi ve gözlerinin kenarlarında beliren incecik kırışıklıklar, bakışına daha bir derinlik kazandırdı. Çevresine bir göz gezdirdikten sonra kendi kendisiyle alay etmeye başladı.

"Al işte – liberal bir gazete ağzıyla koskoca bir başmakale sana. Hadi gel de, gösterdiğin sabrın ödülü olarak sana çay ikram edeyim..."

Çehov genellikle böyleydi. Bir an büyük bir içtenlikle, ciddi ciddi derin konulara dalar, içini döker, bir an sonra da, kendi söylediklerine kendisi güler, kendi kendini alaya alırdı. Ama onun bu kederli, duygulu gülüşünün altında sözcüklerin değerini, düş kurmanın değerini bilen bir kişinin üstü kapalı, inceliklerle dolu kuşkuculuğu sezilirdi. Bu gülüşünde ayrıca, onun o gönülçelen alçakgönüllülüğünden, ince seziş yeteneğinden de bir şeyler bulunurdu.

Yürüye yürüye eve dönerken hiç konuşmadık. Ilık, pırıl pırıl bir gündü; parlak güneş ışınları altında şavkıyan dalgaların sesi duyuluyordu. Vadiden bir köpeğin sevinçli havlamaları geliyordu; kim bilir neye seviniyordu hayvan. Çehov kolumu tuttu ve konuşması öksürüklerle kesilerek şöyle dedi:

"Çok utanç verici ve çok hazin bir şey, ama gerçektir; köpeklerin halini bile kıskanan pek çok insan var..."

Sonra gülerek ekledi:

"Bugün ağzımdan hep bunakça laflar çıkıyor; yaşlanıyorum herhalde."

• • •

Sık sık şuna benzer sözler işitirdim ondan:

"Dinle bak, bugün bir öğretmen geldi... Adamcağız hasta, karısı da var; onun için bir şey yapabilir misin? Şimdilik ben kendisine bir parça yardımda bulundum..."

Ya da:

"Gorki, dinle! Bir öğretmen var, seninle tanışmak istiyor. Adamcağız hasta, yatalak. Bir gidip görsen, ne dersin?"

Veya:

"Bir hanım öğretmen kendisine kitap yollamamızı rica ediyor..."

Bazen bu "öğretmen"i onun evinde bulurdum; genellikle sıkılgan, utancından kıpkırmızı kesilmiş, bir sandalyenin ucuna ilişmiş, elinden geldiğince düzgün ve "kültürlü" konuşabilmek için sözcükleri özenle seçen, yahut yazarın gözüne aptal görünmemek tasasıyla besbelli o anda aklına geliveren konularda Anton Pavloviç'i soru yağmuruna tutan ve utangaçlığı hastalık derecesine varan kişilerin o aşırı senlibenli tavrıyla konuşan biri olurdu bu.

Anton Pavloviç saçmasapan konuşmaları dikkatle dinlerdi; kederli gözlerinde tutuşan bir gülücükle şakaklarındaki kırışıklıklar oynar, yumuşacık pes sesiyle konuşmaya başlardı. Hayattan alınmış öyle sade, öyle yalın sözcükler kullanırdı ki, konuğu hemen rahatlar, akıllı görünmek için çabalamaktan vazgeçer, bunun bir sonucu olarak da hem daha aklı başında, hem de daha ilginç bir kişi haline gelirdi...

Bu öğretmenlerden birini hatırlarım –uzun boylu, sıska, soluk benizli ve zayıf yüzünden çenesine doğru yaslı yaslı sarkan upuzun, kanca gibi burnu olan bir adamdı bu–, Anton Pavloviç'in karşısına oturmuş, kara gözlerini onun yüzüne dikmiş, hastalıklı, bas bir sesle, tekdüze, durmadan konuşuyordu:

"Çocukluk çağında okurken, içinde yaşanılan ortamdan alınan bu gibi izlenimler toplana toplana öyle bir ruhsal birikim oluşturur ki, artık çevredeki dünyaya asla nesnel bir davranış gösterilemez hale gelinir. Dünya, pek tabii, kendi kafamızdaki dünya kavramından başka bir şey değildir..."

Sözünün burasında konuyu felsefeye çevirdi ve buz üstünde kayan bir sarhoş gibi basmadık yer bırakmadı.

Çehov sakin bir sesle nazik nazik sordu: "Söylesenize bana, sizin köyde çocukları döven biri varmış, kimdir o?"

Öğretmen sandalyesinden fırlayarak kalktı ve öfkeyle kollarını savurmaya başladı.

"Ne demek? Ben miyim yani? Asla! Dövmüşüm, ha?"

Küskün bir tavırla homur homur homurdanıyordu öğretmen.

Anton Pavloviç onu yatıştırmak için gülümseyerek, "Alınmayın hemen canım," diye sürdürdü konuşmasını. "Siz yaptınız dedim mi ben? Ama gazetede okuduğumu hatırlıyorum, sizin köyde öğrencilere dayak atan bir öğretmen varmış..."

Öğretmen tekrar yerine oturdu, mendiliyle bastıra bastıra yüzündeki terleri aldı ve içi rahatlamış bir halde o bas sesiyle pes perdeden sürdürdü konuşmasını:

"Çok doğru! Böyle bir olay oldu. Makarov'du bu öğretmenin adı. Dayak atmasına da hiç şaşmamak gerek. İnanılması zor, ama anlaşılmayacak yanı yok. Adam evli, dört çocuğu var, karısı hasta, kendisi de veremli, maaşı topu topu yirmi ruble... Okulunsa bodrumdan farkı yok, öğretmene bir tanecik oda vermişler. Bu koşullar altında yaşayan biri, gökten melek inse de en ufak bir kabahat yapsa, meleği bile döver, kaldı ki, öğrencilerin de hiç meleğe benzer yanları yok, inanın bana!"

Daha bir dakika öncesine kadar süslü püslü, tumturaklı sözcüklerle Çehov'u etkilemeye çalışan bu adam birdenbire, o kanca burnunu uğursuz uğursuz sallayarak basit, ama taş gibi ağır sözcükler -Rus köylerinde yaşanan hayatın lanetli, korkunç gerçekleri üzerine parlak bir ışık serpen sözcükler- edivermeye başladı...

Öğretmen ev sahibine veda ederken, Çehov'un zarif parmaklı kuru elini iki eli arasına alarak sıktı.

"Sizi görmeye gelirken," dedi, "amirimin yanına çıkıyormuş gibi tir tir titriyordum. Benim de yabana atılmayacak biri olduğumu size göstermeye karar vermiş, baba hindi gibi kasım kasım kasılıyordum. Oysa şimdi giderken, halden anlayan, çok iyi, çok yakın bir dostun yanından ayrılıyor gibiyim. Halden anlamak ne yüce bir şey! Size teşekkürlerimi sunarım. Gidiyorum. Giderken de çok iyi, çok değerli bir düşünceyle ayrılıyorum buradan: Büyük

insanlar, biz ölümlülere, aralarında yaşadığımız çurçurlardan çok daha yakın, bizleri daha iyi anlayan, daha sade insanlarmış. Allahaısmarladık, sizi hiç unutmayacağım."

Burnu seğirdi, dudakları tatlı bir gülümsemeyle ayrıldı ve beklenmedik bir biçimde ekledi:

"Kötü insanlar, aynı zamanda talihsizdir; lanetlidir onlar!"

Öğretmen gittikten sonra Anton Pavloviç gözleriyle onu izledi, gülümsedi ve "Tatlı adam," dedi. "Ne var ki, öğretmenliği fazla sürdüremeyecek."

"Neden?"

"Yakasını bırakmazlar, sürerler... kurtulurlar ondan."

Bir an sustuktan sonra yumuşacık bir sesle ekledi:

"Namuslu adamlar Rusya'da dadıların çocukları korkuttukları umacı gibidir..."

• • •

Anton Pavloviç'in yanındayken herkesin, farkında olmadan, daha sade, daha dürüst, daha doğal olma isteğine kapıldığı izlenimini edinmişimdir. Onun yanındayken insanların o gösterişçi tavırları, kitaplardan alınma tumturaklı konuşmaları, moda olmuş deyimleri ve Rusların Avrupalı görünme özentisi içinde tıpkı deniz kabuklarıyla, balık dişleriyle süslenen vahşiler gibi kendilerini donattıkları bütün o ucuz yüzeysellikleri bir kenara bıraktıklarını gözlemleme fırsatını pek çok kez elde ettim. Anton Pavloviç öyle "balık dişlerine", "horoz tüylerine" filan hiç itibar etmezdi; cafcaflı, şıngırtılı insanların "gösterişli görünmek" uğruna donandıkları bütün o acayip şeylerden sıkılırdı. Kaç kez tanık olmuşumdur, ne zaman böyle şatafatlı giyinmiş biriyle karşılaşsa, konuşmakta olduğu kişinin gerçek yüzünü ve yaşayan ruhunu çarpıtan bütün bu gösterişli, bu yüzeysel süsleri onun üstünden çekip almak, onu bunlardan kurtarmak için karşı konulmaz bir içtepi duyardı. Anton Pavloviç bütün ömrünce özü sözüne, sözü özüne uygun, gösterişten kaçan, iç dünyası özgür bir insan olarak yaşamış ve bazı-

larının ondan beklediği, daha az nazik bazılarının ise ondan istediği şeylere kulak asmamıştır. Ayağına giyecek doğru dürüst bir pantolonu bile yokken kadife esvap özlemi çekmenin saçmalığını unutacak kadar saf yürekli Rusların çok hoşlandıkları, "yüksek" konuların ele alındığı konuşmaları sevmezdi o.

Basitliğin, sadeliğin güzelliğinden yana olan Anton Pavloviç, basit ve sade olanı, gerçek olanı, içten olanı sever, bir yolunu bulur, başkalarını da sadeliğe getirirdi.

Bir seferinde son derece süslü püslü üç hanım onu ziyarete gelmişti. Odayı ipek fistanlarının hışırtısı ve parfümlerinin baş döndürücü kokusuyla dolduran bu üç hanım, ev sahibinin önüne kurumla yerleşip, sözde aşırı ilgi duydukları politika üzerine "sorular yöneltmeye" başladılar ona.

"Savaş sizce nasıl sonuçlanacak, Anton Pavloviç?"

Anton Pavloviç öksürdü, birazcık düşündü ve o yumuşacık, nazik, pes sesiyle ciddi ciddi cevap verdi:

"Hiç kuşku yok ki, barışla."

"Orası belli. Ama kim kazanacak? Yunanlar mı, Türkler mi?"

"Bence güçlü olan taraf kazanacaktır."

Hanımlar hep bir ağızdan, "Peki sizce güçlü olan taraf hangisi?" diye sordular.

"Daha iyi beslenmiş, daha iyi eğitilmiş olan."

Hanımlardan biri, "Ne kadar nükteci, değil mi?" dedi avaz avaz.

Bir başka hanım ise, "Peki kimi yeğliyorsunuz siz, Yunanları mı, Türkleri mi?" diye sordu.

Anton Pavloviç ona sevecenlikle baktı, nazik nazik gülümseyerek cevap verdi:

"Ben meyveli pastilleri yeğlerim, siz de sever misiniz?"

"Ah, evet!" diye hevesle atıldı hanımefendi. Öbür hanımlardan biri de büyük bir ciddiyetle, "Meyveli pastillerin çok hoş bir tadı vardır," diye lafa karıştı.

Bunun üzerine üçü birden, meyveli pastiller üzerine hararetli bir konuşma açıp, bu konuyla ilgili derin bilgilerini bütün incelik-

leriyle sergilediler. Şu ana kadar kafalarını hiç uğraştırmamış olan Türklerle Yunanlara sözüm ona büyük bir ilgi duyuyormuş gibi görünebilmek için kafa patlatmak zahmetinden kurtulduklarına sevindikleri besbelliydi.

Oradan neşe içinde ayrılırlarken Anton Pavloviç'e söz verdiler:

"Size bir kutu dolusu meyveli pastil yollayacağız."

Onlar gittikten sonra, "Güzel konuştun doğrusu," dedim.

Anton Pavloviç kıs kıs güldü.

"Herkes kendi bildiği dilden konuşmalı," dedi.

Bir başka seferinde de, odasında, yakışıklı, genç bir savcı yardımcısına rastladım. Çehov'un önünde ayakta duruyor, kıvırcık saçlarını geriye doğru sıvazlayarak kendinden emin bir tonla şöyle diyordu:

"Anton Pavloviç, *Baltalayıcı* adlı hikâyenizde beni son derece karmaşık bir problemle karşı karşıya bırakıyorsunuz. Denis Grigoriyev'in kötülüğü bilerek yaptığını kabul edecek olsam, toplumun çıkarları öyle gerektireceği için, hiç duraksamadan onu hapse yollamayı görev sayardım. Oysa o yabaninin biri; yaptığının büyük bir suç olduğunun farkında bile değil, ona acıyorum. Öte yandan, onu aklı başında olmayan bir vatandaş diye görerek acıma duygusuna yenilecek olursam, Denis'in tekrar rayların somunlarını sökerek trenleri raydan çıkarmayacağı konusunda kamu vicdanını nasıl rahatlatabilirim? İşte sorun burada. Ne yapmak gerekir?"

Sustu, sandalyesine oturup geriye yaslandı ve soran bakışlarını Anton Pavloviç'in yüzüne dikti. Gıcır gıcır üniformasının önünü yukarıdan aşağıya kadar ilikleyen pirinç düğmeleri de bu hamiyetli genç memurun yıkanmış paklanmış suratındaki gözler kadar güvençle, bu gözler kadar budalaca ışıldıyordu.

Anton Pavloviç büyük bir ciddiyetle, "Ben yargıcın yerinde olsaydım, Denis'i salıverirdim," dedi.

"Hangi gerekçeyle?"

"Ona şöyle derdim: 'Sen henüz yeterince gelişip bilinçli bir suçlu olamamışsın, Denis. Hadi git de bilinçli bir suçlu olmaya bak.'"

Hukukçu bir kahkaha attı, ama sonra hemen kendini toparlayıp, yine o uğursuz ciddiyetini takınarak sürdürdü konuşmasını:

"Hayır, sayın Anton Pavloviç, sizin ortaya attığınız sorun ancak, canlarının ve mallarının korunmasını benden bekleyen toplumun çıkarları doğrultusunda çözümlenebilir. Denis'in yabani olduğu doğrudur, ama o aynı zamanda bir suçludur ve gerçek de işte buradadır."

Anton Pavloviç damdan düşer gibi, "Gramofon dinlemesini sever misiniz?" diye sordu.

Delikanlı, "Ah, evet," diye hevesle atıldı; "çok severim. Müthiş bir buluş."

Anton Pavloviç üzüntülü bir tavırla, "Bense gramofona hiç tahammül edemem."

"Neden?"

"Nedeni şu; gramofondan konuşmalar duyulur, şarkılar duyulur, ama bunlarda duygu yoktur. Oradan gelen bütün sesler boş ve cansızdır. Peki, siz fotoğrafçılığa ne diyorsunuz?"

Hukukçu meğer fotoğrafçılığa çok meraklıymış. Hevesle hemen bu konu üzerinde konuşmaya başladı ve Çehov'un büyük bir isabetle, kurnazca ortaya çıkardığı o "müthiş buluş"a duyduğu ilgiyi unuttu gitti. O üniformanın altındaki insanın yavanlıktan çıkıp, az çok ilgi çekici bir insan, ava götürülen bir yavru köpek gibi hâlâ delişmenliğin izlerini taşıyan bir insan haline dönüşmesine bir kez daha tanık oluyordum.

Delikanlıyı geçirdikten sonra Anton Pavloviç suratını asarak şöyle dedi:

"Adalet mekanizmasının gerisinde, insanların kaderiyle oynamayı işte bunun gibi tüysüzlerin ellerine bırakıyorlar."

Bir an sustuktan sonra da ekledi: "Savcılar balık avlamayı pek sever. En çok da tatlı su levreğini."

• • •

Bayağılığı bulunduğu yerden çıkarıp ortaya koyuvermek onda âdeta bir sanat haline gelmişti; öyle bir sanat ki, ancak yaşamdan yücelikler bekleyen kişiler elde edebilir, öyle bir sanat ki, ancak insanoğlunda sadeliği, güzelliği ve uyumu görmeye susamış bir kişilikte doğabilir. Bayağılığı hiç bağışlamaz, acımasızca yerden yere vururdu o.

Birisi bir gün Çehov'un yanında bir editörden söz açtı; popüler bir derginin editörü olan bu adam, insan sevgisini, insanların birbirlerine anlayışla davranmaları gerektiğini dilinden düşürmediği halde, emri altında çalışanlara kaba davranmayı alışkanlık haline getirmiş, hatta bir demiryolu bekçisine de sebepsiz yere hakaret etmiş.

Anton Pavloviç acımasız bir gülüşle, "Pek tabii," dedi. "Kendisi bir aristokrattır, kültürlü bir beydir... İlahiyat okumuştur. Babası çarıkla dolaşırdı, KENDİSİ ise rugan çizme giyer."

Bunları öyle bir tonda söyledi ki, o "aristokrat" bir anda sıradan, gülünç bir kişi düzeyine iniverdi.

Bir gazeteciden söz açılınca da, "Çok yetenekli bir kişidir," dedi. "Yazılarında hep yüce duygulardan, insanlıktan söz eder... Bal dökülür ağzından. Karısına elâlemin önünde aptal der. Rutubetli yerlerde yatmaktan uşaklarının tümü de romatizmalıdır..."

"Falancayı beğenir misiniz, Anton Pavloviç?"

"A, evet. Hoş adamdır," diye cevap verir Anton Pavloviç öksürerek: "Her şeyi bilir o. Çok okur. Benden de üç kitap almıştı, bir daha da geri getirmedi. Biraz unutkandır da; bugün yüzünüze karşı sizin çok iyi bir insan olduğunuzu söyler, ertesi gün de kalkar başka birisine, metresinizin kocasının mavi çizgili siyah ipek çoraplarını aşırdığınızı anlatır."

Birisi onun yanında, "ağırbaşlı" dergilerdeki "ciddi" yazıların anlaşılması zor ve sıkıcı olduğundan dem vurarak yakınıyordu.

Anton Pavloviç en inandırıcı tavrını takınarak, "Siz de okumayıverin o yazıları," dedi. "Bunlar ortaklaşa yazılmış edebiyat ürün-

leridir... Bay Krasnov, Bay Çemov ve Bay Belov* ortaklaşa yazar bunları. Birisi bir yazı yazar, öbürü bunu eleştirir, üçüncüsü de ilk ikisinin mantıksızlıklarını uzlaştırır. Ama okurun bütün bunlara gereksinmesi olup olmadığını hiç sormazlar kendilerine. Kendi kendine gelin güvey olmak denir buna."

Yüzünden kan damlayan, iyi giyimli, güzel, topluca bir hanım bir gün onu ziyarete geldi ve hemen, tam "Çehov'un bayıldığı tarzda" konuşmaya başladı:

"Hayat çok sıkıcı, Anton Pavloviç. Her şey soluk renkte, insanlar, gökyüzü, deniz, hatta çiçekler bile solgun görünüyor gözüme. Hiçbir istek uyanmıyor içimde; yüreğim daralıyor. Bir çeşit hastalık gibi âdeta..."

"Âdetası filan yok, hastalık zaten," diye atıldı Anton Pavloviç. "Bilinen bir hastalıktır bu. Latince adını da söyleyeyim size: morbus-yapmacıkus."

Allah'tan hanımefendi Latince bilmiyordu ya da belki bilmezlikten geldi.

• • •

Bir gün yine öyle bilgece, kıs kıs gülerek, "Eleştirmenler, toprağı süren atın çalışmasını engelleyen atsinekleridir," dedi. "Atın kasları keman teli gibi gerilmiştir, tam o sırada bir atsineği peyda oluverir, hayvanın sağrısına konar, bir yandan vızıldar, bir yandan da sokar. At, derisini titretir, kuyruğunu sallar. Ne diye vızıldayıp durur bu sinek? Bunun nedenini belki kendi de bilmez. Onun yaradılışı böyledir, yaradılıştan huzursuzdur, varlığını duyurmak ister, 'Ben de varım, bakın!' der gibidir. 'Bakın, vızıldamayı nasıl da beceriyorum, hem ben her vesileyle, hep vızıldarım böyle!' Yirmi beş yıldır hikâyelerim üzerine yazılan eleştirileri okur dururum, daha bir tekinde bile şöyle yararlı bir noktaya dokunulduğuna ya da bir parçacık olsun işe yarar bir öğüt verildiğine rastlamadım. Bugüne dek ilgimi çekebilen biricik eleştirmen

* Kırmızı, Kara ve Beyaz. –*H. Âli Ediz*

Skabiçevski oldu; sarhoş kafayla bir hendeğin dibinde öleceğim kehanetinde bulunmuştu..."

Onun o kederli gri gözlerinde hemen her zaman zekice bir alaycılığın kıvılcımları tutuşur; ama bazen de bu gözler keskin, sert, buz gibi bir anlatıma bürünürdü. O zaman, o içten, duru, yumuşacık ses tonu da yavaş yavaş sertleşirdi. Böyle anlarda, bu alçakgönüllü, bu nazik adamın herhangi bir düşman güç karşısında bütün gücüyle dikilebileceğini, asla dize gelmeyeceğini hissederdim.

Başkalarına olan davranışlarında dingin, soğuk bir umursamazlığa benzeyen bir umutsuzluk var gibi gelirdi bazen bana.

Bir seferinde bana, "Ruslar tuhaf yaratıklardır," demişti. "Rus, bir kalbura benzer, hiçbir şeyi uzun zaman tutamaz. O, gençliğinde önüne her ne çıkarsa büyük bir açgözlülükle el atar, kendini tıka basa doyurur, ama otuz yaşına vardığında bütün bunlardan geriye renksiz bir çöp yığınından başka şey kalmaz. İyi yaşamak, insan gibi yaşamak isteyen, çalışmalıdır. Severek, yaptığı işe inanarak çalışmalıdır. Bizim ülkemizdeyse, bizler bunu yapmasını bilmiyoruz. Mimarımız iki üç tane hatırı sayılır eser ortaya koydu mu, artık ondan sonra ya kumar oynayarak ya da bir tiyatronun kulisinde bekleyerek ömür tüketir. Doktorumuz yeterince müşteri kazandı mı hemen bilimi bir kenara bırakır, artık *Novosti Terapii* (Tedavi Haberleri) dergisinden başka şey okumaz olur, kırkına geldi mi de, tüm hastalıkların kesinkes soğuk algınlığından ileri geldiğine inanır. Yaptığı işin önemini, hangi amaca hizmet edeceğini kavramış bir tek memura rastlamadım daha; bunlar yaptıkları işle ilgili en ufak bir fikir sahibi değildir. Bunlar ya başkente ya da bir taşra kentine çöreklenir, başlarını kuma gömüp habire evrak üretmekle uğraşır, sonra da bu evrakta yazılanlar yerine getirilsin diye bunları Zmiyev'e, Smorgon'a yollar. Bu yolladıkları evrakın Zmiyev'de ya da Smorgon'da kimlerin hareket özgürlüğünü kısıtladığı konusunu ise, bir tanrıtanımazın cehennem gazabını umursadığı kadar bile umursamazlar. Avukat efendi birkaç savunmayla kendine bir ün yaptı mı, artık gerçekleri savunmayı unutur, mülkiyet hakla-

rını savunmaktan başka bir şey düşünmez olur, at yarışı oynar, istiridye yer ve güzel sanatların bütün dallarında uzman geçinir. Aktör efendi birkaç rolde bir parçacık başarılı oldu mu, artık rol ezberlemeyi bir kenara bırakır, başına bir silindir şapka geçirir, dâhi olduğunu sanır. Rusya gözü doymaz aylaklarla dolu bir ülkedir. Bunlar, patlayıncaya kadar yemeyi, çatlayıncaya kadar içmeyi, güpegündüz, hem de horul horul uyumayı sever. Bunlar, sırf evleri derli toplu dursun diye evlenir, toplumun gözünde yüksek bir yer edinmek için de metres tutar. Köpek psikolojisi vardır bunlarda. Sopayı attın mı, kendilerini acındırmak için viyaklayıp hemen kulübelerine sıvışırlar. Okşadın mı da, hemen sırtüstü yatıp patilerini havaya kaldırır, kuyruk sallarlar."

Soğuk, hazin bir hor görme vardı bu sözcüklerde. Ne var ki, Anton Pavloviç hor gördüğü kadar acımasını da bilirdi insanlara; onun yanında birini çekiştirecek olsalar, hemen çekiştirilenden yana çıkardı.

"Hadi şimdi, hadi! Yaşını başını almış bir adamdır o, yetmiş yaşına gelmiş..."

Ya da:

"Daha çok genç canım, onun delişmenliğine verin artık..."

Böyle konuştuğu zamanlarda ise Anton Pavloviç'in yüzünde hor gördüğüne işaret eden en ufak bir ize rastlamazdım...

• • •

Gençlerin bayağılıkları genellikle pek önemsenmez, bunların üzerinde fazla durulmaz, bunlara gülünüp geçilir, ne var ki bayağılık yavaş yavaş bireyi sarar, bayağılığın kurşuni dumanı tıpkı marsık dumanı gibi beynine, kanına işleyerek onu zehirler ve sonunda birey paslanarak çürümüş eski bir meyhane tabelasına döner; gerçi üzerinde bir şeyler yazılıdır, ama ne olduğunu bir türlü sökemezsiniz.

Kurşuni bayağılık denizinin ortasında, Anton Pavloviç daha en başından, bayağılığın içinde gizlenen, trajik denecek kadar kasvetli mizahı ortaya çıkarmayı başarabilmiştir. Yazarın nice zalimlikleri

görüp de utanarak, bunları komik durumla ve komik bir hikâye ediş üslubu içinde nasıl gizlediğini anlamak için onun "mizahi" hikâyelerini bir parça dikkatle okumak yeter.

Hiç bozulmamış bir alçakgönüllülüğe sahip olan Çehov, kimseye asla kıyamaz, sesini yükseltip, "Edebinizi takının bakalım!" diye azarlayamaz, boş bir umutla, onların biraz daha edepli olmak gereğini kendiliklerinden anlayacaklarına inanırdı. Her türlü bayağılıktan, edepsizlikten tiksinen Çehov, hayatın çirkinliklerini bir şairin yüce diliyle ve nükteci bir insanın yumuşak gülümseyişiyle tasvir etmiştir; hikâyelerinin yaldızlı yüzeyi altında, derinlerdeki acı sitem ise pek az kişinin gözüne çarpar.

Saygıdeğer halk *İngiliz Kızı*'nı okurken kahkahayı basar ve bu hikâyedeki besili beyefendinin herkese, her şeye yabancı, kimsesiz bireye yönelttiği iğrenç alayları belki fark etmez bile. Bense Çehov'un bütün mizah hikâyelerinde gerçek bir insan yüreğinin derinden çektiği "ah"ı duyarım – saygınlıklarını koruyamayan, kaba güce hiç savaş vermeden teslim olan, köleler gibi yaşayan, her Allah'ın günü içtikleri lahana çorbasının yeterince özlü olmasından başka bir şey düşünmeyen, hep güçlüler ve küstahlar tarafından dövülmek korkusu içinde yaşayıp bu korkudan başka duygu tanımayan insanlara yönelik acıyla dolu, umutsuzluk taşıyan "ah"ı.

Hayatın önemsiz gibi görünen gerçeklerindeki trajik niteliği hiç kimse Çehov kadar duru yakalayamamış, onun kadar sezememiştir ve yine ondan önceki hiçbir yazar, orta sınıf yaşantısının pis karmaşası içinde yer alan iğrençliklerin, çirkinliklerin, acınası durumların katı gerçekçi portresini onun kadar insanların gözüne sokamamıştır.

Bayağılığa düşmandı Çehov. Hayatı boyunca bayağılığa karşı savaştı, bayağılığı ensesinden tutup kaldırarak aşağıladı, yan tutmayan keskin kalemiyle açımladı, yüzeyinden bakıldığında en iyi, en uygun, hatta en parlak görünen şeylerin bile altında yatan bayağılık mikrobunu bulup çıkardı. Bayağılık da pis bir ayak oyunuyla,

öcünü onun cenazesinden –bir şairin cenazesinden–, o cenazeyi Moskova'ya istiridye yüklü bir vagonun içinde göndererek aldı.

Bu kurşuni renkli istiridye vagonu gözüme hep, bayağılığın, can düşmanına karşı kazandığı zafer sevinciyle pis pis sırıtışı gibi görünmüştür; hele o sarı basında çıkan "anılar"ın, o timsah gözyaşlarının altında, düşmanının ölümüne gizliden gizliye sevinen bayağılığın ta kendisini, o bayağılığın pis kokulu, buz gibi soluğunu hissetmişimdir.

Çehov'un eserlerini okuyanlar kendilerini güz sonunun kasvetli bir gününde hissederler: Hava saydamdır, yapraklarını dökmüş ağaçlar gökyüzüne karşı kapkara izdüşüm vermektedir, evler birbirlerine yaslanmıştır, insanlar mahzun, silik birer gölgeden farksızdır. Her şey öylesine garip, öylesine yalnız, devinimsiz, güçsüzdür ki... Uzak mesafelerin mavi ıssızlığı gökyüzünün soluk rengiyle karışarak yarı donmuş çamurlu yeryüzüne soğuk ve kasvetli soluğunu üflemektedir. Ama yazarın beyni bir güz güneşi gibi, insanlarla dolu yolları, çarpık çurpuk sokakları, dapdaracık pis evleri aydınlatır; bu pis evlerde acınası "küçük" insanlar anlamsız, tekdüze bir telaş içinde, aylaklığın can sıkıntısı içinde ömür tüketirler. İşte şurada *Sevgili*'yi, hiç ayırt etmeksizin herkesi bütün yüreğiyle seven, minimini boz bir fındık faresi kadar ürkek, o tatlı, o alçakgönüllü kadını görüyoruz. Yanağına vursanız, bağırmayı bile göze alamaz bu zavallı, uysal köle. İşte onun yanı başında *Üç Kız Kardeş*'in melankolik Olga'sı duruyor; onun da yüreği sevgiyle doludur, o da, işsiz güçsüz aylak kardeşinin ahlakı bozuk, adi karısının her türlü kaprisine sabırla katlanmaktadır. Kız kardeşlerinin hayatı gözlerinin önünde paramparça olurken onun elinden ağlamaktan başka bir şey gelmez, bayağılığa karşı itiraz yollu bir sözcük, şöyle hayat dolu, sert bir sözcük söylemeye bile dili varmaz.

İşte şurada da, *Vişne Bahçesi*'nin eski sahipleri, sulu gözlü Ranevskaya ile diğerleri duruyor; çocuklar kadar bencil, yaşlılar kadar aciz insanlar. Çoktan ölüp gitmiş olmaları gereken, çevrelerinde olup bitenleri anlamak bile istemeyen, gerçeklere gözlerini

kapamış, kanını emdikleri varlıkları yeniden hayata döndüremedikleri için burunlarını çeke çeke ağlayan asalaklar. Şu, ciğeri beş para etmez öğrenci Trofimov, çalışmanın gerekliliği üzerine uzun uzun parlak nutuklar çeker, ondan sonra da, o aylakların iyiliği için kendini feda edercesine çalışan Varya'ya takılmayı kendine eğlence edinip zamanını böyle alıkça şakalarla öldürür.

Verşinin ise, üç yüz yıl sonra insanlığı bekleyen iyi hayatın düşlerini kurarken, çevresindeki her şeyin parçalanmakta olduğunun, hemen gözlerinin önünde Solyoni'nin, sırf can sıkıntısı ve ahmaklık yüzünden zavallı Baron Tuzenbah'ı öldürmeye hazırlandığının farkında bile değildir.

Aşklarının kölesi, kendi budalalık ve tembelliklerinin kölesi, dünya nimetlerine duydukları gözü doymaz bağlılığın kölesi olmuş insanlar alay alay geçer okurun gözleri önünden. Belli belirsiz bir tedirginlik içinde ortalıkta dolaşıp, şimdiki zamanda yerleri kalmadığını hissettikleri için geleceğe ilişkin saçma sapan laflar yumurtlayan, nedenini kendilerinin de bilmediği bir gelecek korkusuna köle olmuş insanlardır bunlar...

Bu boz yığının arasından zaman zaman bir tabanca sesi duyulur – ne yapmak gerektiği birdenbire kafasına dank ediveren İvanovya ya da Treplev ruhunu teslim etmiştir.

Bunların birçoğu, iki yüz yıl sonra insanlığı bekleyen görkemli hayata ilişkin güzel düşlere dalarlar, ama içlerinden biri bile çıkıp da şu basit soruyu sormayı akıl edemez: Biz düş kurmaktan başka bir şey yapmazsak, gelecekteki hayatı kim görkemli kılacak?

Şu anda, bu kafasız, bu acınası, aciz yaratıklar kalabalığının yanından akıllı bir adam, büyük bir adam geçmekte, kendi ülkesinde oturan bu acizler yığınının tümünü baştan aşağı dikkatle süzerek, o kederli gülümsemesi, umutsuzluğunu belli eden acı yüz anlatımıyla, yumuşak ama ta yüreğinden gelen içten bir üzüntü ve sitem dolu bir sesle şöyle demektedir onlara:

"Beyler, ne anlamsız, ne sıkıcı bir hayatınız var!"

• • •

Ateşim beş gündür düşmediği halde, dinlenmeyi aklıma bile getirmedim. Finlandiya'nın o kurşuni yağmuru, yeryüzüne incecik bir toz gibi düşüyor. İno Kalesi'nin topları aralıksız gümbürdüyor. Geceleri bir ışıldağın uzun dili bulutları yalıyor ve bu görüntü, sürekli olarak korkunç bir hastalığı –savaşı– hatırlattığı için bana iğrenç geliyor.

Çehov'u okuyorum. Eğer on yıl önce ölmeseydi, şimdi bu savaş, her şeyden önce de insanlardan nefret ettirerek, onu bu zehirle zehirleyerek öldürürdü. Onun cenazesini hatırlıyorum.

Moskovalıların "yürekten sevdikleri" yazarın cenazesi, kapısının üstünde kocaman harflerle "İstiridye" yazan bir vagonun içinde geldi. Yazarın cenazesini karşılamak için oraya toplanmış bulunan ufak kalabalığın bir bölümü, aynı anda Mançurya'dan getirilen General Keller'in tabutunun arkasına takılırken, bir yandan da Çehov'un, mezarına neden askerî bandoyla götürüldüğünü merak ediyordu. Yanlışlık anlaşılınca şen yaradılışlı bazı kimseler kıs kıs gülmeye başladı. Çehov'un tabutunun arkasından aşağı yukarı yüz kişilik bir kalabalık gidiyordu, daha çok değil. Her ikisi de yeni çizmeler giymiş, desenli kravatlar takmış, güveyler gibi şık giyimli iki avukatı hiç unutamam. Tam arkalarında yürüdüğüm için konuşmalarına kulak misafiri oluyordum. Adı V.A. Maklakov olanı köpeklerin zekâlarından söz ediyor, tanımadığım ötekisi ise övünerek, yazlık evinin rahatlığından, çevresinin güzelliğinden dem vuruyordu. Kenarları işlemeli güneşliğini yukarı kaldırmış mor giysili bir hanımefendi ise, bağa gözlüklü yaşlı bir beyefendiye inandırıcı bir dille şöyle diyordu:

"Ah ne cici, ne nüktedan adamdı..."

Yaşlı beyefendi de bu konuda kuşkulu olduğunu belli edercesine öksürerek dinliyordu onu. Tozlu, sıcak bir gündü. Cenaze alayının en önünde de besili bir kır ata binmiş, besili bir polis memuru gidiyordu. Bütün bunlar ve daha pek çok şey, o usta, o büyük yazarın anısıyla hiç mi hiç bağdaştırılamayacak iğrenç bayağılıklardı.

• • •

A. S. Suvorin'in yaşlılığında, ona yazdığı bir mektubunda şöyle diyor Çehov:

"Yaşama sevincini yok ederek duygusuzluk yaratan ekmek kavgasından daha sıkıcı, daha tekdüze, daha kasvetli ve şiirsellikten uzak bir şey yoktur."

Kanımca Anton Pavloviç'inkine hiç de benzemeyen Rus mizacına fazlasıyla yakın bir anlatımdır bu. Her şeyi bol bol bulduğunuz, ama çalışma sevgisini bulamadığınız Rusya'da pek çok insan aynen böyle düşünür. Ruslar enerjik insanlara hayrandırlar, ama kendileri enerjik yaşamanın gereğine pek inanmazlar. Eylemli yaşama mizacını simgeleyen bir yazar, örneğin bir Jack London, Rusya'dan asla çıkamaz. Jack London'ın kitapları Rusya'da çok sevilir, ama ben bu kitapların Ruslarda bir eylem isteğini harekete geçirdiğini hiç görmedim; bu kitaplar, Rusların sadece imgelemlerini harekete geçirmekle kalır. Oysa Çehov, sözcüğün bu anlamıyla tam bir Rus sayılmazdı. O daha ilk gençlik çağından başlayarak kendini "ekmek kavgasının" neşesiz, renksiz ortamı içinde bulmuş, kuru ekmek, üstelik de büyücek bir ekmek uğruna her Allah'ın gününü bir sürü sevimsiz işle uğraşarak geçirmek zorunda kalmıştı; çünkü kendisininkinden başka boğazları da doyurması gerekiyordu. Bu sevimsiz, bu renksiz işlerle bütün gençliğini harcadığı halde, nasıl olup da nükteciliğini koruyabildiğine şaşmamak elde değildir. O, hayatı, karın doyurmak ve sırtüstü yatabilmek içini girişilen usanç verici bir savaşım olarak tanımış, hayatın hep bu yanını görmüştür. Çevresini saran hayatın kalın, basmakalıp kabuğu altında yer alan büyük dramları, büyük trajedileri görememiştir. Ancak başka boğazları da doyurma zorunluğundan kurtulduktan sonradır ki, bu dramlara ilişkin gerçeklere inceleyici bir gözle bakabilmiştir.

Çalışmayı Anton Pavloviç kadar önemseyen, çalışmayı her yönüyle kültürün temeli sayan başka birine rastlamadım. Ondaki bu inancı, ev hayatının en önemsiz ayrıntılarıyla uğraşırken, evine bir

şey alırken, aldığı şeye duyduğu sevgide görmek mümkündü. O hiçbir zaman eşya biriktirme tutkunu değildi, ona böyle bir leke sürülemez; ama öyle olduğu halde, insanoğlunun yaratıcı ruhunun ürünüdür diye bitmez tükenmez bir hayranlık duyardı eşyaya. Bahçe kurmayı, bitki yetiştirmeyi, toprağı süslemeyi sever ve bunları yaparken çalışmanın şiirselliğini duyardı. Kendi elleriyle diktiği bitkilerin, meyve ağaçlarının büyümesini insana dokunacak kadar derin bir sevecenlikle seyrederdi. Autka'daki evinin yapılışı sırasında binbir telaş arasında bana şöyle demişti:

"Dünyada herkes kendi arsasında elinden geleni yapsaydı, ne güzel bir dünya çıkardı ortaya!"

Ben de tam o sıralarda, *Vasili Buslayev* adlı oyunumun doğum sancılarını çekmekteydim. Tuttum, Anton Pavloviç'e Vasili'nin övünmeli monoloğunu okudum:

Ah, elimde güç olsaydı!
Alevli soluğumla eritirdim karları.
Yeryüzünü dolaşır, sürülmedik toprak bırakmaz,
Koca koca kentler, beldeler kurar,
Kiliseler yapar, meyve bahçeleri dikerdim.
Gelinlik kıza döndürürdüm dünyayı!
Onu bir gelin gibi kollarımın arasına alır,
Bağrıma bastıktan sonra uzatırdım Tanrı'ya.
Bak Tanrım, başını aşağı çevir de dünyaya bir bak,
Bak, ne kadar güzelleştirdim onu!
Onu bir taş parçası diye boşluğa fırlatan sensin,
Bense onu değerli bir mücevhere çevirdim!
Bir bak hele dünyaya, bak da gözlerin şenlensin!
Bak, nasıl yemyeşil parlıyor güneşin altında!
Onu seve seve sana verirdim ama,
Elimden gelmiyor ki – benim için çok değerli.

Çehov monoloğu beğendi, sinirli sinirli öksürdü ve Dr. A. N. Aleksin'le bana şöyle dedi:

"Güzel... Çok güzel... Gerçek, insani. 'Felsefenin gerçek anlamı' da işte buradadır zaten. İnsanoğlunun dünyadan başka gidecek yeri yoktur, dolayısıyla dünyayı içinde yaşanabilir bir hale getirmek zorundadır." Başını inançlı bir ifadeyle sallayarak ekledi: "Getirecektir de!"

Benden Vasili'nin monoloğunu bir daha okumamı istedi, pencereden dışarıya bakarak dinledi.

"Son iki dize gitmiyor. Meydan okuyan bir havası var. Yersiz kaçıyor."

• • •

Kendi edebî çalışmalarından çok az söz ederdi Çehov. Söz ettiği zaman da diyebilirim ki, Lev Tolstoy'dan söz ederken gösterdiği aynı saf çekingenliği gösterirdi. Pek ender olarak, o da eğer neşesi yerindeyse, hikâyelerinden birinin planını kıs kıs gülerek anlatırdı – hep bir mizahi hikâye olurdu bu:

"Şey, bir hanım öğretmenle –tanrıtanımaz bir öğretmenle– ilgili bir hikâye yazacağım. Bu öğretmen hanım Darwin'e hayrandır, halkın önyargılarına ve kör inançlarına karşı savaş açmak gerektiğine inanır, ama öte yandan, sevdiği adamın ilgisini çekebilmesini sağlayacak dilek kemiğini elde etmek amacıyla, kara bir kediyi yakalayıp gece yarısı hamama götürerek haşlar – bilirsin böyle bir kemik vardır..."

Yazdığı sahne eserlerinden hep "eğlenceli" diye söz eden Çehov'un, "eğlendirici" oyunlar yazdığına içtenlikle inanmakta olduğu anlaşılıyordu. Savva Morozov büyük bir inatla, "Çehov'un oyunları birer lirik komedi olarak sahneye konulmalıdır," derken, hiç kuşkusuz Çehov'un ağzından konuşuyordu.

Çehov bununla birlikte, edebiyata genelinde de büyük bir ilgiyle eğilmiş, özellikle de "yeni başlayanlar"a yakın ilgi göstermiştir. B. Lazarevski'nin, N. Oliger'in ve daha birçoklarının tomar tomar müsveddelerini sabırla okumuştur.

"Daha çok yazara gereksinmemiz var," derdi. "Edebiyat, 'seçkinlerimiz' için bile, günlük hayatımıza daha yeni yeni giriyor. Norveç'te iki yüz yirmi altı kişiye bir yazar düşerken, burada bir milyon insana bir yazar düşüyor."

Hastalığı yüzünden zaman zaman müthiş evhamlanıyor, hatta bazen tamamıyla insanlardan kaçar hale geliyordu. Böyle zamanlarda her şeyi eleştiren, geçimsiz biri olup çıkıyordu.

Bir gün kanepeye uzanmış, elindeki termometreyi evirip çevirerek, kuru kuru öksürürken şöyle dedi bana:

"İnsanın günün birinde öleceğini bilmesi zaten tatsız bir şeydir; ama vaktinden önce öleceğini bilmek – işte bu çekilir gibi değil..."

Bir başka sefer, açık pencerenin önüne oturmuş uzaklara, denize doğru bakarken hırçın bir tonla konuşmaya başladı:

"Havaların güzel gitmesini, iyi bir hasat kaldırmayı, güzel bir aşk serüveni yaşamayı, zengin olmayı ya da emniyet genel müdürlüğüne atanmayı umarak yaşamaya alışmışızdır hepimiz, ama daha akıllı olma umuduyla yaşayanına hiç rastlamadım. Kendi kendimize şöyle deriz: 'Başımıza yeni bir çar gelse daha iyi olacak, hele iki yüz yıl sonra her şey çok daha iyi olacak.' Oysa kimse çıkıp da bu daha iyi günlere hemen yarın kavuşmak için en ufak bir çaba harcamaz. Genelinde, hayat her geçen gün biraz daha karmaşık bir nitelik kazanarak, hiç kimseye ve hiçbir şeye bağlı olmaksızın akıp gitmekte, insanlar her geçen gün biraz daha aptallaşmakta, gittikçe artan sayılarda hayattan yalıtılmış olarak yaşamaktadır."

Bir an sustuktan sonra, alnını kırıştırarak ekledi:

"Dinsel bir geçit törenine katılmış sakat dilenciler gibi."

Çehov bir doktordu, bir doktorun hastalığı ise, onun hastalarının hastalığından her zaman daha kötüdür. Çünkü sıradan hastalar sadece hastalığı hissederler, doktor ise hem hisseder, hem de o hastalığın kendi bünyesi üzerindeki yıkıcı etkilerini çok iyi bilir. Doktorun hastalanması öyle bir vakadır ki, burada bilgi ölümü yakınlaştırır.

• • •

Çehov güldüğü zaman gözleri güzelleşirdi – o zaman gözlerine yumuşak, narin, âdeta kadınsı bir incelik gelirdi. Hemen hemen sessiz denilebilecek kahkahasının ise son derece çekici bir yanı vardı. Onun gibi böyle bütün "ruhuyla" gülenine rastlamadım daha.

Edepsizce fıkralara asla gülmezdi.

Bir seferinde o tatlı kahkahalarından birini atarak bana şöyle dedi:

"Tolstoy seninle ilgili eleştirilerinde neden o kadar kararsız, neden öyle dönek, biliyor musun? Kıskanıyor seni; Sulerjitski seni ondan daha çok beğeniyor diye bir korku var içinde. Hem vallahi, hem billahi! Geçen gün bana şöyle dedi: 'Nedense şu Gorki'ye bir türlü ısınamıyorum. Suler'in onunla yaşaması hiç hoşuma gitmiyor. Suler'e bundan hiç hayır gelmez. Gorki kötü ruhlu. Dünyadan el etek çekeceğine yemin etmek zorunda kaldığı için bütün dünyaya hınç besleyen ilahiyat öğrencisine benziyor. Onda bir hafiye ruhu var; kendisi sanki Kenân diyarına tamamıyla yabancıymış da, oraya sırf olup bitenleri gözlemleyip kendi özel tanrısına ihbar etmek için bir yerlerden çıkıp gelmiş sanırsın. Kendi özel tanrısı ise bir ucube, hani köylü karılarının ödünü koparan orman cini, su cini var ya, onun gibi bir şey."

Çehov bana bunları gözlerinden yaş gelene kadar gülerek anlattı ve gözlerinden akan yaşları kurulayarak devam etti:

"Ben de dedim ki 'Gorki iyi insandır.' Ama o diretti: 'Yo yo, hiç anlatma bana! Bir kere burnu ördek gagasına benziyor, böyle burun da ancak lanetlilerde, kötü ruhlularda bulunur. Üstelik onu kadınlar da sevmiyor, oysa kadınlar köpek gibidir, iyi adamı kokusundan tanır. Suler'e gelince, o sevgisini hiç karşılık beklemeden veren pırlanta yürekli bir insandır. Sevgisini vermede onun üstüne yoktur. Sevebilmek, her şeye kadir olmak demektir!.."

Bir an sustuktan sonra devam etti Çehov:

"Evet, koca oğlan kıskanıyor... ne harika değil mi?.."

• • •

Çehov, Tolstoy'dan söz ederken gözlerinin içinde hem sevecen, hem utangaç bir gülümseme belli belirsiz tutuşur, büyük bir sevgiyle ve özenle ele alınması gereken kırılgan, gizemli bir şeyden söz ediyormuşçasına sesini alçaltırdı.

Yaşlı bilgenin yanı başında, onun sivri, şaşırtıcı, çoğu kez de çelişkili sözlerini not ederek onu uyaracak bir Eckermann'ın bulunmayışına hep hayıflanırdı Çehov.

"Bunu SEN yapmalısın," diye ısrar ederdi Sulerjitski'ye. Tolstoy seni o kadar çok seviyor, senden hep öyle överek söz ediyor ki..."

Sulerjitski için de bir gün bana şöyle dedi Çehov:

"Akıllı bir çocuktur o."

Tam yerinde bir söz.

• • •

Bir seferinde Tolstoy'un, Çehov'un bir hikâyesini –sanırım *Sevgili* adlı hikâye olacak– nasıl övdüğünü duymuştum:

"Eline erkek eli değmemiş bir kızın ördüğü dantela gibi," diye konuşmasına başlamıştı Tolstoy. "Eskiden böyle dantelacı kızlar vardı, bunlar bütün ömürleri boyunca, mutluluk düşlerini işlerlerdi dantelalara. En sevdikleri düşleri dantelalara dökerler ve onların elinden çıkan dantelalar saf bir ruhla özlenen aşkın uçucu güzelliğini taşırdı." Tolstoy gözleri dolu dolu olarak, gerçek bir heyecanla konuşuyordu.

Ama o gün Çehov'un ateşi yükselmişti; oturduğu yerde başını öne eğmiş, yanakları pençe pençe, büyük bir özenle kelebek gözlüğünün camlarını siliyordu. Bir süre hiç sesini çıkarmadı, sonunda bir iç geçirdi ve yumuşak, kırık dökük bir sesle konuştu: "İçinde dizgi yanlışları kalmış."

• • •

Çehov üzerine çok şey yazılabilir, ama bunun için ince eleyip sık dokuyan bir anlatım biçimi gerekir ki, ben de bunu pek beceremem. Çehov insanın kafasında düşünceler, ruhunda özlemler yaratan o hoş kokulu, Rus ruhunu yansıtan açık hava hikâyesini, *Bozkır*'ı nasıl yazdıysa, Çehov'u da öyle yazmak gerekir. İnsanın sırf kendisi için yazdığı bir hikâye gibi.

Böyle bir insanı hatırlamanın bir iyi yanı da, birdenbire neşeli bir konuğun çıkagelmesi gibi, hayata yeniden duru bir anlam kazandırmasıdır.

Evrenin ekseni insandır.

Kötü yanları mı diyorsunuz, eksiklerini mi soruyorsunuz bana?

İnsanoğlu hemcinsinin sevgisine açtır, hepimiz öyleyizdir; insan aç olunca da, yarı pişmiş somun bile tatlı gelir.

Türkçesi: Mete Ergin

TÜRKİYE'DE ÇEHOV*

HİKÂYELER

Hayat Yoldaşı, Çeviren: Süreyya Sami Berkem, İstanbul, 1935

Artistin Ölümü, Çeviren: B. Deniz (Hasan Âli Ediz'in takma adı), İstanbul, 1938

Maske, Çeviren: Zeki Baştımar, İstanbul, 1938

Kabuğuna Çekilmiş Adam, Çeviren: B. Deniz (Hasan Âli Ediz'in takma adı), İstanbul, 1938

İşler Tıkırında Gidiyor, Çeviren: Haydar Rifat Yorulmaz, İstanbul, 1939

Kadın Kalbi, Çeviren: Haydar Rifat Yorulmaz, İstanbul, 1939

6 No.lu Koğuş, Çeviren: a) Hasan Âli Ediz, İstanbul, 1939 [*Altıncı Koğuş* adıyla 3. Bas. 1982, 4. Bas. 1985]

b) Nihal Yalaza Taluy, İstanbul, 1966

Bir Ressamın Hikâyesi (Ve Diğer Hikâyeler), Çeviren: Hasan Âli Ediz, İstanbul, 1943

Kırmızı Entarili Kız, Çeviren: Adnan Tahir, İstanbul, 1943

Düello, Çeviren: a) Zeki Baştımar, Ankara, 1945

b) Nihal Yalaza Taluy, İstanbul, 1955; 2. Bas. 1963

Yalnız Adam, Çeviren: Oktay Aslanapa, İstanbul, 1945

Hikâyeler, Cilt I, Çeviren: Servet Lünel, Ankara, 1945; 2. Bas. 1966

Hikâyeler, Cilt II, Çeviren: Servet Lünel, Ankara, 1946; 2. Bas. 1966

Hikâyeler, Cilt III, Çeviren: Oğuz Peltek-Erol Güney, Ankara, 1946; 2. Bas. 1966

Hikâyeler, Cilt IV, Çeviren: Servet Lünel, Ankara, 1949; 2. Bas. 1966

Hikâyeler, Cilt V, Çeviren: Oğuz Peltek, Ankara, 1949; 2. Bas. 1966

[Not: 1-5. ciltlerin 3. baskısı *Çehov-Toplu Eserleri* adlı dört ciltlik yayının ilk üç cildini oluşturmuş ve 1983'te basılmış; 4. baskısı da 1986'da yayımlanmıştır]

---

* Hasan Âli Ediz'in hazırladığı bu liste, 1991 tarihli Engin Yayıncılık basımı için (*Toplu Eserler*, 4 cilt) Mete Ergin tarafından güncellenmiştir. Mete Ergin'in yaptığı ekler köşeli parantez içinde belirtilmiştir.

Memurun Ölümü, Çeviren: Servet Lünel, İstanbul, 1952; 3. Bas. 1967

75.000, Çeviren: Hasan Âli Ediz, İstanbul, 1955

Öyle Bir Hikâye, Çeviren: Nihal Yalaza Taluy, İstanbul, 1956

Bozkır, Çeviren: Mehmet Özgül, İstanbul, 1960 [3. Bas. 1984]

Köylüler, Çeviren: a) Zeki Baştımar, İstanbul, 1960
b) Mehmet Özgül, İstanbul, 1969

Korkulu Gece, Çeviren: Nihal Yalaza Taluy, İstanbul, 1962; 2. Bas. 1972

Yazışmalar (Gorki ile), Çeviren: Z. Zühre İlkgelen, İstanbul, 1966

Besleme, Çeviren: Ergin Altay, İstanbul, 1968

Bir Taşralının Öyküsü, Çeviren: Mehmet Özgül, İstanbul, 1970

Hikâyeler, Çeviren: Yılmaz Dikbaş, İstanbul, 1970

Önemli Bir Olay, Çeviren: Ergin Altay, İstanbul, 1971

Küçük Köpekli Kadın, Çeviren: Hasan Âli Ediz, İstanbul, 1971

[*Bütün Hikâyeleri*, Cilt 1, *Çukurda*, Çeviren: Ergin Altay, Ankara, 1974; Cilt 2, *Prenses*, Çeviren: Ergin Altay, Ankara, 1974]

[*Marangozun Köpeği*, Çeviren: Özdemir Güleç, İstanbul, 1981]

[*Hikâyeler*, Çeviren: Nuri Yıldırım, İstanbul, 1985]

[*Kaştanka*, Çeviren: Ahmet Ekeş, Ankara, 1985]

OYUNLAR

Ayı (Medved), Çeviren: a) Bedrettin Tuncel (Kitap halinde yayımlanmamış, 1931-32 sezonunda Darülbedayi'de {İstanbul Şehir Tiyatrosu} oynanmıştır)
[b) Çeviren: Yılmaz Gruda, *Tek Perdelik 9 Oyun* adı altında 1984 yılında Ankara'da yayımlanan kitapta]

Teklif (Prodlozhenie), Çeviren: Gaffar Güney, İstanbul, 1940 [4. Bas. 1986]

Vişne Bahçesi (Vişnyovi Sad), Çeviren: a) Vahdet Gültekin-Vâlâ Karabuğa, İstanbul, 1943 (Mart 1943'te İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır)
[b) Melih Vassaf (1973-74 sezonunda İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmış, kitap halinde yayımlanmamıştır)]
c) Erol Güney-Şahap Sıtkı İlter, İstanbul, 1944 [1962'de Devlet Tiyatrosu'nda, 1973'te de İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır]
[d) Mete Ergin, İstanbul, 1983; 2. Bas. 1986]
[e) Ataol Behramoğlu, İstanbul, 1984]

Martı (Çayka), Çeviren: a) Nihal Yalaza Taluy-Kemal Kalya, İstanbul, 1944;

4. Bas. 1963
b) Behçet Necatigil, İstanbul, 1963 [4. Bas. 1986]

Üç Kızkardeş (Tri Sestri), Çeviren: a) Sabahattin Eyüboğlu (Yayımlanmamış, 1943-44 tiyatro sezonunda İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır)
b) Hasan Âli Ediz, İstanbul, 1944 (1944'te İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır). [4. Bas. 1986]
c) Ülkü Tamer, İstanbul, 1970 (Aynı yıl Kent Oyuncuları tarafından oynanmıştır)

Vanya Dayı (Dyadna Vanya), Çeviren: a) Gaffar Güney, İstanbul, 1944 (1944-45 tiyatro sezonunda İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda, 1965-66 sezonunda da Devlet Tiyatrosu'nda oynanmıştır)
[b) Gani Yener, İstanbul, 1983; 2. Bas. 1986] .
[c) Ataol Behramoğlu, İstanbul, 1984]

Düğün-Jübile (Svadba i Yubiley), Çeviren: a) Dimitry Sorakin-Sefer Aytekin, İstanbul, 1946 [4. Bas. 1986]
[b) *Düğün-Kutlama* adıyla çeviren: Yılmaz Gruda, Ankara, 1984]

Dağ Yolunda, Çeviren: a) Ülkü Tamer, İstanbul, 1961
[b) Yılmaz Gruda, Ankara, 1984]

İvanov, Çeviren: Ataol Behramoğlu, İstanbul, 1967 (1970'te İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanmıştır) [3. Bas. 1984]

Orman Cini, Çeviren: Ataol Behramoğlu, Ankara, 1970

[*Tütünün Zararları*, *Bir Evlenme Teklifi*, *Sayfiyede Yaz*, *Ayı*, Çeviren: Yılmaz Gruda, Ankara, 1976; 2. Bas. 1984 (*Dağ Yolunda*, *Kuğunun Şarkısı*, *Tatyana Repina*, *Düğün-Kutlama* adlı tek perdelik oyunların ilavesiyle)]

ÇEHOV ÜZERİNE TÜRKÇE YAYINLAR

Iréne NEMİROVSKY, *Çehov'un Hayatı*, Çeviren: Oktay Akbal, İstanbul, 1950 [2. Bas. *Bir Yazarın Romanı* adıyla, 1987]

Zeki BAŞTIMAR, *Çehov'un Hayatı ve Sanat Hikâyesi*, İstanbul, 1960

Özdemir NUTKU, *Stanislavski'nin Sahneye Koyduğu 'Martı'*, Ankara, 1968

[Henri TROYAT, *Çehov (*Yaşamı/Sanatı), Çeviren: Vedat Günyol, İstanbul, 1987]

SEÇME OYUNLAR

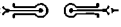

ÜÇ KIZKARDEŞ

TÜRKÇESİ
HASAN ALİ EDİZ

Oyun 4 Perde

Kişiler

PROZOROV, ANDREY SERGEYEVİÇ

NATALYA İVANOVNA (NATAŞA) (**Andrey'in nişanlısı, sonra karısı, 28**).

OLGA (**Andrey'in kız kardeşleri**).

MAŞA (**Andrey'in kız kardeşleri**).

İRİNA (**Andrey'in kız kardeşleri**).

KULIGİN, FİYODOR İLYİÇ (**Lise öğretmeni, Maşa'nın kocası 20**).

VERŞİNİN, ALEKSEY İGNATYEVİÇ (**Yarbay, topçu grup komutanı, 42**).

TUZENBAH, NİKOLAY LVOVİÇ (**Baron, üsteğmen, 30**).

SALİONİY, VASİLİ VASİLYEVİÇ (**Kurmay yüzbaşı**).

ÇEBUTIKİN, İVAN ROMANOVİÇ (**Askeri doktor, 60**).

FEDOTİK, ALEKSEY PETROVİÇ (**Teğmen**).

RODE, VLADİMİR KARLOVİÇ (**Teğmen**).

FERAPONT (**Şehir Meclisi bekçisi, ihtiyar**).

ANFİSA (**Dadı, 80 yaşında bir ihtiyar kadın**).

Olay bir il merkezinde geçer.

Birinci Perde

(Prozorov'ların evi. Ardında büyük bir salon görünen sütunlu bir misafir odası. Öğle vakti. Ortalık günlük güneşlik. Salonda öğle yemeği için bir masa hazırlanmaktadır.

Olga'nın üzerinde kız lisesi öğretmenlerinin giydiği lacivert bir kostüm var. Dolaşarak ve durarak boyuna öğrenci defterlerini düzeltmektedir. Maşa siyah bir rob giymiştir. Bir sandalyeye oturmuş, kucağında şapkası, kitap okumaktadır. Beyazlar giyinmiş olan İrina, ayakta ve düşüncelidir.)

OLGA. Babamız tam bir yıl önce bugün, beş mayısta, senin isim gününde ölmüştü, İrina... Hava çok soğuktu o gün, kar yağıyordu. Acısına dayanamayacağımı sanmıştım. Sen baygın bir halde ölü gibi yatıyordun. Oysa bak işte, aradan bir yıl geçti. Şimdi bunu kolayca hatırlıyoruz. Sen beyazlar bile giydin. Yüzün sevinç içinde. (*Saat on ikiyi çalar*) O zaman da saat böyle çalmıştı. (*Küçük bir sessizlik*) İyi hatırlıyorum, babamızın cenaze töreninde bando çalmıştı. Mezarlıkta da havaya ateş etmişlerdi. Babamız generaldi. Tugaya komuta ediyordu. Ama cenazeye gelenler birkaç kişiydi. Hoş, o gün yağmur yağıyordu. Karla karışık şiddetli bir yağmur vardı.

İRİNA. Bunları sanki ne diye hatırlıyorsun?..

(Sütunların ardında, salonda, masanın yanında Çebutıkin, Baron Tuzenbah ve Salioniy görünürler.)

OLGA. Bugün hava sıcak. Pencereleri ardına kadar açık tutabiliriz. Oysa kayın ağaçları hâlâ çiçek açmadı. Babamız Tugay Komutanlığına atanıp bizimle birlikte Moskova'dan ayrılalı on bir yıl oluyor. Çok iyi hatırlıyorum, mayıs başında, tam bu mevsimde, Moskova baştanbaşa çiçek ve güneş içindeydi. Sıcaktı. Aradan on bir yıl geçti. Oysa ben dün ayrılmış gibi, oranın her şeyini hatırlıyorum. Aman Yarabbi! Bu sabah uyanınca bir yığın ışık gördüm, baharı gördüm, ruhumda bir sevinç tutuştu. Doğduğum yer burnumda tütmeye başladı...

ÇEBUTIKİN. Hiç de değil!

TUZENBAH. Bunlar boş laf.

(Maşa kitaba dalmış, ıslıkla hafif hafif bir şarkı söylemektedir.)

OLGA. Maşa, ıslık çalma, bilmem ki bunu nasıl da becerebiliyorsun? (*Küçük bir sessizlik*) Herhalde bütün günlerim lisede, sonra da akşama kadar ders vererek geçtiği için olacak, hep başım ağrıyor. Hem kafamın içinde de, sanki ihtiyarlamışım gibi, birtakım düşünceler var. Gerçekten de, lisede bulunduğum bu dört yıl içinde gücümün, gençliğimin damla damla eriyip gittiğini duyuyorum. Yalnız durmadan büyüyen bir hayal gücüm var...

İRİNA. Moskova'ya gitmek. Evimizi satmak, burayla bütün ilişiğimizi kesmek, ondan sonra da ver elini Moskova!

OLGA. Evet! Hem de elden geldiği kadar çabuk.

(Tuzenbah ve Çebutıkin gülerler.)

İRİNA. Kardeşimiz herhalde profesör olacak. Burada oturacak değil ya. Yalnız zavallı Maşa'nın engeli var.

OLGA. Maşa da yazlarını geçirmek üzere her yıl Moskova'ya gelir.

(Maşa yavaşça ıslıkla bir şarkı söyler).

İRİNA. Umarım her şey yoluna girer. (*Pencereye bakarak*) Bugün hava güzel. Ruhumdaki bu sevinç nedendir, bilmiyorum. Bu sabah, isim günüm olduğunu hatırlayınca birdenbire bir sevinç

duydum. Çocukluğum, henüz annemin sağ olduğu günler aklıma geldi. Ne güzel, ne tatlı düşüncelerle heyecanlandım.

OLGA. Bugün çok neşelisin, çok güzelsin. Maşa da güzel. Andrey de iyi ama çok şişmanladı. Bu ona yaraşmıyor. Ben ise ihtiyarladım; iyice zayıfladım. Herhalde okulda çocuklara fazla sinirlendiğim için olacak... Bugün boşum, evdeyim... Bak işte başım ağrımıyor. Kendimi düne göre gençleşmiş buluyorum. Daha yirmi sekiz yaşındayım. Hepsi iyi, her şey Allahtan ama kocaya varsam da bütün gün evde otursam daha iyi olurdu gibi geliyor bana. (*Küçük bir sessizlik*) Herhalde kocamı severdim.

TUZENBAH (*Salioniy'e*). Öyle saçma sapan şeyler söylüyorsunuz ki artık sizi dinlemekten usandım. (*Misafir odasına girerek*) Söylemeyi unuttum, yeni topçu grup komutanımız Verşinin bugün ziyaretinize gelecek... (*Piyanonun başına geçerek oturur.*)

OLGA. Pekâlâ, buyursun. Seviniriz.

İRİNA. Yaşlı mı?

TUZENBAH. Hayır, pek değil. Olsa olsa kırk, kırk beş yaşlarında. (*Yavaşça, pes perdeden piyano çalar.*) Görünüşte iyi bir adama benziyor. Sonra herhalde budala değil. Ama çok konuşuyor.

İRİNA. Nasıl, enteresan bir adam mı?

TUZENBAH. Eh, fena değil. Ama karısı, kaynanası, iki de kızı var. Sonra bu ikinci evliliği. Her misafir gittiği yerde karısıyla iki kızı olduğunu söyleyip duruyor. Aynı şeyi burada da söyleyecek... Karısı biraz kaçıkça... Genç kızlar gibi saçlarını örer, konuşurken yüksekten atıp tutar, felsefe yumurtlar, sık sık da kendini öldürmeye kalkar. Herhalde kocasının başına iş açmak için olsa gerek. Ben olsam, böylesinden çoktan ayrılırdım Ama kocası katlanıyor. Yalnız yakınmakla yetiniyor.

SALİONİY (*Çebutıkin ile birlikte salondan misafir odasına girerler*). Bir elle 25 kilodan fazla kaldıramadığım halde iki elimle 80, hatta 90 kilo kaldırıyorum. Bundan şöyle bir sonuç çıkarıyo-

rum: İki kişi bir kişiden iki kat değil de, üç, hatta birkaç kat daha kuvvetli oluyor.

ÇEBUTIKİN (*Dolaşarak gazete okur*). Saç dökülmesine karşı... Yarım şişe alkolün içine iki zolotnik* naftalini koy... Sonra bunu eritip her gün kullan. (*Defterine not eder.*) Bunu yazalım. (*Salioniy'e*) İşte böyle, size diyorum ki, ilkin şişenin ağzı bir tıpa ile tıkanır, sonra da bu tıpanın içinden cam bir boru geçirilir. Sonracığıma efendim, şu bildiğiniz bayağı şap var ya, işte ondan bir tutam alırsınız!..

İRİNA. İvan Romaniç, sevgili İvan Romaniç!..

ÇEBUTIKİN. Ne var kızım, neşem benim?..

İRİNA. Söylesenize, bugün neden böylesine mutluyum? Sanki yelken açmış gibiyim. Başımın üstünde, sonsuz mavi göklerde büyük, beyaz kuşlar uçuşup duruyor. Neden böyle? Neden?..

ÇEBUTIKİN (*Şefkatle kızın iki elini öper*). Benim beyaz kuşum.

İRİNA. Bu sabah uyanıp kalktıktan, yüzümü yıkadıktan sonra, bana birdenbire sanki artık bu dünyada her şeyi anlıyormuşum, nasıl yaşamak gerektiğini öğrenmişim gibi geldi. Sevgili İvan Romaniç, ben her şeyi biliyorum: Kim olursa olsun, insan, yorularak, alınteri dökerek çalışmak zorundadır. Mutluluğu, sevinci, hayatının anlamı, amacı yalnız bunda gizlidir. Ortalık ağarır ağarmaz kalkan ve sokakta taş kıran bir işçi, ya da bir çoban, çocukları okutan bir öğretmen veya bir tren makinisti olmak ne güzel bir şey! Aman Yarabbi, on ikide uykudan kalkıp yatağında kahvesini içen, iki saat tuvaletiyle uğraşan genç bir kadın olacağına, insanın bir öküz, ya da basbayağı bir beygir olup çalışması, hiç kuşku yok ki daha iyidir. Aman Tanrım, bu ne feci bir şey! Bazen sıcak havalarda insan nasıl suya susarsa, şimdi ben de, bunun gibi işe susamış bulunuyorum. Bundan sonra eğer sabahla-

* Zolotnik: Metrik sistem kabul edilmeden önce Rusya'da kullanılan 4,25 gram ağırlığında bir ölçüdür. *–çev.*

rı erken kalkmaz, çalışmazsam, beni dostluğunuzdan çıkarınız, İvan Romaniç!

ÇEBUTIKİN (*Şefkatle*). Olur kızım, olur çıkarırım!

OLGA. Babamız bizi yedide kalkmaya alıştırmıştı. Şimdi İrina yedide uyanıyor, en aşağı dokuza kadar yatakta kalarak bir şeyler düşünüyor. Hem de ciddi ciddi! (*Güler.*)

İRİNA. Sen bana çocuk gözüyle bakmaya alıştın, yüzüm ciddi olunca sana tuhaf geliyor. Ben artık yirmi yaşındayım!

TUZENBAH. İşe özlem duymak!.. Oh tanrım, ben bunu çok iyi anlıyorum! Hayatımda bir kez olsun çalışmadım. Ben Petersburg'da, bu soğuk şehirde, bu aylaklar şehrinde, çalışmanın, tasanın, üzüntünün ne olduğunu hiç tanımamış bir ailenin çocuğu olarak doğdum. Hâlâ hatırlarım, harp okulundan eve geldiğim zamanlar ayağımdan çizmelerimi uşak çıkarırdı... Ben bu sırada nazlanır dururdum... Annemse hayran hayran bana bakar, başka türlü bakanlara da şaşardı. Bana iş gördürmemek için ellerinden geleni yaparlardı. Ama bunda başarı sağladıklarından kuşkuluyum doğrusu... Artık zamanı geldi, korkunç bir çığ üzerimize geliyor. Müthiş, güçlü bir fırtına kopmak üzeredir. Toplumumuzdan tembelliği, kaygısızlığı, kokmuş can sıkıntısını silip süpürecek bu fırtına gittikçe yaklaşıyor... Ben çalışacağım; yirmi beş otuz yıl sonra da herkes çalışacak. Herkes!..

ÇEBUTIKİN. Ben çalışmayacağım!..

TUZENBAH. Siz mi, siz zaten hesapta yoksunuz!

SALİONİY. Çok şükür yirmi beş yıl sonra nasıl olsa siz artık bu dünyada olmayacaksınız... İki üç yıla varmadan ya felç geçirip ölüp gideceksiniz ya da benim ters bir tarafıma rastlayıp beyninize bir kurşun yiyeceksiniz! (*Cebinden bir esans şişesi çıkarır, göğsüne, ellerine sürer.*)

ÇEBUTIKİN (*Gülerek*). Aslına bakarsanız ben ömrümde hiçbir şey yapmadım. Üniversiteden çıktığımdan beri parmağımı bile oynatmadım. Bir kitap olsun açmadım! Sadece gazete okudum. (*Cebinden bir başka gazete çıkarır.*) İşte... Mesela bir

Dobrolyubov'un var olduğunu gazetelerden bilirim. Ama bu zatın neler yazmış olduğunu bilmem. Varsın onu da Tanrı bilsin... (*Alt kattan tavana vurulduğu duyulur.*) İşte... Aşağıdan beni çağırıyorlar. Herhalde bana birisi gelmiş olacak... Birazdan gelirim, bekleyin!.. (*Sakalını kaşıyarak hızlı hızlı çıkar.*)

İRİNA. Herhalde bir hazırlığı var.

TUZENBAH. Evet, pek resmi bir eda takınarak gitti. Galiba şimdi size bir hediye getirecek...

İRİNA. Ne kötü şey!

OLGA. Evet, bu korkunç bir şey. Bu adam her zaman budalalıklar eder.

MAŞA. "Koydaki meşe yeşildir, yeşil... Bu meşeye altın bir zincir bağlı... Altın bir zincir bağlı..."*

(*Kalkar ve hafifçe bir şarkı mırıldanır.*)

OLGA. Bugün senin neşen yok, Maşa...

MAŞA (*Hafifçe çarkı söyleyerek şapkasını giyer*).

OLGA. Nereye gidiyorsun?..

MAŞA. Eve.

İRİNA. Tuhaf.

TUZENBAH. Kardeşinin isim gününde kalkıp gitmek!

MAŞA. Ne çıkar?.. Akşama geleceğim... Allahaısmarladık güzelim. (*İrina'yı öper.*) Sana bir kez daha sağlık ve mutluluk dilerim. Eskiden, babamızın sağlığında, böyle isim günlerinde evimize kırk-elli subay gelirdi. O günler ne canlı olurdu. Oysa bugün üç buçuk kişi var. Evin içi tıpkı bir çöl gibi ıssız... Ben gidiyorum. Bugün çok melankolik bir halim var. Hiç de neşeli değilim... Hem sen bana bakma (*Gözyaşları arasında güler.*) Sonra konuşuruz. Şimdilik allahaısmarladık, sevgilim. Nereye olursa olsun, şöyle bir çıkacağım.

İRİNA (*Canı sıkılmış bir halde*). Ne kadar da tuhafsın ha!..

* A. Puşkin'in *Ruslan ve Lüdmilla* şiirinden birkaç dize. *-çev.*

OLGA (*Gözleri yaşarmış bir halde*). Ben seni anlıyorum, Maşa.

SALİONİY. Bir adam hikmet savurunca ona bilge, filozof derler... Ama bir ya da iki kadın bir hikmet yumurtlayınca artık buna... Çekiver kuyruğunu işte!..

MAŞA. Ey çok korkunç adam, bununla ne demek istiyorsunuz?

SALİONİY. Hiç!.. "Ah" bile demeye vakit kalmadan ayı üzerine atladı... (*Küçük bir sessizlik*)

MAŞA (*Öfkeli Öfkeli Olga'ya*). Ağlama artık canım!

(*Ferapont ve Anfisa büyük bir pasta ile içeri girerler.*)

ANFİSA. Buraya babacığım, buraya... İçeri gir, ayakların temizdir. (*İrina'ya*) Şehir Meclisinden Mihail İvaniç Protopopov göndermiş... Pasta.

İRİNA. Teşekkür ederim. Kendisine teşekkür et. (*Pastayı alır.*)

FERAPONT. Ne dedin?

İRİNA (*Daha hızlı*). Kendisine teşekkür et!

OLGA. Dadı, ona pasta ikram et! Ferapont, git de sana pasta versinler.

FERAPONT. Ne?

ANFİSA. Gel gidelim babacığım. Ferapont Spiridoviç, gel gidelim! (*Ferapont'la birlikte çıkar.*)

MAŞA. Protopopov'u, şu Mihayil Potapiç'i ya da İvaniç'i sevmiyorum. Onu çağırmamalıyız.

İRİNA. Çağırmadım zaten.

MAŞA. İyi ettin.

(*Çebutıkin, arkasından da, kucağında gümüş bir semaver olduğu halde bir er girer. Şaşkınlık ve hoşnutsuzluğu gösteren mırıltılar yükselir.*)

OLGA (*Elleriyle yüzünü kapayarak*). Semaver! Yoo... Bu kadarı da fazla! (*Salona, masaya doğru gider.*)

İRİNA. İvan Romaniç, kuzum, nedir bu sizin yaptığınız?

TUZENBAH (*Gülerek*). Ben size söylemiştim...

MAŞA. İvan Romaniç, sizde hiç utanma yok mu?

ÇEBUTIKİN. Sevgili çocuklarım, benim iyi çocuklarım! Siz benim biricik sevdiklerimsiniz. Bu dünyada benim için en değerli varlıklarsınız. Yakında altmışıma basıyorum. İhtiyarım. Kimsesiz, değersiz bir ihtiyarım... Sizlere olan bu sevgimden başka içimde iyi hiçbir şey yok... Sizler olmasanız ben bu dünyaya çoktan yuh borusu çekmiştim. (*İrina'ya*) Sevgili yavrum benim, doğduğunuz günden beri sizi tanıyorum. Sizi kucağımda taşıdım. Rahmetli annenizi seviyordum.

İRİNA. Ama böyle pahalı hediyelerin gereği ne?

ÇEBUTIKİN (*Gözyaşları içinde ve öfkeli bir halde*). Pahalı hediyeler... Ee, ama artık siz de... (*Emir erine*) Semaveri oraya götür. (*İrina'yı taklit ederek*) Pahalı hediyeler...

(*Emir eri semaveri salona götürür.*)

ANFİSA (*Misafir odasından geçerek*). Sevgili çocuklarım, albay mıdır nedir, tanımadığım biri geldi. Kaputunu bile çıkardı. Buraya geliyor. (*İrina'ya*) Arinuşka, kibar ve nazik ol, yavrum. (*Çıkarken*) Yemek zamanı da çoktan geldi, baylar...

TUZENBAH. Herhalde Verşinin olacak.

(*Verşinin girer.*)

TUZENBAH. Yarbay Verşinin!

VERŞİNİN (*İrina ve Maşa'ya*). Kendimi tanıtmakla şeref duyarım: Verşinin. Nihayet size geldiğim için çok, pek çok sevinçliyim. Ay, ay, ay, ne kadar değişmişsiniz!

İRİNA. Lütfen oturunuz efendim. Gelişiniz bizi çok sevindirdi.

VERŞİNİN (*Neşe ile*). Ne kadar, ne kadar sevinçliyim! Ama siz gerçekten üç kız kardeşsiniz. İyi hatırlıyorum, yüzlerinizi unuttum ama babanız Albay Prozorov'un üç kız çocuğu olduğunu çok iyi hatırlıyorum. Hatta onları gözümle de görmüştüm. Zaman ne

kadar da çabuk geçiyor... Ah, ah, ah, zaman ne kadar da çabuk geçiyor.

TUZENBAH. Aleksandr İgnatyeviç Moskovalıdır.

İRİNA. Moskovalı mı? Siz Moskovalı mısınız?

VERŞİNİN. Evet, Moskovalıyım. Rahmetli babanız orada topçu grup komutanı idi. Ben de aynı tugayda subaydım... (*Maşa'ya*) Bak işte, sizin yüzünüzü biraz hatırlar gibi oluyorum.

MAŞA. Bense sizi hiç hatırlamıyorum.

İRİNA. Oliya! Oliya! (*Salona doğru haykırır.*) Oliya gelsene!

(*Olga salondan misafir odasına girer.*)

İRİNA. Baksana, meğer Yarbay Verşinin Moskovalı imiş!

VERŞİNİN. Siz herhalde Olga Sergeyevna olacaksınız, üç kardeşin büyüğü. Siz Mariy... Siz de İrina en küçükleri...

OLGA. Siz Moskovalı mısınız?

VERŞİNİN. Evet, Moskova'da okudum. Askerlik hayatıma orada başladım. Uzun süre orada çalıştım. En sonunda buradaki topçu grup komutanlığına atandım. Ve gördüğünüz gibi buraya geldim. Doğrusunu isterseniz ben sizi pek hatırlamıyorum. Yalnız üç kız kardeş olduğunuz hatırımda. Babanız kafamda iyice yer etmiştir. Şimdi gözümü kapasam canlı imiş gibi gözümün önüne getirebilirim. Ben Moskova'da size gelir giderdim.

OLGA. Her şeyi aklımda tuttuğumu sanırdım. Oysa bakın işte!..

VERŞİNİN. Adım Aleksandr İgnatyeviç'dir.

İRİNA. Aleksandr İgnatyeviç, demek Moskovalısınız ha? Bu bir sürpriz doğrusu.

OLGA. Biz de yine Moskova'ya taşınıyoruz.

İRİNA. Sonbahara doğru orada olacağımızı umuyorum. Doğduğumuz şehir... Biz orada doğduk... Staraya-Basmannaya'da... (*İkisi de sevinçlerinden güler.*)

MAŞA. Hiç beklemediğimiz sırada bir hemşeri gördük. (*Canlı*) Şimdi hatırladım. Hatırlıyor musun Oliya, evde "Âşık bin-

başı" falan diye konuşurlardı. Siz o zaman teğmendiniz. Birine âşıktınız. Nedense size herkes binbaşı diye takılırdı...

VERŞİNİN (*Güler*). Ta kendisi.. Âşık binbaşı... Doğru.

MAŞA. O zaman yalnız bıyıklarınız vardı. Ah, ne kadar da yaşlanmışsınız. (*Gözleri sulanarak*) Ne kadar da yaşlanmışsınız!

VERŞİNİN. Evet, bana "Âşık binbaşı" dedikleri zaman henüz gençtim, âşıktım. Şimdi onlar geçti...

OLGA. Ama hâlâ saçınızda bir ak bile yok. Siz yaş almışsınız ama henüz yaşlı değilsiniz.

VERŞİNİN. Oysa kırk üçüme bastım. Siz Moskova'dan ayrılalı çok mu oldu?

İRİNA. On bir yıl oluyor. Maşa, ne oluyorsun? Şuna bak ağlıyor... Tuhaf kızsın, vesselam. (*Gözleri sulanarak*) Beni de ağlatacaksın...

MAŞA. Önemli değil... Moskova'da hangi sokakta oturuyordunuz?

VERŞİNİN. Staraya-Basmannaya'da...

OLGA. Biz de orada oturuyorduk.

VERŞİNİN. Bir süre Nemetskaya Caddesinde oturmuştum. Nemetskaya Caddesinden Kırmızı Kışla'ya gider gelirdim. Yolumun üstünde insana sıkıntı veren bir köprü vardı. Altından şırıldayarak bir su akardı. İnsan orada yalnız kalınca içine sıkıntı çökerdi. (*Küçük bir sessizlik*) Oysa buranın ırmağı ne geniş, ne zengin... Eşsiz de bir ırmak.

OLGA. Evet, ama soğuk... Burası soğuk, sivrisineği de bol...

VERŞİNİN. Ne diyorsunuz? Buranın iklimi öylesine iyi, öylesine sağlam bir iklim ki... Tam bir Slav iklimi... Sevimli, kendi halinde ağaçlar... Ben onları bütün öteki ağaçlardan çok severim... Burada yaşamak ne iyi... Ama tren istasyonunun yirmi verst uzakta oluşu biraz tuhaf. Kimse de bunun niçin böyle olduğunu bilmiyor.

SALİONİY. Ben biliyorum! (*Herkes ona bakar.*) Çünkü tren istasyonu yakın olsa idi, o zaman uzak olmamış olacaktı. Uzak olunca da, demek ki yakın değildir.

(*Sıkıcı bir sessizlik*)

TUZENBAH. Vasiliy Vasilyeviç biraz şakacıdır efendim.

OLGA. Şimdi ben de sizi hatırladım. Aklıma geliyor.

VERŞİNİN. Ben sizin annenizi tanırdım.

ÇEBUTIKİN. Allah rahmet etsin iyi bir kadındı.

İRİNA. Annem Moskova'da gömülü.

OLGA. Novo-Deviçi'de.

MAŞA. İnanır mısınız, annemin yüzünü yavaş yavaş unutmaya başlıyorum. Bizi de böyle hatırlamaz olacaklar, unutacaklar.

VERŞİNİN. Evet. Unutacaklar... Alınyazımız böyle... Elden bir şey gelmez ki... Bize ciddi, önemli, çok önemli imiş gibi görünen bir şey, bir gün gelecek unutulacak... Ya da önemsiz bir şeymiş gibi görünmeye başlayacak... (*Küçük bir sessizlik*) Şurası da dikkate değer bir nokta: Neyin yüksek ve önemli, neyin zavallı ve gülünç sayılacağını şu anda kesinlikle bilemeyiz. Örneğin Kopernik'in ya da Kristof Kolomb'un buluşları önceleri bize, gereksiz, gülünç görünmemiş mi idi? Öte yandan rastgele bir zıpçıktının yazdığı herhangi bir saçma da gerçek olarak görünemez mi? Sonra, kendisiyle böylesine iyi bağdaştığımız şimdiki yaşayış düzenimizin belki zamanla bize, tuhaf, uygunsuz, budalaca, hatta kirli görünmesi mümkün değil midir?

TUZENBAH. Kim bilir? Çağımızın yüksek bir çağ olarak adlandırılması, saygı ile anılması da mümkündür. Bugün artık ne işkence, ne idam, ne de yağmacılık var. Öyle iken ne kadar da çok acı var.

SALİONİY (*İnce bir sesle*). Bili-bili geh geh geh... Sen Barona lapa vereceğine felsefe yumurtlamasına imkân ver.

TUZENBAH. Vasili Vasilyeviç, beni rahat bırakmanızı rica ederim. (*Bir başka yere gider, oturur.*) Eeh... Bu kadarı da insana sıkıntı veriyor.

SALİONİY (*İnce bir sesle*). Bili-bili geh geh geh...

TUZENBAH (*Verşinin'e*). Şimdi görülen acılar... Bunlar öylesine çok ki, ne de olsa, toplumun eriştiği belli bir ahlâk düzeyini gösterir.

VERŞİNİN. Evet, evet, herhalde.

ÇEBUTİKİN. Baron, siz az önce çağımızın yüksek olarak adlandırılacağını söylemiştiniz. Ama insanlar yine de alçaktır. (*Kalkar.*) Bakın, ben ne kadar alçağım, çağımızın yüksek olduğunu söylemek, sadece bir avuntudur.

(*Sahnenin arkasından bir keman sesi işitilir.*)

MAŞA. Kemanı çalan Andrey. Kardeşimiz.

İRİNA. O, ailemizin bilginidir, herhalde profesör olacak. Babamız askerdi, oğlu ise bilim dalını seçti.

MAŞA. Babasının isteğiyle...

OLGA. Bugün ona takıldık. Galiba biraz âşık.

İRİNA. Buralı bir kıza... Bugün herhalde o da bize gelir...

MAŞA. Ah, nasıl da giyiniyor. Modaya uygunsuzluğunu, çirkinliğini bir yana bırakalım, ama düpedüz, acınacak bir kılık... Saçakları adi, tuhaf, parlak renkli sarımtırak bir eteklikle kırmızı bir bluz... Yüzü de öyle parlıyor öyle parlıyor ki... Andrey ona âşık değil, buna ihtimal vermiyorum. Onun ne de olsa bir zevki var. Ama işte o, sadece bizi kızdırmak için yapıyor, alay olsun diye... Dün işittiğime göre bu kız bura şehir meclisi başkanı Protopopov'la evlenecekmiş; iyi işte... (*Yan taraftaki kapıya seslenir.*) Andrey buraya gel... Bir dakika için kardeşim...

(*Andrey gelir.*)

OLGA. Kardeşim, Andrey Sergeyeviç.

VERŞİNİN. Verşinin.

ANDREY. Prozorov. (*Terlemiş yüzünü kurulayarak*) Buraya topçu grup komutanı olarak atandınız, değil mi efendim?

OLGA. İnanır mısınız, Aleksandr İgnatyeviç Moskovalı imiş...

ANDREY. Öyle mi? O halde tebrik ederim. Şimdi artık kız kardeşlerimden yakanızı kurtarabilirseniz aşkolsun.

VERŞİNİN. Ben onları bıraktım bile.

İRİNA. Bakınız, bugün Andrey bana nasıl bir resim çerçevesi armağan etti! (*Çerçeveyi gösterir.*) Andrey bunu kendisi yaptı.

VERŞİNİN (*Çerçeveye bakar, ne söyleyeceğini bilmez*). Evet, çerçeve.

İRİNA. Şu piyanonun üzerindeki çerçeve yok mu, işte onu da kardeşim yaptı...

(*Andrey elini sallar ve geri geri çekilir.*)

OLGA. Bizim Andrey hem okumuştur, hem keman çalar, hem de oymacılık bilir... Bir kelime ile on parmağında on marifet var. Andrey, gitme. Bu onun âdetidir, her zaman kaçar, buraya gel!

(*Maşa ile İrina Andrey'in kollarına girerler ve gülüşerek geri getirirler.*)

MAŞA. Gelsene, gel.

ANDREY. Bırakın beni rica ederim.

MAŞA. Ne tuhaf bir çocuk; bir zamanlar Aleksandr İgnatyeviç'e de âşık binbaşı derlerdi, ama o buna hiç de kızmazdı.

VERŞİNİN. Evet, hiç kızmazdım.

MAŞA. Ben de sana âşık kemancı adını takmak istiyorum.

İRİNA. Ya da âşık profesör...

OLGA. Âşık. Andrüşa âşık...

İRİNA (*Ellerini çırparak*). Bravo, bravo! Bis! Andrüşa âşık.

ÇEBUTIKİN (*Andrey'in arkasına geçerek iki eliyle belinden yakalar*). Tabiat bizi yalnız sevmek için yaratmış... (*Kahkaha ile güler, sonra oturup, cebinden çıkardığı gazetesini okur.*)

ANDREY. E, yeter artık canım. (*Yüzünü siler.*) Bütün gece uyumadım, şimdi de biraz rahatsızım. Saat dörde kadar okudum. Ondan sonra da yattım, ama nafile. Kafama binbir düşünce saldırdı. Derken şafak söktü. Güneşin doğmasıyla benim yatak odama girmesi bir oluyor... Bu yaz, burada kaldığım sürece İngilizceden bir kitap çevirmek istiyorum.

VERŞİNİN. Siz İngilizce okuyor musunuz?

ANDREY. Allah rahmet etsin babam, öğrenim konusunda bizi sıkı bir baskıya almıştı. Söylemesi biraz gülünç ve budalaca ama babamın ölümünden sonra bayağı şişmanlamaya başladım. Bir yıl içinde, âdeta vücudum basınçtan kurtulmuş gibi, iyice şişmanladım. Babamın sayesinde ben ve kız kardeşim Fransızca, İngilizce, Almanca öğrendik. İrina, ayrıca İtalyanca da biliyor. Ama bu bize ne emeklere mal oldu.

MAŞA. Bu şehirde üç dil bilmek gereksiz bir süstür. Hatta süs değil de, altıncı parmak gibi gereksiz bir fazlalık... Birçok gereksiz şey biliyoruz.

VERŞİNİN. Daha neler! (*Güler.*) Birçok gereksiz şey biliyormuş! Bana öyle geliyor ki, ne kadar sıkıcı, ne kadar geri bir yer olursa olsun, akıllı, okumuş bir insanın gereksiz sayılabileceği hiçbir şehir yoktur, olamaz da... Bu kaba ve geri şehrin yüz bine varan nüfusu arasında sizin gibi üç kişinin bulunduğunu varsayalım. Sizi çevreleyen bu kara kalabalıkla başa çıkmanıza tabiatıyla imkân yoktur. Ömrünüz boyunca, yavaş yavaş gerilemek ve yüz bin kişilik kalabalık içinde kaybolmak zorundasınız. Hayat sizi boğar, ama siz yine de büsbütün yok olmazsınız, etki yapmaktan geri kalmazsınız. Sizden sonra, belki de böyle sizin gibi altı kişi, daha sonra on iki kişi ve daha fazlası ortaya çıkar. Öyle ki, eninde sonunda sizin gibiler çoğunluğu meydana getirir. İki yüz, üç yüz yıl sonra yeryüzünde hayat akla gelmeyecek kadar güzel, iyi olacaktır. Bir insana böyle bir yaşayış gerektir. Şimdilik böyle bir şey yoksa bile, böyle bir yaşayış isteği insanın yüreğinde doğmalı, insan onu beklemeli, onu hayalinde canlandırmalı, ona hazırlanmalıdır. İnsan böyle bir yaşayış için dedelerinin, babalarının gördüklerinden, bildiklerinden daha çoğunu görmek, bilmek zorundadır. (*Güler.*) Oysa siz birçok gereksiz şey bildiğinizden yakınıyorsunuz.

MAŞA (*Şapkasını çıkarır*). Yemeğe kalıyorum.

İRİNA (*İçini çekerek*). Doğrusunu isterseniz bütün bunları yazmak gerekli.

(*Andrey görünürlerde yoktur. Kimse farkına varmadan çekilip gitmiştir.*)

TUZENBAH. Birçok yıl sonra yeryüzündeki yaşantımın çok güzel olacağını söylüyorsunuz. Bu doğrudur. Ama bu yaşayışa – uzaktan olsun– şimdiden karışmak için buna hazırlanmak, çalışmak gerek.

VERŞİNİN (Kalkar). Evet... Ama ne kadar da çok çiçeğiniz varmış. (*Etrafına bakınır.*) Apartmanınız da ne kadar güzel... İmreniyorum doğrusu. Ben ise ömrüm boyunca sobaları tüten, iki sandalyeli, tek kanepeli apartmanlarda süründüm durdum. Hayatımda her zaman özellikle işte şu çiçeklerin eksikliğini duydum. (*Ellerini ovuşturur.*) Eh, ne yaparsınız?..

TUZENBAH. Evet, çalışmak gerek. Siz belki de, Alman duygulandı, diye düşünürsünüz. Ama namusumla temin ederim ki ben Rus'um. Hatta Almanca konuşmasını bile bilmem. Babam Ortodoks'tu...

(*Küçük bir sessizlik.*)

VERŞİNİN (*Sahnede dolaşır*). Sık sık düşünürüm: Hayatımıza yeniden, ama bilinçli olarak başlamak elde olsa, örneğin bu ana kadar yaşadığımız hayatı, deyim yerinde ise bir taslak, bundan sonra yaşayacağımızı da bunun temize çekilmişi saysak nasıl olur? Bana öyle geliyor ki o zaman hepimiz kendi hayatımızı bir daha yaşamamaya, ya da hiç olmazsa kendimize bambaşka yaşama koşulları, ne bileyim işte, mesela, böyle çiçekli bol ışıklı bir ev yaratmaya çalışırdık. Mesela benim bugün bir karım, iki kız çocuğum var. Sonra karım hasta falan filan... Ama hayatıma yeniden başlamak gerekseydi, evlenmezdim. Hayır hayır...

(*Sırtında bir frak olduğu halde Kulıgin girer.*)

KULIGİN (*İrina'ya yaklaşır*). Sevgili kız kardeş, isim gününle ilgili olarak seni kutlamama izin vermeni rica ederi sana bütün kalbimle, candan sağlık ve bu yaşta biri genç kıza dilemesi mümkün olan en iyi şeyleri dilerim. Sonra, şu kitapcağızı da sana armağan ediyorum! (*Kitabı verir.*) Bu, lisemizin, kendi yazdığım elli yıllık tarihidir. Kitap aslında önemli bir şey değil... Vakit geçirmek için yazılmış... ama sen, yine de onu oku... Günaydın baylar... (*Kendisini Verşinin'e tanıtır.*) Kulıgin... Bura lisesi öğretmenlerinden. Saray müşavirlerinden... (*İrina'ya*) Bu kitapta son elli yıl içinde lisemizi bitirenlerin hepsinin adlarını bulabilirsin. *Feci quod potui, faciant meliora potentes.** (*Maşa'yı öper.*)

İRİNA. Ama sen bana daha Paskalya yortusunda, böyle bir kitap armağan etmiştin zaten.

KULIGİN (*Güler*). Kabil değil. Şu halde onu bana geri ver. Ya da iyisi mi albaya ver. Buyurunuz albayım. Can sıkıntısını dağıtmak için günün birinde okursunuz.

VERŞİNİN. Sağ olun. (*Gitmeye hazırlanır.*) Tanıştığımıza çok sevindim.

OLGA. Gidiyor musunuz? Hayır, hayır!

İRİNA. Lütfen bizimle birlikte yemeğe kalmaz mısınız?

OLGA. Rica ederim!.

VERŞİNİN (*Saygıyla eğilir*). Galiba ziyaretim isim gününüze rastladı. Af buyurun, bilmiyordum, sizi tebrik etmedim. (*Olga ile birlikte salona geçer.*)

KULIGİN. Bugün pazar, baylar, dinlenme günü, hepimiz dinleneceğiz. Yaşımıza, durumumuza uygun bir biçimde eğleneceğiz... Bütün yaz boyunca halıları kaldırmak, kışa kadar saklamak gerek. Piretozu sermeyi, ya da naftalinlemeyi de unutmamalı. Romalılar sağlam insanlardı, çünkü hem çalışmasını, hem dinlenmesini bilirlerdi. *Mens sana in corpore sano.*** Onların hayatı

---

* Aslında Latince yazılmıştır. "Ben elimden geleni yaptım, daha iyi yapabilen buyursun, yapsın" anlamına gelir. *-çev.*

** (Lat.) "Sağlam bir ruh sağlam bir vücutta olur." *-çev.*

belli birtakım kalıpların içinde akardı. Bizim müdür der ki: Her hayatın en esaslı noktası, biçimidir. Biçimini kaybeden her şey sona erer. Bizim günlük hayatımız için de aynı şey söylenebilir. (*Gülerek karısı Maşa'yı belinden tutar*) Maşa beni sever, karım beni sever. Pencerelerin perdelerini de halılarla birlikte kaldırmak gerek. Bugün neşeliyim, keyfim yerinde... Maşa, bugün saat dörtte müdüre gideceğiz. Bugün öğretmenlerin ve ailelerinin bir gezintisi var.

MAŞA. Ben gitmeyeceğim.

KULIGİN (*Canı sıkılmış bir halde*). Niçin, sevgili Maşa?

MAŞA. Bunu sonra konuşuruz... (*Öfkeli*) Pekâlâ giderim, ama beni rahat bırak, rica ederim. (*Uzaklaşır.*)

KULIGİN. Sonra da akşamımızı müdürlerde geçiririz. Bu adam hastalıklı haline rağmen, her şeyden önce bir toplum adamı olmaya çalışıyor. Mükemmel, parlak bir kişiliği var... Fevkalade bir insan. Dün toplantıdan sonra bir aralık bana "Yoruldum Fiyodor İlyiç, yoruldum," dedi.

(*Duvardaki saate, sonra da kendi saatine bakar.*)

KULIGİN (*Devamla*). Saatiniz yedi dakika ileri. Evet, "Yoruldum" dedi.

(*Sahnenin dışından bir keman sesi duyulur.*)

OLGA. Lütfen yemeğe buyurmaz mısınız baylar? Pastalar hazır.

KULIGİN. Ah, sevgili Olga, sevgili Olga!.. Dün sabahtan gece on bire kadar çalıştım, yoruldum. Bugün kendimi mutlu hissediyorum. (*Salona girer ve masaya yaklaşır.*) Sevgili Olga.

ÇEBUTIKİN (*Gazetesini cebine koyar ve sakalını tarar*). Pasta mı? Çok güzel...

MAŞA (*Sert bir eda ile Çebutıkin'e*). Bak, karışmam: Bugün hiçbir şey içmeyeceksiniz. İşitiyor musunuz? İçki size dokunuyor.

ÇEBUTIKİN. Adam sen de... Artık iyileştim. İki yıl var ki büyük bir sarhoşluk nöbetine tutulmadım. (*Acele acele*) Sonra içmişim ya da içmemişim ne fark eder.

MAŞA. Ama ne olursa olsun, sakın içeyim demeyesiniz! Sakın ha... (*Öfkeyle, ama kocasının işitmeyeceği bir biçimde*) Hay Allah, yine bütün geceyi müdürün evinde, canımız sıkılarak geçireceğiz.

TUZENBAH. Ben sizin yerinizde olsam gitmezdim. İşin kestirmesi bu.

ÇEBUTIKİN. Gitmeyin, şekerim.

MAŞA. Evet, gitmeyin... Uğursuz, çekilmez bir yaşayış. (*Salona gider.*)

ÇEBUTIKİN (*Maşa'ya doğru giderek*). Amma da yaptın ha!..

SALİONİY (*Salona geçerken*). Bili-bili geh geh geh...

TUZENBAH. Artık yeter Vasili Vasilyeviç, yeter!

SALİONİY. Bili-bili geh geh geh...

KULIGİN (*Neşeli*). Sağlığınıza Albayım... Ben öğretmenim, burası da kendi evim sayılır. Maşa'nın kocasıyım... Maşa iyi bir kadındır, çok iyi bir kadın.

VERŞİNİN. Ben şu koyu renkli votkadan içeceğim (*İçer*). Sağlığınıza!.. (*Olga'ya*) Kendimi evinizde öylesine iyi hissediyorum ki...

İRİNA. Bugün Maşa'nın keyfi pek yerinde değil... Kocasının kendisine dünyanın en akıllı insanı gibi göründüğü bir çağda, on sekiz yaşında evlendi. Ama şimdi artık o günler geçti. Gerçi kocası dünyanın en iyi insanı ama en akıllısı değil...

OLGA (*Sabırsızlıkla*). Andrey, gel artık canım.

ANDREY (*Sahnenin dışında*). Şimdi geliyorum. (*Sahneye girer ve masaya gider.*)

TUZENBAH. Ne düşünüyorsunuz?

İRİNA. Hiç. Şu sizin Salioniy'i sevmiyorum, ondan korkuyorum. Boyuna saçma sapan şeylerden söz ediyor.

TUZENBAH. Tuhaf bir adam, ona hem acıyorum, hem sinirleniyorum. Ama daha çok acıyorum, bana kalırsa biraz sıkılgan... Yalnız olduğumuz zaman çok akıllı, naziktir. Ama bir topluluk içinde kaba, kavgacı bir adam oluyor. Öbürleri sofraya oturun-

caya kadar siz burada kalın. Bırakın da yanınızda bulunayım. Ne düşünüyorsunuz? (*Küçük bir sessizlik*) Siz yirmi yaşındasınız, ben ise henüz otuzuma basmadım. Önümüzde size olan sevgimle dopdolu, uzun, upuzun bir sürü günlerle dolu daha kaç yılımız var!..

İRİNA. Nikolay Laveoriç, bana aşktan söz etmeyiniz.

TUZENBAH (*Onu dinlemeksizin*). İçimde korkunç bir yaşama, savaşma, çalışma isteği yanıyor. Ve bu istek, İrina, ruhumda size olan aşkımla birleşiyor ve sırf sizin güzelliğinizden ötürü hayat da bana çok güzel görünüyor. Neler düşünüyorsunuz?

İRİNA. Diyorsunuz ki, hayat çok güzel. Ama ya bu sadece bir görünüşse! Biz üç kız kardeş, henüz güzel bir hayat görmedik. Hayat, tıpkı yabani otlar gibi, bizi boğdu. Gözyaşı döküyorum. Böyle olmamalı. (*Hızla yüzünü siler ve gülümser.*) Çalışmam gerek, çalışmam. Alınteri dökerek çalışmanın ne olduğunu bilmediğimiz için neşelenmiyor, hayatı karanlık görüyoruz. Biz, çalışmayı hor gören bir ailede doğduk...

(*Nataşa İvanovna girer. Sırtında, yeşil kuşaklı, pembe bir rob vardır.*)

NATAŞA. Baksanıza, yemeğe oturuyorlar... Ben geç kalmışım. (*Aynaya şöyle kaçamak bir göz atar ve kendine çekidüzen verir.*) Galiba saçlarım fena olmamış. (*İrina'yı görür.*) Sevgili İrina Sergeyevna (*İrina'yı uzun uzun öper.*) Ne kadar da çok misafirimiz varmış, doğrusu cesaretim kırıldı! Günaydın baron!

OLGA (*Misafir odasına girer*). İşte Natalya İvanovna da geldi... Günaydın sevgilim... (Öpüşürler.)

NATAŞA. İsim gününüzü kutlarım. Ne kadar da kalabalıksınız. Çok utandım doğrusu!

OLGA. Daha neler... Aramızda hiç yabancı yok. (*Alçak sesle, korkmuş bir halde*) Yeşil kuşak takmışsınız, sevgilim, bu iyi değil...

NATAŞA. Yani kötüye mi yorarlar?

OLGA. Yoo... Sadece yaraşmıyor. Sonra ne bileyim işte, bir tuhaf.

NATAŞA (*Ağlamaklı bir sesle*). Öyle mi? Ama bu yeşil değil ki... Daha çok camgöbeği rengi (*Olga'nın arkasından salona girer.*)

(*Salonda yemeğe oturmuşlardır, misafir odasında kimsecikler kalmamıştır.*)

KULIGİN. Allah sana iyi bir kısmet versin İrina. Artık senin de evlenme çağın geldi.

ÇEBUTIKİN. Natalya İvanovna, size de iyi bir kısmet dilerim.

KULIGİN. Natalya İvanovna'nın kısmeti hazır.

MAŞA (*Çatalı ile tabağa vurarak*). Bir kadehcik şarap içeceğim. Hayat ne güzel şey ama biz ne zaman onun tadını çıkardık!

KULIGİN. Sana hal ve gidişten eksi üç!

VERŞİNİN. Likörünüz çok nefis olmuş, ne ile yaptınız?

SALİONİY. Hamamböcekleriyle...

İRİNA (*Ağlar gibi bir sesle*). Tuh... Ne iğrenç şey...

OLGA. Akşam yemeğine hindi kızartmasıyla elmalı puding var. Şükür Tanrıya bugün bütün gün evdeyim, akşama yine evdeyim... Baylar, akşama tabii gelirsiniz.

VERŞİNİN. Benim de gelmeme izin verir misiniz?

İRİNA. Rica ederim.

NATAŞA. Onlarda teklif tekellüf yoktur.

ÇEBUTIKİN. Tabiat bizi yalnız sevgi için yaratmış. (*Güler.*)

ANDREY (*Öfkeli*). Yeter baylar... Daha usanmadınız mı?

(*Fedotik ve Rode ellerinde büyük bir çiçek sepeti olduğu halde içeri girerler.*)

FEDOTİK. Baksana yemek yiyorlar.

RODE (*Yüksek sesle ve peltek peltek konuşarak*). Yemek mi yiyorlar? Sahi, gerçekten de yemek yiyorlar.

FEDOTİK. Biraz bekle. (*Bir poz resim çeker.*) Bir... Biraz daha bekle... (*Bir poz daha çeker.*) İki... Şimdi tamam.

(*Çiçek sepetini alırlar ve gürültü ile karşılandıkları salona girerler.*)

RODE (*Yüksek sesle*). Sizi kutlar, en iyi şeyler dilerim. Bugün hava çok güzel... Âdeta muhteşem bir hava... Bütün sabahımı, lise öğrencileriyle gezintide geçirdim. Ben lisede beden eğitimi öğretmeniyim.

FEDOTİK. Kımıldanabilirsiniz, İrina Sergeyevna, kımıldanabilirsiniz. (*Bir poz resim çeker.*) Bugün çok çekicisiniz!.. (*Cebinden bir fırıldak çıkarır.*) İşte size öyle bir fırıldak ki şaşılacak bir sesi var.

İRİNA. Ah, ne kadar da güzel!

MAŞA. Koydaki meşe yeşildir, yeşil

Bu meşeye altın bir zincir bağlı

Bu meşeye altın bir zincir bağlı

(*Şikâyet edici bir sesle*) Bilmem ki bunu ne diye söyleyip duruyorum? Sabahtan beri dilime doladım.

KULIGİN. Masa başında on üç kişiyiz.

RODE (*Yüksek sesle*). Baylar, yoksa kör inançları önemsiyor musunuz? (*Gülüşmeler.*)

KULIGİN. Masa başında on üç kişi oldu mu, içlerinde âşıklar var demektir. Sakın siz de onlardan olmayasınız, İvan Romaniç? Hani olur mu olur... (*Gülüşmeler.*)

ÇEBUTIKİN. Ben eski bir günahkârım, onu anladık. Ama Natalya İvanovna niçin kızardı, bunu bir türlü anlayamıyorum!

(*Bir kahkaha kopar. Nataşa salondan fırlar, Andrey de onun arkasından koşar.*)

ANDREY. Rica ederim yapmayın, aldırmayın. Durun rica ederim, durun.

NATAŞA. Utanıyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum, onlar da boyuna benimle alay ediyor. Sofradan kalkmamın iyi bir davranış olmadığını biliyorum. Ama ne yapayım, elimde değil... Elimde değil... (*Elleriyle yüzünü kapar.*)

ANDREY. Sevgilim, rica ederim, size yalvarırım... Üzülmeyin... Emin olun ki onlar şaka ediyor. Hiçbir kötü maksatları yok... Sevgilim, güzelim, onların hepsi de iyi, temiz yürekli insanlar... Beni de sizi de severler. Şuraya pencereye gelin, burada bizi görmezler... (*Etrafına bakar.*)

NATAŞA. Toplulukta bulunmaya hiç alışık değilim.

ANDREY. Oh gençlik... Eşsiz gençlik, güzel gençlik. Sevgilim, güzelim, öyle heyecanlanmayın... İnanın bana, inanın! İçim sevgi ile en büyük heyecanlarla dopdolu... Kendimi öylesine iyi hissediyorum ki... Oh, bizi görmüyor... Oh, neden, neden sizi sevdim, ne zaman sevdim? Hiçbir şey anlamıyorum. Sevgilim, güzelim. Benim temiz yüreklim... Benim karım olunuz. Sizi seviyorum, hayatımda hiç kimseyi sevmediğim kadar seviyorum! (*Öpüşürler.*)

(*İki subay girer... Öpüşen bu çifti görünce şaşkınlık içinde duraklarlar.*)

PERDE

İkinci Perde

(*Birinci perdenin dekorları.*

Akşamın sekizi. Sahnenin dışında, sokakta, sesi zorlukla duyulan bir akordeon çalınmaktadır... Ortalık ışıksızdır. Sırtında bir hırka, elinde mumla, Natalya İvanovna girer. Biraz yürür, Andrey'in odasına giden kapının önünde durur.)

NATAŞA. Andrüşa, ne yapıyorsun? Okuyor musun? Rahatsız olma, şöyle geçerken bir uğradım. (*Gider, bir başka kapıyı açar, ortalığı şöylece bir gözden geçirdikten sonra tekrar kapar.*) Ateş filan kalmasın.

ANDREY (*Elinde kitapla girer*). Sen ne arıyorsun Nataşa?

NATAŞA. Ateş filan kalmasın diye bakıyorum. Şimdi yortu günlerindeyiz. Hizmetçi kendinde değil, bir şey olmasın diye, artık işin yoksa göz kulak ol. Dün gece, gece yarısına doğru yemek odasından geçiyordum. Bir de ne göreyim, mum yanıp duruyor. Kimin yaktığını bir türlü anlayamadım. (*Elindeki mumu bırakır.*) Saat kaç?

ANDREY (*Saatine bakar*). Sekizi çeyrek geçiyor.

NATAŞA. Olga ile İrina hâlâ gelmedi... Zavallılar hep didinip duruyor... Olga öğretmenler toplantısında İrina telgrafhanede. (*İçini çeker.*) Bu sabah kız kardeşine "Kuzum İrina dedim, kendini koru!" Beni dinlemiyor. Sekizi çeyrek mi geçiyor dedin? Bobik'in iyice hastalanmasından korkuyorum... Vücudu neden böyle soğuk? Dün ateşi vardı, bugünse buz gibi... Öyle korkuyorum ki...

ANDREY. Üzülme, Nataşa, çocuk sapasağlam.

NATAŞA. Ama ne olursa olsun perhiz yapması daha doğru. Korkuyorum. Sonra, bugün dokuza doğru maskaraların geleceğini söylemişlerdi. Gelmeseler daha iyi olur, Andrüşa.

ANDREY. Vallahi bilmem ki... Ama çağrıldılar.

NATAŞA. Bobik bu sabah uyanınca bana baktı ve birdenbire gülümsedi. Demek ki beni tanıdı. Ona "Bobik, günaydın! Günaydın sevgilim!" dedim. O boyuna gülüyordu. Çocuklar anlıyor, hem de çok iyi anlıyorlar... Demek ki böyle Andrüşa, şu maskaraları içeri almamalarını söyleyeceğim...

ANDREY (*Kararsız*). Ama bu kız kardeşlerimin isteğine bağlı... Buranın sahibi onlar.

NATAŞA. Evet, onlar da sahibi, ben onlara söylerim. Onlar iyi insanlar... (*Yürür.*) Akşam yemeğine yoğurt almalarını tembih ettim. Doktorun dediğine göre senin yalnız yoğurt yemen gerekiyormuş, yoksa zayıflayamazmışsın... (*Duraklar.*) Bobik buz gibi... Odasında üşüyor diye korkuyorum... Hiç olmazsa havalar ısınıncaya kadar onu bir başka odada yatırsak. Mesela İrina'nın odası tam da çocuğa göre... Hem rutubetsiz, hem de bütün gün güneş içinde... Ona söylemeli, şimdilik Olga ile bir odada kalabilir. Nasıl olsa gündüzleri evde yok! Yalnız geceden geceye yatmaya geliyor. (*Küçük bir sessizlik*) Andrüşa, sen neye susuyorsun?

ANDREY. Hiç... daldım... Sonra söyleyecek bir şey de yok.

NATAŞA. Evet... Sana bir şey diyecektim ama, ha evet, şehir meclisinden Ferapont geldi... Seni arıyor.

ANDREY (*Esner*). Çağır onu.

(Nataşa gider. Andrey, karısının unuttuğu muma doğru eğilmiş bir halde kitap okur. Ferapont girer. Sırtında eski, yırtık pırtık, yakası kalkık bir palto vardır... Kulakları sarılıdır.)

ANDREY. Merhaba dostum, bana diyeceğin ne?

FERAPONT. Başkan kayıt defteriyle bir kâğıt gönderdi. Nah, işte şunu...

(*Bir defterle bir tomar kâğıt uzatır.*)

ANDREY. Sağ ol! Pekâlâ... Sen niçin böyle geç geldin? Baksana, saat dokuza geliyor.

FERAPONT. Nasıl?

ANDREY (*Daha hızlı*). Diyorum ki geç geldin, saat dokuza geliyor...

FERAPONT. Ha, evet. Ben size geldiğim zaman ortalık henüz aydınlıktı. Ama beni bir türlü içeri bırakmadılar! Bey meşgul dediler... Eh ne yapalım dedik, meşgulse meşgul, bekleriz, acelemiz ne... (*Andrey'in kendisine bir şey sorduğunu zanneder.*) Nasıl?

ANDREY. Yok bir şey... (*Defteri inceler.*) Yarın cuma, toplantımız yok. Ama ben yine gelip çalışacağım. Evde canım sıkılıyor... (*Küçük bir sessizlik*) Sevimli ihtiyar, hayat amma da değişiyor, insan ne kadar da aldanıyor. Bu sabah can sıkıntısından, işsizlikten şu kitabı elime aldım: Eski üniversite dersleri. Bana ne kadar da gülünç göründü. Aman Yarabbi, ben şehir meclisi yönetim kurulunun, şu Protopopov'un başkan olduğu yönetim kurulunun sekreteriyim. Evet, ben sekreterim ve en çok ümit edebileceğim şey şehir meclisi yönetim kurulu üyesi olmaktır. Her gece rüyamda Moskova Üniversitesinin profesörü, Rusya'nın övündüğü ünlü bir bilgin olduğumu gören ben, bura şehir meclisinin yönetim kurulu üyesi olayım ha?..

FERAPONT. Bilmem efendim, kulaklarım iyi işitmiyor...

ANDREY. Zaten kulakların iyi işitseydi belki de oturup seninle konuşmazdım. Ben rastgele, kiminle olursa olsun biriyle konuşmak ihtiyacındayım... Karım beni anlamıyor... Kız kardeşlerimden, nedense, korkuyorum, benimle alay etmelerinden, beni ayıplamalarından korkuyorum. Ben içkici değilim, meyhaneleri sevmem. Ama azizim, Moskova'daki Testov'da ya da Büyük Moskova Restoranı'nda ne büyük bir memnunlukla otururdum.

FERAPONT. Geçenlerde şehir meclisi yönetim kurulunda bir müteahhit anlattı idi: Moskova'da birtakım tüccarlar blinçi-

ki yiyormuş, bunlardan kırk blinçiki yiyen bir tanesi güya, ölüvermiş; kırk mı, elli mi bilmem ne kadar yemiş, pek hatırımda kalmadı.

ANDREY. Moskova restoranlarından birinin büyük bir salonunda kurulmuş oturuyorsun, kimseyi tanımıyorsun, seni de kimse tanımıyor, ama buna rağmen kendini yabancı hissetmiyorsun. Oysa burada sen herkesi tanırsın, herkes de seni tanır. Ama yine de yabancısın... Yabancı... Yabancı... Ve yapayalnızsın.

FERAPONT. Nasıl? (*Küçük bir sessizlik*) Yine, bu müteahhidin anlattığına göre, ama kim bilir, belki de yalan söylüyor, güya Moskova'nın ortasından boydan boya bir halat uzatılmışmış.

ANDREY. Niçin?

FERAPONT. Niçin olduğunu bilemem, müteahhit anlattı.

ANDREY. Saçma... (*Kitabı okur.*) Sen hiç Moskova'da bulundun mu?

FERAPONT (*Kısa bir sessizlikten sonra*). Hayır, bulunmadım. Allah kısmet etmedi. (*Kısa bir sessizlik*) Gidebilir miyim?

ANDREY. Gidebilirsin. Haydi güle güle... (*Ferapont gider.*) Haydi güle güle. (*Okuyarak*) Yarın sabah gelir bu kâğıdı alırsın... Haydi bakalım şimdi... (*Küçük bir sessizlik*) Gitti. (*Kapının çıngırağını çalar.*) Ya, işte böyle... (*Gerinir ve ağır ağır odasına gider.*)

(Kulis arasında dadı çocuğu sallayarak şarkı söyler. Maşa ile Verşinin girer... Bunlar konuşurken salonda hizmetçi lambaları ve mumları yakar.)

MAŞA. Bilmiyorum. (*Sessizlik*) Bilmiyorum. Tabii alışkanlığın çok büyük bir rolü var. Mesela babamız öldükten sonra bir emir erimizin bulunmayışına uzun süre alışamadık. Sonra bana öyle geliyor ki, alışkanlıktan başka, içimdeki doğruluk duygusu da böyle söylüyor. Belki başka yerlerde böyle değildir. Ama şehrimizde en dürüst, en soylu, en terbiyeli insanlar askerlerdir.

VERŞİNİN. Susadım. Bir çay olsa içerdim.

MAŞA (*Saate bakarak*). Neredeyse getirirler. On sekiz yaşında iken beni evlendirdiler. Kocam öğretmen olduğu için ondan korkardım. Çünkü liseyi daha yeni bitirmiştim... O zamanlar kocam, bana çok okumuş, akıllı, önemli bir kişi olarak görünürdü. Şimdi ne yazık ki hiç de öyle görünmüyor.

VERŞİNİN. Öyle... Evet.

MAŞA. Kocamdan söz etmiyorum. Ona alıştım, ama siviller arasında öyle kaba, öyle sevimsiz, öyle terbiyesiz insanlar var ki... Kalabalık çok ağrıma gidiyor, beni sinirlendiriyor. Bir insanın yeterince ince, nazik, sevimli olmadığını gördüğüm zaman üzüntü duyuyorum. Öğretmenlerin arasında, kocamın arkadaşlarıyla bulunmak gerektiği zaman âdeta acı çekiyorum.

VERŞİNİN. Evet... Ama bana öyle geliyor ki, hiç olmazsa bu şehirde siviller kadar askerler de sevimsiz insanlardır!.. Hep aynı şey... Sivil olsun, asker olsun buralı bir aydını dinleyecek olursanız ya karısından, ya evinden, ya malikânesinden, ya da arabasından yakınır. Ruslar yaradılışları gereğince yüksek fikirler taşıdıkları halde, hayatta niçin böyle aşağı bir düzeyde kalmışlar? Niçin, söyleyin bana?..

MAŞA. Niçin?

VERŞİNİN. Acaba çocuklarından, karısından niçin bıkkınlık getirmiştir?.. Karısı ile çocukları ondan niçin bıkkınlık getirmişlerdir?..

MAŞA. Bugün keyfiniz pek de yerinde değil.

VERŞİNİN. Belki. Bugün öğle yemeği yemedim, sabahtan beri ağzıma hiçbir şey koymadım. Kızım biraz hasta... Kızlarım hasta olunca çok telaşlanırım, böyle bir anneye düştükleri için vicdan azabı çekerim. Ah onu bugün bir görseydiniz!.. Ne bayağı bir yaratık. Sabahın yedisinde kavgaya başladık, saat dokuzda da kapıyı vurup çıktım. (*Küçük bir sessizlik*) Ben bunlardan hiç söz etmem, hem ne tuhaf, yalnız size şikâyet ediyorum... (*Maşa'nın elini öper.*) Bana kızmayın, benim sizden başka kimsem, ama kimseciğim yok!.. (*Küçük bir sessizlik.*)

MAŞA. Şöminede ne müthiş bir uğultu var... Babamızın ölümünden az önce de soba borularımız uğuldamıştı... Tıpkı, tıpkı böyle...

VERŞİNİN. Kör inançlarınız var mıdır?

MAŞA. Evet.

VERŞİNİN. Bu tuhaf. (*Maşa'nın elini öper.*) Siz çok güzel, eşsiz bir kadınsınız!.. Evet, eşsiz... Burası karanlık, ama ben gözlerinizin pırıltısını görüyorum.

MAŞA (*Bir başka sandalyeye oturur*). Burası daha aydınlık...

VERŞİNİN. Seviyorum... Seviyorum... Seviyorum... Gözlerinizi seviyorum, rüyalarıma giren davranışlarınızı seviyorum. Harikulade kadın, eşsiz kadın!..

MAŞA (*Hafifçe gülerek*). Benimle bu biçimde konuştuğunuz zaman korktuğum halde, nedense gülüyorum. Rica ederim bunları tekrarlamayınız!.. (*Yarım sesle*) Ama yine de söyleyin, bence hepsi bir... (*Elleriyle yüzünü kapar.*) Bence hepsi bir... Buraya gelen var, başka şeylerden konuşalım.

(*Tuzenbah ile İrina salona girer.*)

TUZENBAH. Benim üçlü bir soyadım var. Beni Baron Tuzenbah-Krone-Altşaver diye çağırırlar... Oysa ben de sizin gibi Rus ve Ortodoks'um... Bende Almanlıktan, size bıkkınlık veren inatçılığım ile sabırlılığımdan başka hemen hemen hiçbir şey kalmamıştır. Sizi her akşam evinize kadar geçiriyorum.

İRİNA. Ne kadar da yorulmuşum!

TUZENBAH. Ve her gün telgrafhaneye gelerek sizi evinize kadar geçireceğim. On yıl... Yirmi yıl... Beni kovuncaya kadar. (*Maşa ile Verşinin'i görerek sevinçle*) Siz misiniz?.. Günaydın!

İRİNA. Nihayet işte evdeyim... (*Maşa'ya*) Şimdi telgrafhaneye bir kadın geldi. Oğlu ölmüş, bunu bildirmek için Saratov'daki kardeşine bir tel çekti, ama kardeşinin adresini bir türlü hatırlayamadı. Kadının telgrafını, öylece, adressiz olarak Saratov'a çektim. Kadın ağlayıp duruyordu. Ben de sebepsiz yere ona karşı

kaba davrandım, "Şimdi işim var" dedim. Budalaca bir laf... Bu gece maskaralar geliyor, değil mi?

MAŞA. Evet.

İRİNA (*Koltuğa oturarak*). Yorulmuşum, dinlenmem gerek.

TUZENBAH (*Gülümseyerek*). İşten döndüğümüz zaman öylesine gencecik, öylesine mutsuz görünüyormuş ki... (*Küçücük bir sessizlik.*)

İRİNA. Yoruldum. Hayır, şu telgrafhaneyi sevmiyorum, sevmiyorum.

MAŞA. Sen zayıfladın... (*Islık çalarak*) Ve gençleştin. Yüzün bir oğlan çocuğuna benzedi.

TUZENBAH. Saçının biçiminden öyle görünüyor.

İRİNA. Başka bir iş aramak gerek... Bu iş bana göre değil... Hele aradığım, hayal ettiğim şeylerin hiçbiri bunda yok... Şiirsiz, anlamsız bir çalışma... (*Aşağıdan döşemelere vurulur.*) Doktor vuruyor. (*Tuzenbah'a*) Kuzum, sen şuna cevap veriver. Hiç halim yok... Yorgunum...

TUZENBAH (*Döşemelere vurur*).

İRİNA. Şimdi hemen gelir. Bir çare düşünmeliyiz. Dün doktorla bizim Andrey kulübe gitmişler, gene kumarda kaybetmişler... Söylediklerine göre Andrey iki yüz ruble kaybetmiş.

MAŞA (*İlgisiz*). Şimdi ne yapabiliriz ki!

İRİNA. İki hafta önce de kaybetmişti, aralık ayında da kaybetti. Keşke bir an önce hepsini kaybetse de o zaman belki bu şehirden kalkıp giderdik. Aman Yarabbi, her gece rüyamda Moskova'yı görüyorum, âdeta deli gibi bir şey oldum. (*Güler.*) Biz oraya haziranda gideceğiz... Hazirana kadar, dur bakayım ne kadar kaldı, şubat, mart, nisan, mayıs... Hemen hemen daha altı ay var...

MAŞA. Yalnız Andrey'in kumardaki kaybını, ne olursa olsun Nataşa'nın öğrenmemesi gerekir.

İRİNA. Ben öyle sanıyorum ki ona vız gelir.

(*Yataktan henüz kalkan Çebutıkin, öğle yemeğinden sonra dinlenmiştir. Salona girer. Sakalını tarar. Sonra, masanın başına geçip oturarak cebinden gazetesini çıkarır.*)

MAŞA. İşte geldi. Kirayı verdi mi?

İRİNA (*Güler*). Hayır. Sekiz aydan beri tek bir kapik bile vermedi. Herhalde unutmuş olacak...

MAŞA (*Güler*). Ne de kurumlu oturuyor!..

(*Herkes güler. Küçük bir sessizlik.*)

İRİNA. Siz niye susuyorsunuz Aleksandr İgnatyeviç?

VERŞİNİN. Bilmem. Canım çay istiyor. Bir bardak çay için hayatımın yarısını verirdim. Sabahtan beri hiçbir şeyi yemedim.

ÇEBUTIKİN. İrina Sergeyevna!..

İRİNA. Ne istiyorsunuz?

ÇEBUTIKİN. Lütfen buraya gelin. *Venez-ici.* (*İrina gider, masanın başına geçip oturur.*) Ben sizsiz duramam. (*İrina bir iskambil falı açar.*)

VERŞİNİN. Ne yapalım, çay vermediğinize göre bari biraz yüksek konulardan söz edelim.

TUZENBAH. Olur, ama nelerden söz edelim?

VERŞİNİN. Nelerden mi? Mesela, bizden iki yüz, üç yüz yıl sonraki hayatı gözlerimizin önünde canlandıralım.

TUZENBAH. Pekâlâ. Bizden sonra, balonlarda uçacaklar, ceketlerin modası değişecek... Belki de altıncı duyguyu bulup geliştirecekler. Ama hayat, o eziyetli, o esrar dolu, mutlu hayat, yine eskisi gibi kalacak. İnsan bin yıl sonra da yine hep öyle içini çekerek: "Ah yaşamak, ne zor!" deyip duracak, bununla birlikte yine, tıpkı şimdiki gibi ölümden korkacak, onu istemeyecek!

VERŞİNİN (*Düşünerek*). Bilmem ki nasıl demeli?.. Bana öyle geliyor ki, yeryüzünde her şey yavaş yavaş değişmek zorundadır, hatta gözlerimizin önünde değişmektedir. İki yüz, üç yüz, nihayet bin yıl sonra –mesele zamanda değil– yeni ve mutlu bir hayat filiz verecek.., Biz tabii bu hayatı göremeyeceğiz. Ama biz bu ha-

yatın içinde yaşıyor, bunun için çalışıyor, acı çekiyor, onu yaratıyoruz. Varlığımızın, hatta isterseniz mutluluğumuzun biricik amacı budur.

MAŞA (*Yavaşça güler*).

TUZENBAH. Ne oluyorsunuz?

MAŞA. Bilmem. Bugün sabahtan beridir hep gülüyorum.

VERŞİNİN. Ben de sizin okuduğunuz okulda okudum. Harp Akademisine girmedim. Çok okuyorum. Ama kitap seçmesini bilmiyorum. Belki de bana hiç gereği olmayan şeyler okuyorum. Yaşlandıkça daha çok öğrenmek istiyorum. Saçlarım ağarıyor, artık hemen hemen ihtiyar sayılırım. Ama çok az şey biliyorum. Ah, hem de ne kadar az!.. Ama bana öyle geliyor ki, yine de en esaslı, en gerekli şeyleri biliyorum; hem de iyice biliyorum. Mutluluğun olmadığını, olmaması gerektiğini, bizim için mutluluk olmayacağını size ispat etmeyi ne kadar isterdim. En gerekli şeyleri biliyorum; hem çok sonra geleceklerin nasibidir. (*Küçük bir sessizlik*) Buna ben erişemezsem torunlarımın torunu erişecek...

(*Fedotik ve Rode salonda görünür... Oturur ve gitar çalarak hafifçe bir şarkı mırıldanırlar.*)

TUZENBAH. Size göre insan, mutluluğu hayalinden bile geçirmemelidir. Ama ya ben mutlu isem?

VERŞİNİN. Hayır!..

TUZENBAH (*Ellerini çırparak ve gülerek*). Biz herhalde birbirimizi anlamıyoruz. Bilmem ki sizi nasıl inandırmalı?

MAŞA (*Yavaşça güler*).

TUZENBAH (*Parmağını göstererek*). Haydi, gülün bakalım! (Verşinin'e) Değil iki yüz, ya da üç yüz yıl sonra, bir milyon yıl sonra da hayat nasıl idiyse yine öyle kalacak. Hayat değişmiyor –bizi hiç ilgilendirmeyen, ya da en az sizin hiçbir zaman bilmeyeceğiniz kendi özel yasalarını izleyerek– hep öyle kalıyor. Göçmen kuşlar, mesela leylekler uçuyor; hiç durmadan uçuyorlar... Kafalarından, küçük ya da büyük, nasıl bir düşünce geçerse geçsin,

onlar niçin, nereye uçtuklarını bilmeden yine uçmalarını sürdüreceklerdir. İçlerinde ne türlü filozoflar türerse türesin, onlar yine uçar ve uçmalarına devam ederler... Bu filozoflar nasıl bir hikmet yumurtlarlarsa yumurtlasınlar önemli olan onların uçmasıdır.

MAŞA. Ama ne de olsa bunun bir anlamı yok mu?

TUZENBAH. Anlam... İşte kar yağıyor... Bunun ne anlamı var? (*Küçük bir sessizlik.*)

MAŞA. Bana öyle geliyor ki insan inançlı olmalı, ya da bir inanç aramalıdır. Yoksa hayatı boştur, bomboş... Yaşamak ve leyleklerin niçin uçtuğunu, çocukların niçin doğduğunu, yıldızların niçin gökyüzünde bulunduğunu bilmemek... Ya niçin yaşadığını bileceksin, ya da her şeyin saçma, anlamsız olduğunu kabul edeceksin! (*Küçük bir sessizlik.*)

VERŞİNİN. Ama gençliğimin elden gitmiş olmasına ne de olsa acıyorum.

MAŞA. Gogol bir kitabında, baylar, şu dünyada yaşamak ne can sıkıcı bir şey, demiş.

TUZENBAH. Ben de diyorum ki, sizinle tartışmak zor bir iş, baylar. Neyse canım...

ÇEBUTIKİN (*Gazetesini okuyarak*). Balzac, Berdiçev'de nikâhını kıydırmış.

İRİNA (*Yavaşça bir şarkı mırıldanır*).

ÇEBUTIKİN. Hatta şunu not defterime yazayım. (*Yazar.*) Balzac, Berdiçev'de nikâhını kıydırmış. (*Gazetesini okur.*)

İRİNA (*Dalgın dalgın iskambil falı açar*). Balzac, Berdiçev'de nikâhını kıydırmış...

TUZENBAH. Artık kesin kararımı verdim. Biliyor musunuz Marya Sergeyevna, ben istifa ettim.

MAŞA. Haberim var. Ama ben bu işin iyi tarafını görmüyorum. Ben sivilleri sevmem...

TUZENBAH. Ne yapalım... (*Ayağa kalkar.*) Ben güzel değilim ki... Benim nerem asker?.. Ama ne yapalım? Çalışacağım... Hiç olmazsa hayatımda bir gün olsun öyle bir çalışmak istiyorum ki,

akşam yorgun argın eve gelip yatağa yattığım zaman uyuyuvereyim... (*Salona geçerken*) Herhalde işçiler deliksiz bir uyku uyurlar...

FEDOTİK (*İrina'ya*). Şimdi size Moskova Caddesindeki Pijikov'dan boyalı kalemle şu çakıyı aldım.

İRİNA. Siz bana bir kız çocuğuna davranır gibi davranmaya alışmışsınız, ama ben artık büyüdüm. (*Kalemleri ve çakıyı alır, sevinçle*) Ah ne kadar güzel!..

FEDOTİK. Kendime de bir çakı aldım. Bakın... Bu birinci ağzı! İkincisi, üçüncüsü! Bu da kulak karıştırmak için, burası da tırnak temizlemek için...

RODE (*Yüksek sesle*). Kuzum, doktor, siz kaç yaşındasınız?

ÇEBUTIKİN. Ben mi? Otuz iki yaşındayım... (*Gülüşmeler*)

FEDOTİK. Şimdi size bir başka fal göstereceğim! (*İskambil kâğıtlarını yayar.*)

(*Semaveri getirirler... Anfisa semaverin yanındadır. Az sonra Nataşa da gelir... O da masa ile ilgilenir. Salioniy gelir, herkesi selamlar ve masanın başına geçip oturur.*)

VERŞİNİN. Ama ne rüzgâr!..

MAŞA. Evet. Artık şu kış da bıkkınlık verdi. Yazın ne biçim olduğunu bile unuttum.

İRİNA. Bu fal çıkacak, belli... Demek Moskova'ya gideceğiz!..

FEDOTİK Hayır, çıkmayacak. Baksanıza, maça ikilisi sekizlinin altında kaldı. (*Güler.*) Demek ki Moskova'ya gitmeyeceksiniz!

ÇEBUTIKİN (*Gazete okur*). Tsitsikar. Burada çiçek salgını var.

ANFİSA (*Maşa'ya yaklaşarak*). Maşa, haydi çaya yavrum. (*Verşinin'e*) Buyurunuz, ekselans... Bağışlayın, adınızı unuttum.

MAŞA. Dadı, buraya getir, ben oraya gitmem.

İRİNA. Dadı!

ANFİSA. Geliyorum, geliyorum.

NATAŞA (*Salioniy'e*). Süt çocukları her şeyi çok iyi anlıyor. "Günaydın Bobik, günaydın sevgilim" dedim. Bana bambaşka

bir bakışla baktı. Size anne olduğum için böyle söylüyorum gibi gelir. Ama inan olsun ki, öyle değil, hayır, hayır... Bu bambaşka bir çocuk...

SALİONİY. Bu benim çocuğum olsaydı, onu tavada kızartır da yerdim. (*Elinde bardağı misafir odasına gider ve bir köşeye oturur.*)

NATAŞA (*Elleriyle yüzünü kapayarak*). Ne kaba, ne terbiyesiz adam!..

MAŞA. Şimdi yaz mı, kış mı, bunu fark etmeyenler ne mutlu insanlardır!.. Bana öyle geliyor ki ben Moskova'da olsaydım, hava şöyleymiş, böyleymiş hiç umursamazdım.

VERŞİNİN. Bugünlerde, bir Fransız bakanının hapishanede yazılmış anılarını okudum. Bu bakan, Panama meselesinden mahkûm olmuş... Hapishane penceresinden gördüğü –ama bakan iken farkında bile olmadığı– kuşlardan ne büyük bir sevgiyle, ne büyük bir tutku ile söz ediyor! Şimdi, hapishaneden çıktıktan sonra bu adam o kuşları yine fark etmez olmuştur. Siz de Moskova'da oturmaya başlayınca onu fark etmez olacaksınız!.. İnsanlar için mutluluk yoktur ve olamaz. Biz sadece onu istiyoruz.

TUZENBAH (*Masadan kutuyu alır*). A, şekerlemeler nerede?..

İRİNA. Salioniy yedi.

TUZENBAH. Hepsini mi?..

ANFİSA (*Çay dağıtır*). Size bir mektup.

VERŞİNİN. Bana mı?.. (*Mektubu alır.*) Kızımdan (*Okur.*) Evet... Tabii... Beni bağışlayın Marya Sergeyevna... Ben yavaşça buradan sıvışacağım... Çay içmeyeceğim... (*Heyecanlanmış bir halde ayağa kalkar.*) Hep aynı hikâye...

MAŞA. Ne olmuş? Yoksa gizli bir şey mi?..

VERŞİNİN (*Yavaşça*). Karım yine kendini zehirlemiş... Gitmeliyim. Kimse farkına varmadan çıkarım. Bütün bunlar çok fena şeyler. (*Maşa'nın elini öper.*) Sevgilim. İyi ve şefkatli kadın, ben yavaşça gideyim. (*Gider.*)

ANFİSA. Aaa, a, nereye gidiyor böyle?.. Ben ona çay getirmiştim. Ne tuhaf adam.

MAŞA (*Öfkelenerek*). Bırak!.. İnsana musallat olur, bir dakika rahat vermezsin!.. (*Elinde çay bardağı olduğu halde masaya gider.*) Artık senden bıktım, kocakarı!

ANFİSA. Yavrum, niçin kızıyorsun?..

ANDREY'İN SESİ. Anfisa!..

ANFİSA (*Andrey'i taklit ederek*). Anfisa!.. Orada oturmuş... (*Gider.*)

MAŞA (*Salonda, masanın başında öfkeli bir halde*). İzin verin de oturayım!.. (*Masanın üstündeki iskambil kâğıtlarını karmakarışık eder.*) Akıllarını oyun kâğıtlarıyla bozmuşlar... Çaylarınızı içsenize...

İRİNA. Maşa, şirretliğin üstünde...

MAŞA. Mademki ben şirretim, benimle konuşmayın!.. Bana sataşmayın!

ÇEBUTİKİN (*Gülerek*). Ona sataşmayın, ona sataşmayın!..

MAŞA. Altmış yaşındasınız, ama her zaman bir çocuk gibi ne söylediğinizin farkında değilsiniz.

NATAŞA (*İçini çeker*). Sevgili Maşa, konuşmalarında ne diye böyle sözler kullanıyorsun? Sana açıkça söyleyeyim ki, böyle sözler kullanmasan, iyi, kibar bir toplulukta bu güzelliğinle âdeta harikulade olurdun?.. *Je vous prie, pardonnez moi Marie, mais vous avez des manières un peu grossières.**

TUZENBAH (*Gülmesini tutarak*). Bana biraz... Şey verin canım işte... Şurada konyak var...

NATAŞA. *Il parait que mon Bobik déjà ne dort pas.*** Uyandı. Bugün biraz hasta, yanına gideyim bari... Kusura bakmayın. (*Gider.*)

İRİNA. Kuzum, Aleksandr İgnatyeviç nereye gitti?

---

* Aslında Fransızcadır. "Kusura bakma ama, biraz kaba hallerin var Mari!" *-çev.*

** Aslında Fransızcadır: "Galiba benim Bobik artık uyumuyor." *-çev.*

MAŞA. Evine... Karısı yine bir takım antikalıklar yapmış...

TUZENBAH (*Elinde konyak şişesi olduğu halde Salioniy'in yanına gider*). Hep bir başınıza oturup bir şeyler düşünüyorsunuz, ne düşündüğünüzü anlamak kabil değil. Haydi bakalım, gelin de sizinle barışalım. Birer konyak içelim... (*İçerler.*) Bu gece herhalde sabaha kadar piyano çalmak zorunda kalacağım... Saçma sapan bir sürü şey çalacağım... Adam sen de, boş ver!

SALİONİY. Bu barışma da nereden çıktı? Ben sizinle kavga etmedim ki!

TUZENBAH. Siz daima, sanki aramızda bir şeyler geçmiş gibi bir duygu uyandırıyorsunuz! Doğrusu tuhaf bir huyunuz var.

SALİONİY (*Şiir okuyarak*). Ben tuhafım. Tuhaf olmayan kim var ki?.. Darılma Aleko.*

TUZENBAH. Burada Aleko'nun ne ilgisi var?.. (*Küçük bir sessizlik*)

SALİONİY. Birisiyle baş başa olduğum zaman, eh, şöyle böyle ben de herkes gibiyim. Ama topluluk içinde neşesiz, utangaç bir insan oluveriyorum, aklıma eseni söylemeye başlıyorum. Bununla birlikte birçoklarından daha namuslu, daha soyluyum. Bunu ispat da edebilirim.

TUZENBAH. Size çoğu zaman kızıyorum. Herkesin içinde daima bana çatmak için fırsat arıyorsunuz! Ama nedense, yine de sizi sevimli buluyorum. Ne olursa olsun bugün iyice kafayı çekeceğim.

SALİONİY. İçelim. (*İçerler.*) Size karşı hiçbir zaman kötü bir niyet beslemedim, baron. Ama bende Lermontov'un huyu var. (*Yavaş*) Hatta biraz Lermontov'a benzermişim de... Öyle söylüyorlar... (*Cebinden bir esans şişesi çıkararak eline döker.*)

TUZENBAH. İstifa ediyorum. Artık yeter... Beş yıl hep düşünüp taşındım, en sonunda kararımı verdim. Çalışacağım.

---

* Aleko: Puşkin'in *Çingeneler* adlı şiirinin kişisi. *-çev.*

SALİONİY (*Şiir okuyarak*). Darılma Aleko... Unut... Hülyalarını unut!..

(*Bunlar konuşurlarken, elinde kitap yavaşça Andrey girer, mumun başına geçip oturur.*)

TUZENBAH. Çalışacağım...

ÇEBUTIKİN (*İrina ile birlikte misafir odasına gider*). Hani yemekler de tam Kafkas yemeği olmuştu: Soğanlı çorba, etli yemek olarak da çehartma.

SALİONİY. Çeremşa* hiç de etten sayılmaz. Soğana benzer bir çeşit bitkidir.

ÇEBUTIKİN. Hayır meleğim, çehartma soğan değil... Koyun etinden yapılmış bir çeşit kızartmadır.

SALİONİY. Ben de size diyorum ki çeremşa soğandır.

ÇEBUTIKİN. Ben de size diyorum ki çehartma koyun etidir.

SALİONİY. Ben de size diyorum ki çeremşa soğandır.

ÇEBUTIKİN. Ben de sizinle ne diye tartışıyorum? Siz hiçbir zaman ne Kafkasya'da bulundunuz, ne de çehartma yediniz!..

SALİONİY. Evet yemedim. Çünkü ondan tiksinirim. Çeremşa tıpkı sarımsak gibi kokar.

ANDREY (*Yalvaran bir sesle*). Rica ederim, yeter baylar.

TUZENBAH. Maskaralar ne zaman gelecek?

İRİNA. Dokuzda gelmeye söz vermişlerdi. Demek ki şimdi...

TUZENBAH (*Andrey'i kucaklar*). "Kulübem, ah benim küçük kulübem, benim yeni kulübem..."

ANDREY (*Dans eder ve şarkı söyler*). "Benim yeni kulübem. Akça ağacından kulübem."

ÇEBUTIKİN (*Dans eder*). "Saçakları oymalı kulübem." (*Gülüşmeler.*)

TUZENBAH (*Andrey'i öper*). Canı cehenneme, gel içelim! Andrüşa gel de, ebedî dostluğumuza içelim... Andrüşa, ben de seninle, Moskova'ya üniversiteye gideceğim...

* Çeremşa: Yabani sarımsak. *-çev.*

SALİONİY. Hangisine? Moskova'da iki üniversite var.

ANDREY. Hayır, Moskova'da bir üniversite var.

SALİONİY. Ben de size diyorum ki iki...

ANDREY. Varsın üç olsun, daha iyi...

SALİONİY. Moskova'da iki üniversite var. (*Mırıltılar ve kıs kıs gülüşmeler*) Moskova'da iki üniversite var: Eskisi ve yenisi... Eğer beni dinlemek hoşunuza gitmiyorsa, eğer sözlerim sizi sinirlendiriyorsa, ben konuşmayabilirim de... Hatta başka bir odaya da geçebilirim... (*Kapıların birine gider.*)

TUZENBAH. Bravo, bravo! (*Güler.*) Baylar, haydi başlayın, ben piyanonun başına geçiyorum. Şu Salioniy gülünç adam vesselam. (*Piyanonun başına geçer ve bir vals çalar.*)

MAŞA (*Kendi kendine vals yapar*). Baron sarhoş, baron sarhoş.

(*Nataşa girer.*)

NATAŞA (*Çebutıkin'e*). İvan Romaniç... (*Çebutıkin'e bir şeyler söyler, sonra yavaşça uzaklaşır... Çebutıkin, Tuzenbah'ı omzundan dürter, kulağına bir şeyler fısıldar.*)

İRİNA. Ne olmuş?

ÇEBUTIKİN. Artık gitme zamanı geldi. Allahaısmarladık.

TUZENBAH. Geceniz hayırlı olsun... Artık vakit geldi...

İRİNA. Ama müsaade edin, ya maskaralar ne olacak?

ANDREY (*Utanmış bir halde*). Maskaralar gelmeyecek... Şey sevgilim... Nataşa diyor ki, Bobik biraz rahatsızmış, onun için... Doğrusunu isterseniz ben bilmiyorum... Bence önemi yok.

İRİNA (*Omuzlarını kaldırarak*). Bobik hasta imiş.

MAŞA. Zaten bizim nerede şansımız var?.. Mademki kovuyorlar, çıkıp gidelim. (*İrina'ya*) Hasta olan Bobik değil, kendisi... Nah kafa... (*Parmağıyla alnına vurur.*) Miskin kadın.

(*Andrey sağdaki kapıdan kendi odasına gider. Çebutıkin de onu izler. Salonda vedalaşırlar.*)

FEDOTİK. Ne yazık. Ben bu akşamı burada geçireceğimi ummuştum. Ama mademki çocuk hasta, tabii... Yarın ben ona oyuncak getiririm.

RODE (*Yüksek sesle*). Ben bugün öğleden sonra mahsus uyumuştum. Bütün gece dans edeceğimi sanmıştım. Oysa saat daha dokuz...

MAŞA. Sokağa çıkalım... Orada biraz çene çalarız... Ne yapacağımızı kararlaştırırız...

(*"Güle, güle, sağlıkla" sesleri duyulmakta, Tuzenbah'ın neşeli kahkahaları işitilmektedir. Hepsi gider... Anfisa ve hizmetçi sofrayı toplar... Mumları söndürürler. Sütninenin şarkı söylediği işitilir. Andrey, sırtında paltosu, başında şapkası olduğu halde Çebutıkin'le birlikte çıkar.*)

ÇEBUTIKİN. Evlenmeye vakit bulamadık. Çünkü hayatım bir şimşek gibi çakıp geçti. Sonra evli bir kadın olan anneni de deli gibi severdim.

ANDREY. Evlenmek hiç de gerekli değil. Gerekli değil, çünkü evlilik sıkıcı bir şey...

ÇEBUTIKİN. Orası öyle ama şu yalnızlık yok mu? Sen istediğin kadar felsefe yap azizim, yalnızlık korkunç bir şey... Hoş aslında tabii hepsi bir ya...

ANDREY. Biraz acele edelim.

ÇEBUTIKİN. Acele edecek ne var? Yetişiriz.

ANDREY. Karımın alıkoymasından korkuyorum.

ÇEBUTIKİN. Hım!..

ANDREY. Ben bugün oynamayacağım, yalnız şöyle seyredeceğim... Biraz rahatsızım. Şu nefes darlığına ne yapayım İvan Romaniç?

ÇEBUTIKİN. Bana ne soruyorsun? Aklımda kalmamış yavrum, bilmiyorum.

ANDREY. Mutfaktan geçelim. (*Çıkarlar.*)

(*Kapının zili çalar. Bir daha çalar, sesler, gülüşmeler duyulur.*)

İRİNA (*Girer*). Ne oluyor?

ANFİSA (*Fısıldayarak*). Maskaralar... (*Kapının zili çalar.*)

İRİNA. Dadıcığım, evde kimse yok, de. Affetsinler.

(*Anfisa gider. İrina düşünceli bir halde odada dolaşır, heyecanlıdır. Salioniy girer.*)

SALİONİY (*Şaşkın*). Kimsecikler yok. Bunların hepsine de ne olmuş, neredeler?

İRİNA. Evlerine gittiler.

SALİONİY. Tuhaf şey... Siz burada yalnız mısınız?

İRİNA. Evet, yalnızım. (*Küçük bir sessizlik*) Allahaısmarladık.

SALİONİY. Az önce yeterince ciddi, nazik davranmadım. Ama siz herkes gibi değilsiniz. Soylu ve temizsiniz, gerçeği görürsünüz. Beni yalnız siz anlayabilirsiniz. Sizi seviyorum, derin ve sonsuz bir aşkla seviyorum.

İRİNA. Güle güle! Gidiniz!

SALİONİY. Ben sizsiz yaşayamam... (*Arkasından gider.*) Hayatım. (*Gözyaşları arasında*) Oh, benim mutluluğum! Hiçbir kadında görmediğim eşsiz, harikulade, insanı şaşırtan gözler.

İRİNA (*Soğuk*). Yeter Vasili Vasiliç.

SALİONİY. İlk defa olarak size olan aşkımdan söz ediyorum. Yeryüzünde değil de âdeta bir başka gezegende yaşıyormuş gibiyim... (*Alnını ovuşturur.*) Ama neye yarar?.. Tabii zorla güzellik olmaz. Ama mutlu rakiplerim olmasına da katlanamam... En kutsal şeyler üzerine yemin ederim ki rakibimi öldürürüm. Oh eşsiz kadın.

(*Elinde mum olduğu halde Nataşa geçer.*)

NATAŞA (*Bir kapıdan içeri bakar, sonra bir başkasından bakar. Kocasının odasına giden kapının yanından geçer*). Andrey burada! Varsın okusun... Af buyurun Vasili Vasiliç, burada olduğunuzu bilmiyordum. Ev haliyle dolaşıyorum.

SALİONİY. Bana göre hava hoş. Allahaısmarladık. (*Gider*)

NATAŞA. Zavallı yavrucuğum, sen yorulmuşsun! (*İrina'yı öper.*) Biraz erken yatsan bari.

İRİNA. Bobik uyuyor mu?

NATAŞA. Uyuyor. Ama yine de rahat bir uyku değil. İyi ki hatırıma geldi sevgilim, sana kaçtır söylemek istiyorum, ama ya seni bulamıyorum, ya da vaktim olmuyordu. Bobik'in şimdi yatmakta olduğu oda, galiba biraz soğukça, rutubetli.. Oysa senin odan çocuk için çok elverişli... Sevgilim, canım, ne olursun, şimdilik Olga'nın odasına geçiver!

İRİNA (*Anlamayarak*). Nereye?

(*Çıngıraklı bir troykanın evin ana kapısına yanaştığı duyulur.*)

NATAŞA. Sen şimdilik Olga ile bir odada yatarsın, senin odanı da Bobik'e veririz... Bilsen ne şeker çocuk. Bugün ona: "Bobik, dedim, sen benimsin" O da bana minicik gözleriyle baktı. (*Kapının zili çalar.*) Herhalde Olga olacak... Ne kadar da geç geliyor.

(*Hizmetçi, Nataşa'ya yaklaşır, kulağına bir şeyler fısıldar.*)

NATAŞA. Protopopov mu? Ne tuhaf adam. Protopopov gelmiş, beni bir troyka gezintisine çağırıyormuş. (*Güler.*) Şu erkekler ne tuhaf. (*Kapının zili çalar.*) Herhalde biri gelmiş olacak. Şöyle on beş dakikalık bir gezinti yapsam ne olur sanki? (*Hizmetçiye*) Şimdi geliyor, de. (*Kapının zili çalar.*) Zil çalıyor. Herhalde Olga gelmiş olacak... (*Gider.*)

(*Hizmetçi koşarak çıkar... İrina dalgın bir halde oturmaktadır... Kulıgin, Olga, bunların ardından Verşinin girer.*)

KULIGİN. Al sana on paralık... Oysa bu akşam burada eğlenti olacağını söylemişlerdi.

VERŞİNİN. Tuhaf, ben az önce, yarım saat önce buradan ayrılmıştım. Maskaraların gelmesini bekliyorlardı.

İRİNA. Hepsi gitti...

KULIGİN. Maşa da mı gitti? Nereye gitti? Protopopov aşağıda troykada ne bekliyor? Kimi bekliyor?

İRİNA. Bana soru sormayın... Yorgunum.

KULIGİN. Anlaşıldı, anlaşıldı, senin tersliğin üstünde...

OLGA. Toplantı ancak şimdi sona erdi. Yorgunluktan bittim. Bizim müdire hasta, şimdi ona ben vekâlet ediyorum. Başım, fena halde ağrıyor. (*Oturur.*) Andrey dün kumarda iki yüz ruble kaybetmiş. Bütün şehir bunun dedikodusu ile çalkalanıyor.

KULIGİN. Evet, toplantıda ben de yoruldum. (*Oturur.*)

VERŞİNİN. Karımın aklına beni korkutmak esmiş. Az kalsın zehirleniyormuş... Neyse hepsini savuşturduk... Sevinçliyim, şimdi dinleniyorum. Bize bu hesapça gitmek düşüyor, değil mi? Ne yapalım? Artık müsaadenizi rica edeceğim. Fiyodor İlyiç, gelin de şöyle birlikte bir yere gidelim. Canım evde oturmak istemiyor. Hem de hiç istemiyor. Haydi gidelim.

KULIGİN. Yoruldum. Gitmeyeceğim. (*Kalkar.*) Yoruldum. Karım eve mi gitti?

İRİNA. Herhalde öyle olacak.

KULIGİN (*İrina'nın elini öper*). Allahaısmarladık. Yarın da, öbür gün de bütün gün dinleneceğim. Hoşçakal. (*Gider.*) Canım fena halde çay istiyor... Gecemi iyi arkadaşlar arasında geçirmeyi ummuştum. *O, fallacem hominum spem!**

VERŞİNİN. Demek bir başıma gideceğim. (*Islık çalarak Kuligin'le birlikte çıkar.*)

OLGA. Başım ağrıyor, başım... Andrey kumarda kaybetmiş... Bütün şehir bununla çalkalanıyor. Gidip yatayım. (*Gider.*) Yarın serbestim... Oh Yarabbi, bu ne iyi bir şey... Yarın serbestim. Öbür gün serbestim. Başım ağrıyor başım... (*Çıkar.*)

İRİNA (*Yalnız*). Hepsi gitti... Kimsecikler yok.

(*Sokaktan bir armonika sesi gelir... Dadı şarkı söyler.*)

---

* (Lat.) "Oh, aldatıcı insan umudu!" -*çev.*

NATAŞA (*Sırtında kürkü, başında şapkası olduğu halde salondan geçer. Hizmetçi arkasında yürümektedir*). Yarım saat sonra evdeyim. Araba ile yalnız şöyle bir tur yapacağım. (*Çıkar.*)

İRİNA (*Yalnız başına kalmıştır, sıkılır*). Moskova'ya! Moskova'ya! Moskova'ya!

PERDE

Üçüncü Perde

(Olga ile İrina'nın odası... Sağda ve solda paravana ile gizlenmiş yataklar... Sabahın saat üçü... Çoktandır başlamış olan yangından ötürü dışarıda çanlar çalınmaktadır. Evde henüz hiç kimsenin yatmamış olduğu görülmektedir. Maşa giyinik bir halde, her zamanki kostümüyle kanepenin üstünde yatmaktadır. Olga ile Anfisa girerler.)

ANFİSA. Şimdi aşağıda, merdiven altında oturuyorlar. "Yukarı buyurun, hiç öyle olur mu?" diyorum. Ağlıyorlar. "Babamız nerede bilmiyoruz, Allah göstermesin, salon yanmış olmasın" diyorlar. Nereden de çıkarıyorlar? Avluda birtakım insanlar var... Onlar da soyunuk bir halde.

OLGA (*Gardıroptan elbiseler çıkarır*). Şu griyi al... Şunu da al... Şu bluzu da al, şu etekliği de al, dadı. Aman Yarabbi ne oluyor böyle... Herhalde Kirsanov sokağı baştan başa yanmış olacak! Bunu al... Bunu da al. (*Elbiseleri Anfisa'nın kucağına atar.*) Zavallı Verşinin'ler de korkmuş. Onların evi de az kalsın yanıyormuş. Varsınlar bizde gecelesinler... Onları evlerine göndermek doğru değil... Zavallı Fedotik'in her şeyi yanmış, hiçbir şeyi kalmamış.

ANFİSA. Oluşka şu Ferapont'u çağırsan, yoksa taşıyamayacağım.

OLGA (*Zili çalar*). Duyuramazsın ki... (*Kapıya seslenir.*) Buraya gelin, kim var orada? (*Açık duran kapıdan yangın kızıllıklarını yansıtan pencere görünür. İtfaiyelerin, evin yanından geçtikleri işitilir.*) Ne korkunç şey... Ne can sıkıcı şey.

(*Ferapont girer.*)

OLGA. Al şunları aşağı götür. Aşağıda, merdiven altında Matmazel Kolotilina'lar var. Bunları onlara ver... Bunu da ver.

FERAPONT. Baş üstüne efendim. 1812 yılında Moskova da yanmıştı. Aman yarabbi... Fransızlar şaşmıştı.

OLGA. Haydi bakalım, yürü...

FERAPONT. Emredersiniz, efendim. (*Gider.*)

OLGA. Dadıcığım, sevgili dadıcığım, hepsini ver... Bize hiçbir şeyin gereği yok. Hepsini ver dadıcığım... Yoruldum, zorla ayakta duruyorum. Verşinin'leri evlerine bırakmamalı... Kızlar misafir odasında yatar. Aleksandr İgnatyeviç aşağıda, baronun yanında yatsın. Fedotik de baronun yanında yatar. Ya da varsın salonda yatsın... Doktor sanki inadına sarhoş, hem de körkütük sarhoş. Onun yanına kimseyi koyamayız. Verşinin'in karısını da misafir odasına yatırırız.

ANFİSA (*Bitkin bir halde*). Sevgili Olgacığım, beni kovma!.. Ne olursun, beni kovma!..

OLGA. Ne saçma şeyler söylüyorsun, dadı. Seni kovan mı var?

ANFİSA (*Olga'nın başını göğsüne dayayarak*). Sevgilim, benim altın kızım, ben didiniyorum, çalışıyorum. Takatten düştüğüm zaman herkes bana "Defol buradan" diyecek... O zaman ben nereye giderim? Sekseni geçkinim... Seksen iki yaşındayım...

OLGA. Otursana biraz dadıcığım... Zavallı kadın, yorulmuşsun sen. (*Dadı oturur.*) Biraz dinlen canım... Ne kadar da sararmış.

(*Nataşa girer.*)

NATAŞA. Evleri yananlara yardım etmek için hemen bir komite kurulması gerekli imiş diyorlar. Ne denir? Güzel bir düşünce... Hem genellikle fakirlere elden geldiği kadar çabuk yardım etmeli... Bu iş, zenginlerin ödevi... Sofokça ile Bobik de sanki hiçbir şey olmamış gibi mışıl mışıl uyuyorlar... Bizim ev adamakıllı dolmuş... Ne yana baksam tıklım tıklım. Şehirde enflüanza salgını varmış... Çocuklara bulaşmasın diye korkuyorum.

OLGA (*Nataşa'nın söylediklerini dinlemeksizin*). Bu odadan yangın görünmüyor, burası kuytu...

NATAŞA. Evet, galiba saçlarım dağınık... (*Aynaya bakar.*) Şişmanladığımı söylüyorlar, ama doğru değil, hiç de doğru değil... Maşa uyuyor... Zavallı, yorgun... (*Soğuk bir eda ile Anfisa'ya*) Benim yanımda ne cesaretle böyle oturabiliyorsun?.. Kalk bakayım!.. Defol buradan... (*Anfisa çıkar, küçük bir sessizlik*) Bu kocakarıyı ne diye tutuyorsun, anlamıyorum...

OLGA (*Afallamış bir halde*). Affedersin ama ben de anlamıyorum.

NATAŞA. Burada hiçbir işe yaradığı yok... Köylü karısı. Onun köyde oturması gerek... Bu ne saygısızlık. Ben evin düzenli olmasını severim. Gereksiz insanların burada işi yok. (*Olga'nın yanağını okşar.*) Zavallıcık, sen yorulmuşsun!.. Müdiremiz yorulmuş... Sofoçka'm büyüyüp de liseye girince ben de senden korkacağım!..

OLGA. Ben müdire olmayacağım!

NATAŞA. Olgacığım, seni seçecekler! Buna karar verildi.

OLGA. Kabul etmem, yapamam. Bu benim gücümün dışında bir iş... (*Su içer.*) Sen şimdi Anfisa'ya karşı çok kaba davrandın!.. Beni bağışla ama ben buna katlanamam... Gözlerim karardı...

NATAŞA (*Telaşlı*). Bağışla beni Olga!.. Seni üzmek istemezdim!..

(*Maşa kalkar, yastığını yakaladığı gibi, öfkeli bir halde çıkar.*)

OLGA. Sevgilim, anlaman gerek, biz belki de tuhaf bir terbiye aldık, ama ben buna katlanamam. Böyle bir davranış bana acı veriyor. Hasta oluyorum. Açıkçası, moralim bozuluyor.

NATAŞA. Bağışla... Bağışla beni! (*Olga'yı öper.*)

OLGA. Hatta küçük de olsa, her türlü kabalık, nezaketsizce söylenmiş bir söz beni hemen sinirlendiriyor...

NATAŞA. Çoğu zaman gereksiz şeyler söylüyorum, orası doğru. Ama kabul et ki, sevgilim, o kadın köyde de oturabilir...

OLGA. Ama Anfisa otuz yıldır yanımızda.

NATAŞA. İyi ama artık çalışamıyor. Ya ben anlamıyorum ya da sen beni anlamak istemiyorsun!.. Onun artık çalışmaya hali yok... Ya pinekleyip oturuyor, ya da uyuyor.

OLGA. Ne çıkar, varsın otursun!..

NATAŞA (*Şaşarak*). Nasıl varsın otursun!.. Ama o bir hizmetçi parçasıdır. (*Gözyaşları arasında*) Ben seni anlamıyorum, Olia. Benim bir dadım, bir sütninem var... Sizin de bir hizmetçiniz, bir de dadınız var... Şu halde bu kocakarıya ne ihtiyacımız var? Ne ihtiyacımız?

(*Dışarıda çanlar çalınmaktadır.*)

NATAŞA. Seninle anlaşmamız gerek Olia. Sen lisedesin, ben evdeyim. Sen derslerle uğraşıyorsun, ben ev işleriyle... Hizmetçiler için bir şey söylediğim zaman ne dediğimi bilerek söylüyorum. Ne dediğimi bilerek söylüyorum... Yarın bu hırsız kocakarıyı, bu acuzeyi (*Ayaklarını yere vurarak*) bu cadıyı burada görmeyeyim... Beni sinirlendirmeye kalkmayın. Sakın ha!.. (*Ayaklarını şiddetle yere vurarak*) Hem doğrusunu istersen eğer sen aşağı kata taşınmazsan biz seninle boyuna kavga edeceğiz!.. Bu korkunç bir şey!..

(*Kulıgin girer.*)

KULIGİN. Maşa nerede?.. Artık eve dönme zamanı geldi sanıyorum. Söylediklerine göre yangın hafifliyormuş... (*Gerinir.*) Yalnız bir mahalle yanmış... Oysa rüzgâr da vardı. Önceleri bütün şehrin yanacağı sanıldı. (*Oturur.*) Yoruldum, sevgili Oleçka... Sık sık düşünürüm de: Hani Maşa olmasaydı, ben seninle evlenirdim Oleçka. Sen harikulade iyisin!.. Ne çok yoruldum... (*Kulak kabartır.*)

OLGA. Ne var?

KULIGİN. Sanki mahsus gibi, doktorun sarhoşluk nöbeti tuttu. Körkütük sarhoş. Sanki mahsus gibi... (*Kalkar.*) İşte galiba buraya geliyor. İşitiyor musunuz? Evet. Buraya geliyor. (*Güler.*) Ne adam... Ben saklanıyorum. (*Gardıroba doğru gider ve köşede durur.*) Tıpkı haydut gibi.

OLGA. İki yıl içme, içme de, böyle birdenbire kalk iç!.. (*Nataşa ile odanın dip tarafına gider.*)

(*Çebutıkin girer. Sanki ayıkmış gibi hiç sallanmaksızın odanın içinde dolaşır... Duraklar, bakınır sonra lavaboya yaklaşarak ellerini yıkamaya koyulur.*)

ÇEBUTIKİN (*Kederli*). Allah topunun belasını versin!.. Sanıyorlar ki doktorum ya, bütün hastalıkları tedavi etmesini bilirim. Oysa benim kesinlikle hiçbir şey bildiğim yok. Bütün bildiklerimi unuttum. Hiçbir şey hatırımda kalmadı, ama hiçbir şey... (*Olga ile Nataşa doktora fark ettirmeden dışarı çıkar.*) Allah belasını versin! Geçen çarşamba günü Zossip mahallesinde bir kadını tedavi etmiştim. Öldü. Ölümünden ben sorumluyum. Evet... Yirmi beş yıl önce bir şeyler biliyordum. Oysa şimdi hiçbir şey hatırlamıyorum, ama hiçbir şey... Belki de ben insan değilim; sadece bana ellerim, ayaklarım, başım varmış gibi geliyor... Belki de ben hepten yokum; yürümem, yemem, içmem, uyumam sadece bir kuruntudan başka bir şey değil! (*Ağlar.*) Ah, yaşamamak elde olsa. (*Ağlamasını keser. Kederli*) Lanet olsun! Evvelsi gün kulüpte bir konuşma oldu. Shakespeare'den, Voltaire'den söz edildi. Ben okumamıştım. Hiç okumamıştım. Ama okumuşum gibi davrandım. Ötekiler de benim gibi yaptı... Adilik, küçüklük... Şu, çarşamba öldürdüğüm kadın aklıma geldi. Bir sürü şey hatırladım. Kendimden tiksindim, iğrendim... Gittim çektim kafayı...

(*İrina, Verşinin ve Tuzenbah girer. Tuzenbah'ın sırtında şık ve yeni bir sivil kostüm vardır.*)

İRİNA. Burada oturalım. Buraya kimse gelmez...

VERŞİNİN. Askerler olmasaydı bütün şehir yanardı. Aferin onlara doğrusu! (*Sevincinden ellerini ovuşturur.*) Altın gibi çocuklar... Aferin onlara be!..

KULIGİN (*Bunların yanına yaklaşır*). Baylar, saat kaç?

TUZENBAH. Saat dörde geliyor. Ortalık ağarmaya başladı.

İRİNA. Herkes salonda oturuyor, kimse gitmiyor. Şu sizin Salioniy de oturuyor. (*Çebutıkin'e*) Bari siz gidip yatsanız, doktor.

ÇEBUTIKİN. Zarar yok. Teşekkür ederim. (*Sakalını tutar.*)

KULIGİN (*Güler*). İvan Romaniç iyice kafayı tütsülemiş. (*Çebutıkin'in omzuna vurur.*) Aferin!.. Eskiler *in vino veritas** demişler.

TUZENBAH. Herkes yangın mağdurlarının yararına bir konser vermemi rica ediyor.

İRİNA. Bırak canım sen de, kim kalkacak da...

TUZENBAH. İstenince pekâlâ yapılabilir... Bence, Marya Sergeyevna çok güzel piyano çalıyor.

KULIGİN. Evet... Harikulade çalar.

İRİNA. Ama artık unuttu. Üç yıldır çalmıyor, belki de dört.

TUZENBAH. Burada, şehirde, müzikten anlayan hiç kimse yok... Ama kimse... Bana gelince, ben anlıyorum. Sizi namusumla temin ederim ki, Marya Sergeyevna çok iyi piyano çalıyor.

KULIGİN. Haklısınız baron. Ben Maşa'yı çok severim. Çok iyi bir kadın.

TUZENBAH. Hem bu kadar iyi piyano çalmasını bil, hem de kimsenin, ama hiç kimsenin seni anlamadığını düşün...

KULIGİN (*İçini çeker*). Evet... Ama onun böyle bir konsere katılması bilmem ki yakışık alır mı? (*Küçük bir sessizlik*) Bununla birlikte baylar, ben hiçbir şey bilmiyorum. Belki de bu iyi bir şey olur. Doğrusu bizim müdür iyi bir adamdır. Hatta çok iyi, çok akıllı bir adamdır. Ama öyle birtakım görüşleri var ki. Her ne kadar bunda onu ilgilendiren bir taraf yoksa da, isterseniz ben onunla bir görüşeyim...

ÇEBUTIKİN (*Eline bir porselen saat alır ve incelemeye koyulur*).

VERŞİNİN. Yangından üstüm başım berbat oldu... İnsan kılığından çıktım... (*Sessizlik*) Dün, şöyle hafif tertip kulağıma

* (Lat.) "Gerçek şaraptadır." *–çev.*

çalındı. Güya bizim tugay uzak bir yere kalkıyormuş. Kimisi Polonya'ya, kimisi de Çita'ya diyorlar.

TUZENBAH. Ben de duydum. Elden ne gelir? O zaman şehir büsbütün boşalacak.

İRİNA. Biz de gideriz.

ÇEBUTIKİN (*Saati elinden düşürür. Saat kırılır*). Parça parça oldu.

(*Sessizlik... Herkes üzgün ve utanmış bir haldedir.*)

KULIGİN (*Kırıkları toplayarak*). Böyle değerli bir şey kırılır mı hiç?.. Ah İvan Romaniç, İvan Romaniç. Size hal ve gidişten sıfır vermeli...

İRİNA. Bu saat rahmetli annemindi.

ÇEBUTIKİN. Olabilir. Anneninse annenin. Belki ben bunu kırmadım da sadece bize öyle geliyor. Belki gerçekten biz yokuz da, sadece bize, varmışız gibi geliyor. Ben hiçbir şey bilmiyorum. Kimsenin de bir şey bildiği yok... (*Kapıda*) Ne bakıyorsunuz? Nataşa, Protopopov'la kırıştırıyor da siz görmüyorsunuz. Siz burada oturup duruyor, hiçbir şey görmüyorsunuz. Oysa Nataşa, Protopopov'la kırıştırıp duruyor. (*Şarkı söyler.*) "Bu hurmayı kabul etmez misiniz?" (*Gider.*)

VERŞİNİN. Evet... (*Güler.*) Aslında bütün bunlar ne tuhaf şeyler... (*Küçük bir sessizlik*) Yangın başlayınca ben hemen eve koştum. Yaklaşınca baktım ki evimiz tehlike dışında ve sapasağlam bir halde. Ama kızlarımın ikisi de iç çamaşırlarıyla kapının eşiğinde duruyorlar... Anneleri yok... Halk telaşlı telaşlı gidip geliyor... Köpekler, beygirler koşuşuyor... Kızlarımın yüzünde telaş, korku, yalvarış, daha bilmem neler okunuyor... Onların yüzünü görünce kalbim burkuldu. Düşündüm: Aman Yarabbi, bu kızlar uzun bir hayat akışı içinde kim bilir daha neler göreceklerdi... Kızları yakaladığım gibi koşmaya başladım. Aklımdan hep aynı şeyleri geçiriyordum: Bu kızlar şu dünyada daha neler göreceklerdi... (*Çanlar çalınır. Küçük bir sessizlik*) Buraya geldim bir de ne

göreyim, kızların annesi burada değil miymiş! Bağırıp çağırıyor, sinirleniyor.

(*Elinde yastık Maşa girer. Kanepenin üzerine oturur.*)

VERŞİNİN. Kızlarımın, yalnız bir gecelikle öyle eşikte durmaları, yangından kıpkızıl bir hale gelen sokağın görünüşü, ortalıktaki o korkunç gürültü bana yıllarca önce düşmanın ansızın saldırıp etrafı kasıp kavurduğu, yağma ettiği sıralarda da buna benzer şeyler geçmiş olacağını hatırlattı. Sanki şimdi olanlarla vaktiyle olanlar arasında aslında bir fark mı var? Aradan bir süre, mesela 200-300 yıl geçince, bizim şimdiki yaşayışımıza da böyle korkuyla, küçümseyerek bakacaklar. Bugünle ilgili her şeyimizi uygunsuz, kaba, sıkıcı, tuhaf bulacaklardır. Oh, kim bilir o zamanki hayat nasıl olacak! (*Güler.*) Bağışlayın, yine filozofluğa başladım. Devam etmeme izin veriniz baylar... Canım filozofluk taslamayı çok istiyor, bugün öyle bir ruh durumu içindeyim. (*Küçük bir sessizlik.*) Âdeta herkes uyuyor, ne diyordum, kim bilir o zaman nasıl bir hayat olacak... Tasavvur eder misiniz, şimdi şehirde sizin gibi böyle ancak üç kişi var... Ama gelecek kuşaklar içinde, bunlar her gün gittikçe çoğalacak... Sonunda öyle bir gün gelecek ki her şey sizin düşüncelerinize uygun olarak değişecek, sizin düşüncelerinize uygun bir yaşantı sürmeye başlayacaklar. Sonra siz de ihtiyarlayacaksınız, sizden daha iyileri dünyaya gelecek. (*Güler.*) Bugün bir fevkaladeliğim var. İçimde öyle bir yaşamak arzusu var ki... (*Şarkı söyler.*)

"Her yaş aşka boyun eğer
Kutsaldır heyecanları" (*Güler.*)

MAŞA. Tram-tam-tam.
VERŞİNİN. Tam-tam.
MAŞA. Tra-ra-ra?
VERŞİNİN. Tra-ta-ta. (*Güler.*)

(*Fedotik girer.*)

FEDOTİK (*Dans eder*). Yandı, yandı, her şeyim yandı, kül oldu. (*Gülüşmeler.*)

İRİNA. Böyle şaka olmaz. Sanki her şeyin yandı mı?

FEDOTİK (*Güler*). Her şeyim, her şeyim yandı. Hiçbir şeyim kurtulmadı. Gitarım, fotoğraflarım... mektuplarım. Her şeyim, her şeyim yandı. Hatta size hediye etmek istediğim bloknot bile yandı.

(*Salioniy girer.*)

İRİNA. Hayır, hayır Vasiliy Vasiliyiç, rica ederim gidiniz. Buraya girilmez.

SALİONİY. Baron girer de ben niçin girmeyecekmişim?

VERŞİNİN. Sahiden gitmek gerek. Yangın ne durumda?

SALİONİY. Söylediklerine göre sönmeye yüz tutmuş. Hayır ama ben bunu çok tuhaf buluyorum: Baron niçin burada kalabilirmiş de ben kalamazmışım? (*Cebinden bir esans şişesi çıkarır ve sürünür.*)

VERŞİNİN. Tram-tam-tam!

MAŞA. Tram-tam!

VERŞİNİN (*Güler, Salioniy'e*). Haydi salona geçelim.

SALİONİY. Pekâlâ. Bunu böylece not edelim. Bu meseleyi biraz daha derinleştirmek kabil ama kızları kızdırmaktan korkuyorum. (*Tuzenbah'a bakarak*) Bili bili bili, geh, geh, geh!

(*Verşinin ve Fedotik'le çıkar.*)

İRİNA. Şu Salioniy de sigarasıyla burasını amma kokuttu ha! (*Şaşarak*) Aaa! Baron uyuyor. Baron, baron!

TUZENBAH (*Uyanarak*). Amma da yorulmuşum ha! Tuğla fabrikası... Sakın sayıkladığımı sanmayınız, sahiden yakında tuğla fabrikasına gidiyorum. Çalışmaya başlayacağım. Meseleyi konuştuk bile. (*İrina'ya sevgiyle*) Ne kadar solgun, ne kadar harikulade, ne kadar güzelsiniz!.. Bana öyle geliyor ki, solgunlu-

ğunuz, tıpkı bir ışık gibi, karanlıkları aydınlatıyor, üzgünsünüz. Hayattan hoşnut değilsiniz... Oh, gelin birlikte gidelim. Birlikte çalışalım.

MAŞA. Nikolay Lvoviç... Gidin buradan.

TUZENBAH. (*Gülerek*). Siz burada mısınız? Hiçbir şey görmüyorum. (*İrina'nın elini öper.*) Allahaısmarladık, ben gidiyorum. Şimdi size bakıyorum da, epey zaman önce, isim gününüzde, cesaretle, neşeyle çalışmanın verdiği zevkten söz edişiniz hatırıma geliyor. Hayat o zaman bana ne parlak görünmüştü. Şimdi o nerede kaldı? (*İrina'nın elini öper.*) Gözleriniz yaşlı... Gidip yatınız. Artık şafak söküyor... Sabah oluyor..., ah, uğrunuza hayatımı vermem mümkün olsa...

MAŞA. Nikolay Lvoviç, gidiniz! Artık çok oluyorsunuz.

TUZENBAH. Gidiyorum. (*Çıkar.*)

MAŞA (*Yatarak*). Fiyodor, sen uyuyor musun?

KULİGİN. Ne var?

MAŞA. Eve gitsen daha iyi olur.

KULİGİN. Benim sevgili Maşa'm, benim aziz Maşa'm...

İRİNA. Zavallı çok yorgun. Burada biraz dinlensin Fedya.

KULİGİN. Şimdi gidiyorum. Benim karıcığım iyidir. Güzeldir. Seni seviyorum, biriciğim.

MAŞA (*Öfkeli*). *Amo, amas, amat, amamus, amatis, amant.**

KULİGİN (*Güler*). Yok, ama karım gerçekten de eşsizdir. Seninle evleneli yedi yıl olduğu halde, bana sanki daha dün evlenmişim gibi geliyor. Namusumla temin ederim ki böyle... Hayır, ama sen gerçekten de eşsiz bir kadınsın... Ben memnunum, ben memnunum, ben memnunum.

MAŞA. Bıktım... Bıktım... Bıktım. (*Doğrulur ve oturarak konuşur.*) İşte bir türlü aklımdan çıkmıyor. Bayağı sinirime dokunuyor... Bir çivi gibi beynimi deliyor. Susmayacağım. Andrey'den söz ediyorum. Bu evi bankaya ipotek ettirmiş, bütün paraları da

* (Lat.) "Seviyorum, seviyorsun, seviyor..." anlamına gelir. *-çev.*

karısı elinden almış. Oysa ev yalnız onun değil, dördümüzün malı... Namuslu bir insansa bunu bilmesi gerek.

KULIGİN. İşin mi yok Maşa... Senin nene gerek? Andrüşa gırtlağına kadar borç içinde... Allah yardımcısı olsun.

MAŞA. Ama ne olursa olsun, insanı sinirlendiren bir şey. (*Yatar.*)

KULIGİN. Biz fakir değiliz... Ben çalışıyorum... Liseye gidiyorum. Sonra derslerim var. Ben namuslu, basit bir insanım... Latince, *omnia mea mecum porto** denildiği gibi.

MAŞA. Benim hiçbir şeye ihtiyacım yok... Ama haksızlık sinirime dokunuyor. (*Küçük bir sessizlik*) Haydi sen git Fiyodor.

KULIGİN (*Maşa'yı öperek*). Sen yorulmuşsun, yarım saatçik dinlen... Ben de oturur seni beklerim... Uyu. (*Gider.*) Ben memnunum... Ben memnunum... Ben memnunum. (*Çıkar.*)

İRİNA. Gerçekten şu bizim Andrey, bu kadının elinde nasıl da soysuzlaştı, nasıl gücünü yitirdi, ihtiyarladı. Bir zamanlar profesör olmaya hazırlanıyordu. Dün baktım da nihayet şehir meclisi yönetim kurulu üyeliğine seçildiği için bayağı övünüyordu. Andrey, şehir meclisi yönetim kurulu üyesi, Protopopov onun başkanı... Bütün şehir bunu konuşuyor ve alay ediyor. Hiçbir şey bilmeyen, görmeyen yalnız bir Andrey var. Bakın herkesi yangına koştuğu halde Andrey odasında oturmuş, en küçük bir ilgi bile göstermiyor, sadece keman çalıyor! (*Sinirli*) Ama müthiş, müthiş bir şey. (*Ağlar.*) Hayır hayır, artık dayanamayacağım... Dayanamayacağım artık...

(*Olga girer, kendi masasının üzerini toplar.*)

İRİNA (*Yüksek sesle hıçkırır*). Beni atın, atın beni... Artık dayanamayacağım.

OLGA (*Korkmuş bir halde*). Ne oluyorsun, ne oluyorsun İrinacığım?

---

* (Lat.) "Fakirin malı yanında gerek (bütün malımı yanımda taşırım)." *-çev.*

İRİNA (*Hıçkırarak*). Nereye? Bunların hepsi nereye gitti? Ne oldular? Ah aman yarabbi, aman yarabbi!.. Hepsini unutmuşum... Hepsini, hepsini!.. Kafamın içindekiler karmakarışık olmuş... İtalyanca pencereye ya da tavana ne derlerdi, unutmuşum... Her şey unutuyorum, her gün unutuyorum... Hayatsa geçip gidiyor, hem de hiç dönmemek üzere... Biz hiçbir zaman, hiçbir zaman, Moskova'ya gitmeyeceğiz. Ben görüyorum, gitmeyeceğiz!..

OLGA. Canım, canım, kardeşim!

İRİNA. Çalışamıyorum... Artık çalışamayacağım. Yeter, yeter... Telgrafçılık yaptım. Şimdi de belediyede çalışıyorum. Bana verilen her işten tiksiniyorum, hepsini hor görüyorum. Artık yirmi dördüme bastım, çoktandır çalışıyorum. Beynim kurudu. Zayıfladım. Çirkinleştim. İhtiyarladım. Hepsi, hepsi boş, hiç, hiçbir zevk duymuyorum. Oysa zaman geçiyor ve bana öyle geliyor ki, insan gerçek hayattan, güzel hayattan, her geçen gün biraz daha uzaklaşarak bir uçuruma yuvarlanıyor, umutsuzluk içindeyim. Nasıl olup da yaşadığımı, nasıl olup da kendimi öldürmediğimi bir türlü anlayamıyorum.

OLGA. Ağlama, ağlama, kızım! Beni üzüyorsun.

İRİNA. Ağlamıyorum, ağlamıyorum. Peki, peki. Bak işte ağlamıyorum artık, peki, peki...

OLGA. Sevgilim. Bir abla, bir arkadaş olarak beni dinlersen, baronla evlen.

İRİNA (*Sessizce ağlar*).

OLGA. Hem sen ona saygı gösteriyor, çok değer veriyorsun. Çirkin olmasına çirkin ama öylesine namuslu, öylesine temiz bir adam ki... Sonra insanlar sevdikleri için değil, ödevlerini yapmış olmak için evlenir. Ben kendi hesabıma böyle düşünüyorum. Ben, sevmeden kocaya varırdım. Kim olursa olsun, beni isteyenle evlenirdim. Yeter ki namuslu bir insan olsun. Hatta bir ihtiyara bile varırdım.

İRİNA. Hep Moskova'ya gitmeyi, asıl aradığım, hayalimde yaşattığım insanı orada bulmayı umdum. Meğer hepsi, hepsi boşmuş...

OLGA (*Kız kardeşini kucaklar*). Canım benim, güzelim benim, ben her şeyi anlıyorum. Baron Nikolay Lvoviç, askerlikten çıkıp sivil elbise ile bize geldiği zaman bana öylesine çirkin görünmüştü ki, ağlamaktan kendimi alamamıştım. Adamcağız bana "Niçin ağlıyorsunuz?" diye sormuştu. Niçin ağladığımı ben ona nasıl söyleyebilirdim? Ama Allah kısmet eder de seninle evlenirse ben buna çok sevineceğim. Bu bambaşka bir şey.

(*Nataşa elinde mum, konuşmaksızın sağ kapıdan çıkarak sol kapıya girer.*)

MAŞA (*Otururak*). Öyle bir eda ile yürüyor ki, sanki yangını o çıkarmış.

OLGA. Sen aptalsın, Maşa. Ailemizin en aptalı sensin Maşa. Rica ederim beni bağışla. (*Küçük bir sessizlik*)

MAŞA. Sevgili kardeşlerim. Size bir sırrımı açıklamak istiyorum. Ruhum acılar içinde kıvranıyor. Size bir sırrımı açıklayacağım. Ama sizden başkasına asla... Şimdi, hemen şu anda söyleyivereceğim. (*Alçak bir sesle*). Bu, benimle ilgili bir sır. Ama siz her şeyi bilmelisiniz. Artık kendimi tutamayacağım. (*Küçük bir sessizlik*) Seviyorum! Seviyorum... Ben o adamı seviyorum... Az önce siz onu görmüştünüz. Hem saklayacak ne var sanki? Sizin anlayacağınız ben, Verşinin'i seviyorum.

OLGA (*Paravana arkasındaki yatağına gider*). Bırak bunları, ben nasıl olsa söylediklerini dinlemiyorum.

MAŞA. Ne yapalım? (*Başını iki eli arasına alır.*) Verşinin önceleri bana tuhaf bir adam olarak göründü... Sonraları ona acımaya başladım. Daha sonra da sevdim. Onu, sesiyle, sözleriyle, bütün mutsuzluklarıyla, iki kızı ile sevdim.

OLGA (*Paravanın arkasından*). Boşuna söylüyorsun. Ben dinlemiyorum. Ne saçmalıklar söylersen söyle. Ben nasıl olsa dinlemiyorum.

MAŞA. Eeeeh... Budala Olga. Seviyorum, demek ki alnımın yazısı böyle imiş. Demek ki nasibim buymuş. O da beni seviyor...

Bütün bunlar korkunç şeyler değil mi? Bu çirkin bir şey değil mi? (*İrina'yı elinden yakalar ve kendine çeker.*) Oh sevgilim... Biz ömrümüzü nasıl geçireceğiz? Halimiz ne olacak? İnsan herhangi bir romanı okuduğu zaman, bütün okudukları ona eski, bilinen şeylermiş gibi görünür. Ama kendimiz âşık olunca kimsenin hiçbir şey bilmediğini, her şeye kendimizin karar vermek zorunda olduğumuzu anlarız. Sevgili kardeşlerim: İçimdekileri döktüm. Şimdi döktüm. Şimdi artık susacağım, Gogol'un delisi gibi susacağım! Susun! Susun!

(*Arkasında Ferapont olduğu halde Andrey girer.*)

ANDREY (*Öfkeli*). Ne istiyorsun anlamıyorum!

FERAPONT (*Kapıda, sabırsızlıkla*). Size belki de on sefer söyledim Andrey Sergeyeviç.

ANDREY. Birincisi bana Andrey Sergeyeviç değil, ekselans demen gerek.

FERAPONT. Ekselans, itfaiye erleri dereden gitmek için bahçeden geçmelerine izin vermenizi rica ediyorlar. Alt yandan dolaşmak cehennem azabı.

ANDREY. Olur. Git onlara, olur de. (*Ferapont gider*) Artık usanç verdiler. Olga nerede? (*Olga paravananın ardından çıkar.*) Senden dolabın anahtarını istemeye gelmiştim... Benimkini kaybettim. Sende böyle küçük bir anahtar olacak.

(*Olga, hiçbir şey söylemeden ona anahtarı verir. İrina paravanın arkasındaki yatağına gider. Sessizlik.*)

ANDREY. Ne büyük bir yangın. Şimdi sönmeye yüz tuttu. Allah belasını versin, şu Ferapont da beni sinirlendirdi. Ona anlamsız şeyler söyledim: Ekselans... (*Küçük bir sessizlik*) Kuzum Olga, sen neye susuyorsun? (*Sessizlik*) Artık şu anlamsızlıkları bırak da, surat asmaktan vazgeç! Maşa sen buradasın, değil mi? İrina sen de? Şu halde çok güzel. Her şeyi açıkça, dobra dobra konuşalım. Siz benden ne istiyorsunuz?

OLGA. Andrüşa, vazgeç, yarın konuşalım. (*Heyecanla*) Ne korkunç bir gece!..

ANDREY (*Çok utanmış*). Heyecanlanma. Ben büyük bir soğukkanlılıkla size soruyorum: Benden ne istiyorsunuz, açıkça söyleyin?

VERŞİNİN'İN SESİ. Tram-tam-tam!..

MAŞA (*Kalkar, yüksek sesle*). Tra-ta-ta! (*Olga'ya*) Allahaısmarladık, Olga, Allah yardımcın olsun. (*Paravanın arkasına gider, İrina'yı öper.*) Allah rahatlık versin. Allahaısmarladık Andrey. Git buradan... Baksana yorgunlar... Yarın konuşursunuz. (*Gider.*)

OLGA. Gerçekten, Andrüşa, bunu yarına kadar erteleyelim. (*Paravanın arkasına, kendi yatağına geçer.*) Artık uyku zamanı geldi.

ANDREY. Hemen söyleyip gideceğim. Şimdi!.. Birincisi: Sizin Nataşa'ya, karıma karşı bir kuyruk acınız var. Daha evlenişimizin ilk gününden beri bunun farkındayım. Nataşa, namuslu, çok iyi, dürüst ve soylu bir insan... İşte benim düşüncem. Ben karımı seviyor ve sayıyorum. Anlıyor musunuz, onu sayıyorum. Hem başkalarının da ona saygı göstermesini istiyorum. Tekrar ediyorum. Karım namuslu, soylu bir kadındır. Sizin bütün hoşnutsuzluğunuz, mazur görün ama bir şımarıklıktan başka, bir şey değil... (*Sessizlik*) İkincisi: Siz galiba benim profesör olmayışıma, bilimle uğraşmayışıma kızıyorsunuz... Ama ben şehir meclisinde çalışıyorum... Şehir meclisi yönetim kurulu üyesiyim. Ben bu ödevimi de, bilime hizmet etmek kadar kutsal ve yüksek görüyorum. Ben şehir meclisi yönetim kurulu üyesiyim ve şunu bilin ki, bununla göğsüm kabarıyor. (*Küçük bir sessizlik*) Üçüncüsü: Şunu da söylemek isterim ki.. Ben sizden izin almadan evi ipotek ettirdim. Bu konuda suçluyum, evet... Affınızı rica ederim: Borçlarım beni bunu yapmaya zorladı. Otuz beş bin ruble borçluydum. Artık oynamıyorum. Çoktan bıraktım. Kendimi haklı çıkarmak için söyleyebileceğim biricik şey budur: Siz kızsınız, yetim maaşı alıyorsunuz... Oysa benim hiçbir kazancım yoktu. (*Küçük bir sessizlik.*)

KULIGİN (*Kapıda*). Maşa burada yok mu? (*Telaşla*) Peki, ya nerede? Tuhaf şey... (*Gider.*)

ANDREY. Dinlemiyorlar... Nataşa eşsiz, namuslu bir insan... (*Sessizce sahnede dolaşır. Sonra durur.*) Evlendiğim zaman mutlu olacağımızı sanmıştım... Hepimizin mutlu olacağımızı sanmıştım, ama, aman yarabbi!.. (*Ağlar!*) Sevgili kardeşlerim, aziz kardeşlerim, bana inanmayın, bana inanmayın! (*Çıkar gider.*)

KULIGİN (*Kapıda telaşlı bir halde*). Maşa nerede? Maşa burada değil mi?.. Şaşılacak şey. (*Gider.*)

(*Çanlar çalınmaktadır. Sahne boştur.*)

İRİNA (*Paravanın ardından*). Olia! Şu döşemeleri vuran kim?..

OLGA. Doktor İvan Romaniç olacak... Sarhoş...

İRİNA. Ne üzüntülü bir gece... (*Sessizlik*) Olia... (*Paravanın arkasından bakar.*) Duydun mu? Tugay buradan kalkıyormuş, uzak bir yere gidiyormuş.

OLGA. Bu söylentiden başka bir şey değil.

İRİNA. O zaman yapayalnız kalacağız Olia!..

OLGA. Ne olacak?

İRİNA. Sevgilim, ben baronu sayıyor, ona değer veriyorum. Çok iyi bir adam... Onunla evlenmeye razıyım... Yeter ki Moskova'ya gidelim. Sana yalvarırım, Moskova'ya gidelim. Dünyada Moskova'dan iyi hiçbir şey yok... Gidelim Olia! Gidelim!..

PERDE

Dördüncü Perde

(Prozorov'ların evlerinin eski bahçesi. Bitiminde ırmak görünen çam ağaçlarından uzun bir yol... Irmağın karşı kıyısında bir orman... Sağda evin terası... Burada, masanın üzerinde şişe ve kadehler var. Belli ki az önce şampanya içilmiştir. Gündüz, saat on iki. Ara sıra sokaktan ırmağa giden birtakım insanların bahçeden geçtiği görülür. Acele acele beş asker geçer. Çebutıkin, bütün perde boyunca sürüp giden neşeli, uslu bir ruh hali içinde bahçede bir koltukta oturmakta ve çağırılmayı beklemektedir. Başında kasket, elinde bir baston vardır. Terasta, ayakta İrina; boynunda nişan, bıyıkları kesilmiş bir halde Kulıgin ile Tuzenbah, aşağıya inmekte olan Fedotik ile Rode'yi geçirmektedirler. Subayların ikisi de seferi bir kılıktadır.)

TUZENBAH (*Fedotik ile öpüşürler*). Siz iyi bir çocuksunuz. Sizinle öyle iyi arkadaşlık ettik ki... (*Rode ile öpüşür*) Bir daha... Güle güle, dostum.

İRİNA. Yine görüşelim!

FEDOTİK. Yine görüşelim değil, elveda! Biz artık bir daha hiç görüşmeyeceğiz.

KULIGİN. Belli olmaz... (*Gözlerini kurular, gülümser.*) İşte ben de ağlamaya başladım.

İRİNA. Bir gün gelir karşılaşırız.

FEDOTIK. On-on beş yıl sonra mı? İyi ama o zaman birbirimizi zor tanıyacağız, soğuk soğuk selamlaşacağız. (*Fotoğraflarını çeker.*) Durun... Son bir defa daha...

RODE (*Tuzenbah'ı kucaklar*). Artık bir daha görüşemeyeceğiz... (*İrina'nın elini öper.*) Ettiğiniz bütün iyilikler için, hepsi için teşekkürler...

FEDOTİK (*Canı sıkılmış bir halde*). Dur canım!..

TUZENBAH. İnşallah görüşürüz. Bize mektup yazın... Ne olursa olsun yazın.

RODE (*Bahçeye bir göz atar*). Elveda ağaçlar... (*Bağırır.*) Hop-hop... (*Küçük bir sessizlik*) Elveda yankı!

KULIGİN. Ne olacak canım, Polonya'da evlenirsiniz... Polonyalı karınız sizi kucaklar ve "Kohane"* der. (*Güler.*)

FEDOTİK (*Saate bakar*). Bir saatten az vaktimiz kaldı. Bizim bataryadan yalnız Salioniy mavna ile gidecek. Biz ise asıl birlikte gidiyoruz. Bugün üç batarya gidiyor, yarın da üç batarya gidecek. Böylece şehre sessizlik, ıssızlık çökecek...

TUZENBAH. Ve korkunç bir can sıkıntısı.

RODE. Kuzum, Maria Sergeyevna nerede?

KULIGİN. Maşa bahçede.

FEDOTİK. Onunla da vedalaşmak gerek.

RODE. Elveda!.. Gideyim bari, yoksa ağlayacağım... (*Hızla Tuzenbah'ı ve Kulıgin'i kucaklar, İrina'nın elini öper.*) Burada çok güzel yaşadık.

FEDOTİK (*Kulıgin'e*). Size küçük bir hatıra: Bir bloknotla küçük bir kalem... Biz buradan, dere boyunca gidelim...

(*Arkalarına dönüp dönüp bakarak giderler.*)

RODE (*Bağırır*). Hop-hop!

KULIGİN (*Bağırır*). Elveda!

(*Sahnenin derinliğinde, Fedotik'le Rode, Maşa'ya rastlar. Onunla vedalaşırlar. Maşa da onlarla yürür.*)

İRİNA. Gittiler... (*Terasın alt basamağına oturur.*)

ÇEBUTIKİN. Benimle vedalaşmayı unuttular.

* Polonezce "Sevgilim" demektir. *-çev.*

İRİNA. Peki siz ne diye vedalaşmadınız?

ÇEBUTIKİN. Ne bileyim işte, ben de unuttum. Zaten yakında gene onlarla görüşeceğim. Yarın gidiyorum, evet... Bir günüm kaldı. Bir yıl sonra beni emekliye ayıracaklar, kalkıp yine buraya geleceğim... Ömrümün son günlerini sizin yanınızda geçireceğim... Emekliliğime topu topu bir yıl kaldı... (*Cebine bir gazete kor, bir başkasını çıkarır.*) Yanınıza gelip yaşayışımı kökünden değiştireceğim... Sessiz, uysal, nazik bir adam olup çıkacağım.

İRİNA. Ne biçim olursa olsun... Yaşantınızı bir değiştirmeniz gerek.

ÇEBUTIKİN. Evet. Hissediyorum. (*Hafifçe bir şarkı mırıldanır.*) Tarara... Bumbiya...

KULIGİN. Yola gelmez bir adamdır İvan Romaniç. Yola gelmez bir adam.

ÇEBUTIKİN. Yanınıza gelip biraz öğrencilik etmeliyim, o zaman belki düzelirim.

İRİNA. Fiyodor bıyıklarını tıraş ettirmiş... Görmeye katlanamıyorum.

KULIGİN. Ne olmuş?

ÇEBUTIKİN: Suratınızın şimdi neye benzediğini söylerdim, ama söyleyemem.

KULIGİN. Ne yapalım! Böyle alışılmış, *modus vivendi.** Bizim direktörün bıyıkları kesiktir, ben de müfettiş olunca bıyıklarımı yürütüverdim. Ama kimsenin hoşuna gitmiyormuş, o da bana vız gelir. Ben memnunum, ha bıyığım olmuş, ha olmamış, ben memnunum. (*Oturur.*)

(*Andrey sahnenin derinliğinde bir çocuk arabası içinde, uyuyan bir çocuk geçirir.*)

İRİNA. İvan Romaniç, şekerim, tontonum, çok merak ediyorum. Siz dün bulvarda mıydınız? Orada neler oldu?

* (Lat.) Burada "Hayat icabı" anlamına gelir. *-çev.*

ÇEBUTIKİN. Neler mi oldu? Hiçbir şey olmadı. Saçma sapan şeyler... (*Gazetesini okur.*) Önemsiz şeyler.

KULIGİN. Anlattıklarına göre güya baron ile Salioniy dün bulvarda, tiyatronun yakınlarında karşılaşmış.

TUZENBAH. Gevezelik istemez. Anlatacak ne vardı sanki? (*Elini sallar ve evin içine girer.*)

KULIGİN. Tiyatronun yakınlarında... Salioniy, barona çatmaya başlamış. Baron da dayanamamış Salioniy'e ağır birkaç söz söylemiş.

ÇEBUTIKİN. Bilmiyorum. Bunların hepsi de saçma şeyler.

KULIGİN. Meslek okullarından birinde öğretmen, bir kompozisyonun üzerine "Çepuha* (Renyxa)" diye yazmış. Öğrenci bunu Latince sanarak "Renyxa" diye okumuş. (*Güler.*) Gülünç şey. Söylediklerine göre, Salioniy İrina'ya âşıkmış. Bundan ötürü de, güya, barondan nefret ediyormuş. Pek tabii bir şey. İrina çok iyi bir kız. Hatta Maşa'ya bile benziyor, onun gibi düşüncelidir. Yalnız sen daha yumuşak huylusun İrina. Gerçi Maşa da çok iyi huyludur. Ben Maşa'yı çok seviyorum.

(*Sahnenin ötesinde, bahçenin derinliklerinden, Aûû... Aû... Hop... Hop sesleri duyulur.*)

İRİNA (*İrkilir*). Bilmem ki, bugün de her şey beni korkutuyor. (*Küçük bir sessizlik*) Her şeyim hazır... Öğleden sonra eşyalarımı gönderiyorum. Yarın baronla nikâhımız kıyılıyor... Aynı gün tuğla fabrikasına hareket ediyoruz. Öbür gün artık okuldayım, yeni bir hayat başlıyor. Herhalde Tanrı bana yardım eder. Öğretmenlik sınavını verdiğim zaman sevinçten, mutluluktan ağlamıştım bile. (*Küçük bir sessizlik*) Eşyalarımı alacak araba şimdi nerede ise gelir.

KULIGİN. Her şey iyi hoş ama bütün bunlar pek de ciddi görünmüyor. Sadece birtakım düşünceler... İşin ciddi yanı az. Bununla birlikte bütün kalbimle dilerim.

* Çepuha: Türkçe "saçma" anlamına gelir. *-çev.*

ÇEBUTIKİN (*Duygulu*). Benim iyi kızım, benim güzel kızım, altın kızım... Bizden çok, çok ileridesiniz. Size erişmek olanaksız. Ben şimdi, ihtiyarlayıp artık uçamayan göçmen bir kuş gibi geride kaldım. Uçun sevgilim! Allahın yardımı ile uçun. (*Küçük bir sessizlik*) Fiyodor İliç, siz bıyıklarınızı boşuna kesmişsiniz.

KULIGİN. Eh, yeter artık. (*İçini çeker.*) İşte bugün askerler gidiyor. Her şey yine eskisine dönecek. Ne derlerse desinler. Maşa iyi ve namuslu bir kadın. Ben onu çok seviyor, talihime şükrediyorum. İnsanların kaderi çeşitli oluyor. Vergi dairesinde Kozirev adında biri var, birlikte okumuştuk. *Ut consecutivum*'u bir türlü anlayamadığı için lise beşinci sınıfta okuldan kovmuşlardı. Şimdi korkunç bir sefalet içinde yuvarlanıp gidiyor. Üstelik hasta da. Ona rastladığım zaman "Günaydın *Ut consecutivum*" diyorum. Evet, sahiden *consecutivum* diyor ve öksürüyor. Oysa bak işte, ömrüm boyunca talihim bana yardım etti. Ben talihli bir adamım. Hatta ikinci dereceden Stanislav nişanını bile aldım. Elaleme de *Ut consecutivum* okutuyorum. Hiç kuşku yok ki, ben akıllı bir adamım, hem de birçoklarından daha akıllıyım. Ama mutluluk bunda değil.

(*Evin içinde, piyanoda "Bakirenin duası"nı çalarlar.*)

İRİNA. Yarın akşam artık bu "Bakirenin duası"nı işitmeyeceğim... Artık Protopopov'a rastlamayacağım. (*Küçük bir sessizlik*) Oysa Protopopov salonda oturuyor, bugün de gelmiş.

KULIGİN. Müdire daha gelmedi mi?

İRİNA. Gelmedi. Çağırmaları için adam gönderdik. Burada Olga'sız bir başıma yaşamanın benim için ne kadar güç olduğunu bir bilseniz, Olga lisede yatıp kalkıyor. Yapacak bir işim yok... Oturduğum odadan da tiksiniyorum. Ben şöyle karar verdim: Eğer Moskova'ya gitmem kısmet değilse, demek ki bu böyle olacak... Kader böyleymiş... Elden ne gelir?.. Her şey Allahın isteğine bağlı. Bu doğru. Nikolay Lvoviç bana evlenme teklifinde bulundu. Ee, ne yapalım... Düşündüm, kararımı verdim. İyi bir adam... Bir-

denbire, âdeta ruhum kanatlanmış gibi oldu. Neşelendim. Kendimi hafiflemiş hissettim. İçimde yeniden çalışma isteği uyandı. Ama işte dün bir şeyler oldu. Önüme bir esrar perdesi çekildi.

ÇEBUTIKİN. Renyxa, saçma.

NATAŞA (*Pencereden*). Müdire.

KULIGİN. Müdire geldi. Gidelim. (*İrina ile birlikte eve girerler.*)

ÇEBUTIKİN (*Hafifçe bir şarkı mırıldanarak gazete okur*).

(*Maşa yaklaşır. Sahnenin derinliğinden Andrey'in bir çocuk arabası çektiği görülür*).

MAŞA. Burada oturup duruyor.

ÇEBUTIKİN. Ne olmuş?

MAŞA (*Otururak*). Hiç... (*Küçük bir sessizlik*) Annemi seviyor muydunuz?

ÇEBUTIKİN. Pek çok...

MAŞA. O da sizi seviyor muydu?

ÇEBUTIKİN (*Bir duraklamadan sonra*). Artık orasını pek hatırlamıyorum.

MAŞA. Benimki burada mı? Bir zamanlar bizim aşçı kadın Marfa, bekçisi için "benimki" derdi. Benimki burada mı?

ÇEBUTIKİN. Daha gelmedi.

MAŞA. İnsan mutluluğu parçalı olarak, damla damla tadıp sonra benim gibi kaybedince yavaş yavaş kabalaşıyor. Kötü bir insan olup çıkıyor. (*Eliyle göğsünü göstererek*) Buram sızlıyor. (*Bir çocuk arabasını sürmekte olan kardeşi Andrey'e bakarak*) İşte kardeşimiz Andrey. Bütün umutlarımız kırıldı. Binlerce insan çanı kaldırıp yerine koymuş, bir yığın para ve emek harcanmış, derken çan birdenbire düşüp kırılmış. Ne oldu, nasıl oldu demeye vakit kalmadan. İşte Andrey de bunun gibi.*

* Moskova'da Kremlin sarayının bahçesinde, içine 20-30 kişi sığabilen, bir tarafı kırılmış kocaman bir çan vardır. Birkaç metre çapında olan bu çan, binbir emek sarf edilerek Kremlin kilisesinin kulesine takılırken düşüp kırılmış. İşte Maşa'nın kastettiği bu çandır. *-çev.*

ANDREY. Şu evin içi ne zaman sessizliğe kavuşacak. Öyle bir patırtı var ki.

ÇEBUTIKİN. Yakında. (*Saatine bakar.*) Benim saatim antikadır, çalar. (*Saatini kurar; saat çalmaya başlar.*) Birinci, ikinci ve beşinci bataryalar tam saat birde gidiyor. (*Küçük bir sessizlik*) Bense yarın gideceğim.

ANDREY. Büsbütün mü gidiyorsunuz?

ÇEBUTIKİN. Bilmiyorum. Belki bir yıl sonra dönerim. Hoş şeytan bilir ya... Ama bence bir.

(*Uzaklarda bir yerde çalınan arp ve keman sesi gelmektedir.*)

ANDREY. Şehir boşalacak. Âdeta mezara girmiş gibi bir hal alacak... (*Küçük bir sessizlik.*) Dün tiyatronun yanında bir şeyler olmuş... Herkes bundan söz ediyor. Oysa benim haberim yok.

ÇEBUTIKİN. Yok bir şey... Saçma... Salioniy barona çatmış, baron da buna dayanamamış, Salioniy'e hakaret etmiş... Sonunda iş öyle bir hal almış ki Salioniy, baronu düelloya çağırmak zorunda kalmış. (*Saatine bakar.*) Galiba vakit geldi. Saat yarımda beylik korulukta, şu derenin ötesinde görünen yerde pif... paf. (*Güler.*) Salioniy kendisini Lermontov olarak görüyor. Hatta şiir bile yazıyor... Şaka maka derken bu üçüncü düellosu...

MAŞA. Kimin?

ÇEBUTIKİN. Salioniy'in.

MAŞA. Ya baronun?

ÇEBUTIKİN. Ne olmuş barona?

MAŞA. Kafamın içi karmakarışık... Ama bunu yapmalarına izin vermemeli. Baronu yaralayabilir, ya da öldürebilir.

ÇEBUTIKİN. Baron iyi bir adam. Ama bir baron fazla ya da eksik olmuş ne çıkar? Varsın ölsün... ne çıkar? (*Bahçenin ötesinde aûû... hop... hop sesleri duyulur.*) Bekle bakalım. Skvorstsov bağırıyor... Düello tanığı kayıkta bekleyip duruyor. (*Küçük bir sessizlik*)

ANDREY. Bence düello etmek de, düelloda bulunmak da, doktor sıfatıyla da olsa, düpedüz ahlâksızlıktır.

ÇEBUTIKİN. Öyle gibi geliyor. Biz yokuz, dünyada hiçbir şey yok... Biz yokuz. Ama bize varmışız gibi geliyor... Hepsi bir.

MAŞA. İşte böyle, her Allahın günü konuşurlar, konuşurlar. (*Dolaşır.*) Öyle bir iklimde yaşıyoruz ki her an kar yağabilir. Üstelik bir de bu laflar. (*Duraklar.*) Eve gitmeyeceğim, oraya gidemem. Verşinin geldiği zaman bana haber veriniz. (*Ağaçlıklı yoldan yürür.*) İşte göçmen kuşlar da uçuyor artık... (*Göğe bakar.*) Kuğular mı, yabani kazlar mı, benim sevimli kuşlarım, mutlu kuşlarım.

(*Gider.*)

ANDREY. Evimiz boşalacak. Subaylar gidiyor, siz gidiyorsunuz... kız kardeşim evlenecek... Evde bir başıma yalnız ben kalıyorum.

ÇEBUTIKİN. Ya karınız?

(*Elinde kâğıtlar olduğu halde Ferapont girer.*)

ANDREY. Karım, karımdır. Benim karım namusludur, dürüsttür, iyidir. Ama onda, kendisini kör, tüylü bir hayvan haline sokan, öylesine alçaltan bir şey var... Herhalde karım bir insan değil... İçimdekileri açabileceğim biricik insan olarak, size söylüyorum: Ben Nataşa'yı seviyorum. Bu, böyle... Ama kimi zaman o bana çok bayağı görünüyor... o zaman kendimi kaybediyor, onu niçin, neden sevdiğimi, ya da hiç değilse sevmiş olduğumu bir türlü anlayamıyorum.

ÇEBUTIKİN (*Kalkar*). Kardeş, yarın ben gidiyorum. Belki de bir daha hiç görüşemeyiz. İşte sana benim öğüdüm, dinle: Şapkanı başına geçir, eline bir baston al, buradan çıkıp git! Arkana bakmadan yürü, yürü... Ne kadar uzağa gidersen o kadar iyi olur.

(Salioniy, yanında iki subay olduğu halde sahnenin derinliğinden geçer. Çebutkin'i görünce ona doğru yürür, subaylar yollarına devam eder.)

SALİONİY. Doktor, vakit geldi... Saat yarım. (*Andrey'le selamlaşır.*)

ÇEBUTIKİN. Şimdi, şimdi. Hepinizden bıktım. (*Andrey'e dönerek*) Beni arayan olursa Andrüşa, hemen şimdi döneceğimi söylersin... (*İçini çeker.*) Öhö-öhö-öhö...

SALİONİY. Ah, demeye bile vakit bulamadan, ayı üzerine çullandı... (*Doktorun peşinden yürür.*) Ne öksürüp tıksırıyorsun ihtiyar?..

ÇEBUTIKİN. Haydi bakalım.

SALİONİY. Sağlığın nasıl?

ÇEBUTIKİN (*Öfkeli*). İnek yağı gibi...

SALİONİY. İhtiyar boşuna heyecanlanıyor... Çok ileri gidecek değilim, onu sadece bir çulluk gibi zımbalayıvereceğim. (*Bir esans şişesi çıkarır ve eline döker.*) Bugün bütün şişeyi boşalttığım halde ellerim yine kokuyor. Ellerimde bir leş kokusu var. (*Küçük bir sessizlik*) İşte böyle. Şu mısraları hatırlıyor musunuz?

> O âsidir, fırtına ister,
> Güya fırtınada sükûn vardır.*

ÇEBUTIKİN. Evet... Ah bile demeye vakit bulamadan ayı üzerine çullandı. (*Salioniy ile birlikte çıkarlar.*)

(*"Aû! Hop!" diye bir ses duyulur. Andrey ile Ferapont girer.*)

FERAPONT. İşte bu kâğıtlar imzalanacak...

ANDREY (*Sinirli*). Beni rahat bırak... Bırak beni, sana yalvarırım. (*Çocuk arabasıyla birlikte uzaklaşır.*)

FERAPONT. İyi ama bu kâğıtlar imzalansın diye yazıldı. (*Sahnenin derinliğine gider.*)

(*İrina ve başında hasır şapka olduğu halde Tuzenbah girerler. "Aû, Maşa, Aû" diye bağırarak Kulıgin sahneden geçer.*)

---

* Lermontov'un *Yelken* adlı şiirinden iki dize. *-çev.*

TUZENBAH. Şehirde, askerî birliğin gidişine sevinen biricik insan bu olsa gerek...

İRİNA. Pek tabii. (*Küçük bir sessizlik*). Şimdi bizim şehir boşalacak.

TUZENBAH. Sevgilim, ben şimdi gelirim.

İRİNA. Nereye gidiyorsun?

TUZENBAH. Şehre gitmek zorundayım... Sonra arkadaşları geçirmem gerek.

İRİNA. Doğru söylemiyorsun, Nikolay. Sen bugün niçin böyle dalgınsın? (*Küçük bir sessizlik*) Dün tiyatronun orada ne oldu?

TUZENBAH (*Sabırsızlığı gösteren birtakım davranışlarda bulunur*). Bir saat sonra döneceğim, yine senin yanında olacağım. (*İrina'nın ellerini öper.*) Benim bir tanem (*Uzun uzun İrina'nın yüzüne bakar.*) Sana âşık olalı beş yıl oluyor, ama hâlâ buna alışamadım. Her geçen gün bana daha güzel görünüyorsun... Ne güzel, ne şahane saçlar... Ya gözlerin!.. Yarın seni alıp götüreceğim... Çalışacağız... Zengin olacağız! Hayallerim gerçekleşecek... Sen mutlu olacaksın. Ama bir nokta var, bir nokta: Sen beni sevmiyorsun!

İRİNA. Ama bu benim elimde olan bir şey değil ki... Senin karın olacağım, sana bağlı, sana sadık olacağım... Ama sevgi yok, ne yapayım?.. (*Ağlar*) Ömrümde bir defa olsun sevmedim. Oh, aşkı ne kadar hayal ettim!.. Ne kadar zamandır onu hayal ediyorum, gece, gündüz... Ama kalbim, anahtarı kaybolmuş kilitli, değerli piyanolara benziyor. (*Küçük bir sessizlik*) Bakışların üzüntülü.

TUZENBAH. Bütün gece uyumadım. Hayatımda beni korkutabilecek, korkunç hiçbir şey yok. Yalnız bu kaybolmuş anahtar ruhuma acı veriyor, bana uykuyu haram ediyor. Bana bir şeyler söyle! (*Küçük bir sessizlik*) Bana bir şeyler söylesene!

İRİNA. Ne söyleyeyim... Ne?

TUZENBAH. Ne söylersen söyle!..

İRİNA. Yeter artık, yeter! (*Küçük bir sessizlik*)

TUZENBAH. Bazen, ne saçma sapan şeyler, ne anlamsız ayrıntılar hayatımızda durup dururken, birdenbire önem kazanı-

veriyor. Bunlarla eskiden olduğu gibi, yine alay ederiz, bunlara saçma sapan gözüyle bakarız. Ama buna rağmen yürür, durmak gücünde olmadığımızı hissederiz. Artık bundan söz etmeyelim... Neşem üzerimde. Bu çamları, bu akçaağaçları, bu kayın ağaçlarını sanki ömrümde ilk defa görüyormuş gibiyim. Her şey bana merakla bakıyor, bir şeyler bekliyor. Ne güzel ağaçlar, aslına bakarsan bunlarla hayatımın ne güzel bir hayat olması gerek. (*Bir haykırma: Aû hop-hop!*) Artık gitmeliyim, vakit geldi.. Bak şu ağaç kurumuş, ama yine de, ötekilerle birlikte rüzgârdan sallanıyor... Bana öyle geliyor ki, ben ölürsem, şu ya da bu biçimde, yine de hayata katılacağım. Elveda sevgilim! (*İrina'nın ellerini öper.*) Senin bana verdiğin kâğıtlar masamın üzerinde, takvimin altında duruyor.

İRİNA. Ben de seninle geleceğim!

TUZENBAH (*Heyecanla*). Hayır, hayır! (*Hızla yürür, ağaçlı yolda duraklar.*) İrina!..

İRİNA. Ne var?

TUZENBAH (*Ne söyleyeceğini bilmez*). Ben bugün kahve içmedim. Bana bir kahve pişirmelerini söyleyiver!.. (*Hızla uzaklaşır. İrina düşünceli bir halde durur. Sonra sahnenin derinliklerine giderek bir salıncağın üzerine oturur. Arabasıyla Andrey çıkar, sonra Ferapont görünür.*)

FERAPONT. Andrey Sergeyeviç, bu kâğıtlar benim değil. Devletin... Onları ben uydurmadım ya!..

ANDREY. Oh, genç, neşeli, akıllı olduğum, güzel şeyler hayal ettiğim ve düşündüğüm, halimin ve geleceğimin umutla aydınlandığı o geçmişim nerede, nereye gitti? Henüz hayata atılırken bizler, niçin kederli, renksiz, tembel, ilgisiz, faydasız ve mutsuz oluveriyoruz?.. Şehrimiz iki yüz yıldan beri var. İçinde yüz bin kişi yaşıyor... Ama bunların arasında birbirine benzemeyen bir kişi gösteremezsiniz! Ne şimdi yaşayan, ne de geçmişte yaşamış olan bir kahraman bulabilirsiniz!.. Bu şehirde, ne bir bilgin, ne bir ressam, ne de kıskançlık duygularımızı kamçılayan ya da onu

taklit etme isteğini uyandıran, az çok sivrilmiş bir kişi var. Bura halkı sadece yer, içer, uyur, sonra ölür. Başkaları doğar, bunlar da yer, içer, uyur, sonra ölür. Başkaları doğar, bunlar da yer, içer, uyur ve can sıkıntısından aptallaşmamak için, iğrenç dedikodularla, votkayla, kumarla, hileli davalarla yaşayışlarında bir değişiklik yaparlar... Karılar kocalarını aldatır, kocalar da yalan söyler, hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranır. Çocuklar karşı konulması zor, adi bir etki altında ezilirler, onlardaki Tanrısal kıvılcım söner... Ve bu çocuklar da, tıpkı anaları babaları gibi, birbirine benzeyen, acınacak birer kadavra haline gelir... (*Öfkeli bir eda ile Ferapont'a*) Sen ne istiyorsun?

FERAPONT. Ne?.. Kâğıtlar imzalanacak...

ANDREY. Bıktım artık senden.

FERAPONT (*Kâğıtları uzatarak*). Şimdi mal müdürlüğünün kapıcısı anlattı. Diyor ki, güya Petersburg'da iki yüz derece soğuk olmuş...

ANDREY. Yaşadığımız günler iğrenç. Ama buna karşılık geleceği düşündüğüm zaman, öylesine iyi ki... İnsan hafifliyor, ferahlıyor, uzaklarda bir ışık parlıyor, özgürlüğü görüyorum. Hem kendimin, hem çocuklarımın avarelikten, kvastan* kazlı kapuskadan, öğle uykularından, adice bir tembellikten kurtulduğumuzu görüyorum.

FERAPONT. Güya iki bin kişi donmuş... Diyor ki, halk müthiş bir korkuya kapılmış... Bu olay Petersburg'da mı yoksa Moskova'da mı olmuş, iyice hatırlamıyorum...

ANDREY (*İnce bir duygunun etkisi altında*). Sevgili kız kardeşlerim, benim eşsiz kardeşlerim... (*Gözyaşları içinde*) Kardeşim, Maşa!

NATAŞA (*Pencereden*). Böyle yüksek sesle konuşan kim? Sen misin Andrüşa?.. Sofokça'yı uyandıracaksın!.. *Il ne faut pas faire*

* Genellikle tahıldan yapılan hafif bir Rus içkisi. *-çev.*

*du bruit, la Sophie est dormée déja. Vous etes un ours.** (*Öfkelenerek*) Konuşmak istiyorsan araba ile çocuğu bir başkasına ver!.. Ferapont arabayı beyefendiden alsana!

FERAPONT. Baş üstüne... (*Arabayı alır.*)

ANDREY (*Utanmış*). Ben yavaş konuşuyorum.

NATAŞA (*Pencerenin ardında çocuğunu okşayarak*). Bobik!.. yaramaz Bobik!.. Fena çocuk!..

ANDREY (*Kâğıtları gözden geçirir*). Pekâlâ, inceleyeyim de gerekenleri imzalarım. Sen bunları tekrar şehir meclisi yönetim kuruluna götürürsün. (*Kâğıtları okuyarak eve girer. Ferapont, arabayı bahçenin içerisine götürür.*)

NATAŞA (*Pencerenin ardından*). Bobik, annenin adı ne?.. Sevgilim, sevgilim bu kim?.. Bu Olga hala. Halana "Günaydın Olga" de bakayım.

(*Bir kızla bir erkekten kurulu gezici bir çalgıcı grubu keman ve harp çalar. Verşinin, Olga, Anfisa evden çıkarlar ve konuşmadan, bir dakika kadar çalgıyı dinlerler. Yanlarına İrina yaklaşır.*)

OLGA. Bizim bahçe yol geçen hanı. Hep buradan girip çıkıyorlar... Dadı şu çalgıcılara bir şeyler ver!

ANFİSA (*Çalgıcılara bahşiş verir*). Hadi güle güle dostlarım. Allah işinizi rast getirsin!.. Elbette bunu tokluktan yapmıyorlar... (*İrina'ya*) Günaydın Arişa!.. (*İrina'yı öper*) Yavrucuğum, keyfime diyecek yok... Lisede, beylik bir binada Olüşka ile birlikte oturuyorum. Allah ihtiyarlığımda bana böyle bir nimet verdi... Ömrümde böylesine güzel yaşamamıştım. Kocaman, beylik bir bina... Bana da karyolalı ayrı bir oda verdiler. Her şey beylik... Geceleri uyanıyor, Allahım, diye dua ediyor, benden mutlu bir kulun yok, diye söyleniyorum.

VERŞİNİN (*Saatine bakarak*). Biz hemen şimdi gidiyoruz. Olga Sergeyevna, vaktim kalmadı. (*Küçük bir sessizlik*) Size hayatta en iyi, en iyi şeyler dilerim. Mariya Sergeyevna nerede?..

* (Fr.) "Gürültü yapmayın, Sophie uyuyor. Sen bir ayısın." *-çev.*

İRİNA. Bahçede bir yerde olacak... Ben gider onu bulurum.

VERŞİNİN. Lütfen!.. Acele ediyorum.

ANFİSA. Gidip arayayım. (*Bağırır.*) Mâşenka! Aû... Aû... (*İrina ile birlikte bahçenin derinliklerine gider.*)

VERŞİNİN. Her şeyin bir sonu var... İşte biz de ayrılıyoruz. (*Saatine bakar*) Şehir, bir öğle yemeği verdi... Şampanya içtik. Belediye başkanı bir konuşma yaptı. Ben yiyip dinlerken, ruhum burada sizinleydi. (*Bahçeyi gözden geçirir.*) Size alışmıştım.

OLGA. Acaba bir gün gelip tekrar görüşecek miyiz?..

VERŞİNİN. Herhalde görüşemeyeceğiz. (*Küçük bir sessizlik*) Karımla kızlarım, daha iki ay burada kalacaklar... Başlarına bir şey gelir, bir şeye ihtiyaçları olursa artık lütfen siz...

OLGA. Tabii, tabii şüphesiz... Gönlünüz rahat etsin. (*Küçük bir sessizlik*) Yarın artık şehirde bir asker bile bulunmayacak... Her şey birer anı olup gidecek... Tabii, bizim için, yeni bir yaşayış başlayacak... (*Küçük bir sessizlik*) Her şey isteğimizin tersine oluyor. Ben, lise müdürü olmak istemiyordum. Ama işte oldum. Demek ki Moskova'ya gidemeyeceğiz!

VERŞİNİN. Artık... Hepsi, hepsi için size teşekkürler. Bir kusurumuz olduysa affedin! Çok, pek çok gevezelik ettim. Bunun için de beni affedin!.. Beni kötülükle anmayın.

OLGA (*Gözlerini kurular*). Şu Maşa da nerede kaldı?

VERŞİNİN. Bilmem ki giderayak size daha ne söyleyeyim? Ne felsefeler yumurtlayayım? (*Güler.*) Hayat zor... Birçoklarımıza çorak ve umutsuz görünüyor... Ama yine de kabul etmeliyiz ki, her geçen gün daha kolay, daha aydınlık bir hal alıyor. Görünüşe göre bunun büsbütün parlak olacağı gün de pek uzak değil. (*Saatine bakar.*) Artık gitme zamanım geldi. Eskiden insanlık savaşlarla uğraşıyordu, bütün varlığını seferler, akınlar, zaferler dolduruyordu. Şimdi ise bütün bunların modası geçti... Geride, şimdilik hiçbir şeyle doldurulamayan geniş bir boşluk kaldı. İnsanlık büyük bir tutkuyla arıyor. Hiç kuşku yok, bulacak da... Ah bu biraz çabuk olsa... (*Küçük bir sessizlik*) Biliyor musunuz, çalışma aşkına

bilgiyi, bilgiye de çalışma aşkını ekleyebilsek... (*Saatine bakar.*) Ama vaktim geldi.

OLGA. İşte Maşa geliyor.

(*Maşa girer.*)

VERŞİNİN. Veda etmeye geldim. (*Olga veda sahnesine engel olmamak için biraz kenara çekilir.*)

MAŞA (*Verşinin'in gözlerinin ta içine bakarak*). Elveda... (*Uzun bir öpüşme*)

OLGA. Yeter, yeter.

MAŞA (*Şiddetle hıçkırır.*)

VERŞİNİN. Bana yaz!.. Unutma! Bırak artık beni... Vakit geldi... Olga Sergeyevna, alın bunu! Artık benim vaktim geldi... Geç kaldım... (*Üzgün ve heyecanlı bir halde Olga'nın elini öper. Sonra bir defa daha Maşa'yı kucaklar ve acele gider.*)

OLGA. Yeter artık Maşa! Kes artık sevgilim!

(*Kuligin girer.*)

KULİGİN (*Şaşırmış bir halde*). Bir şey değil, bırak ağlasın, bırak. Benim sevgili Maşa'm, benim iyi Maşa'm... Sen benim karımsın, kim ne derse desin, ben mutluyum. Ben şikâyetçi değilim. Seni hiç, ama hiç suçlu bulmuyorum. İşte Olga da şahit... Eski yaşayışımıza yeniden başlayalım. Sana bir kelime söylemeyeceğim. En küçük bir kinayede bile bulunmayacağım.

MAŞA (*Hıçkırıklarını tutarak*).

Koydaki meşe yeşildir, yeşil.
Bu meşeye altın bir zincir bağlı...
Bu meşeye altın bir zincir bağlı...
Ben çıldırıyorum.
Koydaki meşe yeşildir... yeşil.

OLGA. Kendine gel Maşa, kendine gel! (*Kuligin'e*) Ona biraz su ver...

MAŞA. Artık ağlamıyorum.

KULIGİN. Bak işte artık, ağlamıyor! O iyi kızdır.

(*Uzaktan gelen boğuk bir silâh sesi duyulur.*)

MAŞA. Koydaki meşe yeşildir, yeşil. Bu meşeye altın bir zincir bağlı... Yeşil kedi... Yeşil meşe, şaşırıyorum. (*Su içer.*) Mutsuz bir yaşantı. Bundan sonra bana hiçbir şey gerekli değil... Şimdi ben kendimi toplarım. Hepsi bir. "Koy" ne demek? Ben bu sözü ne diye dilime doladım?.. Düşüncelerim birbirine karışıyor...

(*İrina girer.*)

OLGA. Kendine gel Maşa. Aferin işte böyle... haydi odaya gidelim.

MAŞA (*Öfkeli*). Ben oraya gitmem. (*Hıçkırmaya başlar, ama hemen kendini tutar.*) Artık eve gitmiyorum. Bundan sonra da gitmeyeceğim.

İRİNA. Bir şey konuşmasak bile, gelin de hiç olmazsa şöyle birlikte oturalım. Ben yarın gidiyorum. (*Küçük bir sessizlik*)

KULIGİN. Dün üçüncü sınıftan bir çocukta, bir sakal ile bir bıyık yakaladım. (*Sakal ile bıyığı takar.*) Almanca öğretmenine benziyor. (*Güler.*) Doğru değil mi? Şu çocuklar çok yaramaz şeyler...

MAŞA. Gerçekten sizin Alman'a benziyor.

OLGA (*Güler*). Evet.

MAŞA (*Ağlar*).

İRİNA. Yeter artık, Maşa!

KULIGİN. Çok benziyor...

(*Nataşa girer.*)

NATAŞA (*Hizmetçiye*). Ne? Sofokça ile Mihayil İvaniç Protopopov otursun, Bobik'i de Andrey Sergeyeviç gezdirsin. Şu çocuklar da insanı ne kadar uğraştırıyor! (*İrina'ya*) Sen yarın gidiyorsun, ha, yazık. Hiç olmazsa bir haftacık daha kalıver... (*Kulıgin'i görür ve bağırır, Kulıgin güler ve sakalıyla bıyığını çıkarır.*) Hay Allah

iyiliğinizi versin, beni korkuttunuz! (*İrina'ya*) Sana alışmıştım. Senden ayrılmak kolay mı sanıyorsun! Senin odana kemanıyla birlikte Andrey'i yerleştirmelerini emredeceğim. Varsın orada kemanını gıygıylatsın. Onun odasına da Sofokça'yı yerleştiririz. Olağanüstü, eşsiz bir çocuk. Öyle bir kız ki... Bu sabah küçük gözleriyle bana baktı, baktı da "Anne" diye seslendi...

KULIGİN. Çok güzel bir çocuk, bu doğru.

NATAŞA. Demek ki yarın artık ben burada yalnızım. (*İçini çeker.*) Her şeyden önce şu yolun çamlarını, sonra da şu akçaağacı keseceğim. Akşamları çok çirkin görünüyor. (*İrina'ya*) Sevgilim, bu kemer sana hiç de yaraşmamış. Zevksizlik... Daha açık renkli bir şey gerek. Her yana çiçekler ektireceğim... Mis gibi koksun!! (*Sert bir eda ile*) Bu çatal sıranın üzerinde ne arıyor? (*Eve girerken hizmetçiye*) Sana soruyorum: Sıranın üzerinde bu çatalın işi ne? (*Bağırır.*) Sus!

KULIGİN. Barut mu barut!

(*Sahnenin dışında bir marş çalınmakta, herkes dinlemektedir.*)

OLGA. Gidiyorlar...

(*Çebutıkin girer.*)

MAŞA. Bizimkiler gidiyor... Elden ne gelir? Yolları açık olsun!.. (*Kocasına*) Eve gitmeli... şapkam, pelerinim nerede?

KULIGİN. İçeri götürdüm, şimdi getiririm.

OLGA. Evet, şimdi artık evlerimize gidebiliriz... Vakit...

ÇEBUTIKİN. Olga Sergeyevna!..

OLGA. Ne var! (*Küçük bir sessizlik*) Ne istiyorsun?

ÇEBUTIKİN. Hiç. Bilmem ki... Size nasıl söyleyelim... (*Kulağına fısıldar.*)

OLGA (*Dehşetle*). Kabil değil!..

ÇEBUTIKİN. Evet... iş böyle... çok yoruldum. Bittim... bittim. Artık fazla bir şey söylemek istemiyorum. (*Can sıkıntısı ile*) Hoş, artık önemi kalmadı ya!

MAŞA. Ne olmuş?

OLGA (*İrina'yı kucaklar*). Ne korkunç bir gün... Sevgilim, sana nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum.

İRİNA. Ne? Çabuk söyleyin! Ne olmuş Allah aşkına? (*Ağlar.*)

ÇEBUTIKİN. Baron şimdi düelloda vuruldu...

İRİNA (*Sessizce ağlar*). Ben biliyordum, biliyordum.

ÇEBUTIKİN. (*Sahnenin derinliğinde bir sıraya oturur*). Çok yoruldum. (*Cebinden bir gazete çıkarır.*) Varsın biraz ağlasınlar... (*Hafifçe bir şarkı mırıldanır.*)

(*Üç kız kardeş birbirine yaslanmış bir halde dururlar.*)

MAŞA. Oh, bando ne güzel çalıyor!.. Onlar bizden uzaklaşıyor. Biri büsbütün, hiç dönmemek üzere uzaklaştı. Hayatımıza yeniden başlamak için yalnız kalıyoruz. Yaşamak gerek. Yaşamak.

İRİNA (*Başını Olga'nın göğsüne dayar*). Bir gün gelecek... herkes, bütün bunların, bu acıların nedenlerini öğrenmiş olacak. Gizli kapaklı hiçbir şey kalmayacak. Şimdilik yaşamak gerek... Çalışmak gerek. Yalnız çalışmak... Yarın ben bir başıma gidiyorum. Okulda ders vereceğim. Bütün hayatımı belki bu derslere ihtiyacı olanlara vereceğim. Şimdi sonbahar... Yakında kış gelecek... Her taraf karla örtülecek. Bense çalışacağım, hep çalışacağım.

OLGA (*Her iki kız kardeşini kucaklar*). Bando ne neşeli, ne canlı çalıyor, insana yaşamak isteğini veriyor. Aman Yarabbi! Zaman geçecek, biz de büsbütün uzaklaşmış olacağız. Bizi unutacaklar, yüzlerimizi, seslerimizi, kaç kişi olduğumuzu unutacaklar. Ama çektiğimiz acılar, bizden sonra yaşayacaklar için neşe yerine geçecek... Yeryüzünde mutluluk, barış kurulacak. Şimdi yaşayanları iyi sözlerle anacaklar... Oh, sevgili kardeşlerim... Hayatımız henüz sona ermedi. Yaşayacağız... Bando öylesine neşeli, öylesine sevinçli çalıyor ki... Bana öyle geliyor, çok geçmeden niçin yaşadığımızı, niçin acı çektiğimizi biz de öğreneceğiz. Ah, insan bir bilse, bir bilse!

(*Bandonun sesi gittikçe yavaşlar. Kulıgin, neşeli bir halde, gülümseyerek Maşa'nın şapkasıyla pelerinini getirir. Andrey, içinde Bobik'in yattığı çocuk arabasını çekmektedir.*)

ÇEBUTIKİN (*Hafifçe bir şarkı mırıldanır. Gazetesini okur*). Adam sen de, ne çıkar!

OLGA. Ah, insan bir bilse... bir bilse!..

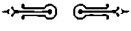
PERDE

VİŞNE BAHÇESİ

TÜRKÇESİ
METE ERGİN

Dört Perdelik Komedi

Kişiler

LÜBOV RANEVSKAYA (**Vişne bahçesinin sahibesi**).

ANYA (**Onun on yedi yaşındaki kızı**).

VARYA (**Onun yirmi dört yaşındaki kız evlatlığı**).

LEONİD GAYEV (**Onun ağabeyi**).

YERMOLAY LOPAHİN (**Bir tüccar**).

PİYOTR TROFİMOV (**Bir öğrenci**).

SİMYONOV-PİŞÇİK (**Bir toprak sahibi**).

ŞARLOTTA (**Bir mürebbiye**).

SEMYON YEPİHODOV (**Bir kâtip**).

DUNYAŞA (**Bir hizmetçi**).

FİRS (**Seksen yedi yaşında bir uşak**).

YAŞA (**Genç bir uşak**).

YOLCU

İSTASYON MÜDÜRÜ

POSTA MEMURU

KONUKLAR, UŞAKLAR

Sahne: Ranevskaya'nın malikânesi

Birinci Perde

(Hâlâ çocuk odası denen bir oda. Kapılardan biri Anya'nın odasına açılmaktadır. Şafak vakti, az sonra gün ağaracaktır. Mayıs gelmiş, vişne ağaçları çiçek açmış, ama sabah ayazında bahçe soğuktur. Pencereler kapalıdır. Dunyaşa bir mumla, Lopahin de elinde bir kitapla girerler.)

LOPAHİN. Tren gelebildi çok şükür. Saat kaç?

DUNYAŞA. İkiye geliyor. (*Mumu söndürür.*) Gün ağardı bile.

LOPAHİN. Tren de amma gecikti ha! En azından iki saat. (*Esneyip, gerinerek*) Benimki de pek hoş doğrusu! Sen kalk, sırf onları istasyonda karşılayabilmek için buralara kadar gel, ondan sonra da koltukta uyuyup kal. Utanılacak şey! Peki sen neden uyandırmadın beni?

DUNYAŞA. Ben sizi gittiniz sanmıştım. (*Kulak kabartır.*) Hah! Şu gelen araba sesi onların olmalı.

LOPAHİN (*Kulak kabartarak*). Yok; daha bavullarını alacaklar, öteberilerini toparlayacaklar. (*Kısa bir sessizlik*) Yurt dışında geçirdiği bu beş yıl kim bilir ne kadar değiştirmiştir Madam Ranevskaya'yı. Harikulade bir kadındır o. Öylesine iyiliksever, öylesine içi dışı bir kadındır ki!.. Hatırlarım da, on beş yaşlarında bir delikanlıyken rahmetli babacığım (o sıralarda burada, köyde bir bakkal dükkânı vardı babamın) bir seferinde bana bir yumruk savurmuştu da burnumu kanatmıştı. Burada, avludaydık o sırada –neden gelmiştik, hatırlamıyorum–, babam da kafayı çek-

mişti. Daha dün gibi gözümün önünde. Madam Ranevskaya o zamanlar gencecik, fidan gibi bir kızdı; beni alıp, yüzümü yıkamak için bu odaya getirmişti; o zamanlar çocuk odasıydı burası. "Ağlama küçük mujik," demişti, "düğün gününe kadar iyileşir." (*Kısa bir sessizlik*) Babam mujikti, bu bir gerçek, ama bir de bana bak; sırtımda beyaz yelek, ayağımda kahverengi potinlerle, deyim yerindeyse, tam bir zıpçıktı. Zengin olmasına zenginim, ama aslına bakılırsa, bütün parama rağmen yine de bir köylü parçasıyım işte. (*Kitabın yapraklarını çevirerek.*) Okuyup duruyorum şu kitabı işte, ama tek kelimesini bile anlayabilmiş değilim; bunu okurken uyuyakaldım ya zaten. (*Kısa bir sessizlik*)

DUNYAŞA. Köpekler sabaha kadar uyumadı; sahiplerinin geleceğini hissetmiş olacaklar.

LOPAHİN. Ne oluyor sana öyle, Dunyaşa?

DUNYAŞA. Ellerim titriyor. Bayılacak gibi oluyorum.

LOPAHİN. Sen biraz fazla çıtkırıldım oldun Dunyaşa, asıl derdin de bu. Genç hanımefendiler gibi giyiniyorsun, şu saçlarını da nasıl yaptırmışsın, hele bak! Boş şeyler bunlar. İnsan kendi yerini bilmelidir.

(Yepihodov elinde bir çiçek buketiyle girer. Sırtında bir ceket, ayaklarında pırıl pırıl cilalanmış, yüksek konçlu, gıcır gıcır öten çizmeler vardır. İçeri girerken çiçekleri elinden düşürür.)

YEPİHODOV (*Çiçekleri yerden alırken*). Bunları bahçıvan yolladı; yemek odasına konulacakmış. (*Çiçekleri Dunyaşa'ya verir.*)

LOPAHİN. Bana da biraz kvas getiriver.

DUNYAŞA. Baş üstüne, efendim. (*Dunyaşa çıkar.*)

YEPİHODOV. Bu sabah hava ayaza çekmiş, sıfırın altında üç derece. Oysa vişne ağaçları tüm çiçeğe durmuş. Şu bizim iklime de akıl sır erdiremiyorum. (*İçini çekerek.*) Hiç akıl erdiremiyorum. İklimimiz de şaşırmış ne yapacağını; ayrıca, yüksek izninizle şurasını da ilave etmek isterim ki, daha iki gün önce kendime bir çift çizme almıştım bendeniz, gelgelelim, affınıza mağru-

ren sizi temin ederim ki, efendim, gıcırtıları dayanılır gibi değil. Ne yağı süreyim acaba şu çizmelere?

LOPAHİN. Aman, çekil başımdan! Sıktın artık!

YEPİHODOV. Bendenizin başına her gün bir bela gelir. Ama şikâyet etmem ben. Yok, alıştım buna, gülümser geçerim. (*Dunyaşa sahneye girer, Lopahin'e bir bardak kvas verir.*) Ben gideyim artık. (*Bir koltuğa çarpıp, devirir.*) Alın işte! (*Zafer kazanmış bir tavırla.*) Görüyorsunuz ya, deyimimi bağışlayın, ama kazanın böylesine de, hani hayret doğrusu, hayret! (*Sahneden çıkar.*)

DUNYAŞA. Biliyor musunuz, Bay Lopahin, Yepihodov bana evlenme teklif etti.

LOPAHİN. Ya!

DUNYAŞA. Ne yapacağımı bilemiyorum. Gerçi çok efendi bir adamcağız, ama bazen bir konuşmaya başlıyor, bir şey anlayabilene aşkolsun. Sözleri pek incelikli, pek anlamlı da, anlayabilmenin mümkünü yok. Galiba ondan hoşlanıyorum. Beni çılgınca seviyor. Dünyanın en talihsiz adamı –her Allahın günü başına tatsız bir şeyler gelir. Bu yüzden ona bir de ad takmışlar –Bela Kumkuması.

LOPAHİN (*Kulak kabartarak*). İşte! Sanırım geliyorlar!

DUNYAŞA. Geliyorlar ya! Bana da ne oluyor böyle? Elim ayağım buz kesti.

LOPAHİN. Evet, bu gelen onlar, yanılmıyorum. Hadi gidip karşılayalım onları. Beni tanıyacak mı acaba? Beş yıl oldu beni görmeyeli.

DUNYAŞA (*Büyük bir telaş içinde*). Ay, bayılacağım! Şimdi düşüp, bayılacağım!

(*Evin önüne iki arabanın yanaştığı duyulur. Lopahin'le Dunyaşa aceleyle çıkar, sahne boş kalır. Bitişik odalardan bir gürültü gelir. Madam Ranevskaya'yı karşılamak için arabayla istasyona gitmiş olan Firs, ince bastonuna dayanarak telaşlı telaşlı, sahneyi bir baştan öbür başa geçer. Sırtında eski moda bir arabacı ceketi, başında silindir şapka vardır; kendi kendine bir şeyler mırıldanmaktadır,*

ama söylediklerinin bir kelimesi bile anlaşılmaz. Sahnenin arkasından duyulan gürültülü sesler gittikçe yaklaşır. Bir ses "Buradan, buradan geçelim."

Ranevskaya, Anya ve bir tasmanın ucundaki ufacık köpeğiyle Şarlotta girer. Hepsinin de üstünde yolculuk giysileri vardır; sırtında mantosu, başında eşarbıyla Varya, Gayev, Simyonov-Pişçik, Lopahin, bir paketle, bir şemsiye taşımakta olan Dunyaşa, bavulları taşıyan uşaklar, hepsi sahneye girerler.)

ANYA. Buradan gelin. Burası hangi oda, hatırlıyor musunuz, anneciğim?

RANEVSKAYA (*Sevinçle, gözleri yaşararak*). Çocuk odası!

VARYA. Ne kadar da soğuk, ellerim dondu. (*Ranevskaya'ya*) Sizin odalarınız, beyaz odayla leylak rengi olan, aynen bıraktığınız gibi duruyor, anneciğim.

RANEVSKAYA. Çocuk odası, benim canım, güzelim çocuk odası! Küçükken burada yatardım işte. (*Ağlayarak.*) Bak, yine çocuklaştım işte... (*Gayev ile Varya'yı, sonra tekrar Gayev'i öper.*) Varya hiç mi hiç değişmemiş, yine öyle eskisi gibi, tıpkı bir rahibe. Dunyaşa'yı da hemen tanıdım. (*Dunyaşa'yı öper*).

GAYEV. Treniniz iki saat gecikti. Buna ne buyurulur? Dakiklik diye buna denir doğrusu!

ŞARLOTTA (*Simyonov-Pişçik'e*). Benim köpeğim kuruyemiş bile yer.

PİŞÇİK (*Hayretle*). Yok canım!

(*Anya ile Dunyaşa dışında hepsi çıkar.*)

DUNYAŞA. Sonunda döndünüz işte! (*Anya'nın şapkasıyla mantosunu alır.*)

ANYA. Yolculuk boyunca dört gece uyumadım. Fena halde üşüyorum.

DUNYAŞA. Buradan gittiğinizde Büyük Perhizdi. Kar yağıyordu, hava da buz gibiydi. Halbuki şimdi –şu işe bak! Canım benim! (*Güler ve Anya'yı öper.*) Öyle özledim ki sizi, bir tanem,

canımın içi benim! Ah, bir şey var, size hemen anlatmalıyım, bir dakika bile bekleyemem.

ANYA (*Kayıtsız bir tavırla*). Neymiş?

DUNYAŞA. Yepihodov var ya, hani şu kâtip, hemen Paskalya ertesiydi, bana evlenme teklif etti.

ANYA. Gene o terane. (*Saçlarını düzelterek.*) Bütün firketelerimi kaybettim. (*Yorgunluktan âdeta ayakta sallanmaktadır.*)

DUNYAŞA. Vallahi ne yapacağımı bilemiyorum. Bana öyle âşık ki!

ANYA (*Odasından içeri sevinçle bakarak*). Odacığım beynim, pencerelerim, sanki buradan hiç gitmemişim gibi! Yine yuvamdayım işte! Sabah kalkınca kendimi bahçeye atacağım... Yeter ki uyuyabileyim! Paris'ten hareket ettiğimizden beri heyecandan gözümü kırpmadım!

DUNYAŞA. Bay Trofimov geldi, evveli gün.

ANKA (*Sevinçle*). Petya!

DUNYAŞA. Hamamda uyuyor şu anda, oraya yerleşti. Kimsenin rahatını kaçırmayayım dedi. (*Kolundaki saate bakar.*) Gidip uyandırırdım onu şimdi, ama Bayan Varya uyandırmamamı söyledi. "Sakın onu uyandırayım demeyesin" diye tembihledi.

(*Belinde bir tomar anahtarla Varya girer sahneye.*)

VARYA. Dunyaşa, git de kahve getir, çabuk. Annem kahve istiyor.

DUNYAŞA. Hemen, şimdi! (*Çıkar.*)

VARYA. Eh, geldiniz ya, Allaha şükür. İşte yine yuvandasın. (*Anya'ya sokulup, bir koluyla ona sarılarak.*) Yavrucuğum geri dönmüş benim! Güzelim geri dönmüş!

ANYA. Neler çektim, neler!

VARYA. İnanırım sana.

ANYA. Buradan Büyük Perhiz'de yola çıkmıştım –çok soğuk vardı hani; bütün yol boyunca hiç durmadan konuştu Şarlotta,

yapmadık hokkabazlık bırakmadı. Onu ne diye başıma musallat ettin sanki?

VARYA. Bir başına yolculuğa çıkamazdın canımın içi. On yedi yaşında!

ANYA. Paris'e vardığımızda hava soğuktu, kar yağıyordu. Fransızcam da o kadar kötüydü ki. Annem beşinci katta oturuyordu. Yukarı çıktığımda yanında bir sürü Fransız vardı, erkekli kadınlı, bir de elinde bir kitapla, bir Katolik papazı, her yana tütün kokusu sinmiş, ortalık perişan. Birden öyle acıdım, ah, öyle acıdım ki, anneciğime! Başını alıp, göğsüme bastırdım, bırakamadım bir türlü. Onun üzerine annem de ağlamaya başladı, bir yandan beni öpüyor, bir yandan ağlıyordu.

VARYA (*Yaşlı gözlerle*). Anlatma ne olur, dayanamıyorum.

ANYA. Mentone'daki villasını satmış, elinde avucunda bir şeyi kalmamış anneciğimin, benimse cebimde bir metelik yok. Buraya kadar zar zor gelebildik. Ama benim anneciğim halden anlamıyor ki! İstasyonlarda yemek yediğimiz zaman, hep en pahalı şeyleri ısmarladı, garsonlara birer ruble bahşiş dağıttı. Tabii, Şarlotta da ondan geri kalmadı. Yaşa bile, o bile bizlerle aşık atmaya kalktı. Yaşa annemin uşağıdır, biliyorsun, onu da beraberimizde geri getirdik.

VARYA. Evet, gördüm çapkını.

ANYA. Eh, şimdi de sen anlat bana, bakalım, ipotek faizini ödeyebildiniz mi?

VARYA. Nasıl ödeyebilirdik?

ANYA. Eyvahlar olsun! Eyvahlar olsun!

VARYA. Ağustosta satışa çıkarılıyor.

ANYA. Aman yarabbi!

LOPAHİN (*Kapı aralığından başını uzatıp, inek gibi böğürür*). MÖÖ-Ö. (*Çekilir.*)

VARYA (*Gözyaşları arasında, aynı zamanda yumruğunu kapıya doğru sallayarak*). Ah, şunun kafasına bir tane indirebilsem!

ANYA (*Varya'yı kucaklayarak, yumuşak bir sesle*). Varya, sana evlenme teklifinde bulundu mu? (*Varya olumsuz, anlamda başını sarsar.*) Ama seni seviyor! Neden anlaşamıyorsunuz sanki? Daha ne bekliyorsun?

VARYA. Bence bu işin sonu yok. İşi başından aşkın onun, bana ayıracak vakti yok – gözü bile görmüyor beni. Allah bana sabır vermiş, yoksa onun suratını bile görmeye katlanmak zor geliyor bana. Herkes bizim evlendiğimizden söz ediyor, önüne gelen beni kutluyor, aslında ortada bir şey yok – bir rüya gibi işte. (*Değişik bir ses tonuyla.*) Yeni broşun da arı biçimindeymiş.

ANYA (*Hüzünlü*). Annem aldı bana. (*Kendi odasına geçer ve şen şakrak, çocuksu bir ses tonuyla konuşarak*) Paris'teyken balona bindim ben!

VARYA. Geri döndüğüne ne kadar sevindim, benim bir tanem! Güzelim benim!

(*Dunyaşa kahve takımıyla girer, kahve yapmaya koyulur.*)

VARYA (*Kapının önünde durarak*). Bütün gün bir yandan ev işleriyle uğraşırken, bir yandan da hep hayal kurarım, seni şöyle zengin biriyle evlendirsek diye. O zaman içim rahat edecek. Ben de Kiev'e, Moskova'ya, kutsal yerleri ziyarete gidebileceğim... Bütün kutsal yerleri, bir bir dolaşabileceğim. Ne bahtiyarlık!

ANYA. Bahçede kuşlar ötüşüyor. Saat kaç oldu?

VARYA. İkiyi geçiyordur, herhalde. Artık yatsan, yavrucuğum. (*Anya'nın ardından onun odasına girer.*) Ne bahtiyarlık!

(*Yaşa, bir yol battaniyesi ve bir yol çantasıyla girer.*)

YAŞA (*Sahneyi çıtkırıldım bir edayla geçerken*). Yüksek izninizle, buradan geçebilir miyim?

DUNYAŞA. Sizi nerdeyse tanımayacaktım, Yaşa. Yurt dışında ne kadar da değişmişsiniz!

YAŞA. Öhö! Acaba kiminle müşerref oluyorum?

DUNYAŞA. Siz buradan ayrıldığınızda ben ufacıktım – nah, şu kadarcık. (*Eliyle yerden belli bir yüksekliği gösterir.*) Dunyaşa'yım ben, Fedor Kozoyedov'un kızı. Beni hatırlayamazsınız ki!

YAŞA. Öhhö! Amanın ne piliç! (*İhtiyatla çevresine bakınır, sonra Dunyaşa'yı kucaklar; Dunyaşa çığlığı basar ve elindeki fincan tabağını düşürür. Yaşa aceleyle çıkar.*)

VARYA (*Kapının eşiğinden, sertçe.*) Ne oluyor bakayım?

DUNYAŞA (*Ağlayarak*). Fincan tabaklarından birini kırdım.

VARYA. Zararı yok, uğurdur.

(*Anya odasından sahneye çıkar.*)

ANYA. Petya'nın burada olduğunu anneme söylemeliyiz.

VARYA. Onu uyandırmamalarını tembihlemiştim.

ANYA (*Düşüncelere dalmışçasına*). Babam öleli tam altı yıl oluyor. Onun ölümünün üstünden daha bir ay geçmeden de Grişa ırmakta boğuldu – benim zavallı kardeşim, daha yedisinde bile yoktu. Bu kadarına katlanamadı anneciğim de, bütün dertlerini geride bırakmak için kaçtı buralardan. (*Ürperir.*) Anneciğim kendisini ne kadar iyi anladığımı bilebilse keşke! (*Kısa bir sessizlik*) Petya Trofimov şimdi hatırlatacaktır anneme. Grişa'nın öğretmeniydi ya.

(*Sırtında beyaz yelek, uzun bir paltoyla Firs sahneye girer.*)

FİRS (*Merakla kahve takımına gider*). Hanımefendi kahvelerini burada içecekler. (*Beyaz eldivenlerini giyer.*) Kahve hazır mı? (*Dunyaşa'ya, sertçe*) Kız! Hani kreması bunun?

DUNYAŞA. Eyvahlar olsun! (*Telaşla sahneden çıkar.*)

FİRS (*Gereksiz bir titizlikle kahve takımına çekidüzen verme telaşı içinde*). Hıh! Beceriksiz, sen de! (*Kendi kendine mırıldanarak.*) İşte Paris'ten döndü hanımcığım. Beyefendi de giderdi Paris'e, o zamanlar – hem bütün menzillerde at değiştirerek. (*Güler.*)

VARYA. Hayrola, Firs?

FİRS. Efendim? (*Neşeyle.*) Hanımefendiciğim yuvasına döndü! Onu dünya gözüyle bir kere daha gördüm ya! Artık gözüm açık gitmem. (*Sevinç gözyaşları döker.*)

(*Sahneye Ranevskaya, Lopahin, Gayev ve Simyonov-Pişçik girerler. Simyonov Pişçik, şalvar gibi bol Rus pantolonu ile ince kumaştan Dağıstan gömleği giymiştir. Gayev girerken, bir yandan da bilardo oyununu taklit eden hareketler yapar.*)

RANEVSKAYA. Nasıl deniyordu? Dur bakayım. Tam ortadan bir duble vuruş – ve kırmızıyı çukura düşürüyorum!

GAYEV. Kırmızıyı tam köşeye yolluyorum! Bir vakitler, Lüba, çocukluğumuzda seninle ikimiz bu odada yatardık, iki minik karyolada, şimdiyse elli bir yaşındayım; ne tuhaf geliyor insana.

LOPAHİN. Evet, yıllar kuş gibi geçiyor.

GAYEV. Nasıl nasıl?

LOPAHİN. Zaman kuş gibi geçiyor, dedim.

GAYEV. Burası kötü kötü esans kokuyor.

ANYA. Ben yatıyorum. İyi geceler, anne. (*Annesini öper.*)

RANEVSKAYA. Benim güzel bebeğim! (*Anya'nın ellerini öperek.*) Yuvana döndüğüne memnun musun? Ben hâlâ garipsiyorum.

ANYA. İyi geceler, dayıcığım.

GAYEV (*Anya'nın yanağını ve ellerini öperek*). Allah uzun ömürler versin sana! Ne kadar da annene benziyorsun! (*Ranevskaya'ya.*) Onun yaşındayken tıpkı onun şimdiki haline benziyordun, Lüba.

(*Anya, Lopahin ve Simyonov-Pişçik'in ellerini sıkar, sahneden çıkar ve yatak odasının kapısını arkasından kapar.*)

RANEVSKAYA. Harap oldu yavrucuğum!

PİŞÇİK. Uzun bir yolculuk tabii...

VARYA (*Lopahin'le Pişçik'e*). Evet beyler, saat ikiyi geçiyor, vedalaşmanın zamanıdır.

RANEVSKAYA (*Gülerek*). Bir damla değişmemişsin, Varya! (*Varya'yı kendine doğru çekip, öperek*) Şu kahvemi bitireyim de, sonra hep beraber gideriz. (*Firs onun ayaklarının altına alçak bir tabure koyar.*) Teşekkürler, şekerim. Kahveye o kadar alıştım ki, gece gündüz içmeden yapamıyorum. Teşekkür ederim, benim şeker dedeciğim. (*Firs'i öper.*)

VARYA. Gidip bakayım, eşyanın hepsini almışlar mı içeriye. (*Çıkar.*)

RANEVSKAYA. Burada oturan gerçekten ben miyim? (*Gülerek*) İçimden dans etmek geliyor – kollarımı sallamak. (*Elleriyle yüzünü örterek*) Ama ya bu bir rüyaysa? Tanrı biliyor ya, yurdumu seviyorum. Onu şefkatle seviyorum. Trende pencereden dışarı bakamadım, öylesine ağlıyordum. (*Ağlayarak*) Neyse, şu kahvemi bitireyim. Teşekkür ederim, Firs. Teşekkürler sana, tatlı ihtiyarım. Seni hayatta bulduğuma ne kadar sevindim.

FİRS. Evvelki gün.

GAYEV. Biraz ağır işitiyor.

LOPAHİN. Bu sabah, dördü biraz geçe Harkov'a hareket etmem gerekiyor. Ama ne aksilik. Size doya doya bakmak, sizinle oturup konuşmak isterdim oysa. Eskisi gibi, yine harikuladesiniz.

PİŞÇİK (*Solukları sıklaşarak*). Her zamankinden daha bile güzel, hele böyle Paris modasına göre giyinmiş haliyle. Aklımı başımdan aldı canım!

LOPAHİN. Ağabeyiniz bana adi der, para düşkünü der, işte kendisi de buradadır. Ne isterse söyleyebilir, bana vız gelir. Benim bütün istediğim, eskiden olduğu gibi yine bana inanmanızdır; o harikulade gözlerinizin bana eskisi gibi bakmasıdır istediğim. Yukarıda Allah var! Babam, sizin babanızın, daha önce de dedenizin serfiydi, ama siz – siz vaktiyle bana o kadar iyilik yaptınız ki, babamın serfliğini filan, hepsini unuttum gitti, sizi de sanki kendi kanımdanmışsınız gibi seviyorum – aslında, ondan da fazla seviyorum.

RANEVSKAYA. Yerimde oturamıyorum, içim kıpır kıpır. (*Yerinden fırlar, büyük bir heyecan içinde gidip gelmeye başlar.*) Mutluluğun bu kadarına dayanamayacağım. İsterseniz gülün bana –benimkisi saçmalık, biliyorum– ah benim güzel kitaplığım! (*Kitaplığı öper.*) Benim güzel masam.

GAYEV. Sen yokken, dadımız öldü.

RANEVSKAYA (*Yerine oturup, kahvesini yudumlayarak*). Evet, toprağı bol olsun. Bana yazmışlardı.

GAYEV. Anastasiy de öldü. Şaşı Piyotr bizi bıraktı, şimdi şehirde, polis müfettişinin yanında çalışıyor. (*Cebinden bir kutu şekerleme çıkarır, ağzına bir tane meyveli draje atar.*)

PİŞÇİK. Kızım Daşenka da size selamlarını yolladı.

LOPAHİN. Size gönül açıcı, iyi bir haberim vardı. (*Saatine göz atarak*) Gitmem gerekiyor, anlatacak vakit de yok ki!.. Neyse, bir iki kelimeyle anlatıvereyim bari. Biliyorsunuz, ipotek borcunu karşılayabilmek için, sizin vişne bahçesi satılığa çıkarılacak; satış tarihi olarak ağustosun yirmi ikisi saptandı. Ancak, benim aziz hanımefendiciğim, siz sakın ola üzülmeyiniz, sakın uykularınız kaçmasın bu yüzden, çünkü bir çıkış yolu var. Şöyle bir planım var benim. Lütfen, dinleyiniz. Malikâneniz şehirden topu topu yirmi beş kilometre uzaklıkta, demiryolu da ta yanı başından geçiyor. Eğer vişne bahçesiyle, ırmak boyundaki toprağı parsellemeye razı olur da, yazlık yaptırmak isteyenlere kiraya verirseniz, bundan yılda en aşağı yirmi beş bin ruble kazanırsınız.

GAYEV. Çok saçma bir şey, affedersiniz ama!

RANEVSKAYA. Ne demek istediğinizi pek anlayamadım, Yermolay.

LOPAHİN. Toprağınızın her dört dönümü için kiracılardan yılda en az yirmi beş ruble alacaksınız, hele bununla ilgili ilanı şimdiden verecek olursanız, nesine isterseniz bahse girerim ki, güze kadar elinizde bir karış toprak kalmayacaktır. Kapışılacaktır topraklar. Bir kelimeyle, sizi kutlarım: Kurtuldunuz. Güzel, derin bir ırmağın kıyısında, birinci sınıf bir sayfiye yeri. Yalnız,

tabii önce bir temizlenmesi, bir düzene sokulması gerekir açıkçası, bütün eski yapıları yıkmanız gerekecek –artık hiçbir işe yarar yanı kalmamış olan bu evi de– sonra, eski vişne bahçesindeki ağaçlar da kestirilmeli.

RANEVSKAYA. Vişne bahçesinin ağaçlarını kestirmek! Kusura bakmayın, ama azizim siz ne dediğinizin farkında değilsiniz. İlimizin sınırları içinde eğer ilginç, dikkate değer bir tanecik şey varsa, o da bizim vişne bahçesidir.

LOPAHİN. Vişne bahçesinin, son derece büyük oluşu dışında dikkate değer hiçbir yanı yok. İki yılda bir meyve veriyor, verdiği zaman da meyveleri ne yapacağınızı bilemiyorsunuz. Kimse satın almak istemiyor vişneleri.

GAYEV. Ansiklopediye bile geçmiştir bu bahçe.

LOPAHİN (*Saatine göz atarak*). Eğer bir yol bulmaz, hiçbir şey üzerinde karara varamazsak, ağustosun yirmi ikisinde vişne bahçesi de, bütün mülkle birlikte haraç mezat satılacak. Onun için, lütfen kararınızı veriniz. Başka hiçbir çıkar yol yok, yemin ederim hiç yok.

FİRS. Eskiden, kırk yıl ya da elli yıl önce, vişne kurusu yaparlardı, vişne turşusu yaparlardı, vişne reçeli yaparlardı; hem, vişne kurusu...

GAYEV. Sus, Firs.

FİRS. Araba araba vişne kurusu Moskova'ya, Harkov'a yollanırdı. Ne para gelirdi ama! O zamanlar vişne kuruları özlü, tatlı, mis kokulu olurdu. O zamanlar bu işlerin nasıl yapılacağını bilirlerdi.

RANEVSKAYA. Peki şimdi neden yapamıyorlar?

FİRS. Unuttular. Nasıl yapılacağını kimse hatırlamıyor.

PİŞÇİK (*Ranevskaya'ya*). Paris'ten ne haberler, bakalım? Kurbağa yediniz mi orada?

RANEVSKAYA. Timsah yedim.

PİŞÇİK. Yok canım!

LOPAHİN. Az zaman öncesine kadar, köylerde yalnız beylerle köylüler otururdu; şimdiyse şu yazlıkçılar çıktı ortaya. Artık bütün kasabaların çevresini, hem de en ufağına kadar, bu yazlık kır evleri sardı. Yirmi yıla varmadan bu yazlıkçıların katbekat artacağını söylemek, hiç de boşa konuşmak olmaz. Bu yazlıkçı şimdilik, verandasına kurulup çayını içmekten başka bir şey yapmıyor, ama ileride, payına düşen toprağı işlemeye de başlayabilir, o zaman da sizin vişne bahçesi mutluluğa, zenginliğe, refaha kavuşur...

GAYEV (*Öfkeyle*). Zırva!

(*Varya ile Yaşa sahneye girerler.*)

VARYA (*Belindeki anahtar tomarından bir anahtar alıp, kitaplığın kapağını gürültülü bir biçimde açarak*). Anneciğim, size iki telgraf var. Buyurun.

RANEVSKAYA (*Telgrafları okumadan yırtarak*). Paris'ten. Paris'le ilişkimi kestim artık ben.

GAYEV. Bu kitaplığın ne kadar eski olduğunu biliyor musun, Lüba? Geçen hafta alttaki çekmecelerden birini çıkarmıştım da, içine kazılmış bir tarih gözüme çarptı. Tam yüz yıl önce yapılmış. Ne dersin buna ha? Kitaplığın yüzüncü yılını kutlayabiliriz yani. Gerçi cansız bir nesne, ama yine de bir kitaplık işte.

PİŞÇİK (*Hayretler içinde*). Yüz yıl! Yok canım!

GAYEV (*Kitaplığı elleyerek*). Evet, ne güzel bir şey. Sevgili ve saygıdeğer kitaplık! Yüzyıldan uzun bir süre adalet ve erdem gibi soylu ülkülere hizmet eden varlığını selamlıyorum senin. Bu yüzyıl boyunca, o suskun varlığınla, insanları semereli çalışmalara çağırmaktan bıkıp usanmadın (*gözleri yaşararak*), insan türünün gelecek kuşaklarına hep cesaret aşıladın, daha parlak bir gelecek için, iyilik ve toplumsal bilinç için gerekli inancı besledin. (*Kısa bir sessizlik*)

LOPAHİN. Öhhö!

RANEVSKAYA. Hiç değişmemişsin vallahi, Leonid.

GAYEV (*Biraz utanmış*). Kırmızıyı ortadaki deliğe yolluyorum!

LOPAHİN (*Saatine bakarak*). Eh, artık gitmem gerek.

YAŞA (*Ranevskaya'ya bir ilaç kutusu vererek*). Haplarınızı alacaksınızdır herhalde.

PİŞÇİK. Hiç ilaç kullanmayınız, aziz bayan: İlaç denilen şeyin ne yararı dokunur, ne de zararı. Onu bana veriniz bakayım, dostum. (*Hapları avucuna boşaltır, üzerlerine üfler, hepsini birden ağzına atar ve bir yudum kvas ile yutar.*) İşte bu kadar!

RANEVSKAYA (*Korkuyla*). A, siz aklınızı kaçırmışsınız!

PİŞÇİK. Bütün hapları yuttum.

LOPAHİN. Tıpkı bir babahindi gibi! (*Herkes güler.*)

FİRS. Beyefendi Paskalya yortusunda buradaydılar, bir oturuşta beş kilo turşuyu bitirmişti kendileri. (*Kendi kendine bir şeyler mırıldanır.*)

RANEVSKAYA. Ne söyleniyor öyle, Allah aşkına?

VARYA. Üç yıldan beri, hep kendi kendine mırıldanır oldu. Alıştık artık.

YAŞA. Yaşlılıktan.

(*Sımsıkı korsesi içinde incecik görünen Şarlotta, belinden saplı bir gözlük sallanan beyaz elbisesiyle sahneden geçer.*)

LOPAHİN. Affınızı dilerim, Şarlotta, size hoşgeldiniz diyemedim daha. (*Şarlotta'nın elini öpmeye yeltenir.*)

ŞARLOTTA (*Elini çekerek*). Bir hanımefendi size elini öptürecek olsa, siz onun dirseğini öpmeye kalkarsınız, sonra da omzunu.

LOPAHİN. Bugün hiç şansım yok. (*Hepsi güler.*) Şarlotta, hadi şu hokkabazlık numaralarından birini göster.

RANEVSKAYA. Şarlotta, hadi ne olur, bir numara göster bize.

ŞARLOTTA. Hayır, teşekkür ederim. Çok uykum var. (*Çıkar.*)

LOPAHİN. Üç haftaya kadar gene görüşeceğiz. (*Ranevskaya'nın elini öper.*) Şimdilik hoşçakalın. Gitmem gerek. (*Gayev'e*) Alla-

haısmarladık. (*Pişçik'i öper.*) At-ta! (*Varya'nın, sonra da Firs ve Yaşa'nın ellerini sıkar.*) Canım hiç istemiyor, ama ne yapayım ki, gitmek zorundayım. (*Ranevskaya'ya*) Kır evleri konusunda kararınızı verirseniz, bana bildiriniz, size elli bin ruble kadar bulurum. Ciddi olarak düşününüz bu işi.

VARYA (*Öfkeyle*). Allahaşkına gitsenize siz!

LOPAHİN. Gidiyorum. (*Çıkar.*)

GAYEV. Görgüsüz! Ama pardon. Varya onunla evlenecek ya; sözlüsü onun.

VARYA. Çok konuşuyorsunuz, dayıcığım.

RANEVSKAYA. Aman Varya, ben sevinirim doğrusu. İyi bir insan o.

PİŞÇİK. Çok değerli bir adamdır, hiç kuşkusuz. Benim Daneşka'm da der ki – aman, o zaten pek çok şey der. (*Horlar ama hemencecik uyanır.*) Hatırıma gelmişken, hanımefendi hazretleri, bana iki yüz kırk ruble borç verebilir misiniz? Yarın benim ipoteğin faizini ödemem gerekiyor da.

VARYA (*Dehşetle*). Aman, hayır veremeyiz!

RANEVSKAYA. Bende vallahi hiç para yok.

PİŞÇİK. Bir yerden bulurum nasılsa. (*Gülerek.*) Hiç umudumu kesmem ben. Geçen sefer, tamam demiştim kendi kendime, eh artık iyice hapı yuttum, mahvoldum, ama demiryolunu benim topraklardan geçirmezler mi, tabii istimlak bedeli ödediler. İşte böyle, bakarsınız yine bir şey çıkabilir – bugün çıkmazsa, yarın çıkar. Bakarsınız, Daşenka'ya piyangodan iki yüz bin ruble vurur: Piyango bileti almıştı.

RANEVSKAYA. Kahve faslı bitti. Hadi yatalım artık.

FİRS (*Gayev'in üstünü fırçalarken, çıkışır gibi*). Yine yanlış pantolonu giymişsiniz. Sizinle ne yapacağım ben?

VARYA (*Alçak sesle*). Anya uyudu. (*Usulca pencereleri açar.*) Güneş yükselmiş; o kadar soğuk yok şimdi. Bakın, anneciğim, ağaçlar ne kadar güzel. Aman yarabbi! Ya havanın güzelliği! Sığırcıklar da ötüşüyor!

GAYEV (*Bir başka pencereyi açarak*). Bahçe baştanbaşa bembeyaz kesilmiş. Lüba, unutmamışsındır herhalde?.. Hani, gepgergin bir kuşak gibi, ağaçların arasından dümdüz uzanan bu ağaçlıklı yolu? Mehtaplı gecelerde gümüş gibi ışıldar. Hatırlar mısın?

RANEVSKAYA (*Pencereden dışarıya bakarak*). Ah, benim çocukluk günlerim, saf, mutlu çocukluk günlerim! Çocuk odasında yatardım. Bu pencereden bakardım bahçeye. Her sabah, içimde bir mutlulukla uyanırdım, vişne bahçesi ise aynen şimdiki gibiydi, hiçbir şey değişmemiş. (*Sevinçle gülerek*) Beyazlara bürünmüş, baştanbaşa beyazlara bürünmüş! Ah, benim bahçem! Karanlık, fırtınalı güzden, o soğuk kış günlerinden sonra yine genç, yine mutlusun, gökyüzünün melekleri seni hiç bırakmamış. Ah, bir de ben şu yüreğimin üstündeki çeki taşını atabilsem! Geçmişimi bir unutabilsem!

GAYEV. Demek şimdi bu bahçe borçlarımıza karşılık satılacak, ne garip.

RANEVSKAYA. Bakın! Annem gidiyor, orada... Beyaz entarili! (*Sevinçle gülerek.*) Ta kendisi!

GAYEV. Hani, nerede?

VARYA. Anne, lütfen.

RANEVSKAYA. Hiç kimse yok, canım, ben öyle tahayyül ettim işte. Sağda, yolun kameriyeye doğru kıvrıldığı yerdeki eğri huş ağacı var ya. Tıpkı bir kadına benziyor.

(*Trofimov, sırtında perişan bir öğrenci üniforması, gözünde gözlüğü, sahneye girer.*)

RANEVSKAYA. Bu ne harikulade bir bahçe! Bembeyaz, öbek öbek çiçekler, masmavi gökyüzü.

TROFİMOV. Madam! (*Ranevskaya başını çevirip ona bakar.*) Size bir "nasılsınız" demek için uğradım, hemen gideceğim. (*Ranevskaya'nın elini içtenlikle öper.*) Bana sabaha kadar beklememi söylediler, ama bekleyemedim işte.

(*Ranevskaya ona şaşkın şaşkın bakmaktadır.*)

VARYA (*Yaşlı gözlerle*). Bu, Piyotr Trofimov.

TROFİMOV. Piyotr Trofimov; sizin Grişa'nın öğretmeniydim ya! O kadar çok mu değişmişim?

(*Ranevskaya onu kucaklayarak, sessiz sessiz ağlar.*)

GAYEV (*Canı sıkılmış*). Hadi, hadi şimdi, Lüba!

VARYA (*Ağlayarak*). Petya, söylemiştim size, sabaha kadar bekleyin diye.

RANEVSKAYA. Benim mini mini Grişa'm! Yavrucuğum! Bir tanecik oğlum benim... Grişa...

VARYA. Alnının yazısı böyleymiş anneciğim, Allahın emri.

TROFİMOV (*Gözleri yaşararak, yumuşak bir sesle*). Ağlamayın, ne olursunuz!

RANEVSKAYA (*Sessiz sessiz ağlayarak*). Boğularak öldü. Yavrucuğum boğuldu benim. Neden? Neden, benim bir tanem? (*Daha alçak sesle.*) Anya içeride uyuyor, bense burada yüksek sesle konuşup, gürültü yapıyorum... Ama siz bana söyleyin bakayım, Piyotr neden bu kadar çöktünüz? Neden yaşlandınız bu kadar?

TROFİMOV. Trende gelirken, köylü kadının biri bana, köhne efendi dedi.

RANEVSKAYA. O zamanlar çocuk denecek yaştaydınız, cici bir öğrenciydiniz; halbuki şimdi saçlarınız seyrelmiş, üstelik gözlük de takıyorsunuz. Sahiden de, öğrenci misiniz hâlâ? (*Kapıya doğru yürür.*)

TROFİMOV. Evet, sanırım ben hep öğrenci olarak kalacağım.

RANEVSKAYA (*Ağabeyini, sonra da Varya'yı öperek*). Eh, hadi yatın artık. Sen de yaşlandın, Leonid.

PİŞÇİK (*Ranevskaya'nın ardı sıra giderek*): E, uyku vaktimiz geldi demek. Ah, ah şu nikrisli ayaklarım, ah! Geceyi burada geçireyim bari. Sakın unutmayın meleğim, yarın sabah iki yüz kırk rubleyi.

GAYEV. Yine aynı terane.

PİŞÇİK. İpoteğimin faizi için, iki yüz kırk ruble.

RANEVSKAYA. Param yok, dostum.

PİŞÇİK. Size iade ederim, aziz hanımefendiciğim. Çok bir para da değil ki zaten.

RANEVSKAYA. Aman, olur, Leonid verir size. Veriver şuna, Leonid.

GAYEV. Veriver, ha? Daha, çok bekler o.

RANEVSKAYA. Başka çare yok, ihtiyacı var. İade edecekmiş.

(*Ranevskaya, Trofimov, Pişçik ve Firs çıkarlar.*)

GAYEV. Kardeşim o eski alışkanlığını, parasını har vurup harman savurma alışkanlığını bırakmamış hâlâ. (*Yaşa'ya*) Geri çekil bakayım, delikanlı. Üstün başın tavuk kokuyor.

YAŞA (*Alaylı bir gülüşle*). Siz de hiç değişmemişsiniz, beyefendi!

GAYEV. Efendim? (*Varya'ya*). Ne dedi bu?

VARYA (*Yaşa'ya*). Anneniz köyden buraya kadar gelmiş. Dünden beri sizi hizmetçiler bölümünde bekliyor. Sizi görmek istiyor.

YAŞA. Hay Allah müstahakkını versin!

VARYA. Ayıp size!

YAŞA. Aman, ne işim var onunla? Yarına kadar bekleyemez miydi sanki? (*Çıkar.*)

VARYA. Annem eskiden ne idiyse, yine o, zerre kadar değişmemiş. Ona kalsa, elinde avucundakilerin hepsini dağıtırdı.

GAYEV. Evet. (*Kısa bir sessizlik*) Eğer bir hastalığa bir sürü çare öneriliyorsa, o hastalık onulmaz demektir. Ne zamandan beridir düşünüp duruyorum, kafa patlatıyorum. Bir sürü çare geliyor aklıma, bu da demek oluyor ki, hiçbir çare yok aslında. Bir servete konmak, ya da Anya'yı zengin birine verebilmek, ne iyi olurdu. Yaroslavl'a gidip, kontes teyzemden mi bir şeyler koparmaya baksam diyorum. Çok zengindir, bilirsin.

VARYA (*Ağlayarak*). Allah yardımcımız olsun!

GAYEV. Kes şu zırlamayı şimdi. Teyzem çok zengin, tabii, ama bizimle arası iyi değil ki. Her şeyden önce, kardeşim bir kişizadeyle değil de, tutup bir dava vekiliyle evlendi.

(*Anya kapıda görünür.*)

GAYEV. Bir kişizadeyle evlenmediği gibi, erdemli bir hayat sürdüğü de pek söylenemez. Son derece tatlı, iyi, cana yakın bir yaratıktır, çok severim onu, ama ne gibi hafifletici sebepler düşünürsen düşün, yine de onun günahkâr bir kadın olduğunu inkâr edemezsin. Her davranışından belli bu.

VARYA (*Fısıldayarak*). Anya kapının önünde.

GAYEV. Efendim? (*Kısa bir sessizlik*) Çok tuhaf, sağ gözüme bir şey kaçtı. İyi göremiyorum. Geçen perşembe, İl Mahkemesindeyken...

VARYA. Sen neden yatakta değilsin, Anya?

ANYA. Uyuyamıyorum. Çabalamak boşuna.

GAYEV. Yavrucuğum benim! (*Anya'nın ellerini, yanağını öper.*) Kızım! (*Ağlayarak*) Sen benim yeğenim değil, meleğimsin, her şeyimsin benim, inan... İnan ki, öyle!

ANYA. Size inanıyorum, dayıcığım. Sizi herkes seviyor, herkes sayıyor; ama sevgili dayıcığım, öyle sözler söylemeseydiniz – keşke hiç konuşmasaydınız daha iyi olurdu. Biraz önce annem hakkında, kendi kız kardeşiniz için neler diyordunuz öyle? Hem nereden icap etti?

GAYEV. Evet, evet. (*Anya'nın elini alıp, kendi yüzüne bastırır.*) Çok haklısın, korkunç bir hata işledim! Yarabbim! Sen beni kurtar! Daha biraz önce de, kitaplığa nutuk çekmiştim. Ne budalalıktı yaptığım! Yapar yapmaz da budalalık olduğunu anlamıştım.

VARYA. Evet, çok doğru dayıcığım. Hiç konuşmasanız daha iyi olacak. Ağzınızı açmayın, yeter.

ANYA. Dilinizi bir tutabilseniz, siz de rahat edeceksiniz.

GAYEV. Tutarım! (*Anya ile Varya'nın ellerini öperek.*) Ağzımı bile açmam. Yalnız bir tek şey söyleyeceğim – işle ilgili. Geçen perşembe, İl Mahkemesine uğramıştım da, pek çok tanıdığa rastladım. Tabii havadan sudan, öteden beriden konuştuk; anlaşıldı-

ğına göre, banka faizini ödemek için, senet karşılığı bir miktar borç bulabileceğim.

VARYA. Allah yardım ederse!

GAYEV. Salı günü gidip, bir kere daha konuşacağım. (*Varya'ya*) Kes şu zırlamayı! (*Anya'ya*) Annen Lopahin'le görüşecek. Pek tabii, Lopahin reddetmeyecektir onu. Sen de dinlenir dinlenmez, Yaroslavl'a gider, kontes nineni görürsün. Böyle üç koldan hemen harekete geçer, işi sağlama bağlarız. Eninde sonunda ödeyeceğiz şu faizi, inanıyorum buna. (*Ağzına bir tane meyveli draje atar.*) Size şerefim veya neyin üzerine isterseniz yemin ediyorum ki, bu mülk satılmayacak. (*Heyecanla*) Mutluluğum üzerine yemin ederim! İşte burada söylüyorum, eğer ben de bu mülkü mezada çıkartırsam, siz de bana alçak deyin, adi deyin. Yemin billah size!

ANYA (*Yine sükûnete kavuşmuş ve mutlu*). Ne şekersiniz siz dayıcığım, ne kadar da zekisiniz! (*Dayısını kucaklar.*) Artık üzüntüm geçti. İçim rahat etti! Mutluyum!

(*Firs sahneye girer.*)

FİRS (*Azarlarcasına*). Siz Allahtan korkmaz mısınız, beyefendi? Ne zaman yatacaksınız?

GAYEV. Hemen, şimdi. Sen gidebilirsin Firs, sensiz de soyunabilirim, kendi kendime. Hadi, çocuklar, bay-bay! Ayrıntılar yarına, şimdi yatalım artık. (*Anya ile Varya'yı öper.*) Ben bin sekiz yüz seksenlerin adamıyım. O dönemleri kimse beğenmez, ama ben de zamanında az çekmedim o inançlarım yüzünden. Köylüler beni boşu boşuna sevmiyor. Köylüleri yakından tanıyacaksın bir kere; bileceksin...

ANYA. İşte yine başladınız dayıcığım!

VARYA. Şu ağzınızı bir kapayabilseniz sevgili dayıcığım!

FİRS (*Öfkeli*). Beyefendi!

GAYEV. Geliyorum. Şimdi geliyorum yatmaya. Ortadaki toplara iki yumuşak vuruş! (*Çıkar, Firs de ayaklarını sürüyerek ardından onu izler.*)

ANYA. Artık içim rahat. Yaroslavl'a hiç de gitmek istemiyorum: Ninemi sevmiyorum; ama içimi rahatlattı dayıcığım. (*Oturur.*)

VARYA. Yatma vakti geldi. Ben gidiyorum. Sen yurt dışındayken burada bir rezalet oldu. Bilirsin ya, yaşlı uşaklar bölümünde ihtiyarlardan başka kimse oturmaz – Yefim, Polya, Yevstigney, bir de Karp. Meğer bunlar gelen geçen serseriyi içeriye alır, geceletirlermiş. Tek kelime bile etmedim. Derken kulağıma bir söylenti çalınmasın mı, sözde ben bunlara nohuttan başka yemek yedirmiyormuşum da, bunu cimriliğimden yapıyormuşum da. Bunlar hep Yevstigney'in başının altından çıkıyor tabii. "Öyle olsun," dedim, "madem siz işi buraya vardırdınız, ben de size gösteririm." Çağırttım Yevstigney'i. (*Esneyerek*) Geldi seninki. "Bak buraya, Yevstigney," dedim, "bak buraya, seni gidi ihtiyar budala seni; sen nasıl olur da–" (*Anya'ya bakarak.*) Anya! (*Kısa bir sessizlik.*) Uyumuş. (*Anya'nın koluna girerek.*) Hadi yatağa. Hadi gel. (*Anya'yı çeke çeke götürür.*) Yavrucuğum uyuyakalmış benim! Hadi gel, canım!

(*Anya'nın odasına doğru giderler. Uzaklardan, vişne bahçesinin ötelerinden, bir çobanın kavalı duyulur. Trofimov sahneden geçerken, Varya ile Anya'yı görünce durdurur.*)

VARYA. Şşş! Uyuyor. Gel, canımın içi.

ANYA (*Yarı uykuda.*) Öyle yorgunum ki! Şu çan sesleri! Dayıcığım benim! Anneciğim! Dayıcığım!

VARYA. Gel, canımın içi! Hadi gel, güzelim.

(*Varya ile Anya sahneden Anya'nın odasına geçerler.*)

TROFİMOV (*Şefkat dolu bir sesle*). Güneşim benim! Baharım!

PERDE

İkinci Perde

(Kır; çoktan terk edilmiş, eski, köhne bir kilisecik. Kiliseciğin yanında bir kuyu; iri, yassı taşlar, görünüşe bakılırsa eski mezar taşları ve eski bir sıra. Ötede, malikâneye giden yol. Bir yanda koyu renkli kavak ağaçları yükselmekte. Kavakların ötesinde vişne bahçesi başlamakta. Uzaklarda telgraf direkleri dizisi, çok daha uzaklarda, ufka yakın, ancak duru havalarda seçilebilen bir şehrin belli belirsiz silueti. Güneş batmak üzeredir. Sırada Şarlotta, Yaşa ve Dunyaşa oturmaktadır. Onların yakınında Yepihodov ayakta ve gitar çalmakta. Hepsinin de düşünceli bir hali vardır. Şarlotta'nın başında eski bir avcı kasketi vardır. Omzundan çıkardığı tüfeğin kayış tokasını düzeltmektedir.)

ŞARLOTTA (*Düşünceli*). Doğru dürüst bir pasaportum bile yok. Kaç yaşımda olduğumu bilmiyorum. Kendi kendime hâlâ gencimdir herhalde diyorum. Ben küçücük bir kızken annemle babam panayır panayır dolaşır, sergilerde temsiller verirdi, hem de güzel temsiller! Ben de ölüm perendeleri atar, daha birçok numara yapardım. Annemle babam ölünce yaşlı bir Alman hanımı beni evlatlık edindi, okuttu. Buraya kadar güzel. Büyüyünce mürebbiye oldum. Ama ben kimim, ya da nereden geldim, hiçbir fikrim yok. Anam babam kimdi, bilmiyorum. Büyük ihtimalle evli bile değillerdi. (*Cebinden bir hıyar çıkarıp kemirmeye başlar.*) Hiçbir şey bilmiyorum. (*Kısa bir sessizlik*) Dertleşmek gelir içimden, dertleşecek kimsem yok, ne dostum, ne akrabam.

YEPİHODOV (*Bir yandan gitar çalıp, bir yandan şarkı söyler*):

"Umurumda mı benim, bu dünyanın hay huyu?
Umurumda mı bu dünyanın düşmanı, dostu?"

Mandolin çalmak da ne hoş oluyor!

DUNYAŞA. O çaldığınız gitar, mandolin değil. (*El aynasına bakarak, yüzünü pudralar.*)

YEPİHODOV. Aşkı başına vurmuş bir adam için, mandolindir bu. (*Şarkı söyler.*)

"Ah, karşılık gören aşkın sıcaklığıyla
yüreğim ısınabilseydi eğer."

(*Yaşa da katılır şarkıya.*)

ŞARLOTTA. Ne kadar da korkunç söylüyor bunlar! Amanın! Çakal uluması gibi!

DUNYAŞA (*Yaşa'ya*). Yabancı diyarları gezmek, ne büyük mutluluk olsa gerek!

YAŞA. Evet, sizinle tamamıyla aynı fikirdeyim. (*Esner ve bir puro yakar.*)

YEPİHODOV. Ona hiç şüphe yok. Avrupa'da her şey yerli yerine oturmuştur.

YAŞA. Oturmuştur, tabii.

YEPİHODOV. Ben okumuş bir insanımdır, pek çok ilginç kitap karıştırmışımdır, ama hâlâ kendi eğilimlerimin neler olduğunu doğru dürüst anlayabilmiş değilim. Yaşamayı sürdüreyim mi, yoksa açıkça söylemek gerekirse, kendimi vurayım mı, bilmiyorum. Yine de, her ihtimale karşı, yanımda hep bir revolver taşırım. Bakın. (*Revolveri gösterir.*)

ŞARLOTTA. Bu kadarı yetti artık. Ben gidiyorum şimdi. (*Tüfeği omuzuna asar.*) Çok akıllı bir adamsınız, Yepihodov, hem de müthiş. Kadınlar herhalde size delicesine âşık olur. Bırr! (Giderken.) Bu akıllı geçinen erkekler öyle aptaldır ki, konuşabilecek tek kişi çıkmaz içlerinden. Hep yalnız kalıyorum, hep yalnızım; ne dostum var, ne akrabam, ne de bana kim olduğumu, neden yaşadığımı söyleyecek biri. (*Ağır ağır yürüyerek, sahneden çıkar.*)

YEPİHODOV. Doğru konuşmak gerekirse ve de konuyu dağıtmadan, bu vesileyle şurasını belirtmek isterim ki, fırtınanın küçük bir gemiyle oynadığı gibi beni oradan oraya savuran acımasız talihimden şekvacı olmalıyım ben. Eğer kendimi mağdur addetmekte yanılıyorsam, o halde, bu sabah uyandığımda göğsümün orta yerine oturmuş korkunç irilikte bir örümcek görmeme ne buyurulur – nah işte bu kadar! (*İki eliyle gösterir.*) Bir yudum kvas içeyim desem, mutlaka kvasın içinden en olmayacak bir şey çıkar, hamamböceği gibi örneğin. (*Kısa bir sessizlik*) Buckle'ı okudunuz mu? (*Kısa bir sessizlik - Dunyaşa'ya*) Bir dakikacık sizi rahatsız etmeme izin vermenizi rica edecektim.

DUNYAŞA. Söyleyiniz.

YEPİHODOV. Ben, sizinle baş başa konuşmak isterdim. (*İçini çeker.*)

DUNYAŞA (*Utanarak*). Pekâlâ, ama önce bana pelerinimi getirin. Gardırobun yanında duruyor. Burası azıcık rutubetli de.

YEPİHODOV. Pek tabii, hemen getireyim. Tabancamla ne yapacağımı anladım artık. (*Gitarını alıp, çala çala gider.*)

YAŞA. Bela kumkuması! Laf aramızda, budalanın teki. (*Esner.*)

DUNYAŞA. Allah vere de, kendini vurmaya kalkışmasa. (*Kısa bir sessizlik.*) Sinirlerim o kadar bozuk ki, hep bir heyecan içindeyim. Beni bizim hanımefendinin evine getirdiklerinde ufacıktım, şimdi bütün o basitliklerden kurtuldum tabii, ellerim de bir hanımefendi elleri gibi, bembeyaz. Öyle hassas, öyle duygulu yetiştirildim ki, her şeyden korkarım. Hep bir korku vardır içimde. Eğer beni aldatacak olursanız, sinirlerim artık ne hale gelir, bilmem.

YAŞA (*Onu öperek*). Ah, ne şekersin! Bununla birlikte, bir kız hiçbir zaman kendini unutmamalıdır. Hayatta en nefret ettiğim şey, hafifmeşrep tavırlı kızlardır.

DUNYAŞA. Size fena halde gönlümü kaptırdım. O kadar kültürlü bir insansınız ki – bilmediğiniz şey yok! (*Kısa bir sessizlik*)

YAŞA (*Esneyerek*). Evet... Bana göre mesele şöyle: Bir kız birisine âşık oldu mu, kötü yola düşmüş demektir. (*Kısa bir sessizlik*) Açık havada puro tüttürmek ne güzel oluyormuş. (*Kulak verir*) Gelenler var. Ekâbir takımı. (*Dunyaşa patavatsızca sarılır ona.*) Eve doğru gidin, ırmakta yıkanmışsınız da, dönüyormuşsunuz gibi yapın. Şu patikadan gidin de, görmesinler, yoksa sizinle buluştuğumu sanırlar. Böyle şeye gelemem ben.

DUNYAŞA (*Gırtlağını temizleyerek*). Puronuz başımı ağrıttı. (*Sahneden çıkar.*)

(*Yaşa, kiliseciğin yanında, oturduğu yerde kalır. Ranevskaya, Gayev ve Lopahin girer sahneye.*)

LOPAHİN. Kesin kararınızı vermelisiniz. Bekleyecek vakit yok. Mesele son derece basit. Yazlık evler için toprağınızı kiralayacak mısınız, kiralamayacak mısınız? Tek kelimeyle cevap veriniz: Evet mi, hayır mı? Sadece tek kelime!

RANEVSKAYA. Burada şu korkunç purolardan içen de kim? (*Oturur.*)

GAYEV. Şu demiryolunu geçirmeleri ne kolaylık oldu. (*Otururken.*) Şehre indik, yemek yedik, geldik, şimdi buradayız. Beyaza bir tane yapıştırırım! Gidip bir parti oynasam bari.

RANEVSKAYA. Acelesi yok.

LOPAHİN. Sadece tek bir kelime –evet veya hayır! (*Yalvarır gibi.*) Hadi, cevap veriniz bana!

GAYEV (*Esneyerek*). Efendim?

RANEVSKAYA (*Para çantasının içine bakarak.*) Daha dün bir sürü param vardı, halbuki şimdi hemen hemen hiç kalmamış. Varyacık da bize sadece papara yedirerek, para biriktireceğim diye uğraşıyor; mutfaktaki ihtiyarlar nohuttan başka bir şey yiyemiyor, bense kalkmış paralarımı çarçur ediyorum. (*Para çantası elinden düşer, altınlar yere saçılır, Ranevskaya sinirlenir.*) İşte, hepsini düşürdüm!

YAŞA. İzin verin, ben toplayayım. (*Paraları toplar.*)

RANEVSKAYA. Evet, lütfen toplayın. Yaşa! Nereden aklıma esti de yemeğe şehre indim? O müziğiyle, sabun kokan o masa örtüleriyle senin şu korkunç lokantandan nefret ediyorum. Neden o kadar çok içiyorsun Leonid? Neden o kadar çok yiyorsun? Neden o kadar çok konuşuyorsun? Lokantada yine o kadar çok konuştun ki, hem de öyle yerli yersiz, yok yetmişler, yok dekadanlar. Üstelik kime? Sen kalk, garson takımına dekadanlar üzerine tumturaklı laflar et!

LOPAHİN. Haklısınız.

GAYEV (*Bir el hareketi yaparak*). Ben ıslah olmam, burası kesin. (*Sinirli bir tavırla, Yaşa'ya*) İkide bir de önümde çömelip durmak zorunda mısın?

YAŞA (*Gülerek*). Sesinizi duydum mu, gülmeden edemiyorum.

GAYEV (*Ranevskaya'ya*). Ya o, ya ben!

RANEVSKAYA. Hadi git sen Yaşa; koş bakayım.

YAŞA (*Ranevskaya'ya çantasını vererek*). Derhal. (*Gülmesini zorla bastırarak*) Hemen, şu anda. (*Çıkar.*)

LOPAHİN. Emlâkinizi Deriganov adındaki şu milyoner almak niyetinde. Dediklerine göre mezada kendi gelecekmiş.

RANEVSKAYA. Nereden duydunuz bunu?

LOPAHİN. Şehirde söylediler.

GAYEV. Yaroslavl'daki teyzemiz bir şeyler yollamaya söz verdi; ama ne zaman yollar, ne kadar yollar bilmiyorum.

LOPAHİN. Ne kadar yollar acaba? Yüz bin mi? İki yüz bin mi?

RANEVSKAYA. Hadi canım! En çok on, on beş bin. Buna bile şükretmeliyiz.

LOPAHİN. Affınızı dilerim, ama ben hayatımda sizler gibi, ikiniz gibi her şeyi hafife alan, sizin gibi delidolu, sizler kadar işe aklı ermeyenini görmedim! Ben size malınız mülkünüz satılacak diyorum, siz ise oralı olmuyorsunuz.

RANEVSKAYA. Ne yapalım peki? Siz söyleyin ne yapmamızı istediğinizi

LOPAHİN. Her Allahın günü söylemiyor muyum? Her gün aynı şeyi tekrar tekrar söyleyip duruyorum. Vişne bahçesiyle toprakların geri kalan bölümünü, kır evleri için kiraya vermelisiniz; hem de vakit geçirmeden yapmalısınız bu işi, derhal – açık artırma geldi çattı! Anlamaya çalışın. Kır evleri konusunda kararınızı bir verseniz, istediğiniz paraya kavuşacak, kurtulacaksınız.

RANEVSKAYA. Kır evleri, yazlıkçılar, bütün bunlar, deyimimi mazur görünüz, ama pek bayağı şeyler.

GAYEV. Seninle tamamıyla aynı fikirdeyim.

LOPAHİN. Şimdi hüngür hüngür ağlamaya başlayacağım. Yangın var diye bağıracağım, ya da düşüp bayılacağım. Dayanamıyorum artık! Deli edeceksiniz siz beni. (*Gayev'e*) Kocakarı gibisiniz!

GAYEV. Efendim?

LOPAHİN. Kocakarı gibisiniz! (*Gitmeye hazırlanır.*)

RANEVSKAYA (*Telaşla*). Ah, gitmeyin, ne olur kalın aziz dostum! Belki bir çare düşünürüz.

LOPAHİN. Düşünülecek hiçbir şey yok!

RANEVSKAYA. Gitmeyin, lütfen; sizden rica ediyorum. Siz buradayken neşem de yerinde oluyor. (*Kısa bir sessizlik*) Hep bir şeyler olacakmış gibi bir his var içimde, sanki ev başımıza yıkılacak gibi.

GAYEV (*Kendi havasına dalmış bir halde*). Beyaza bir tane yapıştırırım! Ortadaki toplara bir duble çekerim.

RANEVSKAYA. Büyük günahlarımız varmış!

LOPAHİN. Sizin! Sizin ne günahınız olabilirmiş?

GAYEV (*Ağzına bir tane meyveli draje atarak*). Bütün servetimi şekerlemelere yatırdığımı söylüyorlar. (*Gider.*)

RANEVSKAYA. Ah, benim işlediğim günahlar saymakla bitmez! Paralarımı hep har vurup, harman savurdum, çılgınlar gibi; hiç durmadan borç yapan bir ayyaşla evlendim. Kocam şampanyadan öldü – korkunç bir başka adama gittim. İşte tam o sırada, ilk ceza geldi başıma – amansızca bir darbe... Burada, işte şu ır-

makta... Oğlum boğuldu; ben de bir daha dönmemek üzere, bir daha bu ırmağı hiç görmemeyim diye, alıp başımı yurt dışına gittim. Gözlerimi yumdum, kendimi bilmeden kaçtım. Ama o adam peşimi bırakmadı; inatla, acımasızca izledi beni. Sırf o Menton'da hastalandığı için orada bir villa satın aldım ve üç yıl boyunca rahat yüzü görmedim. O hasta haliyle bana etmediği işkence bırakmadı, hastalığıyla yedi bitirdi beni. Sonunda, geçen yıl, borçları ödemek için villam satılınca, Paris'e taşındım, orada da varımı yoğumu elimden alıp, beni yüzüstü bırakarak başka bir kadınla kaçtı, kendimi zehirlemeye kalkıştım. Bütün bunlar ne kadar budalaca şeyler, ne utanç verici! Derken birdenbire içimde Rusya'ya, memleketime dönmek arzusu tutuşuverdi; kızımı, yavrucuğumu alıp dönmek... (*Gözyaşlarını silerek*) Yarabbim, sen bana acı. Sen benim günahlarımı affet! Beni daha fazla cezalandırma! (*Cebinden bir telgraf çıkarır.*) Bunu bugün Paris'ten aldım. Kendisini affetmemi diliyor. Paris'e döneyim diye yalvarıyor. (*Telgrafı yırtar.*) Bu kulağıma gelen, müzik sesi değil mi? (*Kulak verir.*)

GAYEV. Şu bizim ünlü Yahudi orkestrası. Hatırlıyor musun? Hani, dört keman, bir flüt, iki de kontrbas.

RANEVSKAYA. Hâlâ duruyor mu o orkestra? Bir gün onları çağırsak da, bir balo düzenlesek.

LOPAHİN (*Kulak vererek*). Ben bir şey duymuyorum. (*Hafiften bir şarkı mırıldanır.*)

"Parasını verin, o Almanlar,

Rus'u Fransız yapar."

(*Gülerek*). Geçen akşam tiyatroda çok komik bir piyes gördüm; müthiş komik!

RANEVSKAYA. Belki hiç de komik değildir. Siz oyunlara bakacağınıza, gözlerinizi daha çok kendinize çevirseniz de, ne kadar sönük bir hayatınız olduğunu görseniz; konuşmalarınızın ne kadar anlamsız olduğunu...

LOPAHİN. Haklısınız. Bütün içtenliğimle söylemeliyim ki, budalalar gibi yaşıyoruz. (*Kısa bir sessizlik*) Babam bir mujikti benim; aklı hiçbir şeye ermeyen, bana hiçbir şey öğretmeyen bir mujik. Tek bildiği şey, kafayı çekince, eline bir değnek alıp beni dövmekti. Aslına bakılırsa, salaklıkta, budalalıkta benim de ondan aşağı kalır yerim yok ya... Doğru dürüst bir eğitim bile görmedim, elyazım bir felakettir; utanılacak kadar kötüdür yazım.

RANEVSKAYA. Evlenmeniz gerekir, aziz dostum.

LOPAHİN. Evet, haklısınız.

RANEVSKAYA. Neden bizim Varya ile evlenmezsiniz? Çok iyi bir kızdır.

LOPAHİN. Evet.

RANEVSKAYA. İyi, temiz kalpli bir kızcağızdır; sabahtan akşama kadar çalışır durur, üstelik sizi de seviyor. Siz de eskiden beri ondan hoşlanırsınız.

LOPAHİN. Eh, neden olmasın? Canıma minnet. Çok iyi bir kız. (*Kısa bir sessizlik*)

GAYEV. Bana bir bankadan iş teklifi var. Yılda altı bin rublelik. Duymuş muydunuz bunu?

RANEVSKAYA. Sen, bankada! Otur, oturduğun yerde.

(*Firs, bir palto getirir.*)

FİRS (*Gayev'e*). Şunu giyiniz efendim, hava rutubetli.

GAYEV (*Paltoyu giyerken*). Firs, bıktırıyorsun artık!

FİRS. Öyle şey olmaz, beyefendi – bana haber vermeden dışarı çıkıyorsunuz. (*Gayev'in üstünü başını inceler.*)

RANEVSKAYA. Ne kadar da yaşlanmışsın, Firs!

FİRS. Ne buyurdunuz efenim?

LOPAHİN. Ne kadar yaşlandığından söz ediyorlar!

FİRS. Çok yaşadım ben. Bana bir eş bulduklarında, babanız daha doğmamıştı. (*Güler.*) Serflere özgürlük verildiğinde ben başuşak olmuştum. Ama ben özgürlük filan istemedimdi; efendimin yarımda kaldım. (*Kısa bir sessizlik*) Hatırlıyorum da, herkes

ne kadar sevinmişti o zaman, ama neden sevindiklerini kendileri bile bilmiyorlardı.

LOPAHİN. Eskiden çok iyi idi. Kamçı vardı hiç değilse o zamanlar.

FİRS (*Onun dediğini iyi işitmemiştir*). A, tabii! Köylüler köylülüklerini bilirdi, efendiler de efendiliklerini; halbuki şimdi her şey karman çorman. Hiçbir şey anlamak mümkün değil.

GAYEV. Kapa çeneni, Firs. Yarın yine şehre ineceğim. Beni, senet karşılığı borç verebilecek bir generalle tanıştıracaklar, söz aldım.

LOPAHİN. Yararı yok. Faizi bile ödeyemezsiniz, emin olun.

RANEVSKAYA (*Lopahin'e*). Onun saçmalaması işte, canım. General meneral yok ortada.

(Trofimov, Anya ve Varya girer.)

GAYEV. İşte geldiler.

ANYA. Annem buradaymış.

RANEVSKAYA *(Nazikçe).* Gelin, gelin canlarım... (*Anya ve Varya'yı kucaklar.)* Her ikinizi de ne kadar seviyorum, bir bilseniz! Yanıma oturun bakayım, hah şöyle. *(Herkes oturur.)*

LOPAHİN. Ebedi öğrenci hep kızlarla geziyor.

TROFİMOV. Siz kendi işinize bakın.

LOPAHİN. Ellisine merdiven dayamış, hâlâ öğrenci.

TROFİMOV. Bırakın şu budalaca şakalarınızı.

LOPAHİN. Niye sinirleniyorsunuz canım?

TROFİMOV. Siz niye benimle uğraşıyorsunuz?

LOPAHİN (*Gülerek*). Hakkımda ne düşündüğünüzü bilmek isterdim.

TROFİMOV. Hakkınızda şunları düşünüyorum, Yermolay; zenginsiniz, yakında milyoner olursunuz. Önüne çıkanı yiyip yutan yabani bir hayvan, doğadaki denge yüzünden nasıl gerekliyse, siz de aynen öyle gereklisiniz!

(*Hepsi güler.*)

VARYA. İyisi mi, siz bize gezegenlerden söz ediniz, Petya.

RANEVSKAYA. Hayır, dünkü konuşmamızı kaldığımız yerden sürdürelim.

TROFİMOV. Hangi konudaydı?

GAYEV. Gurur konusunda.

TROFİMOV. Dün uzun uzadıya konuştuk, ama bir yere varamadık. Kelimeyi sizin kullandığınız haliyle, gururda mistik bir yan vardır. Kendi açınızdan haklı olabilirsiniz, ama meseleye basit tarafından bakıldığında, gururun gereği ne? İnsanoğlu ruhsal bakımdan bu derece zavallı bir yapıya sahipken, çoğunluğunuz o kadar kaba saba, o kadar aptal, öylesine mutsuzken, gururun ne anlamı var? Kendi kendimize hayranlık duymaktan vazgeçmeliyiz. Yapılacak tek şey, çalışmaktır.

GAYEV. Eninde sonunda öleceğiz hep.

TROFİMOV. Kim bilir? Hem, ölüm ne anlama geliyor? Belki insanın yüz duyusu vardır da, öldüğü zaman sadece bizim bildiğimiz beş duyusu yok olup, doksan beşi canlı kalıyordur.

RANEVSKAYA. Ne kadar da zekisiniz, Petya.

LOPAHİN (*Alaylı*). Aman, olağanüstü!

TROFİMOV. İnsanlık, kendini mükemmelleştirerek hep ilerliyor. Şu anda ulaşamadığımız şeyler, günün birinde ele geçirilecek, açıklık kazanacaktır; ama biz de çalışmalıyız, gerçeği arayanlara yardımcı olmak için elimizden geleni yapmalıyız. Bugün Rusya'da pek az insan çalışıyor. Tanıdığım öğrenim görmüş insanların büyük çoğunluğu ne bir meraka sahipler, ne bir şey yapıyorlar, ne de şimdiye kadar bir şey yapabilmişler. Kendilerine "entelektüeller" adını veriyorlar ama uşaklarına kaba davranır, köylülere hayvan muamelesi yaparlar; hiçbir şey öğrenmezler, ciddi bir şey okumazlar, hiçbir iş yapmazlar, bilimden sadece söz eder, sanattan hemen hemen hiç anlamazlar. Hepsi de ağırbaşlıdır, ciddi suratlar takınır, önemli konular tartışır, sözümo-

na felsefe yaparlar. Beri yandan çoğunluğumuz –yüzde doksan dokuzumuz– yabaniler gibi yaşarız, en ufak bir meselede yumruklaşır, küfürleşiriz, domuzlar gibi yer, ahır gibi yerlerde yatar kalkarız; ortalık bitten, pireden, pislikten, ahlaksızlıktan geçilmez. Besbelli ki, bütün konuşmalarımızın amacı, kendimizi de, karşımızdakini de avutmaktır. Hani şu onca sözü edilen kreşleri gösterin bakayım bana, okuma odalarını gösterin. Bunlar sadece romanlarda kalmıştır – gerçek hayatta hiçbiri yoktur bunların. Pislikten, bayağılıktan, Asyalılara özgü vurdumduymazlıktan başka bir şey yok aslında. Ben öyle ciddi suratlardan hem korkarım hem de nefret ederim. Ciddi konuşmalardan nefret ederim. Hiç ağzımızı açıp da konuşmasak, çok daha iyi olur.

LOPAHİN. Bakın, ben sabahları beş demeden kalkar, sabahtan akşama dek çalışırım; kendi paramı çalıştırdığım gibi, başkalarının da paraları elimden gelir geçer, bu sayede çevremdeki insanların ne matah olduklarını öğrenirim. Dürüst ve temiz insanların ne kadar az olduğunu anlamak için, şöyle bir kenarından bile işe bulaşmak yeter. Geceleri, gözlerim açık yatarken bazen derim ki kendi kendime, "Yarabbim sen bize muazzam ormanlar, sınırsız tarlalar, geniş ufuklar vermişsin, burada yaşayan bizlerin de birer dev olmamız gerekirdi."

RANEVSKAYA. Devleri istiyorsunuz! Peri masallarında bir diyeceğim yok devlere, ama gerçek hayatta korkunçturlar doğrusu. (*Sahnenin gerisinden, gitarını çalarak Yepihodov geçer.*) Yepihodov geçiyor.

ANYA (*Kafası başka bir şeyle meşgul*). Yepihodov geçiyor.

GAYEV. Güneş battı.

TROFİMOV. Evet.

GAYEV (*Yüksek sesle olmamakla birlikte, şiir okur gibi*) Ey tabiat, harika tabiat, ebedî nurla parlayan tabiat; hem güzel, hem umursamaz olansın. Ana dediğimiz sen; kendinde hayatı da, ölümü de birleştiren sen; canı veren sen, yok eden sen...

VARYA (*Yalvaran sesle*). Dayıcığım!

ANYA. Bakın yine başladınız dayıcığım!

TROFİMOV. İyisi mi, siz kırmızı topunuza çakıştırın.

GAYEV. Dilimi tutuyorum! Tutuyorum!

(Hepsi de oturdukları yerde düşüncelere dalmıştır. Ara sıra ihtiyar Firs'in mırıldanmalarıyla bozulan, tam bir sessizlik. Birden ta uzaklardan, âdeta göklerden gelen – kopan saz teline benzer bir ses duyulur, hüzünlü hüzünlü azalır, azalır ve kaybolur.)

RANEVSKAYA. Neydi bu?

LOPAHİN. Bilmem. Belki de uzaklarda, madenlerden birinde çıkrığa bağlı kovalardan biri kurtulmuştur. Ama herhalde çok uzaklarda olacak.

GAYEV. Belki bir kuştur – balıkçıl filan.

TROFİMOV. Ya da bir baykuş.

RANEVSKAYA (*Ürpererek.*) Bunda bir tekinsizlik var. (*Kısa bir sessizlik.*)

FİRS. Büyük felaketten önce de aynı şey oldu; baykuş öttü, semaver tıslıyordu.

GAYEV. Hangi büyük felaket?

FİRS. Özgürlük. (*Kısa bir sessizlik*)

RANEVSKAYA. Hadi dostlarım, gidelim artık geç oluyor. (*Anya'ya.*) Gözlerinde yaşlar var senin. Ne oldu yavrucuğum? (*Anya'ya sarılır.*)

ANYA. Bir şey yok anneciğim; bir şey yok.

TROFİMOV. Bir gelen var.

(Başında eski püskü, beyaz bir avcı kepi, sırtında pardösüsü olan bir yolcu görünür. Yolcu çakırkeyftir.)

YOLCU. Affedersiniz, acaba bu yoldan istasyona çıkabilir miyim?

GAYEV. Evet. Bu yolu tutun.

YOLCU. Size son derece müteşekkirim, efendim. (*Gırtlağını temizleyerek*) Havalar da ne güzel gidiyor. (*El kol hareketleriyle, şiir okur gibi*) "Kardeşim, ey mustarip kardeşim... Gel inleyen

Volga'nın" – (*Varya'ya.*) Matmazel, şu aç hemşerinize birkaç kapikçik lütfediniz.

(*Varya korkarak çığlık atar.*)

LOPAHİN (*Öfkeli.*) Her şeyin de bir adabı vardır!

RANEVSKAYA (*Şaşırmış*). Alın, alın şunu. (*Para çantasını karıştırarak.*) Hiç gümüşüm yok... Neyse, alın size bir altın ruble.

YOLCU. Size son derece müteşekkirim, madam. (*Gider. Kahkahası duyulur.*)

VARYA (*Korkuyla*). Ben gitsem! Gidiyorum ben! Ah, anneciğim, evde uşaklara verecek bir lokma yiyecek yok, siz ise tutup adama bir ruble verdiniz.

RANEVSKAYA. Budala anacığından başka ne beklenir? Eve gidelim de, elimde avucumda ne varsa hepsini sana devredeceğim. Yermolay bana biraz daha ödünç para versenize.

LOPAHİN. Pek tabii.

RANEVSKAYA. Hadi gelin, hepiniz; gitme vakti geldi artık. Varyacığım, senin evlenme işini de hallettik bu arada. Tebrikler.

VARYA (*Gözleri dolarak*). Anne, alay konusu olacak şey değil bu.

LOPAHİN. Ofelya, bir manastıra çekil!

GAYEV. Ellerim titriyor; bilardo oynamayalı o kadar uzun zaman oldu ki.

LOPAHİN. Ofelya, peri kızı, dualarında benim günahlarımı da an.

RANEVSKAYA. Gelin hadi. Nerdeyse yemek vakti.

VARYA. Nasıl da ödümü patlattı adam! Yüreğim hâlâ güm güm atıyor.

LOPAHİN. Vişne bahçesinin ağustosun yirmi ikisinde satışa çıkarılacağını hatırlatırım, izninizle. Sakın unutmayın bunu, sakın!

(*Trofimov ile Anya'dan başka hepsi gider.*)

ANYA (*Gülerek*). Şu serseri, Varya'yı korkuttu da ne iyi oldu; sonunda yalnız kalabildik.

TROFİMOV. Varya birbirimize âşık olacağımızdan korktuğu için günlerdir bizi baş başa bırakmamaya dikkat ediyor. O dar kafalılığı yüzünden, bizim aşkın üzerine çıktığımızı anlayamıyor. Aleladelikten, gerçek dışı olan her şeyden, bizi özgür ve mutlu olmaktan alıkoyacak her şeyden kaçınmak; işte bizim hayatımızın bütün anlamı ve amacı! İleri! Uzaklarda ışıldayan o parlak yıldıza doğru, hiçbir engel tanımadan ilerliyoruz! İleri! Arkada kalmayın arkadaşlar.

ANYA (*El çırparak*). Ne kadar da güzel konuşuyorsunuz! (*Kısa bir sessizlik.*) Bugün burası büyüleyiciydi, değil mi?

TROFİMOV. Evet, hava bir harika.

ANYA. Bana ne yaptınız, Petya? Neden vişne bahçesini eskisi kadar sevmiyorum artık? Halbuki onu ne kadar çok severdim; yeryüzünde bahçemiz gibi bir yer olmadığını düşünürdüm.

TROFİMOV. Bütün Rusya bizim bahçemiz. Yeryüzü büyük ve güzel; üstünde pek çok yer var harikulade olan. (*Kısa bir sessizlik*) Şöyle bir düşününüz Anya, dedeniz, dedenizin dedesi, atalarınızın tümü de toprak kölelerinin sahibiydi, canlı insanlara sahiptiler. Vişne bahçesindeki her ağaçtan, her yapraktan, her daldan insan yüzleri bakmıyor mu size? Seslerini duymuyor musunuz?.. İnsanlara sahip olmak – işte hepinizi, atalarınızı da, sizleri de işte bu öylesine değiştirmiş ki, ne siz, ne anneniz, ne de dayınız, başkalarının parasıyla yaşamakta olduğunuzu, hiçbir zaman evinizden içeriye sokmadığınız kimselerin sırtından geçindiğinizi idrak edemiyorsunuz. Evet, bizler zamanımızın en az iki yüz yıl gerisindeyiz. Bugüne dek hiçbir şey başarabilmiş değiliz; geçmişe karşı bir tutum takınmıyoruz; sadece felsefe yapıyor, can sıkıntısından şikâyet ediyor ya da votka içiyoruz. Şimdiki zamanı yaşamak için, önce geçmişin bedelini ödeyerek, ondan kurtulmamız gerektiği o derece açık ki; geçmişin bedelini ise ancak ıstırapla

ödeyebiliriz, ancak durup dinlenmeden, ölesiye çalışmakla ödeyebiliriz. Bunu anlayınız, Anya.

ANYA. Oturduğumuz ev çoktandır bizim olmaktan çıktı, ben de zaten ayrılacağım o evden, size söz veriyorum.

TROFİMOV. Eğer sizi evdekilere bağlayan en ufak bir bağ varsa, onu koparıp atın, bir kuyuya atın. Rüzgâr gibi özgür olun.

ANYA (*Hevesle*). Ne kadar güzel anlatıyorsunuz!

TROFİMOV. Bana inanınız Anya, inanınız bana! Daha otuzumda bile değilim; henüz gencim, daha bir öğrenciyim, ama neler geldi geçti başımdan! Kış gelip çatınca aç kalırım; hastalanırım, tasalarla dolar yüreğim, yoksul bir dilenciye dönerim. Kader beni yerden yere çarpmıştır; gezip dolaşmadığım yer, hiçbir yer kalmamıştır. Ama yine de her an, gece gündüz, ruhum anlatılmaz umutlarla doludur. Yaklaşmakta olan mutluluğu hissediyorum Anya – geldiğini görüyorum âdeta.

ANYA (*Dalgın*). Ay çıkıyor.

(*Yepihodov'un gitarıyla yine o aynı hüzünlü parçayı çaldığı duyulur. Ay yükselir. Kavakların ötesinden, bir yerlerden, Varya'nın Anya'ya seslendiği duyulur. "Anya, neredesin?"*)

TROFİMOV. Evet, ay çıkıyor. (*Kısa bir sessizlik*) İşte şurada, mutluluk, işte yaklaşıyor, yaklaşıyor – mutluluğun ayak seslerini duyuyorum. Hem, biz mutluluğu görecek kadar yaşamasak da, onu hiç bilmesek de ne çıkar? Başkaları görecektir.

VARYA (*Sahnenin dışından*). Anya! Neredesin?

TROFİMOV. İşte yine o, Varya! (*Öfkeyle.*) Ne baş belası.

ANYA. Aldırmayın. Hadi ırmağın kıyısına inelim. Orası çok hoş.

TROFİMOV. Haydi! (*Giderler.*)

VARYA (*Sahnenin dışından.*) Anya! Anya!

PERDE

Üçüncü Perde

(Arkadaki misafir salonundan kemerle ayrılan bir oturma odası. Avize yanmaktadır. İkinci Perdede sözü edilen Yahudi orkestrasının antrede çaldığı duyulmaktadır. Akşamdır. Misafir salonunda büyük dans yapılmaktadır. Simyonov-Pişçik'in bağırdığı duyulur: "Promenade a une paire!" Dans edenler çifter çifter oturma odasına girer, ilk giren çift Pişçik ile Şarlotta'dır, onları Trofimov ile Ranevskaya izler, üçüncü çift Anya ile posta memuru, dördüncüsü Varya ile istasyon müdürü ve öteki konuklar. Varya dans ederken usul usul ağlamakta ve gözyaşlarını silmektedir. Sonuncu çift, Dunyaşa ile partneridir. Oturma odasını bir baştan bir başa geçerler.)

PİŞÇİK. *Grand rond, balancez! Les cavaliers à genou et remerciez vos dames!*

(Firs frak giymiş olarak, bir tepsiyle maden suyu getirir. Pişçik ile Trofimov oturma odasına girerler.)

PİŞÇİK. Bendenizin kanı çoktur; şimdiye kadar iki kere felç geçirdim. Dans etmek de zor iş, ama hani dedikleri gibi, "Sürüye bir kere katıldın mı, istersen havlama, ne var ki, kuyruğunu ille de sallayacaksın." At gibi güçlüyümdür. Latifeyi pek seven rahmetli babacığım, nur içinde yatsın. Bizim soyağacımız için derdi ki, Simyonov-Pişçik soyu aslında, Caligula'nın senatör yaptığı atının soyundan gelmektedir... *(Oturur.)* Aslında, işin kötü yanı,

meteliğimin kalmamış olması. Aç tavuk kendini arpa ambarında sanırmış. (*Horlarken, hemen uyanır.*) Tıpkı benim gibi. Aklım fikrim parada.

TROFİMOV. Görünüşünüzde gerçekten de ata benzeyen bir yan var.

PİŞÇİK. At mükemmel bir yaratıktır. Hiç değilse satabilirsiniz.

(*Bitişik odadan, bilardo oyunu sesleri gelir. Misafir salonunun kemeri altında Varya görünür.*)

TROFİMOV (*Onunla alay ederek*). Madam Lopahina! Madam Lopahina!

VARYA (*Öfkeli*). Köhne efendi!

TROFİMOV. Evet, köhne efendiyim, bununla da iftihar ediyorum.

VARYA (*Acı acı*). Orkestrayı tuttuk tutmasına, ama parasını nasıl vereceğiz? (*Çıkar.*)

TROFİMOV (*Pişçik'e*). Eğer faiz borçlarınızı ödeyebilmek için, hayatınız boyunca para bulmaya harcadığınız enerjiyi, başka amaçla harcasaydınız, dünyanın altını üstüne getirirdiniz.

PİŞÇİK. Hani, şu filozof var ya, Nietzsche, şu çok büyük adam. Muazzam zekâsı olan, işte o, eserlerinde diyor ki, kalp para basmanın hiç de dürüstlüğe aykırı yanı yokmuş.

TROFİMOV. Siz Nietzsche'yi okudunuz mu?

PİŞÇİK. Şey, Daşenka anlattı bana. Öyle bir çıkmaza girdim ki, hemen basabilirim kalp parayı. Öbür gün üç yüz on ruble ödemem gerekiyor... Elimdeyse topu topu yüz otuz ruble var. (*Ceplerini yoklayarak, dehşet içinde*) Param gitmiş! Kaybetmişim! (*Gözlerinden yaşlar boşanır.*) Paracıklarım nerede? (*Sevinçle*) Hah, buradaymış, astarın içine kaymış. Başımdan aşağı kaynar sular döküldü.

(*Ranevskaya ile Şarlotta girer.*)

RANEVSKAYA (*Lezginka adlı Kafkas dans havasını mırıldanarak*). Leonid niye bu kadar uzattı? Şehirde ne yapıyor bu kadar? (*Dunyaşa'ya*) Dunyaşa, müzisyenlere sor bakalım, çay içerler mi?

TROFİMOV. Büyük ihtimalle, açık artırma henüz başlamamıştır.

RANEVSKAYA. Aslında müzisyenleri en olmayacak zamanda çağırdık, en olmayacak zamanda dansa mansa kalkıştık. Aman, ne yapalım! (*Oturur, alçak sesle şarkı mırıldanır.*)

ŞARLOTTA (*Pişçik'e bir deste oyun kâğıdı vererek.*) İşte size bir deste oyun kâğıdı. Aklınızdan bir kâğıt tutun bakalım.

PİŞÇİK. Tuttum.

ŞARLOTTA. Şimdi desteyi karıştırın. Tamam. Şimdi verin bana desteyi, pek muhterem Pişçik beyefendi. *Ein, zwei, drei!* Şimdi bakın bakalım cebinize.

PİŞÇİK (*Cebinden bir oyun kâğıdı çıkarır*). Maça sekizlisi! Tastamam bildiniz. (*Hayretler içinde*) Vay canına!

ŞARLOTTA (*Desteyi avucunda tutarak, Trofimov'a*). Hemen söyleyin bana, en üstteki kâğıt ne?

TROFİMOV. Şey, maça kızı diyelim.

ŞARLOTTA. Bildiniz! (*Pişçik'e*) Şimdi siz söyleyin, en üstteki kâğıt ne?

PİŞÇİK. Kupa ası.

ŞARLOTTA. Bildiniz! (*Ellerini çırpar, kâğıtlar kaybolur.*) Ah! Bugün ne kadar güzel. (*Yerin altından gelir gibi esrarlı bir sesle ona cevap verir. "Ah, evet, muhteşem bir hava, madam."*) Siz benim idealimdeki güzelsiniz.

SES. Ben de sizi çok güzel buluyorum, madam.

İSTASYON MÜDÜRÜ (*Alkışlayarak*). Bravo, bayan vantrilog!

PİŞÇİK (*Hayretler içerisinde*). Vay canına! Füsunkâr Şarlotta, size sırılsıklam âşık oldum ben.

ŞARLOTTA. Âşıkmış! (*Omuzlarını silker.*) Sizde âşık olabilme kabiliyeti var mı? *Guter Mensch, aber schlecter Musikant!*

TROFİMOV (*Pişçik'in sırtını tapışlayarak*). Sizi gidi kart beygir sizi!

ŞARLOTTA. Şimdi dikkat lütfen; bir numara daha. (*Koltuklardan birinden bir diz battaniyesi alır.*) Burada bir yer battaniyesi görüyorsunuz, hem de güzel bir battaniye; bu güzel battaniyeyi satışa çıkarıyorum. (*Battaniyeyi silker.*) Kim alıyor? Kim alıyor?

PİŞÇİK (*Hayran hayran*). Vay canına!

ŞARLOTTA. *Ein, zwei, drei!* (*Battaniyeyi hızla kaldırır, altından Anya çıkar, diz kırarak bir reverans yapar, annesine koşup onu kucaklar ve ardından, tüm seyredenlerin coşkusu arasında koşa koşa misafir salonuna gider.*)

RANEVSKAYA (*Alkışlayarak*). Bravo! Bravo!

ŞARLOTTA. Bir daha! *Ein zwei, drei!* (*Battaniyeyi kaldırır, bu sefer altından Varya çıkar, o da eğilerek selam verir.*)

PİŞÇİK (*Hayranlıkla*). Vay canına!

ŞARLOTTA. Hepsi bu kadar. (*Battaniyeyi Pişçik'e fırlatır, diz kırarak reverans yapar ve koşa koşa misafir salonuna gider.*)

PİŞÇİK (*Acele acele onun arkasından giderken*). Ah, seni küçük yaramaz... Ne kız! Ne kız! (*Çıkar.*)

RANEVSKAYA. Hâlâ Leonid'den eser yok. Şehirde bu kadar uzun kalmasını gerektirecek ne yapıyor? Şimdiye kadar çoktan bitmiş olması gerekirdi; mülk ya satılmıştır, ya da açık arttırma hiç yapılmamıştır; niye beni bunca zaman merakta bırakıyor?

VARYA (*Onu avutmaya çalışarak*). Mülkü dayım satın almıştır, eminim.

TROFİMOV (*Alaylı*). Almıştır ya, mutlaka!

VARYA. Ninem ona mülkü satın alıp ipoteği kendisine devretmesi için vekâletname yollamıştı. Bunu Anya'nın hatırı için yaptı. Eminim Allah bize yardım eder, dayım satın alır mülkü.

RANEVSKAYA. Senin Yaroslavl'daki nineciğin mülkü kendi adına satın aldırmak için on beş bin ruble yolladı –bize güveni yok– ne var ki, bu para faizini bile karşılamaz. (*Yüzünü elleriyle kapatır.*) Bugün kaderim belli oluyor, evet, kaderim.

TROFİMOV (*Varya'ya takılarak*). Madam Lopahina!

VARYA (*Öfkeyle*). Ebedî öğrenci! İki kere kovulmuşsun üniversiteden!

RANEVSKAYA. Neden kızıyorsun Varya? Sana Madam Lopahina diyerek takılmasından ne çıkar? Eğer istersen Lopahin'le evlenebilirsin, efendiden, tatlı bir adamcağız işte; istemezsen evlenmezsin. Kimse seni zorlamıyor ki, yavrucuğum.

VARYA. Ben bu işi çok ciddiye alıyorum, anne. O hoş bir adam, üstelik ondan hoşlanıyorum da.

RANEVSKAYA. Öyleyse evlen onunla. Neden beklediğini anlayamıyorum.

VARYA. Ona ben evlenme teklif edemem ki, değil mi ama? İki yıldan beri herkes ondan söz ediyor bana, ama herkes; kendisi ise ya bunun sözünü etmiyor, ya da şakaya vuruyor. Anlıyorum, tabii. Gittikçe zenginleşiyor, işleri başından aşkın, bana ayıracak vakti yok. Biraz param olsaydı, azıcık, yüz ruble bile, her şeyi bırakır giderdim. Rahibe olurdum.

TROFİMOV (*Onu taklit ederek, alaylı*). Ne bahtiyarlık!

VARYA (*Trofimov'a*). Öğrenci dediğiniz biraz aklı başında olur. (*Daha yumuşak bir tonda, ağlayarak*) Ne kadar çirkinleştiniz, Petya. Ne kadar yaşlı görünüyorsunuz! (*Artık ağlamaksızın, Ranevskaya'ya*) Ama ben hiç boş oturamam, anneciğim. Her Allahın günü, her dakika bir şeyle uğraşmalıyım.

(*Yaşa sahneye girer.*)

YAŞA (*Gülmemek için kendini zorlayarak*). Yepihodov bilardo ıstakalarından birini kırdı. (*Çıkar.*)

VARYA. Yepihodov'un burada ne işi var? Ona bilardo oynama iznini kim verdi? Şu insanları hiç anlamıyorum. (*Çıkar.*)

RANEVSKAYA. Ona takılmayınız, Petya. Zaten yeterince mutsuz, görmüyor musunuz?

TROFİMOV. Keşke bu kadar işgüzar olmasaydı, herkesin işine burnunu sokmasaydı. Yaz boyunca Anya'yla bana rahat huzur

vermedi. Anya ile birbirimize âşık olmamızdan korkuyor. Ona ne sanki bundan? Üstelik böyle düşünmesi için de bir sebep yok ortada, böylesine adileşecek değilim herhalde. Anya ile biz aşkın üzerindeyiz.

RANEVSKAYA. O halde, ben de aşkın altında oluyorum, sanırım. (*Aşırı derecede heyecanlı*) Neden hâlâ gelmedi Leonid? Ah, mülkün satılıp satılmadığını bir öğrenebilsem! Öyle bir felaket ki, ne düşüneceğimi bilemiyorum. Şaşkına döndüm... Şimdi yangın var diye bağırmaya başlayacağım, bir budalalık yapacağım! Kurtarın beni, Petya, bana bir şeyler söyleyin, konuşun benimle!

TROFİMOV. Mülkün bugün satılıp satılmamasından ne çıkar? Olan olmuş bir kere. Geri dönüş yok artık, yollar kapanmış. Sakin olunuz, Madam Ranevskaya. Artık boş yere kendinizi aldatmamalısınız; bir kerecik olsun, gerçeği kabulleniniz.

RANEVSKAYA. Ne gerçeği? Anlaşılan siz neyin gerçek olduğunu neyin olmadığını görebiliyorsunuz, ama benim gözlerim kör olmuş herhalde – ben bir şey göremiyorum. Benim güzel evladım, koca koca meseleleri hep böyle cesaretle hallediveriyorsunuz bir çırpıda, ama söyleyin bana, Petya, acaba bu, sizin genç oluşunuzdan, kendinize ait hiçbir meseleyi çözmek için ıstırap çekmek zorunda kalmamış oluşunuzdan ileri geliyor olmasın? İleriye cesaretle bakıyorsunuz. Bu sırf sizin ileride korkunç bir şey görmeyişinizden, ya da beklemeyişinizden, hayatın hâlâ kendini sizin genç gözlerinizden gizleyişinden ileri geliyor olmasın? Bizlerden daha cesur, daha dürüst, daha derin düşüncelisiniz ama her şeyi bir bütün olarak düşününüz, bana da bir parçacık olsun anlayış gösteriniz, bana acıyınız. Görmüyor musunuz? Ben burada doğdum, babam, annemi burada yaşadılar, dedem de öyle; bu evi seviyorum ben; vişne bahçesi olmazsa hayatın benim için hiçbir anlamı kalmaz, eğer ille de satılacaksa bahçe, o zaman Allah aşkına beni de satınız! (*Trofimov'a sarılıp onu alnından öper.*) Oğlum burada boğulmuştu. (*Ağlayarak*) Bana şefkat gösteriniz, aziz Petya, iyi Petya.

TROFİMOV. Bilirsiniz, sizi candan severim.

RANEVSKAYA. Evet, tabii, ama bunu biraz daha değişik bir biçimde söylemeliydiniz. (*Ranevskaya cebinden mendilini çıkarırken, yere bir telgraf düşer.*) Bugün o kadar kötüyüm ki, bilemezsiniz! Bütün bu gürültü patırtı sinirlerimi törpülüyor, her seste içim hop ediyor. Elim ayağım titriyor, ama yalnız başıma da kalamıyorum – sessizlik beni dehşete düşürüyor. Ne olur bana kızmayın, Petya; sizi oğlum gibi severim. Anya'yı size seve seve verirdim – yemin ederim – ancak, benim sevgili yavrucuğum, çalışmalısınız, Petyacığım, hiç değilse, üniversiteyi bitirmelisiniz. Hiçbir iş yaptığınız yok sizin – bir yerden öbür yere savrulup duruyorsunuz – ne kadar tuhaf, öyle değil mi? Bana hak veriyorsunuz, değil mi? Hem şu sakalınıza da bir şeyler yapın, daha güzelleşin. (*Gülerek*) Ne kadar komik gösteriyor sizi!

TROFİMOV (*Telgrafı yerden alarak*). Adonis olmaya niyetim yok benim.

RANEVSKAYA. Paris'ten o telgraf. Her gün bir tane alıyorum. Bir tane dün gelmişti, biri de bugün. O insafsız adam hastalanmış yine, durumu kötü... Kendisini affedip, gelmemi istiyor; aslında gidip yanında olmam da şart. Bana sert sert bakıyorsunuz – peki ama ben ne yapayım evladım, ne yapayım? Hastalanmış, yalnız başına, mutsuz. Kim bakacak sonra ona? Kim onu budalaca işler yapmaktan alıkoyacak, kim verecek ilaçlarını zamanında? Ona sahip çıkmaktan niye utanayım? Seviyorum onu, bu apaçık bir şey. Seviyorum onu. Sanki boynuma bağlanmış bir değirmentaşı, beni dibe doğru çekiyor hep, ama ben taşımı seviyorum ve onsuz yaşayamam. (*Trofimov'un elini avuçlarının arasına alır.*) Benim için kötü düşünmeyiniz, Petya, hiçbir şey söylemeyiniz – ne olur söylemeyiniz.

TROFİMOV (*Gözleri yaşararak*). Ne olursunuz, açıksözlülüğümü bağışlayınız, Allah aşkına, ama bu adam sizi soymuş.

RANEVSKAYA. Yo, yo, yo! (*Ellerini kulaklarına bastırarak.*) Böyle söylememelisiniz!

TROFİMOV. Alçağın biri; sizden başka herkes görüyor bunu; adi alçağın teki, adinin de bayağısı!

RANEVSKAYA (*Öfkeli, ama kendini tutarak*). Yirmi altı ya da yirmi yedi yaşınıza geldiniz, ama hâlâ bir ilkokul öğrencisi gibisiniz!

TROFİMOV. Aldıran kim?

RANEVSKAYA. Artık büyüyüp, adam olmanızın zamanıdır! İnsanları anlayabilmeniz gerekir. Siz kendiniz de birini sevmelisiniz, âşık olmalısınız! (*Öfkeyle*) Evet, evet! Bunun saflıkla filan ilgisi yok – sırf sizin fazilet taşıyıcılığınızdan ibaret, acayip, hilkat garibesi oluşunuzdan.

TROFİMOV (*Dehşet içinde*). Nasıl böyle konuşabilir?

RANEVSKAYA. "Ben aşkın üzerindeyim"miş! Siz aşkın üzerinde değil, şu bizim Firs'in dediği gibi, allahlığın tekisiniz. Sizin yaşınızda bir erkeğin metresi olur!

TROFİMOV (*Hayretten ağzı bir karış açık*). Korkunç bir şey bu! Nasıl böyle konuşabilir! (*Başını döverek acele acele misafir salonuna gider.*) Korkunç bir şey. Katlanamam ben buna! Gidiyorum. (*Çıkar, ama hemen döner.*) Sizinle artık hiçbir ilgim kalmamış bulunuyor. (*Antreye gider.*)

RANEVSKAYA (*Trofimov'un ardından seslenerek*). Durun bir dakika, Petya! Çocukluk etmeyin, şaka yapayım dedim! Petya!

(*Birinin merdivenleri koşarak indiği, ardından da bir gümbürtü duyulur. Sahnenin gerisinden Anya ile Varya'nın çığlıkları gelir, ama bir an sonra kahkahalar duyulur.*)

RANEVSKAYA. Ne oluyor?

(*Anya koşa koşa sahneye girer.*)

ANYA (*Gülerek*). Petya merdivenlerden yuvarlandı. (*Tekrar koşarak çıkar.*)

RANEVSKAYA. Ne acayip çocuk!

(İstasyon müdürünün sahnenin ortasına gelerek durduğu, Aleksey Tolstoy'un GÜNAHKÂR adlı şiirini okuduğu görülür. Herkes durup, dinlemeye başlar, ama birkaç mısra sonra antreden bir vals müziği duyulunca, İstasyon Müdürü şiir okumayı keser. Hep birden vals yapmaya başlarlar. Trofimov, Anya, Varya ve Ranevskaya antreden sahneye girerler.)

RANEVSKAYA. Gelin, Petya – gelin bakayım, saf çocuk. Özür diliyorum. Hadi dans edelim. (*Ranevskaya, Trofimov'la dans eder.*)

(Anya ile Varya dans ederler. Firs sahneye girip, bastonunu kapının yanına dayar. Yaşa da oturma odasına gelerek ayakta durup, dans edenleri seyre koyulur.)

YAŞA. Bir şeyin yok ya, büyükbaba?

FİRS. Pek iyi değilim. Eskiden bizim balolara hep baronlar, generaller, amiraller kendileri gelirdi, şimdi ise posta memuruyla istasyon müdürünü kalkıp biz çağırıyoruz da, onlar bile gelmeye pek hevesli olmuyor. Çok zayıf düştüm, dermanım kalmadı. Rahmetli beyefendi, bunların büyükbabaları, her türlü derde karşı balmumu verirdi bize. Yirmi yıldır, belki de daha uzun zamandır, her gün balmumu yerim. Belki de o yüzden hâlâ sağ kaldım ya.

YAŞA. Öf, amma can sıkıyorsun büyükbaba. (*Esneyerek*) Aslında kuyruğu titretme vaktin gelmiş de geçmiş senin.

FİRS. Ah! Seni gidi... Haylaz. (*Kendi kendine mırıldanır.*)

(Trofimov'la Ranevskaya misafir salonundan dans ederek oturma odasına girerler.)

RANEVSKAYA. Mersi. Oturacağım. (*Oturur.*) Yoruldum.

(Anya girer.)

ANYA (*Heyecanla*). Mutfakta adamın biri vişne bahçesinin bugün satıldığım söyledi.

RANEVSKAYA. Satılmış mı? Kime?

ANYA. Söylemedi. Gitti.

(*Anya, Trofimov'la dansa kalkar, dans ederek misafir salonuna geçerler.*)

YAŞA. Yaşlı gevezenin biriydi – bir yabancı.

FİRS. Beyefendi daha dönmedi, üstünde de ince pardösüsü var. Mutlaka üşütür kendini. Ah şu gençlik, ah şu delikanlılık!

RANEVSKAYA. Öldürecek bu merak beni. Yaşa, gidip öğreniverin kime satıldığını.

YAŞA. Ama ihtiyar gideli çok oldu. (*Güler.*)

RANEVSKAYA (*Biraz sinirli*). Neye gülüyorsun? Nedir sizi bu kadar sevindiren?

YAŞA. Şu Yepihodov, ne komik adam. Bela kumkuması!

RANEVSKAYA. Firs, malikâne satılırsa nereye gideceksiniz?

FİRS. Siz nereye derseniz, oraya giderim.

RANEVSKAYA. Neyiniz var sizin? Hasta görünüyorsunuz. Yatmalıydınız.

FİRS (*Alaylı*). A, tabii, yatacağım yatmasına ya, işlere kim göz kulak olacak? Kim çekip çevirecek ortalığı? Koca evde benden başkası yok ki.

YAŞA. Sizden bir istirhamda bulunabilir miyim, madam, lütfederseniz? Yine Paris'e gidecek olursanız, ne olur beni de götürünüz. Burada imkânı yok kalamam. (*Çevreye göz gezdirir; daha alçak sesle*) Konuşmaya ne hacet? Siz de görüyorsunuz ki, burası cahil bir memleket, insanlarında ahlâk yok, hele can sıkıcılığı! Mutfaktaki yiyecekler korkunç, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de Firs'in saçma sapan mırıldanmalarla ayak altında dolaşması. Beni de birlikte götürünüz, yalvarırım!

(*Pişçik sahneye girer.*)

PİŞÇİK. Acaba bana bu zevki bahşeder miydiniz... Bir iki tur vals, güzel bayan. (*Ranevskaya onun koluna girer.*) Meftunu olduğum hanımefendi, şu yüz seksen rubleyi gerçekten de ödünç al-

mak gerekiyor sizden. (*Dans ederken*) yüz seksen rublecik. (*Dans ederek misafir salonuna geçerler.*)

YAŞA (*Mırıltı halinde müziğe eşlik eder*).

"Ah, anlayacak mısın acaba

neler çektiğini kalbimin?"

(*Misafir salonunda, silindir şapkalı, çizgili pantolonlu birisi, ellerini kollarını sallayarak, hoplayıp, sıçramaktadır. "Bravo Şarlotta" sesleri*)

DUNYAŞA (*Durup, yüzünü pudralar*). Bayan Anya dans etmemi istiyor – erkekler hanımlardan daha kalabalık. Ama dans edince başım dönüyor, yüreğim çarpıyor. Az önce postaneden bir beyefendi bana o kadar tatlı bir şey söyledi ki, soluğum kesildi âdeta.

(*Müzik yavaş yavaş susar.*)

FIRS. Ne söyledi sana?

DUNYAŞA. Benim bir çiçeğe benzediğimi söyledi.

YAŞA (*Esneyerek*). Hay echeli cühelâ! (*Çıkar.*)

DUNYAŞA. Çiçeğe! İncelikte hanımefendilerden hiç aşağı kalır yerim yok, komplimana bayılıyorum.

FİRS. Senin sonunu hiç iyi görmüyorum ben.

(*Sahneye Yepihodov girer.*)

YEPİHODOV. Beni gördüğünüze hiç sevinmediniz Dunyaşa, sanki böcekmişim gibi, filan. (*İçini çeker.*) Ah! Hayat!

DUNYAŞA. İstediğiniz nedir?

YEPİHODOV. Hiç şüphe yok ki, belki de haklısınızdır. (*İçini çeker.*) Ama pek tabii, tabirimi mazur görünüz, yanlı görüş açısından bakılırsa, hem açıksözlülüğüm için affınıza sığınarak, beni sonunda şey yaptınız – aklımı... kaderimi fevkalâde takdir ediyorum; her gün başıma bir bela geliyor ve bendeniz uzun zamandır alıştım buna ve kaderime gülümseyerek mukabele ediyorum. Bana söz vermiş bulunduğunuz halde ve bendeniz...

DUNYAŞA. Eğer sizce bir mahzuru yoksa bunlardan başka zaman söz edelim, yalnız şimdi başımdan çekilin. Düşüncelerimle baş başa kalmak istiyorum. (*Yelpazesiyle oynar.*)

YEPİHODOV. Her gün başıma bir bela geliyor, ama bununla birlikte, eğer tabirimi mazur görürseniz, bunlara gülümsemeyle, hatta kahkahayla mukabele ediyorum.

(*Varya misafir salonundan sahneye girer.*)

VARYA (*Yepihodov'a*). Hâlâ burada mısınız, Semyon? Size söylenenlere kulak asmıyor gibi bir haliniz var. (*Dunyaşa'ya*) Hadi bakayım, Dunyaşa. (*Yepihodov'a*) Önce bilardo oynayıp, ıstakayı kırarsınız, sonra sanki davetli imişsiniz gibi kurumla dolaşırsınız salonda!

YEPİHODOV. Tabirimi mazur görünüz, ama sizin hiç de hakkınız yok, benden hesap sormaya.

VARYA. Sizden hesap sormuyorum, size söylüyorum, o kadar. Bütün yaptığınız, hiçbir işe yaramadan, öylece dolaşmak ortalıkta; biz de sizi kâtip diye tutmuşuz, ne işe yaradığınızı Allah bilir!

YEPİHODOV (*Alınmış*). Benim çalışıp çalışmadığım veya dolaşıp dolaşmadığım, yiyip içmediğim, sadece büyüklerimin ve aklı eren kişilerin karar verecekleri bir şeydir.

VARYA. Benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret edersiniz siz? (*Öfke saçarak.*) Cürete bakın! Demek benim aklım ermiyor, öyle mi? Hemen şimdi defolun buradan! Duydunuz mu, dediğimi? Hemen!

YEPİHODOV (*Alçaktan alarak*). Kullandığınız dile biraz daha dikkat etmenizi istirham ederim.

VARYA (*Kendini kaybetmiş bir halde*). Derhal defolun buradan! Defolun! (*Yepihodov kapıya doğru geri geri giderken, Varya da onu izlemektedir.*) Bela kumkuması! Çıkın dışarıya, bir daha da girmeyin! Bir daha gözüme görüneyim demeyin buralarda!

YEPİHODOV (*Sahneden çıktıktan sonra*). Hakkınızda şikâyetçi olacağım.

VARYA. Ne! Yine mi geliyorsunuz? (*Firs'in bıraktığı bastonu yakalar.*) Gelin bakayım! Hadi, hadi, gelin! Gelin de dersinizi vereyim hele! Ya, geliyorsunuz demek? Alın bakalım, alın size. (*Tam Varya bastonu savurduğu sırada Lopahin girer içeriye.*)

LOPAHİN. Çok teşekkür ederim.

VARYA (*Öfkeyle, aynı zamanda alaylı*). Özür dilerim!

LOPAHİN. Rica ederim. Bu sıcak karşılamanızdan ötürü size müteşekkirim, efendim.

VARYA. Bir şey değil. (*Yürüyüp giderken, durur, başını çevirip yumuşacık bir sesle sorar.*) İnşallah bir yerinizi acıtmamışımdır?

LOPAHİN. Yo, hayır, kayda değer bir şey yok. Kafamda kaz yumurtası kadar bir şişlik olacak, o kadar.

(*Salondan sesler. "Lopahin gelmiş! Yermolay burada!"*)

PİŞÇİK. Gözlerim görsün onu, kulaklarım işitsin onu! (*Pişçik'le Lopahin öpüşür.*) Ağzın biraz konyak kokuyor, koca yaramaz seni Ama biz de burada eğleniyoruz doğrusu.

(*Ranevskaya girer.*)

RANEVSKAYA. Siz miydiniz, Yermolay? Niye bu kadar geciktiniz? Leonid nerde?

LOPAHİN. Bay Gayev de benimle geldi. Az sonra burada olur.

RANEVSKAYA (*Heyecanlı*). Evet? Satış yapıldı mı? Hadi, söylesenize!

LOPAHİN (*Sıkıntılı, sevincini açığa vurmaktan korkarak*). Satış saat dörtte bitti. Treni kaçırdığımız için dokuz buçuğa kadar beklemek zorunda kaldık. (*Derin bir göğüs geçirerek.*) Bir parça başım dönüyor.

(*Gayev sahneye girer. Sağ elinde bir takım paketler vardır, sol eliyle de gözyaşlarını silmektedir.*)

RANEVSKAYA. Evet, Leonid? Hadi, söylesene! (*Sabırsızlıkla, bağırarak*) Çabuk olsana, Allah aşkına, çabuk ol!

GAYEV (*Ona sadece bir el hareketiyle cevap verip, ağlayarak Firs'e*). Al şunları. Bir parça ançuvezle, biraz da tütsülenmiş Karadeniz ringası. Bütün gün ağzıma bir şey koymadım. Yarabbi, neler çektim! (*Bilardo salonunun açık kapısından, bilardo toplarının tıkırtısı ve Yaşa'nın sesi duyulur. "Yedi, on sekiz!" Gayev'in yüz ifadesi değişir; ağlamayı keser.*) Müthiş yoruldum. Gel de üstümü değiştirmeme yardım et, Firs. (*Salondan geçerek kendi odasına gider. Firs de onu izler.*)

PİŞÇİK. Satıştan ne haber? Hadi!

RANEVSKAYA. Satıldı mı vişne bahçesi?

LOPAHİN. Evet.

RANEVSKAYA. Kim aldı?

LOPAHİN. Ben aldım. (*Kısa bir sessizlik. Ranevskaya haberi duyunca yıldırımla vurulmuşa döner. Düşmemek için yanındaki masayla, sandalyeye tutunur. Varya belindeki anahtar tomarını alır, odanın ortasına, yere fırlatır ve sahneden çıkar.*) Ben satın aldım. Durun bir dakika, üstüme çullanmayın, başım dönüyor – dilim dönmüyor. (*Gülerek.*) Mezada vardığımızda Deriganov oradaydı. Bay Gayev'in sadece 15.000 rublesi vardı. Deriganov ise yekten 30.000 dedi, yani, ipotek miktarının üstüne çıkıverdi. İşte, bu sefer ben onun üzerine gidip, 40.000 dedim. O, 45.000'e çıkardı, ben, 55.000 dedim, böylece o, beşer beşer, bense onar onar arttırarak devam ettik, sonunda bitti işte. İpotek borcunun üzerine 90.000 daha verdim, satış da benim üstüme kaldı. Şimdi vişne bahçesi benim artık! Benim! (*Katıla katıla güler.*) Hay Yarabbim! Vişne bahçesi benim! Bana sarhoş olduğumu söyleyin, aklımı oynattığımı, bütün bunların bir rüya olduğunu söyleyin bana. (*Ayağını yere vurarak*) Sakın gülmeyin bana! Ah, keşke babamla dedem mezarlarından kalkıp da bütün bu olanları görebilselerdi! Yermolay'larının, o zavallı, o cahil Yermolay'larının, kışın bile yalınayak dolaşan Yermolay'larının – işte o Yermolay'ın nasıl dünyanın en güzel malikânesini satın aldığını! Babamın ve dedemin köle olarak çalıştığı, ikisinin de mutfağına bile sokulma-

dığı malikâneyi satın aldım ben. Ben uykudayım, rüya bu, gerçek değil... Cehaletimin sisleri arasından görünen bir hayal. (*Yerden anahtarları alır, sevecenlikle gülümser.*) Artık buranın hanımefendisi olmadığını göstermek için attı anahtarları. (*Anahtarları şıngır şıngır sallar.*) Ne yapalım, öyle olsun. (*Müzisyenlerin akortları duyulur.*) Hey müzisyenler, çalın bakalım! Sizi dinlemek istiyorum. Hadi hepiniz gelin, gelin de Yermolay Lopahin'in baltası elinde vişne bahçesine dalışını seyredin, gelin de ağaçların devrilişini seyredin! Buraya evler yapacağız, torunlarımız, torunlarımızın torunları yeni bir hayata kavuşacak. Çalsın müzik! (*Orkestra çalmaya başlar. Ranevskaya bir koltuğa çöker, acı acı ağlar.*)

LOPAHİN (*Sitemli*). Ah, neden, neden dinlemediniz beni? Artık geri alamazsınız onu, zavallı azizem. (*Gözleri yaşlarla dolu*) Ah, bütün bunlar geçmişte kalabilse, altüst olan hayatlarımız bir değişebilse!

PİŞÇİK (*Onu kolundan tutarak, alçak sesle*). Madam Ranevskaya ağlıyor. Hadi salona geçelim de, yalnız bırakalım onu. Hadi, gelin. (*Lopahin'i kolundan tutarak, salona doğru gider.*)

LOPAHİN. Ne oluyor? En iyi parçalarınızı çalın müzisyenler! Her şey benim dediğim gibi olacak! (*Alaylı*) Evin yeni efendisi geliyor, vişne bahçesinin yeni efendisi! (*Kaza ile masaya çarpar ve şamdanı devirmesine ramak kalır.*) Boş verin, her şeyin parasını ödeyebilirim ben!

(*Pişçik'le birlikte sahneden çıkar. Sahnede de, salonda da, koltuğa büzülmüş acı acı ağlamakta olan Ranevskaya'dan başka kimse kalmaz. Orkestra hafif hafif çalmaktadır. Anya ile Trofimov aceleyle sahneye girerler. Anya annesinin yanına gidip, önünde diz çöker. Trofimov, salonun eşiğinde durmaktadır.*)

ANYA. Anneciğim! Ağlıyor musunuz, anneciğim? Benim tatlı, benim güzel, benim biricik anneciğim! Güzel anneciğim benim, sizi seviyorum! Allah size keder yüzü göstermesin! Vişne bahçesi satıldı, gitti, evet, doğru, hepsi doğru. Ama ne olur, ağla-

mayın anneciğim! Daha önünüzde koskoca hayat var, canınız sağ olsun. Benimle gelin, bir tanem – gidelim, buradan uzaklaşalım. Yeni bir bahçe yaparız, bundan daha güzelini. Göreceksiniz, bakın, hem bütün ruhunuzu bir mutluluk kaplayacak – batan güneş gibi huzur dolu, derin bir mutluluk kaplayacak ruhunuzu ve gülümseyeceksiniz, anneciğim. Hadi, canım, gelin benimle!

PERDE

Dördüncü Perde

(Birinci perdedeki aynı sahne. Ne pencerelerde perdeler vardır, ne de duvarlarda resimler. Geri kalan birkaç ufak tefek eşya ise, sanki mezada çıkarılmış gibi, bir köşeye yığılmıştır. Bir ıssızlık havası vardır. Sahnenin gerisinde, dış kapının dibinde sandıklar, bavullar, vb. durmaktadır. Sol taraftaki kapı açıktır ve Anya ile Varya'nın sesleri duyulmaktadır. Lopahin ayakta, beklemektedir. Yaşa elinde bir tepsi tutmakta, tepside şampanya dolu kadehler bulunmaktadır. Yepihodov, antrede bir kutuyu bağlamaktadır. Sahnenin arkasından ne dedikleri anlaşılmayan, birbirine karışan insan sesleri gelmektedir, köylüler, güle güle demeye gelmişlerdir.)

GAYEV (*Sahnenin dışından*). Teşekkür ederim, dostlarım, teşekkür ederim.

YAŞA. Köylü takımı güle güle demeye gelmiş. Kanaatimce, Bay Lopahin, bunlar iyi insanlardır, ama pek yol yordam bilmezler işte.

(Uğultu halindeki insan sesleri kesilir. Ranevskaya ile Gayev antreden sahneye girerler. Ranevskaya ağlamamakla birlikte, solgundur, yanakları seyirmektedir – konuşamaz.)

GAYEV. Para çantanı olduğu gibi verdin onlara, Lüba. Bu kadarı da olmaz artık, canım.

RANEVSKAYA (*Kapı eşiğine kadar gelip onların ardından seslenerek*). Vedalaşırken birer kadeh içmez miydiniz? Lütfen. Bir kadehcik. Şehirden getirmeyi unutmuştum, istasyonda da sadece bir şişe bulabildim. Gelin rica ederim. (*Kısa bir sessizlik*) Nasıl,

içmez misiniz? (*Kapıdan geri döner.*) Bilseydim, hiç almazdım. Öyleyse ben de içmem. (*Yaşa tepsiyi dikkatle bir sandalyenin üzerine bırakır.*) Sen iç, Yaşa.

YAŞA. Ayrılmamızın şerefine! Kalanların da talihi açık olsun! (*İçer.*) Bu şampanya halis değil, inanın ki değil.

LOPAHİN. Şişesi sekiz ruble. (*Kısa bir sessizlik*) Burası da amma soğuk.

YAŞA. Hepimiz gidiyoruz diye sobaları yakmadık bugün. (*Güler.*)

LOPAHİN. Neden gülüyorsun?

YAŞA. Hiç, keyfimden.

LOPAHİN. Ekim ayında olmamıza rağmen, hava yaz gibi durgun ve güneşli. Tam inşaat havası. (*Saatine bakıp, kapıdan dışarıya seslenir.*) Trenin kalkmasına topu topu kırk yedi dakika kaldı, hatırlatırım. Yirmi dakikaya kadar istasyona hareket etmelisiniz. Acele edin.

(*Dışarıdan, sırtında pardösüyle Trofimov girer.*)

TROFİMOV. Galiba hareket vakti geldi. Arabalar burada. Şu benim galoşlar da hangi cehenneme gitti? Kaybettim galoşlarımı. (*Dışarıya seslenir.*) Anya, galoşlarım burada yok! Bulamıyorum bir türlü!

LOPAHİN. Ben de Harkov'a gitmek zorundayım. Sizlerle aynı trende olacağım. Kışı Harkov'da geçirmek istiyorum. Size uyup, uzun zaman ben de aylak kaldım, işsizlikten patladım. Ben çalışmadan duramam, şu ellerimi ne yapacağımı bilemem – bir şeyle uğraşmadığım zaman, sanki benim değilmiş gibi iki yanımda öyle sallanır durur ellerim.

TROFİMOV. Eh, işte gidiyoruz biz, siz de rahat rahat kazançlı işlerinize dönersiniz.

LOPAHİN. Bir kadeh alsanıza.

TROFİMOV. Hayır, teşekkür ederim.

LOPAHİN. E, demek Moskova'ya gidiyorsunuz?

TROFİMOV. Evet, şehre inip onları yolcu edeceğim, yarın da Moskova'ya hareket ediyorum.

LOPAHİN. Ee, profesörler de herhalde derslerine başlamamışlardır, sizin gelmenizi bekliyorlardır dört gözle.

TROFİMOV. Orası sizi ilgilendirmez.

LOPAHİN. Kaç yıl oldu siz üniversiteye gireli?

TROFİMOV. Azıcık kafanızı çalıştırın da, yeni bir şaka bulun bari – bu artık bayatladı, hem de kabak tadı verdi! (*Galoşlarını arayarak.*) Bakın, sizinle herhalde bir daha görüşmeyeceğiz, onun için giderayak size bir öğütte bulunayım: Kollarınızı öyle sallayıp durmayın, bırakın bu alışkanlığınızı. Kır evleri yaptırmak, yazlıkçıların da günün birinde birer ufak çiftçi olacağı kehanetini savurmak filan gibi şeyleri de bırakın. Her neyse, yine de sizi severim. Bir sanatçınınki gibi incecik, narin parmaklarınız var, ruhunuz da ince, hassas.

LOPAHİN (*Onu kucaklayarak*). Güle güle, aziz delikanlım! Her şey için teşekkür ederim size. Eğer yolculuk için gerekiyorsa, ben bir parça para verebilirim size.

TROFİMOV. Neden o? İstemem.

LOPAHİN. Ama paranız yok.

TROFİMOV. Var var. Çok teşekkür ederim. Bir çevirime karşılık almıştım bir miktar. İşte, cebimde duruyor. (*Telaşlanarak*) Yahu, galoşlarımı bulamıyorum bir türlü!

VARYA (*Bitişik odadan*). Al işte, götür şu süprüntülerini. (*Sahnenin ortasına bir çift galoş fırlatır.*)

TROFİMOV. Niye o kadar öfkelisin, Varya? Hıh!.. Bu galoşlar benim değil ki?

LOPAHİN. İlkbaharda on beş bin dönüm haşhaş ekmiştim, temiz kırk bin ruble kazandım. Ama ne güzel manzarası oluyor bu haşhaşların da, çiçek açtıkları vakit! Ha, diyordum ki, işte, kırk bin ruble kazandım, yani param olduğu için bir miktarını size vermeyi teklif ediyorum! Niye kasılıyorsunuz öyle? Köylü adamım ben – erkekçe konuşurum...

TROFİMOV. Sizin babanız köylüydü, benimkisi ise kimyager – ama bu hiçbir şey ispat etmez. (*Lopahin cüzdanını çıkarır.*) Koyun onu yerine. Bana iki yüz bin ruble bile teklif etseniz, almam. Özgür bir insanım ben, sizlerin, zengininizin de, yoksulunuzun da son derece önemsediğiniz hiçbir şeyin benim üzerimde etkisi yoktur – vız gelir bana bunlar. Siz de vız gelirsiniz bana – kolumu sallayarak, geçer giderim, güçlü ve mağrurum ben. En yüce gerçeğe, yeryüzünde var olabilecek en yüce mutluluğa doğru ilerlemekte olan insanlığın, en ön saflarında bulunuyorum ben.

LOPAHİN. Oraya varabilecek misiniz?

TROFİMOV. Evet. (*Kısa bir sessizlik*) Varacağım oraya, ya da başkalarına yol göstereceğim.

(*Uzaklardan, inip kalkan balta sesleri duyulmaktadır.*)

LOPAHİN. Eh, hadi bakalım, güle güle dostum; hareket vakti geldi Bak biz birbirimize burada durup kurum satarken, hayat gelip geçiyor. Saatlerce hiç durup dinlenmeksizin çalıştığım zamanlar kafam daha yerinde oluyor, sanki varlığımın nedenini daha iyi anlıyorum o zaman. Ama şu Rusya'da pek çok insan var ki, yeryüzüne niye geldiklerini Tanrı bilir ancak. Her neyse canım, kime ne bundan? Duyduğuma göre Bay Gayev, bankaların birinde, yılda 6.000 ruble geliri olan bir iş kabul etmiş. Ama pek uzun dayanamaz, o çok tembeldir.

ANYA (*Kapının ağzından*). Annem, kendisi gidinceye kadar ağaçların kesilmesini durdurmanızı rica ediyor.

TROFİMOV. Gerçekten de, bu kadarcık bir düşüncelilik göstermeniz gerekirdi. (*Antreye geçer.*)

LOPAHİN. Sahi ya. Hemen durdururum onları. Hay aptallar! (*Çıkar.*)

ANYA. Firs hastaneye gönderildi mi?

YAŞA. Bu sabah göndermelerini söyledim onlara. Herhalde göndermişlerdir.

ANYA (*Salondan geçmekte olan Yepihodov'a*). Firs'in hastaneye gönderilip gönderilmediğini bir araştırıverin lütfen.

YAŞA (*Alınmış*). Bu sabah söyledim Yegor'a. Yüz kere sormanın ne yararı var?

YEPİHODOV. Bendenizin naçizane kanaatine göre, kocamış Firs'e hiçbir tedavi fayda etmez artık; atalarına kavuşması zamanı gelmiştir. Onu kıskanıyorum doğrusu. (*Bir sandığı kaldırıp, yerde durmakta olan karton şapka kutusunun üstüne bırakır ve şapka kutusunu yamyassı eder.*) Hah, işte! Ben biliyordum başıma geleceği! (*Çıkar.*)

YAŞA (*Alay ederek*). Bela kumkuması!

VARYA (*Sahnenin dışından*). Firs hastaneye gönderildi mi?

ANYA. Evet.

VARYA. Doktora yazılan notu niye götürmemişler?

ANYA. A, öyleyse hemen arkalarından yollayalım. (*Sahneden çıkar.*)

VARYA (*Bitişik odadan*). Yaşa nerde? Söyleyiverin ona, annesi güle güle demeye gelmiş.

YAŞA (*Tahammülsüzlük ifade eden bir jestle.*) İnsan sabrının da bir sınırı vardır, canım.

(*Dunyaşa bagajlarda uğraşmaktadır. Yaşa'yı yalnız görünce, yanına yaklaşır.*)

DUNYAŞA. Hiç değilse bir kerecik olsun bana bakabilirdiniz, Yaşa. Beni bırakıp gidiyorsunuz. (*Ağlamaya başlar ve Yaşa'nın boynuna sarılır.*)

YAŞA. Ağlamanın hiçbir yararı yok. (*Şampanyayı içer.*) Altı güne kadar Paris'te olacağım yine. Yarın ekspresе aktarma yapacağız, ondan sonra artık kimse bizi tutmasın. İnanamayacağım geliyor. *Vive la France!* Burası bana göre değil, canım. İçim kaldırmıyor ne yapayım, elimde değil işte. Burada gördüğüm cehalet, yetti. (*Şampanya içer.*) Ağlamanızın ne yararı var şimdi? Kendinizi toparlayınız şöyle, o vakit ağlamak gelmez içinizden.

DUNYAŞA (*Bir cep aynasına bakarak, yüzünü pudralarken*). Bana Paris'ten yazın. Size o kadar bağlanmıştım ki, Yaşa, o kadar bağlanmıştım ki! Ben çok hassas bir insanımdır Yaşa.

YAŞA. Birisi geliyor. (*Alçak sesle bir şarkı mırıldanarak, bagajlarla uğraşıyormuş gibi yapar.*)

(*Sahneye Ranevskaya, Gayev ve Şarlotta girer.*)

GAYEV. Yola çıkalım mı? Vakit nerdeyse geldi. (*Yaşa'ya bakarak.*) Füme ringa balığı kokan da kim?

RANEVSKAYA. On dakikaya kadar, yerlerimizi almış olmamız gerekiyor. (*Odaya göz gezdirerek*) Allahaısmarladık güzel evimiz, hoşçakal dedemiz! Kış geçip de ilkbahar yine geldiğinde, artık sen burada olmayacaksın; seni yıkmış olacaklar. Ah, şu duvarların dili olsa da, konuşsa! (*Anya'yı coşkuyla öper.*) Hazinem benim, pırıl pırılsın, gözlerin iki elmas gibi ışıldıyor. Memnun musun? Çok mu memnunsun?

ANYA. Evet. Yeni bir hayata başlıyoruz, anneciğim.

GAYEV (*Şen.*) Çok haklı, artık her şey yoluna girdi. Vişne bahçesi satılmadan önce hepimiz tasa içindeydik, perişandık; ama işler, bir daha dönülemeyecek biçimde halledildikten sonra, hepimizin sinirleri yatıştı, hatta neşemiz yerine geldi. Ben de bankacı oldum artık, finansmancı... Kırmızıya bir tane yapıştırırım! Sana gelince, Lüba, sen ne dersen de, ama her zamankinden çok daha iyi görünüyorsun, buna hiç kuşku yok.

RANEVSKAYA. Evet, sinirlerim daha iyi, doğrudur. (*Şapkasını ve mantosunu giymesine yardım ederler.*) Artık uykularım da düzeldi. Benim eşyaları çıkarınız, Yaşa. Yola koyulmalıyız. (*Anya'ya*) Yine görüşeceğiz, şekerim... Paris'e gidiyorum ben; ninenin Yaroslavl'dan mülkü satın almak için yolladığı parayla geçinirim. Allah ninenden razı olsun! Yalnız korkarım ki, bu para uzun zaman dayanmayacak.

ANYA. Çabucak, hemen dönersiniz, değil mi, anneciğim? Şu lise sınavlarımı vereyim hele, ondan sonra kolları sıvar, size

yardımcı olurum. Birlikte bol bol kitap okuruz sizinle, değil mi, anneciğim? (*Annesinin ellerini öper.*) Uzun güz akşamları kitap okuruz sizinle, yığınla kitap okuruz ve önümüzde yepyeni, harikulade dünyalar açılır. (*Hülyalı*) Çabuk dönün, anneciğim!

RANEVSKAYA. Dönerim, meleğim. (*Anya'yı kucaklar.*)

(*Sahneye Lopahin girer. Şarlotta bir şarkı mırıldanmaktadır.*)

GAYEV. Ne mutlu Şarlotta'ya, şarkı söylüyor.

ŞARLOTTA (*Kucağına, kundaklanmış bebeğe benzeyen bir paket alarak*). Ninni de bebeğim, ninni... (*Bebek cevap verir. "Inga, ınga."*) Ninni de bebeğim, hu, hu, ninni de benim bir tanem! ("*Inga-ınga.*") Ama anneni üzüyorsun. (*Paketi yere fırlatır.*) Bana da yeni bir yer bulmayı unutmayın, lütfen. Böyle orta yerde kalamam.

LOPAHİN. Buluruz, buluruz, Şarlotta, merak etmeyin siz.

GAYEV. Herkes bizi terk ediyor. Varya da gidiyor. Birdenbire, kimse yüzümüze bakmaz oldu.

ŞARLOTTA. Şehirde oturabileceğim bir yer yok. Gitmem de gerek. (*Şarkı mırıldanır.*) Adaam sen de!

(*Sahneye Pişçik girer.*)

LOPAHİN. Tabiatın şaheseri!

PİŞÇİK (*Oh layıp, poflayarak*). Öf!.. Şöyle bir soluk alayım! Öldüm, bittim!.. Soylu dostlarım, azıcık su verin bana.

GAYEV. Yine para istiyorsunuzdur, değil mi? İstemem, eksik olsun; ben başımı beladan kurtarayım da. (*Çıkar.*)

PİŞÇİK. Buraya son gelişimden bu yana, yüzyıllar geçti, bayanların en güzeli. (*Lopahin'e.*) Siz burada mıydınız? Sizi gördüğüme çok sevindim, devasa zekâlı beyefendi. Buyurunuz... Alınız. (*Lopahin'e para verir.*) Dört yüz ruble. Böylece size sekiz yüz kırk ruble borcum kalmış oluyor.

LOPAHİN (*Hayretler içerisinde kalmıştır, omuzlarını silker*). Yahu, rüya gibi bir şey bu! Nereden buldunuz bu parayı?

PİŞÇİK. Durun bir dakika... Oh! Yanmışım vallahi... Fevkalade bir olay, efendim. Birtakım İngilizler gelip, benim topraklarda bir cins beyaz kil buldular. (*Ranevskaya'ya*) İşte size de dört yüz ruble, ey güzel, ey harika hanımefendi. (*Parayı verir.*) Geri kalanı başka zaman. (*Suyunu içer.*) Az önce trende delikanlının biri anlatıyordu da... Büyük filozoflardan biri, herkesin evlerinin damından aşağı atlamalarını salık veriyormuş. Atlayın, diyormuş, o zaman hayatın değerini anlarsınız. (*Şaşkın bir ifadeyle*) Vay canına! Biraz daha su!

LOPAHİN. Kimmiş bu İngilizler?

PİŞÇİK İçinde kil olan topraklarımı onlara yirmi dört yıllığına kiraladım. Şimdi, müsaadelerinizle, tırısa kalkmam gerekiyor. Zyonkov'lara, oradan da Kardamonov'lara gideceğim... Herkese borcum var. (*Suyunu içer.*) Herkese allahaısmarladık, perşembeye uğrarım.

RANEVSKAYA. Biz de şimdi şehre iniyorduk, ben yarın yurt dışına çıkıyorum.

PİŞÇİK. Ne! (*Dehşet içinde*) Şehre mi taşınıyorsunuz? O, anlıyorum – eşyalar, sandıklar... Elden ne gelir! (*Gözlerinden yaşlar akarak*) Elden ne gelir! Fevkalade kuvvetli zekâları var şu İngilizlerin. Pekâlâ. Mutlu olursunuz, inşallah. Allah yardımcınız olsun... Pekâlâ! Bu dünyada her şeyin bir sonu vardır. (*Ranevskaya'nın elini öper.*) Şayet benim sonumun da geldiği haberi size ulaşacak olursa, bu... Bu ihtiyar beygiri de hatırlayın ve deyin ki, "Bir vakitler, Simyonov-Pişçik adında biri yaşamıştı, Allah günahlarını affetsin." Havalar da ne güzel gidiyor... Evet. (*Son derece duygulanmış bir halde çıkar, ama hemen geri dönerek kapı ağzından konuşur.*) Daneçka selamlarını gönderdi. (*Çıkar.*)

RANEVSKAYA. Artık gidebiliriz. Aklım yalnız iki şeyde kaldı. Biri, Firs, zavallı ihtiyarcık. (*Saatine bakar.*) Beş dakika daha kalabiliriz.

ANYA. Firs hastaneye gönderildi anneciğim. Yaşa yolladı onu bu sabah.

RANEVSKAYA. Öbür merak ettiğim, Varya. Sabah erkenden kalkıp çalışmaya alışmıştır o, şimdi yapacak iş bulamayınca sudan çıkmış balığa dönecektir. Son zamanlarda zayıfladı, soldu, ikide birde de ağlıyor, zavallıcık. (*Kısa bir sessizlik*) Çok iyi bilirsiniz, Yermolay, öteden beri hep onun sizinle evleneceğini ummuşumdur, hem, bütün belirtiler de evleneceğinizi gösteriyordu. (*Anya'nın kulağına bir şey fısıldar, onun üzerine Anya, Şarlotta'ya başıyla işaret yapar ve ikisi birden çıkar.*) Varya sizi seviyor – siz onu seviyorsunuz. Doğrusu, ikinizin de niye birbirinizden kaçtığını anlamıyorum. Hiç anlamıyorum!

LOPAHİN. Aslına bakarsanız, ben de anlamıyorum. Gerçekten de, çok tuhaf. Ben hazırım... Eğer hâlâ vakit varsa, hallediverdim bu işi; hemen şimdi bitirelim bu işi, gitsin; bana öyle geliyor ki, siz yanımızda bulunmadığınız sürece, ona kendiliğinden evlenme teklif edemeyeceğim hiçbir zaman.

RANEVSKAYA. Harika! Hem zaten, en çok bir dakikamızı alır. Hemen çağırıyorum onu.

LOPAHİN. İşte, şampanya da hazır burada. (*Kadehlere bakarak*) Boşalmış! Birisi içmiş. (*Yaşa öksürür.*) İşte buna açgözlülük derim ben, düpedüz açgözlülük!

RANEVSKAYA (*Heyecanlı*). Harika! Haydi gidiyoruz... *Allez,* Yaşa. Ben Varya'yı çağırayım. (*Kapıdan*) Varya, hepsini bırak da, buraya gel. Gel hadi! (*Yaşa'yla birlikte çıkar.*)

LOPAHİN (*Saatine bakarak*). Ihım. (*Kısa bir sessizlik.*)

(Kapının arkasından alçak sesle konuşmalar ve bastırılmış bir gülüşme duyulur, sonunda Varya sahneye girer.)

VARYA (*Uzun uzadıya bagajları inceleyerek*). Çok tuhaf, hiçbir yerde bulamıyorum.

LOPAHİN. Nedir aradığınız?

VARYA. Kendim paketlemiştim, şimdi hatırlayamıyorum. (*Kısa bir sessizlik*)

LOPAHİN. Şimdi nereye gideceksiniz, Bayan Varya?

VARYA. Ben mi? Ragulin'lere gidiyorum. Evlerini çekip çevirmem için tuttular beni – bir çeşit kâhya gibi yani.

LOPAHİN. O, ta Yaşnevo'ya? Buraya seksen kilometre uzaktadır. (*Kısa bir sessizlik*) Öyleyse, bu evde hayat bitti demektir.

VARYA (*Bagajları inceleyerek.*) Nereye girmiş olabilir? Belki de sandığın içine koymuşumdur. Evet, burada hayat bitti – bir daha da olmayacak.

LOPAHİN. Ben de şimdi Harkov'a hareket ediyorum – aynı trenle. Yapacak bir sürü işim var. Buraya göz kulak olsun diye Yepihodov'u bırakıyorum. Onu yanıma aldım.

VARYA. Öyle mi?

LOPAHİN. Geçen yıl bu vakitte kar yağmıştı, hatırlarsınız; halbuki şimdi hava ne kadar güzel, güneşli. Ama yine de soğuk, tabii. Sıfırın altında üç derece.

VARYA. Sahi mi? Bakmamıştım. (*Kısa bir sessizlik*) Hem zaten termometre de kırılmış. (*Kısa bir sessizlik*)

BİR SES (*Avlunun kapısından*). Bay Lopahin!

LOPAHİN (*Sanki çağrılmasını bekliyormuş gibi*). Geliyorum! (*Çabucak çıkar.*)

(*Varya yere oturur, başını bir denge dayar, hıçkırarak usul usul ağlar. Kapı açılır, Ranevskaya ihtiyatla girer.*)

RANEVSKAYA. Ee? (*Kısa bir sessizlik*) Gitmemiz gerek bizim.

VARYA (*Gözlerini kurulamıştır, artık ağlamıyordur.*) Evet, vakit geldi, anneciğim. Eğer treni kaçırmazsam, ben de bugün Ragulin'lere gideceğim.

KANEVSKAYA (*Dışarıya seslenerek*). Anya, hadi giyin.

(*Sahneye Anya, ardından da Gayev'le Şarlotta girer. Gayev'in sırtında, başlığı da olan kalın bir palto vardır. Uşaklarla arabacıları içeri girer. Yepihodov bagajların çevresinde fır dönmektedir.*)

RANEVSKAYA. Artık hareket edebiliriz.

ANYA (*Sevinçle*). Hareket ediyoruz!

GAYEV. Dostlarım, benim aziz, değerli dostlarım! Bu evden ebediyen ayrılırken, nasıl susabilirim? Şu anda bütün benliğimi dolduran heyecanı ifade etmeden durabilir miyim?

ANYA (*Yalvaran bir sesle.*) Dayıcığım!

VARYA. Dayıcığım, lütfen!

GAYEV (*Kederli*). Kırmızıya bir çekerim. Tutacağım dilimi.

(*Trofimov, ardından da Lopahin girer.*)

TROFİMOV. Hadi gelin, vakit tamam.

LOPAHİN. Yepihodov, paltomu.

RANEVSKAYA. Bir dakikacık daha kalacağım burada. Sanki bu evin duvarlarını, tavanını daha önce hiç görmemişim gibi geliyor bana, şimdi onları büyük bir sevgiyle, yutarcasına seyretmek istiyorum.

GAYEV. Hatırlıyorum da şimdi, altı yaşlarındayken, pazar günleri şu pencerenin kenarına oturup, babamın kiliseye gidişini seyrederdim.

RANEVSKAYA. Geride bir şey kalmadı ya?

LOPAHİN. Herhalde kalmamıştır. (*Paltosunu giyerken, Yepihodov'a*) Ortalığa bir çekidüzen verin, Yepihodov.

YEPİHODOV (*Kısık bir sesle*). Bana güvenebilirsiniz, Bay Lopahin.

LOPAHİN. Sesinize ne oldu sizin?

YEPİHODOV. Su içerken boğazıma bir şey kaçtı.

YAŞA (*Hor gören bir tavırla*). Ne cahillik!

RANEVSKAYA. Gidiyoruz – geride de tek kul kalmıyor.

LOPAHİN. Bahara kadar, öyle.

(*Varya, denklerin birinin içinden bir şemsiyeyi öyle şiddetle çekip çıkarır ki, gören, birisine vurmak istediğini sanır. Lopahin korkmuş gibi yapar.*)

VARYA. Daha neler! Hiç de öyle bir düşüncem yoktu.

TROFİMOV. Gelin, yerlerimizi alalım. Vakit tamamdır. Tren neredeyse gelir.

VARYA. İşte galoşlarınız, Petya, kutunun yanında. (*Gözyaşları arasında*) Ne de pis şeyler, yarabbi!

TROFİMOV (*Galoşlarını giyerken*). Hadi gelin dostlarım.

GAYEV (*Çok duygulanmıştır, ağlamamak için kendini zor tutarak.*) Tren-istasyon. Kırmızıyı çukura, beyazı da köşeye çekersin!

RANEVSKAYA. Gidelim, hadi!

LOPAHİN. Herkes burada mı? Kimse kalmadı ya, geride? (*Soldaki kapıyı kilitleyerek*) Her şeyi buraya doldurmuşsunuz. Kilitleyeyim bari. Gidelim!

ANYA. Elveda evimiz! Elveda eski hayatımız!

TROFİMOV. Hoşgeldin yeni hayat! (*Anya ile birlikte çıkar.*)

(*Varya çevresine göz gezdirir, ağır ağır çıkar. Yaşa ve köpeğiyle Şarlotta da çıkarlar.*)

LOPAHİN. Şu halde, bahara kadar... Haydi bakalım, herkes yola! Görüşmek üzere! (*Çıkar.*)

(*Ranevskaya ile Gayev yalnız kalırlar. Sanki hep bu anı bekliyorlarmış gibi bir halleri vardır; birbirlerinin boynuna sarılıp, duyulmaktan korkarak, usul usul, içli içli ağlarlar.*)

GAYEV (*Derin bir kederle*). Kardeşim benim! Kardeşim!

RANEVSKAYA. Ah, benim güzel bahçem! Benim bir tanecik bahçem! Hayatım, gençliğim, mutluluğum, elveda! Elveda!

ANYA (*Sahnenin dışından neşeyle seslenir.*) Anneciğim!

TROFİMOV (*Neşeyle, heyecanlı*). Heeyy!

RANEVSKAYA. Duvarlarla pencerelere son bir defa daha bakayım. Sevgili anneciğimiz bu odada gezinirdi.

GAYEV. Kardeşim! Kardeşim!

ANYA (*Sahnenin dışından*). Anneciğim!

TROFİMOV (*Sahnenin dışından*). Heeyy!

RANEVSKAYA. Geliyorum! (*Çıkarlar.*)

(*Sahne boş kalır. Kapıların kilitlendiği, arabaların hareket ettiği işitilir. Ortalığa sessizlik çöker. Sessizlik arasından, ağaca inen bir baltanın boğuk ve tok sesi zar zor duyulmaktadır. Ayak sesleri işitilir. Sağdaki kapının eşiğinde Firs görünür. Üzerinde her zamanki gibi, uzun paltosu, beyaz yeleği, ayağında da terlikleri vardır. Hastadır.*)

FİRS (*Kapıya gidip, açmaya çalışır.*) Kilitlemişler. Hepsi gitti. (*Bir kanepede oturarak.*) Beni unuttular. Olsun! Azıcık oturayım şurada. Beyefendi mutlaka kürklü pardösüsü yerine, kumaş pardösüsünü giymiştir. (*Tasalı tasalı içini çeker.*) Kendisini giydirmeme vakit bırakmadı. Gençlik işte! Delikanlılık! (*Anlaşılmaz bir şeyler mırıldanır.*) Hayat nasıl da geçip gitti, sanki hiç yaşamamışım gibi. (*Yere uzanır.*) Azıcık şuraya uzanayım bari. Hiç gücün kalmamış, tükenmişsin. Ah, seni... Seni gidi işe yaramaz, seni! (*Kıpırdamaz olur.*)

(*Ta uzaklardan, âdeta göklerden gelen-kopan saz teline benzer bir ses duyulur, hüzünlü hüzünlü azalır, azalır ve kaybolur. Vişne bahçesinde inip kalkan bir baltanın uzaktan uzağa duyulan sesi dışında sessizlik çöker.*)

PERDE

Kendisinden önceki tiyatro anlayışını temelden değiştiren, artık adıyla anılacak yepyeni anlatım özellikleri geliştiren Çehov, tiyatro ile ilgilenen herkesin, ilgisi hangi boyutta olursa olsun, okuması gereken yazarların başında gelir.

Çocukken sınıfında, lisede okul temsillerinde sergilenmek üzere skeç ve piyesler yazan Çehov'un oyun yazarlığı, öykücülüğünden önce gelişmiş ve yıllar sonra "yapmacıklı, şamatacı, küstah ve yıpratıcı bir sevgili"ye benzeteceği tiyatroya duyduğu aşk, hiç bitmemiştir. Bırakacağına defalarca ant içtiği oyun yazarlığı, nihayetinde Çehov'un en büyük başarılarından biri olmuştur.

İlk kez Moskova Sanat Tiyatrosu tarafından sahneye koyulan ve büyük başarı elde eden iki oyunu, *Üç Kızkardeş* ve *Vişne Bahçesi*, on yıllardır dünyanın çeşitli tiyatrolarında en çok sahnelenen oyunlardan oldular.

Bu güzel oyunları hayal gücünün dekoru, kostümü ve ışığıyla okumak, Çehov'un kelimelerini Hasan Âli Ediz ve Mete Ergin'in Türkçesiyle duymak, sanıyoruz ki başka türlü bir tiyatro deneyimi yaşatacak...

THG
0982492
LLD

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

16 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-297-9

9 786051 722979